

Stockholms
universitet

Inst för lingvistik – Department of Linguistics

RAPPLING 1

Sveriges språk – vem talar vad och var?

Mikael Parkvall

Stockholm 2009

RAPPLING 1

Rapporter från Institutionen för lingvistik vid Stockholms universitet
Reports from the Department of Linguistics at Stockholm University

Sveriges språk – vem talar vad och var?

Mikael Parkvall

Stockholm 2009

ISBN 978-91-978304-0-9

Innehåll

Innehåll	v
Inledande anmärkningar	1
Varför denna bok?.....	1
Upplägg och konventioner	1
Tack till	1
1.1. Inledning	3
1.1.1. Statens ointresse för språkstatistik.....	3
1.1.2. ...och andras intresse.....	4
1.1.3. Den politiska aspekten.....	6
1.1.4. Problem med de data som redovisas här	9
1.1.4.1 Olika typer av talare	9
1.1.4.2. Språk och dialekt.....	12
1.2. Språken i Sverige	13
1.3. Språksituationen i Sverige i ett historiskt perspektiv	15
1.3.1. Försvenskningen av Sverige.....	16
1.3.1.1. Svenskans geografiska expansion.....	17
1.3.2. Utvecklingen under det senaste kvartssekle	22
2.1. Svenska	24
2.2. Svenska "dialekter"	25
2.2.1. Överkalixmål	27
2.2.2. Älvdalska.....	29
2.2.3. Övriga ovensiljansmål.....	30
2.2.4. Sammanfattning	31
2.3. Svenskt teckenspråk	32
2.3.1. Barndomsdöva.....	32
2.3.2. Barn till döva	33
2.3.3. Enkätundersökningar	33
2.3.4. Sammanfattning	34
2.3.5. Bosättningsmönster	35
2.3.6. En joker i leken beträffande svenskt teckenspråks framtid	36
2.4. Norrbottensfinska.....	38
2.4.1. Språkbevarande på hemmaplan.....	40
2.4.2. Norrbottensfinnar i övriga Sverige	42
2.4.3. Folkräkningarnas tillförlitlighet.....	44
2.4.4. Men vad är det egentligen vi mäter?	46
2.4.4.1. Undersökningar om passiv kompetens	47
2.4.5. Slutsats	48
2.5. Samiska språk	49
2.5.1. Befintliga uppskattningar.....	50
2.5.2. Egna uppskattningar	50
2.5.2.1. Uppskattning baserad på finländska förhållanden	50
2.5.2.2. Uppskattning baserad på extrapolering från 1945 års undersökning	50
2.5.2.3. Uppskattning baserad på 1975 års undersökning	51
2.5.2.4. Uppskattning baserad på enkätundersökning 2005.....	51
2.5.2.5. Uppskattning baserad på Sametingets röstlängd	52
2.5.3. Sammanfattning	52
2.5.4. Olika varieteter av samiska.....	53
2.5.6. Geografisk fördelning.....	53
2.5.7. Något om språkbytesprocessen	56
2.6. Finska (utom meänkieli)	58
2.6.1. Invandrare från Finland.....	58
2.6.2. Sverigefödda med finskt påbrå	60
2.6.2.1. Språkbevarande hos sverigefödda	60
2.6.3. Så – hur många finsktalande finns det då?	61
2.6.3.1. Andra undersökningar 1: Reinans' uppskattning	61
2.6.3.2. Andra undersökningar 2: 2005 års Radioundersökning.....	61
2.6.3.3. Andra undersökningar 3: 1997 års Undersökning om levnadsförhållanden	62
2.6.3.4. Andra undersökningar 4: De Geers uppskattning.....	62
2.6.3.5. Syntes.....	62

2.6.4. De finsktalandes geografiska fördelning.....	62
2.6.5. Framtiden.....	66
2.7. Jiddisch.....	68
2.7.1. Befintliga uppskattningar.....	68
2.7.2. Uppskattning baserad på invandringshistoria.....	70
2.7.3. Uppskattning baserad på andra länders statistik.....	71
2.7.4. Uppskattning baserad på åldersstruktur.....	71
2.7.5. David Fischers enkät.....	72
2.7.6. Sammanfattning.....	72
2.7.7. Geografisk fördelning.....	73
2.8. Romani.....	75
2.8.1. Romani och para-romani.....	75
2.8.2. Romani i Sverige.....	75
2.8.3. Befintliga talaruppskattningar.....	76
2.8.3.1. Svenska romer.....	77
2.8.3.2. Finska romer.....	77
2.8.3.3. Utomnordiska romer.....	77
2.8.4. Sammanfattning.....	77
2.8.5. Olika romanivarieteter i Sverige.....	78
2.8.6. Geografisk fördelning.....	78
3.1. Beräkning av invandrarspråkens numerär.....	81
3.1.1. Vilka språk?.....	83
3.1.2. Geografisk fördelning av invandrarspråk.....	85
3.2. Några större invandrarspråk.....	90
3.2.1. Serbokroatiska.....	90
3.2.2. Arabiska.....	91
3.2.3. Kurdiska.....	91
3.2.4. Spanska.....	92
3.2.5. Tyska.....	92
3.2.6. Persiska.....	92
3.2.7. Norska.....	93
3.2.8. Danska.....	93
3.2.9. Polska.....	93
3.2.10. Albanska.....	93
3.2.11. Engelska.....	93
3.2.12. Arameiska.....	94
3.2.13. Turkiska.....	95
3.2.14. Somaliska.....	96
3.3. Främmande språk.....	97
3.3.1. Sverige är både representativt och orepresentativt.....	98
3.3.2. Men är engelska verkligen ett <i>främmande</i> språk?.....	100
Del 4: Avslutning.....	103
4.1. Framtiden.....	104
4.1.1. Hur många talare av andra språk än svenska?.....	104
4.1.2. Vilka språk? – trender på kort sikt.....	105
4.1.3. Vilka språk? – trender på längre sikt.....	106
4.1.4. Några ytterligare osäkerhetsfaktorer.....	107
4.2. Checklista över Sveriges språk.....	110
Sveriges språk i storleksordning.....	160
Referenser.....	161

Inledande anmärkingar

Varför denna bok?

Denna bok är föranledd av det enkla faktum att det inte finns *någon* tillförlitlig statistik över vilka språk som talas i Sverige. Ingen vet hur många som talar vad, och var talarna bor – eller ens vilka språk som alls finns representerade i landet. Man kan naturligtvis tycka att det finns mer trängande behov i samhället än just detta, men det märkliga är att behovet ofta erkänns – implicit eller explicit – i litteraturen, vilket vi ska se en del exempel på i det följande.

Föreliggande skrift är ett försök att råda åtminstone någon bot på denna brist, även om mina uppskattningar självfallet inte är oantastliga. Om landets myndigheter hade visat något som helst intresse för att kartlägga språksituationen i Sverige skulle mitt bidrag inte ha behövts, men som läget är nu måste rimligen detta försök vara bättre än inga seriösa uppskattningar alls.

Upplägg och konventioner

På grund av deras politiska status har jag valt att behandla de officiellt erkända minoritetsspråken separat och tillsammans med de inhemska språk som saknar erkännande. Jag har där också följt den offentliga synen på finska och meänkieli som två separata språk, och de samiska varieteterna som ett enda, trots att jag inte är övertygad om denna indelnings förtjänster.

Sifferuppgifter för vilka inget annat anges härstammar från Statistiska Centralbyrån (SCB), och avser början av 2006. Den bild av Sveriges språk som ges här är med andra ord tänkt att gälla för läget kring detta årsskifte.

Eftersom en kollega blev upprörd över mitt citerande av skrifter i serien "Statens Offentliga utredningar" med efternamn och årtal snarare än med förkortningen SOU, kanske jag bör kommentera även detta val. Skälet är helt enkelt att alla andra källor normalt citeras på mitt vis, och att jag inte kan inse varför – bland alla publikationer i världen – en enda svensk rapportserie ska kräva ett särskilt referensformat. Visserligen är inte nödvändigtvis den text som återfinns i utredningen åstadkommen av den person vars namn citeras (normalt den ansvariga för utredningsgruppen), men det gäller också åtskilliga andra publikationer som normalt aldrig citeras i något annat format än det konventionella. SOU-numret återfinns hur som helst i referenslistan.

Tack till

Ett stort tack är jag skyldig Östen Dahl som har läst och kommenterat en tidigare version av hela manuskriptet, och (inte minst) hjälpte till med att få det publicerat. Päivi Juvonen har lämnat kommentarer på ungefär den första tredjedelen, varefter mer trängande plikter förhindrade henne från att fortsätta. Erling Wande och Birger Winsa har kommenterat en tidigare version av kapitlet om norrbottensfinska, medan Brita Bergman, Lars Wallin och Anna-Lena Nilsson gjorde detsamma för avsnittet om svenskt teckenspråk. I allra sista sekund hann också min kanadensiske kollega Stéphane Goyette (som har en förkärlek för att läsa saker på språk han egentligen inte behärskar) upptäcka några smärre felaktigheter i avsnitt 4.2.

Givetvis håller ingen av dessa kolleger med nödvändighet med om allt som sägs här. Ett särskilt tack till Olle Josephson och Ebba Danelius stiftelse är också på sin plats, då båda underlättat framställandet av boken.

Del 1:

Inledning

- *Intresse och ointresse för språkstatistik*
- *Vetenskapliga och politiska problem med uppskattning av språks storlek*
- *Den historiska bakgrunden*

1.1. Inledning

Inte sällan beskrivs Sverige som ett land där ”storebror” har inblick i allt som försiggår, och där de mest obskyra aspekter av medborgarnas beteenden är statistiskt kartlagda. Onekligen är införandet av befolkningsstatistik från 1749 (då Tabellverket grundades) smått unik, och inga andra länder (förutom Finland, som ju vid den tiden fortfarande utgjorde en del av det svenska riket) har kontinuerlig befolkningsstatistik som löper över mer än ett kvarts årtusende.

Emellertid existerar ingen svensk språkstatistik – ingen har med andra ord någon större aning om vilka språk som utgör modersmål för Sveriges befolkning. Förvisso är det rimligt att anta att de allra flesta av oss är modersmåls-talare av svenska, men hur många är egentligen uppvuxna med ett annat förstaspråk? En fråga om detta ingår i de flesta länders folkräkning, men inte i Sveriges¹.

1.1.1. Statens ointresse för språkstatistik....

Intressant nog lät regeringen 1976 utreda behovet av språkstatistik i Sverige, vilket ledde till att den tillsatta expertgruppen konstaterade att den fann det ”angeläget att språktillhörighet ingår som en variabel i nästa folkräkning” (Gustavsson 1984:3). Likväl skedde inte detta. På samma sätt redovisar Eric De Geer (2004:11) hur han uppvaktat åtskilliga ministrar med ”förslaget att SCB skulle fråga om Sveriges invånares språk”, men utan resultat.

Senare har Europarådet kritiserat Sverige för underlåtenheten att kartlägga befolkningens språkförhållanden. Sverige har utfäst sig att skydda åtminstone vissa av sina språkliga minoriteter, och Europarådet har ställt den uppenbara frågan huruvida ett rimligt sådant skydd kan erbjudas om de berörda myndigheterna inte intresserar sig för *hur många* talare det finns av minoritetsspråken och *var* i landet de är bosatta, eller *ens vilka* språk som alls talas i landet (Vallius 2005: 221). Rådet uppmanade ånyo den svenska regeringen att kartlägga språksituationen i landet, men än en gång har kraven klingat ohörda.

De ministrar som De Geer (2004:11) talade med avsåg hans förslag med motiveringen att ”det skulle inkräkta på den personliga integriteten”, och även den nuvarande regeringen (Regeringskansliet 2007:4) hänvisar i sammanhanget till personuppgiftslagen (1998:204), som uttryckligen förbjuder ”behandling av [...] personuppgifter som avslöjar ras eller etniskt ursprung”. Vad som dock inte nämns är

- 1) att lagen inte förbjuder registrering av språk, vilket ju är något som kan, men inte måste korrelera med etnicitet,
- 2) att samma lag förbjuder registrering av exempelvis ”politiska åsikter” eller ”medlemskap i fackförening”, trots att det uppenbart inte föreligger

¹ Mitt påstående att den ingår i de flesta länders folkräkning bygger på inspektion av webbplatserna för de länder där den statistiska myndigheten erbjuder en sådan (vilket de allra flesta gör) samt korrespondens med vissa länders statistikbyråer. Tilläggas kan att åtskilliga av de länder som inte konkret inkluderar en språkfråga i folkräkningen likväl kartlägger befolkningens *etniska* identitet, vilket åtminstone ger en fingervisning om språkförhållandena. Åter andra (t.ex. Frankrike) ställer inte några dylika frågor i folkräkningen, men deras statistiska centralbyråer har likväl på eget initiativ genomfört ganska omfattande enkätundersökningar om befolkningens modersmål.

ger några problem med att publicera medlemsantalet i olika fackföreningar eller att göra gallupundersökningar om befolkningens politiska sympatier,

- 3) att samma personuppgiftslag medger undantag ”för forskningsändamål”,
- 4) att åtskilliga erkända rättsstater, som exempelvis Kanada, Finland och Schweiz för register över sina befolkningars språkliga tillhörighet,
- 5) att Europeiska Unionen regelbundet låter genomföra undersökningar om modersmål och språkkunskaper i sina medlemsländer, inklusive Sverige², och
- 6) det ovan nämnda faktumet att Europarådet uttryckligen ombett Sverige att genomföra en statistisk kartläggning av de språk som talas i landet.”

Mot denna bakgrund är det inte helt uppenbart att integritetsskyddet skulle vara något oöverstigit hinder för att framta åtminstone rudimentära uppgifter om vilka språk som talas i Sverige.

1.1.2. ...och andras intresse

Många andras intresse för språkstatistik står i bjärt kontrast mot statens kompakta ointresse. Behovet av sådan statistik framstår klart av att mer eller (ofta) mindre sannolika uppgifter florerar i allehanda forum. Exempelvis har antalet talare av arabiska och arameiska (assyriska/syrianska) i Sverige angivits till 350 000 respektive 100 000, siffror som i mina ögon båda framstår som kraftigt överdrivna³ (mina egna uppskattningar är ungefär en tredjedel så höga jämfört med de just citerade). Liknande ”glädjekalkyler” florerar beträffande många andra språkgrupper (några exempel kommer vi att stöta på i återstoden av denna bok).

Om nu talare av det ena eller andra språket själva skulle kunna frestas ta i överkant när det gäller den egna gruppen skulle man gärna se att svenska myndigheter i avsaknad av sådana incitament kunde leverera mer opartiska uppskattningar. Likväl är dessa, i den mån de alls förekommer, sorgligt bristfälliga. Som exempel på detta kan nämnas Integrationsverkets *Sveriges befolkning efter språkgemenskap*, fram till detta verks nedläggning tillgänglig på dess sajt <integrationsverket.se>. Vid en första anblick kan man få intrycket av att ett statligt verk äntligen har tagit sig i kragen och presenterat språkstatistik. Ett närmare betraktande av tabellen avslöjar dock att man inte med bästa vilja i världen kan betrakta denna lista som tillnärmelsevis seriös.

Exempelvis upptas exakt noll talare av kurdiska, ett språk som otvivelaktigt har en ganska betydande talargrupp i landet. För andra språk visar det sig att det angivna antalet talare av t.ex. finska, polska och turkiska är *identiskt* med antalet invånare födda i Finland, Polen respektive Turkiet. Om nu antalet Polen-födda i Sverige kan misstänkas korrelera ganska väl med antalet polsktalande, så torde det vara uppenbart för var och en att ett sådant ett-till-ett-förhållande inte kan generaliseras till alla eller ens de flesta länder.

² Åtminstone i de versioner jag har sett denna statistik har den dock alltför låg upplösning för att kunna användas för denna boks syften.

³ Kristian Borg i tidningen *Sesam* (2005-09-09) respektive Gabriel Marawgeh (2006-06-07) på Syrianska Riksförbundets hemsida (<http://www.syrianska-riks.org/index.asp?d=79&nid=163>).

En stor del av finländarna i Sverige har svenska som modersmål (se § 2.6.1), och även om bara en femtedel av Turkiets befolkning talar andra språk än turkiska, tyder all tillgänglig information på att Turkiets språkliga minoriteter är överrepresenterade bland Turkiet-födda i Sverige (jfr t.ex. Rundström 1997 och Edström & Plisch 2005).

Vad Integrationsverket hade gjort var naturligtvis att portionera ut den utrikes födda befolkningen på de *officiella* språken i respektive födelseland. Det absurda i att det inte bedöms finnas en enda talare av kurdiska i Sverige förklaras förstas av att kurdiska ju inte är någon självständig nations huvudspråk. Den lika bisarra uppgiften om 12 553 talare av ”hindi och engelska” motsvarar förstas individer födda i Indien (vars officiella språk mycket riktigt är hindi och engelska), men den indiska folkräkningen visar med all önskvärd tydlighet att den överväldigande majoriteten av det landets invånare inte ens behärskar engelska (som är modersmål för mindre än två tiondels promille av befolkningen). Med tanke på att hälften av Sveriges indier är härstädes uppvuxna adoptivbarn finns det också all anledning att betvivla deras kunskaper i hindi (eller något annat av Indiens hundratals övriga språk) eller att de skulle ha något annat förhållande till engelska än vilken infödd svensk som helst.

Det torde vara uppenbart för alla och envar att en dylik sammanställning inte förtjänar att tas på något som helst allvar, och vi kommer i det följande att se fler exempel av samma sort.

Likväl tjänar blotta förekomsten av denna typ av uppgifter som en illustration av att behovet av tillförlitlig språkstatistik överstiger tillgången på densamma. Publikationer i serien *Statens Offentliga Utredningar* som alls berör språkfrågor påpekar regelmässigt bristen på språkstatistik, och behovet belyses med all önskvärd tydlighet genom att de ständigt (ibland med vederbörliga brasklappar) citerar varandras uppgifter, vilka ofta ytterst bygger på ganska tvivelaktiga (och inte sällan föråldrade) data.

Ett representativt exempel (dussintals skulle kunna citeras här) är Nilsson (2008:144-5), där det påpekas att ”Uppgifterna om hur många som talar samiska i Sverige i dag sägs vara mycket osäkra” och angående det uppgivna antalet finsktalande att ”det betonas att uppgiften endast är ett antagande”.

Dessa, liksom många andra liknande påpekanden står att läsa i *Statens Offentliga Utredningar*, och dessutom utredningar som direkt behandlar språkfrågor – likväl vill inte den stat som ändock står som utgivare av utredningarna åtgärda bristen.

Ett annat exempel utgörs av de diskussionsunderlag som tillhandahölls Sveriges riksdag inför stiftandet av minoritetsspråkslagen. Beslutandeprocessen ansågs – inte helt överraskande – kräva statistiska uppgifter, men de som erbjöds var så undermåliga att vissa kunde stämpas som felaktiga utan några som helst bakgrundskunskaper. Mest spektakulärt är det faktum att antalet talare av tornedalsfinska i Tornedalen uppgavs vara *högre än antalet invånare* i sagda region (sic!).

Även om vi inte hade sådana exempel, kunde man tycka att det är tämligen uppenbart att flera delar av samhällsplaneringen kunde dra nytta av kunskaper om språkförhållandena i landet – om det så handlar om undervisning, vård och omsorg, medborgarriktad information eller någon annan offentlig verksamhet, måste det rimligen vara en fördel för den berörda myndigheten att känna till målgruppens språkliga sammansättning.

Det är minst sagt anmärkningsvärt att svenska myndigheter finner behov av att kartlägga så många andra aspekter av invånarnas liv och leverne, och ändå hårdnackat vägrar att låta oss veta något om språksituationen.

1.1.3. Den politiska aspekten

Rent spekulativt finns, såvitt jag kan föreställa mig, två potentiella orsaker till att Sverige tillhör den minoritet av länder som visar ett (rentav aktivt) ointresse för språkstatistik. För det första har det offentliga Sverige traditionellt betraktat sig självt – låt vara felaktigt – som en etniskt homogen statsbildning. Man kan tänka sig att detta historiskt sett har missgynnat intresset för att ta reda på något om invånarnas språk – varför kartlägga något som antas inte existera?

För det andra: När så invandring har gjort det än mer uppenbart att alla i Sverige ingalunda har svenska som modersmål, kan rädslan för att inkräkta på den personliga integriteten ha påverkat motviljan att kartlägga modersmål (eller för den delen andra aspekter av etnicitet), och som vi nyss sett är detta också det formella skälet till att inte intressera sig för språkförhållandena i landet.

Åtminstone i delar av landet har en språkfråga faktiskt förekommit i folkräkningen, och det är frestande att anta att det inte är en slump att den försvann just efter andra världskriget och Förintelsen. Ett effektivt sätt att försvara dagens situation är mycket riktigt att understryka att 1930-talet, då en språkfråga förekom i folkräkningen, också är det årtionde då suspekta rasläror härjade som värst, och då Rasbiologiska Institutets⁴ verksamhet stod på sin höjdpunkt. Lundmark (2005) är ett ganska typiskt exempel på denna guilt-by-association-retorik. Artikeln diskuterar flera högst relevanta problem med en kartläggning av individers etniska eller språkliga tillhörighet, men budskapet mellan raderna att det inte är önskvärt att ens försöka – och förutsägbart nog dras Rasbiologiska Institutet in i resonemanget⁵.

Mindre ofta nämns det ovan påpekade faktumet att länder som Australien, Finland, Frankrike, Kanada, Schweiz, USA och Österrike för språkstatistik utan att medborgarnas integritet synes vara hotad. Det finns inget samband bland världens länder mellan språklig (eller etnisk) kartläggning av medborgarna och brist på respekt för mänskliga rättigheter. Bland länder med en lång historia av extremt repressiv språkpolitik (Parkvall 2000:14-15) saknas etnisk och/eller språklig registrering i exempelvis Turkiet, Syrien och Burma. Erkänt brutala regimer som de i Eritrea, Iran, Kuba, Saudiarabien, Sudan och Zimbabwe saknar också språkstatistik, medan de likaledes diktatoriskt styrda Vitryssland, Vietnam och Kina har språklig eller åtminstone etnisk registrering av medborgarna. Bland respektabla demokratier kartlägger exempelvis Belgien, Italien, Japan, Norge, Portugal, Sydkorea, Tjeckien och Tyskland inte sina befolkningars språktillhörighet, medan bland andra Estland, Indien, Mexiko, Nya Zeeland, Sydafrika, liksom – som nämnts – Australien, Finland, Frankrike, Kanada, Schweiz, USA och Österrike gör det.

⁴ Egentligen *Statens institut för rasbiologi*.

⁵ Att adoptivbarn (som vi just såg i fallet ”hindi och engelska”) samt finlandssvenskar (som vi ska se exempel på så småningom i diskussionerna om finska) och deras barn ofta dras in i diskussioner om minoritetsspråk ligger i mina ögon betydligt närmre rasbiologi än ett ansvarsfullt försök att kartlägga språksituationen i landet. I dessa fall är det trots all endast härstamningen som gör individerna till hävdade talare, och inte deras faktiska språkbruk eller språkliga kompetens.

Förekomsten av språklig kartläggning är helt enkelt oberoende av statens respekt för medborgarrätten.

I de diskussioner som trots allt förts om språkliga minoriteters numerär i Sverige finns också ofta det implicita budskapet att den som anger misstänkt låga siffror har en dold agenda som går ut på att försöka förringa – och i förlängningen marginalisera eller rentav utplåna – landets språkliga minoriteter. En bisarr situation har därvid uppkommit där de uppgivna antalen tolkas som ett politiskt ställningstagande, och där höga siffror implicerar vidsynthet och respekt, medan låga siffror antas betyda inskränkthet och intolerans – detta oberoende av sakernas faktiska tillstånd. Arbetet med denna bok har vid upprepade tillfällen låtit mig erfara detta – ett talarantal överdrivet bortom alla rimliga proportioner orsakar ringa eller ingen upprördhet, medan en misstänkt låg uppskattning väcker starka känslor och kan ge upphov till ifrågasättande av den vetenskapliga integriteten och misstankar om tvivelaktiga politiska ståndpunkter.

Jag hyser inga villfarelser om att övertyga den som antar att jag rimligen måste vara storsvensk nationalist enbart på basis av att en del av mina uppskattningar är lägre än många av de befintliga, men för den som är beredd att tro mig på mitt ord (alternativt benägen att läsa det följande utan förutfattade meningar) vill jag inskräpa att mitt syfte på intet vis är att förringa minoritetsbefolkningarnas rätt till språklig infrastruktur på sina respektive modersmål. Jag är tvärtom varm anhängare av tankarna bakom den minoritetsspråkslagstiftning som infördes i Sverige 2000⁶, och skulle gärna se att den i större utsträckning hade konsekvenser bortom det rent kosmetiska. Den önskan jag har som av en del redan uppfattats som minoritetsfientlig partsinlaga är enbart att språksituationen beskrivs så objektivt som möjligt⁷. Vilka språkliga rättigheter som våra folkvalda sedan väljer att tillmäta landets minoriteter borde inte vara avhängigt av dessas numerär. Personligen skulle jag gärna se att exempelvis de samiska och norrbottensfinska språken skulle ges en högre status i de delar av landet där de används, men min grundinställning till vetenskap bygger på övertygelsen att forskaren bör försöka redogöra för verklighetens beskaffenhet så objektivt som möjligt, och i görligaste mån överlåta de politiska ställningstagandena på de beslutsfattande församlingarna (vilka i idealfallet förstås har tagit del av den relevanta

⁶ Som många läsare vet har Sverige sedan 2000 fem officiella minoritetsspråk, nämligen finska, meänkieli (norrbottensfinska), samiska, romani och jiddisch. Som jag har förstått de juridiska aspekterna har dessa språk denna status enbart genom att Sverige i februari 2000 ratificerade den europeiska minoritetsspråkskonventionen (med laga kraft från juni 2000). Det enda konkreta spåret i svensk lagstiftning tycks vara lagarna 1999:1175 och 1999:1176 (som utfärdades i december 1999 och trädde i kraft i april 2000) rörande rätten att använda samiska och finska/meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar. För romani och jiddisch har Sverige därmed i praktiken inte åtagit sig mycket annat bortom det rena symbolvärdet som det innebär att just benämna dem som just "officiella minoritetsspråk". Även vad avser samiska och de båda varieteterna av finska har undersökningar ifrågasatt lagarnas praktiska betydelse (jfr t.ex. Elenius & Ekenberg 2002).

⁷ En person som läste en tidigare version av ett av denna boks kapitel upprördes över den antagna implikaturen att endast personer utanför minoriteten skulle vara kapabla att bedöma situationen nyktert. Det vore självfallet absurd av mig att göra anspråk på att kunna analysera läget bättre enbart i egenskap av medlem av landets majoritetsetnicitet. Värt att notera i sammanhanget är att vissa av de mest extrema (och uppenbart absurda) "glädjekalkylerna" som nämns i det följande citeras från dokument producerade av riksdag och regering, och inte från någon minoritets intresseorganisation.

forskningen). Det må vara omöjligt för forskaren att i sin yrkesgärning *helt* frigöra sig från sin personliga politiska övertygelse, men att inte *försöka* göra detta är dels etiskt tveksamt, och riskerar dels att kompromettera forskningsresultaten, och därmed i längden att motverka de egna syftena. Jag är inte övertygad om att minoritetsbefolkningarna själva tjänar, allra minst på lång sikt, på att uppgifter från gråzonen mellan sanning och ren propaganda sprids, eller att faktiska talarantal anses behöva multipliceras med respektive folkgrupps historiska lidande⁸.

Frågan är som sagt känsligare än vad man som utomstående kanske skulle ana, och det kanske bästa beviset för detta är att den officiella myndigheten Språkrådet, vars uppgift det bland annat är att "följa hur läget utvecklas för alla de omkring 150 språk som är modersmål i Sverige"⁹ avböjt att publicera just denna bok. Motiveringen var inte ett ifrågasättande av min metodik eller den eventuella oriktigheten i mina resultat, utan att – vilket förklarades i osedvanligt klara verba – de *ur politisk synpunkt* var opublicerbara.

Refuseringen innehöll bland annat formuleringen "ger vi ut en bok med skattningar av antal talare måste vi vara oerhört säkra att vi kan stå för dessa siffror", vilket är besynnerligt mot bakgrund av att rådet nyligen givit ut exempelvis Westergren & Åhl (red.) (2007), i vilken (s 167, 263) flera olika siffror över meänkielitalande nämns (40 000, 50 000 och 80 000). Man kan inte låta bli att undra om Språkrådets företrädare är "oerhört säkra" på att alla dessa är sanna samtidigt. Det är svårt att undgå misstanken att den relevanta skillnaden inte är graden av säkerhet, utan snarare siffrornas storlek.

Detta i synnerhet som Språkrådet på sin egen hemsida inte har några som helst betänkligheter kring att ange siffror såsom 300 000 finsktalande, 40 000 romanitalande, och 75 000 talare av norrbottensfinska bara i Norrbotten. Samtliga dessa antal ifrågasätts i det följande med angivande av underlaget för uppskattningen, något som Språkrådets hemsida inte bistår med (men möjligen är "oerhört säkra" på).

Med andra ord, man ifrågasatte inte att mina uppgifter kunde stämma, men om de nu gjorde det, borde de inte komma svenska folket till del – åtminstone inte genom Språkrådets (trots dess officiella uppdrag!) försorg¹⁰.

⁸ I en intervju i Svenska Dagbladet (1999-12-20) kritiserar förre chefen för Språkrådet Olle Josephson beredningen inför minoritetsspråkslagstiftningen, hävdandes att "politiska hänsyn tycks ha varit mer avgörande än språkliga", att antalet jiddischtalande i Sverige förmodligen var runt 2 000 (dvs. under de uppskattningar som oftast förekommer i offentligt tryck), att överdrifter av detta slag gjordes "för att motivera valet av jiddisch" och att "motivet till att jiddisch fått minoritetsspråkstatus ligger egentligen i Förintelsen".

Även om den typen av frispråkiga yttranden är synnerligen ovanliga i offentliga publikationer, stöds Josephsons kritik av ett sällsynt rättframt citat i Nilsson (2008:149), där det medges att jiddisch uppfyller kraven att utnämnas till officiellt minoritetsspråk i Sverige till stor del på grund av att "språket minskat i omfattning på ett onaturligt sätt bl.a. till följd av förintelsen av judar under andra världskriget". Om än formulerat i mer försiktiga ordalag, erkänns alltså hur kollektivt dåligt samvete i praktiken har företrädare framför språkliga förhållanden.

⁹ Citerat från rådets egen hemsida.

¹⁰ Till saken hör också att Språkrådet ibland får frågor från allmänheten av typen "Hur många i Sverige talar språken X, Y och Z?", vilka på sistone regelmässigt vidarebefodrats till mig. Medan arbetsinsatsen att svara på dylika mejl inte är särdeles stor, bidrar detta förfarande likväl till min uppfattning att det är en smula

Slutligen vill jag fästa läsarens uppmärksamhet dels på att flera av mina uppskattningar faktiskt är *högre* än de som redan förekommer¹¹, och dels (hur uppenbart det än kan verka för den sansade bedömaren) att det inte nödvändigtvis finnas något klart samband mellan höga eller låga siffror och politiska ställningstaganden. Den som betvivlar detta uppmanar jag att besöka några slumpvis valda främlingsfientliga hemsidor – där om någonstans hittar man riktigt väl tilltagna uppskattningar av exempelvis antalet muslimer i landet!

1.1.4. Problem med de data som redovisas här

Ovanstående avsnitt var tänkt att i någon mån förekomma delar av den kritik som jag väntar mig, men i första hand att belysa de *politiska* problemen som är förknippade med att uppskatta numerären hos Sveriges språk.

Att jag ondgör mig över att resultat som mina misskrediteras av politiska skäl innebär dock *inte* att jag kan garantera deras riktighet. Min redogörelse kan naturligtvis vara helt uppåt väggarna, antingen på grund av att mina ingångsdata är tvivelaktiga eller att min analys inte håller måttet. Detta är absolut fullt möjligt, men vad jag hoppas på är att dessa otillräckligheter i så fall ska kunna identifieras och rättas till.

Dock finns det en del aspekter som är problematiska oberoende av såväl politiska ställningstaganden som min egen förmåga (eller brist därpå).

Den första och kanske mest grundläggande frågan är ”Vad är det egentligen vi räknar”? Vilket påstående som helst om att ”det finns X talare av språket Y i landet Z” kräver att åtminstone de två första parametrarna specificeras (att definiera ”landet Z” är i allmänhet mindre problematiskt, och knappast en stötesten i fallet Sverige).

1.1.4.1 Olika typer av talare

Det är ganska uppenbart att ”talare av språket Y” är ett relativt begrepp. Hur bra behöver man egentligen tala ett språk för att kunna räknas som talare? Räcker det med att kunna enstaka ord och fraser, eller ska man behärska språket perfekt? Och spelar det någon roll *hur* man har lärt sig vad det nu är man har lärt sig?

Problemet är uppenbart, men något enkelt svar finns inte. Det som framför allt är viktigt är att vi *uttryckligen anger* vad det är vi räknar. Om vi nöjer oss med att säga ”det finns X talare av språket Y” är det tveksamt om vi egentligen har sagt något meningsfullt alls om vi inte definierat huruvida vi diskuterar modersmålstalare eller folk som kan ”några ord” på språket i fråga.

Vi skulle exempelvis få ganska drastiskt olika svar på frågan om antalet engelsktalande i Sverige beroende på våra kriterier härvidlag. Jag föreslår (§ 3.2.11) att ungefär 44 000 personer i landet har engelska som modersmål. Men frågan skulle också kunna besvaras med ”mer än åtta miljoner”, eftersom 89% av svenskarna själva hävdar att de kan föra ett samtal på engelska (Eurobarometer 243). Om vi intresserade oss för hur många som kan säga eller förstå *åtminstone något* (om så bara något eller några ord) på engelska,

pinsamt att en myndighet i praktiken står bakom utsagor som den likväl inte törs förknippas med offentligen. Därutöver kan man förstås ifrågasätta rimligheten i att jag gratis ska utföra denna del av Rådets åligganden.

¹¹ Exempelvis föreslår jag i det följande högre antal för flera grupper än vad det ofta citerade standardverket *Ethnologue* (www.ethnologue.com) gör. Dessutom anser jag, till skillnad från Integrationsverket (§ 1.1.2) att det finns fler än noll talare av kurdiska i landet.

skulle vi sannolikt få inkludera i stort sett hela befolkningen (undantaget de allra yngsta barnen), alltså nio miljoner människor. Skillnaden mellan 44 000 och nio miljoner är onekligen avsevärd, och detta belyser ganska tydligt hur viktigt det är att vi explicitgör våra beräkningsgrunder.

I det följande är tanken att de angivna siffrorna (såvida inte annat anges, förstås) ska återspegla **modersmålstalare**. Anledningen till detta är helt enkelt att det är det vanligaste måttet på språks talarunderlag – den som slår upp vilket språk som helst i vilken uppslagsbok som helst kommer med största sannolikhet att serveras en siffra över modersmålstalare. Detta innebär alltså att engelska, för att nu hålla fast vid det exemplet, har 44 000 talare i Sverige snarare än åtta eller nio miljoner, och mellan 350 och 400 miljoner i världen, snarare än en dryg miljard. Det innebär också att alla Sveriges invånare här inte räknas som svensktalande, trots att det rimligen måste vara svårt att lokalisera någon som inte kan åtminstone lite svenska.

Sedan ett par decennier tillbaka exponeras svenskar alltså för så mycket engelska – både i skolmiljön och genom populärkultur – att i princip alla födda i Sverige efter andra världskriget kan göra sig förstådda på engelska. Detta gäller förstås även minoritetsbefolkningarna. I allmänhet är dessa språkkunskaper förvärvade före vuxen ålder, men få skulle komma på tanken att hävda att de flesta svenskar har engelska som modersmål. Dels har vi haft större exponering för svenska, och vi uttrycker oss oftast mer otvungnet på detta språk, och dels fyller nog svenskan en större roll som etnisk identifikationsmarkör för de flesta. Givetvis är inte situationen mellan, säg, norrbottensfinska och engelska jämförbar, eftersom engelska ju förvärvas först och främst i skolmiljö, men ickedestomindre – för den norrbottniska tonåring vars kompetens i finska är så svag att den måste betecknas som passiv, medan hon talar hyfsad engelska, är det för mig tveksamt om en etikett "(modersmåls)talare av finska" är relevant.

Dock slipper vi inte undan problem ens genom att specificera att det är modersmålstalare vi diskuterar. Även detta begrepp (precis som vilka andra som helst) är svårdefinierbart. Få språkvetare skulle vilja inskränka begreppet till att betyda det bokstavligen "ens moders språk", utan snarare låta det betyda någonting i stil med "de(t) språk man växte upp med, som man lärde sig att prata på och fortfarande behärskar", vilket *ofta* (men inte nödvändigtvis) också innebär de(t) språk man oftast använder, de(t) språk man talar bäst och de(t) språk man "tänker på".

Många individer exponeras dock för mer än ett språk under sin uppväxt – och hur ung ska man då vara för att språket i fråga ska kunna räknas som ens modersmål? Som sagt, få etniska svenskar skulle nog vilja räkna engelska som ett av våra modersmål, och för dem som tillhör samma etniska grupp som jag råkar vara medlem av är det nog i allmänhet rätt oproblematiskt att definiera svenska som (det enda) modersmålet. Men för en individ av annan etnisk bakgrund som är (delvis) uppvuxen i Sverige kan situationen vara betydligt mer komplicerad. I föräldrahemmet talar man ofta ett annat språk (låt säga arabiska), men i skola och vardagsliv används kanske svenska mer, och i en del fall är det rentav så att man lättare uttrycker sig på svenska än arabiska. Vilket är då modersmålet? Och hur gammal måste man ha varit när man först exponerades för svenska? Kan den som kom till Sverige från Kurdistan vid tretton års ålder ha svenska som (ett av sina) modersmål? Vi har här (för en del individer) att göra med ett kontinuum där vilken uppstyckning som helst kan anses vara i någon mån godtycklig.

Inte ens om vi hade perfekt tillgång till moderna data skulle uppgiften att leverera ett exakt antal talare inte vara helt lätt. Språkstatistik i de länder där sådan finns brukar oftast ange antingen hemspråk (t.ex. i USA, Australien och Sydafrika) eller modersmål (t.ex. Baltikum, Ungern och Indien), och i undantagsfall båda delarna (som i Kanada). För de flesta människor i dessa länder, liksom i Sverige, finns sannolikt inte någon konflikt mellan dessa – eller andra – kriterier för språklig självidentifiering. I fall där språkbyte pågår är dock situationen mer komplicerad, och en persons hemspråk är inte sällan ett annat än hennes modersmål. Modersmålet i bemärkelsen ”de(t) i barndomen först förvärvade språket/-n” kan dessutom vara ett annat än det i vuxen ålder starkaste språket. Även under ideala förhållanden skulle det därför vara svårt att fastställa ett precist antal modersmålstalare av, låt säga, norrbottensfinska eller samiska.

Alltså: det finns helt enkelt inte några självklara svar på dessa frågor, och till syvende och sist blir det en fråga om tycke och smak – både vad beträffar individen och hans självidentifikation och forskaren och hennes kriterier och definitioner. Ett sätt att lösa problemet på är att, som en framstående tvåspråkighetsforskare i personlig korrespondens föreslog, utgå ”från [...] själv-identifikation, inte ifrån språkdominans eller användningsfrekvens. Därför spelar det ingen roll om vi inte vet hur bra eller ofta folk talar sina minoritetsspråk”. Det är naturligtvis i sig en smaksak, men jag har svårt att tycka att någon är en X-talare bara för att personen upplever sig tala X, eller identifierar sig med den folkgrupp som normalt förknippas med X, utan att någonsin göra det *eller ens kunna* göra det. Världen befolkas antagligen av fler självupplevda än faktiska genier, av fler hävdade storsångare än faktiska operavirtuoser och av fler Hemingway-wannabees än stora stilister. I min världsbild ifrånsäger sig forskaren rentav en del av sitt ansvar genom att låta världen definiera sig själv. Man måste givetvis inte hålla med mig i den frågan, men för den som är beredd att läsa vidare kan det möjligen ha viss betydelse att denna inställning ligger till grund för mina resonemang i det följande. (Till saken hör också att det inte heller finns någon språkstatistik baserad på självidentifikation, så redan av den anledningen blir frågan hypotetisk – ingen som tillämpar den definition som den nyss nämnda forskaren förespråkar har erbjudit något alternativ till vad jag presenterar här).

Viktigt är dock att erkänna att en person mycket väl kan ha mer än ett modersmål. Det må vara ovanligt för etniska svenskar som är uppvuxna i Sverige, men är inte ovanligt i världen som helhet, och kanske rentav normalfallet för medlemmar många av Sveriges minoritetsbefolkningar. Minst lika viktigt är att understryka att min redovisning i denna bok är en förenkling såtillvida att jag i mångt och mycket presenterar språksituationen *som om* folk i största allmänhet hade ett och endast ett modersmål. Det har de alltså inte alltid, och återigen: det kan mycket väl vara normalfallet att medlemmar av minoritetsgrupperna kan anses (beroende på våra definitioner, såklart) ha *både* svenska *och* ett annat (eller, för den delen, flera andra) modersmål. Så jag ber därmed läsaren att hålla i minnet att det som följer är en i detta avseende medvetet förenklad bild.

Begreppet *modersmål* är i det följande tänkt att förstås i första hand som ett språk som en individ lärde sig och aktivt använde i hemmiljön (eller åtminstone förvärvade och använde informellt) under sina uppväxtår och fortfarande behärskar väl (vilket i sig är extremt svårdefinierat). Jag kommer också att stundtals använda begreppet *hemspråk*, vilket betyder exakt vad det låter som, nämligen det som en individ använder inom sitt eget hushåll.

Jag antar att antalet i Sverige boende vuxna individer som inte alls kan svenska är så gott som försumbart. Vi vet också att de språk som folk i störst utsträckning behärskar i övrigt är de stora skolspråken (engelska, tyska, franska, och bland de yngre generationerna även spanska), så en undersökning om vilka språk folk behärskar – om den alls låte sig göras – skulle åtminstone delvis leverera ganska förutsägbara svar. Det jag är intresserad av här är om något annat språk än den i landet dominerande svenskan är lika starkt eller starkare i behärskning i informella domäner. Identitetskomponenten är naturligtvis inte oviktig, men bör enligt mig inte vara ensamt utslagsgivande.

Den främsta anledningen till detta mitt val är som sagt att det är det vanligast förekommande sättet att uppskatta språks numerär, och att vi därigenom ökar jämförbarheten med redan befintliga beskrivningar av språksituationen i Sverige och andra länder.

1.1.4.2. *Språk och dialekt*

Ett annat klassiskt problem inom språkvetenskapen är hur man bäst drar skiljelinjen mellan ”språk” och ”dialekt”. Ingen av dessa termer är direkt teknisk, utan båda förekommer även i allmänspråket. Fackmän brukar dock gärna se att två *varieteter* (en praktisk neutral term som täcker både det som normalt kallas ”språk” och det som brukar betecknas som ”dialekt”) definieras som ”olika språk” om de är tillräckligt olika, medan något är en dialekt av ett givet språk om det är tillräckligt likt detta. Lekmän, å andra sidan, fäster ofta ett större avseende vid graden av standardisering – man är mer benägen att kalla något för ”språk” om det har ett standardiserat skriftspråk, medan man hellre applicerar etiketten ”dialekt” på det som inte normalt skrivs eller används i offentliga sammanhang. Ett problem ur språkvetarens synpunkt är dock att de flesta språk i världen inte har någon skriven version, och om man vill kalla något för ”en dialekt” av något annat, så måste det rimligen finnas något som varietetens i fråga kan vara en dialekt av. Icke-destomindre är många oskrivna varieteter inte nära besläktade (och i åtskilliga fall inte uppenbart besläktade alls!) med något annat.

Lingvister betonar med andra ord hellre hur nära varandra två olika varieteter är, än hur standardiserade de är. Med andra ord talar de hellre om språklikhet än historiska slupper (som det trots allt handlar om när den ena, men inte den andra varietetens standardiseras, börjar skrivas, och upphöjs till nationalspråk), men inte ens så slipper de undan problem. På rent språkliga grunder skulle man lätt kunna hävda att (standard)svenska och (standard)norska är dialekter av ett och samma språk, men den politiska realiteten med allt vad den innebär av riksgräns och olika standarder gör att ingen lingvist ids förfäktat en sådan position. Omvänt – de olika ”dialekterna” av det språk som i dagligt tal kallas ”kinesiska” kan vara lika olika varandra som svenska och tyska, men av politiska (och andra) skäl klumpas de ofta ihop under just namnet ”kinesiska”. Här brukar lingvister gärna dela upp varieteterna i olika språk, såsom mandarin (”rikskinesiska”) och kantonesiska.

Återigen – precis som i diskussionen kring begreppet ”modersmål” ovan – är det i slutändan svårt att helt undvika godtycklighet. Det blir lite grann en fråga om tycke och smak hur gärna man än vill undvika det. Extra komplicerat blir det av det faktum att många varieteter är relaterade till varandra genom *dialektkontinuum*. Det kanske mest klassiska exemplet på ett kontinuum är att man åtminstone för något sekel sedan kunde färdas från Belgien till Siciliens sydspets utan att passera någon direkt språkgräns. Om

vi så skulle kliva av tåget, säg, var femte mil, så skulle vi upptäcka att befolkningen på just den orten pratade *ungefär* likadant som i byn innan. Likväl är det knappast någon tvekan om att en brysselbo och en sicilianare inte skulle förstå varandra med mindre än att de talade något de lärt sig i skolan (alltså något annat än sina respektive modersmål). Det man pratar i Bryssel och det man pratar på Sicilien är uppenbart olika språk, men ändå är det som förgjort att identifiera en endaste specifik språkgräns på vägen mellan de båda (eller rättare sagt, detta *var* omöjligt fram till nyligen, när språkbruket i högre grad började anpassa sig till nationsgränsernas lägen).

I ett resonemang om språksituationen i Sverige aktualiseras detta problem flera gånger. Den svenska staten har valt att erkänna samiska (§ 2.5) som *ett* minoritetsspråk, trots stora skillnader mellan de olika varieteterna av samiska, medan å andra sidan både finska och meänkieli/norrbottensfinska (trots enligt mitt intryck ringare skillnader dem emellan) betraktas som separata språk. Älvdalska och överkalixmål (§ 2.2) erkändes inte alls i minoritetsspråkslagen (eftersom de var "dialekter av svenska"), trots att båda är svårare för de flesta svenskar att förstå än vad de flesta (om inte alla) varieteter av norska är.

Arabiska är ytterligare ett klassiskt exempel på denna svårighet. En marockan och en irakier kan inte förstå varandra om de använder sina respektive hemspråk med mindre än att de anpassar sig till en standardarabisk norm som de tillägnat sig genom skolgång och/eller medieexponering. Samtidigt är klassisk arabiska allestädes närvarande – inte minst genom att vara Koranens språk – och de lokala varieteterna skrivs så gott som aldrig. Frågar man en marockan och en irakier betyder de ibland att de talar ett och samma språk, med samma självklarhet som svensken och norrmannen är övertygade att de *inte* gör det.

Än en gång har vi alltså att göra med mer eller mindre godtyckliga överväganden. Jag har själv valt att i det följande betrakta bosniska, serbiska och kroatiska (§ 3.2.1) som varianter av ett och samma språk, men svenska och norska (och danska) som olika språk.

Jag skulle å andra sidan *gärna vilja* redovisa arabiska, samiska och de sinitiska språken (= "kinesiska") som mer än tre olika språk, men det visar sig i praktiken vara problematiskt, både p. g. a. gränsdragningsproblemen och bristande tillgång på relevant information.

1.2. Språken i Sverige

Språk som talas av i Sverige boende personer sönderfaller i tre olika huvudkategorier, nämligen 1) svenska, 2) andra språk än svenska som av hävd talas inom det nuvarande Sveriges gränser ("inhemska minoritetsspråk"), och 3) invandrarspråk. Om vi inte inskränker oss till modermål, skulle vi även kunna lägga till en fjärde grupp av språk vilka (även om de naturligtvis dessutom har en del modersmålstalare) huvudsakligen lärs in som främmande språk i skolmiljö.

	KATEGORI	EXEMPEL
1	Svenska	<i>Svenska</i>
2a	Erkända inhemska minoritetsspråk	<i>Finska (inklusive meänkieli), samiska språk</i>
2b	Inhemska minoritetsspråk utan erkännande som sådana	<i>Svenskt teckenspråk¹², älvdalska, överkalixmål</i>
3b	Invandrarspråk erkända som minoritetsspråk	<i>Romani, jiddisch</i>
3c	Invandrarspråk utan särskilt erkännande	<i>Serbokroatiska, arabiska, kurdiska och mer än hundra andra</i>
4	Privilegierade främmande språk	<i>I första hand engelska, men i någon mån även tyska, franska och spanska.</i>

Ofta används termen ”inhemska minoritetsspråk” om alla de fem som ingick i minoritetsspråkskonventionen 2000 (alltså 2a och 2b ovan), men faktum är, som vi ska se senare, att romani och jiddisch har en ganska bristfällig historisk kontinuitet i Sverige, och idag definitivt talas i första hand av utrikes födda¹³.

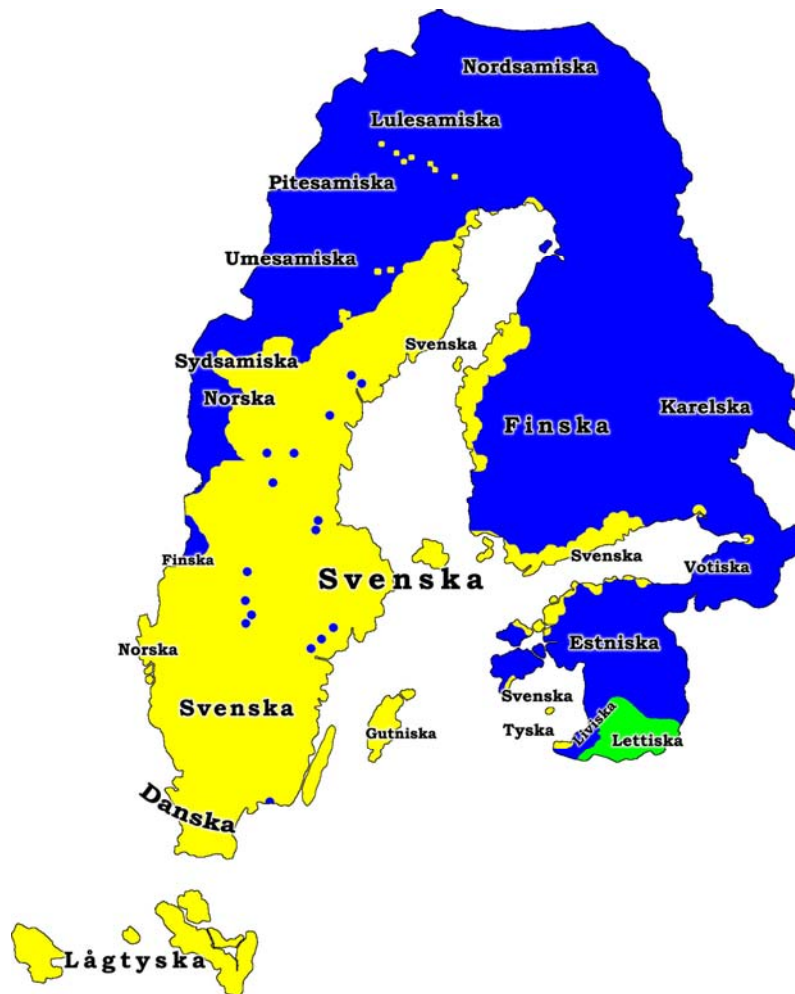
¹² Med avseende på erkännande är detta språk ett särfall, såtillvida att riksdagen 1981 erkände dess existens som dövas modersmål, men trots kritik 1999 förvägrade det status som ”officiellt minoritetsspråk”. I praktiken är detta dock enbart en terminologisk fråga (vilket för all del gäller minoritetsspråkslagen som sådan).

¹³ De har onokligen haft talare på svensk mark i århundraden. Anledningen till att de har talats kontinuerligt i Sverige är dock fortsatt invandring – de ursprungliga talarnas ättlingar är sedan länge språkligt assimilerade, och den överväldigande majoriteten av deras talare i dagens Sverige är första eller andra generationens invandrare. (Detsamma gäller mängder av andra språk, såsom tyska, ryska och norska, för att nu bara nämna några, och dessa blir därmed alltså varken mer eller mindre ”inhemska”). För den som vill skilja på finska och meänkieli gäller detta även (standard)finska. Om man istället betraktar finska och meänkieli som två varianter av ett och samma språk, blir finska ett åtminstone delvis inhemskt språk.

1.3. Språksituationen i Sverige i ett historiskt perspektiv

Sverige har aldrig någonsin varit enspråkigt. Vid tiden för det moderna Sveriges uppkomst, alltså på 1500-talet, utgjorde talare av (vad vi idag skulle kalla för) svenska förmodligen någonstans mellan 50% och 60% av rikets befolkning. Finsktalande representerade mellan 20% och 30% under stormaktstiden, och beroende på krigslyckan kom språk som lettiska och lågtyska att bli stora minoritetsspråk inom rikets gränser.

Av lätt insedda skäl har Sverige aldrig varit så mångspråkigt som just när stormaktsväldet nådde sin topp runt 1660 – då hade sannolikt mindre än hälften av rikets befolkning svenska (eller dialekter som vi idag skulle kalla ”svenska”) som modersmål.

Språken i Sverige 1660. Germanska språk i gult och finsk-ugriska i blått. Några skarpa gränser fanns inte mellan de olika skandinaviska språken, varför de utskrivna språknamnen måste tas med en nypa salt.

Sverige förlorade som bekant så småningom inte bara sina stormaktstida erövringar, utan även Finland, som länge ansetts som en integrerad del av riket. Det var sannolikt inte språkliga överväganden som fick Ryssland att kräva just Finland (snarare än, säg, Skåne eller Gotland), men 1809 års fred fick likväl drastiska språkliga konsekvenser på båda sidor av Östersjön. I öster förvandlades de svensktalande i Finland till en minoritet som än idag minskar i andel, men i den kvarvarande rikshalvan, dvs. det som vi idag

känner som Sverige, ledde de nya politiska förhållandena också till att landet blev mer enspråkigt än någonsin tillförne.

Sverige har sannolikt aldrig varit mer enspråkigt vare sig före eller efter det dryga sekel som förlöpte mellan förlusten av Finland och det andra världskrigets utbrott. Andelen talare av svenska (och varieteter som betraktades som dialekter därav) torde under denna tid ha utgjort bortemot 98% av befolkningen.

Andra världskrigets slut innebar emellertid också slutet för det etniskt och språkligt relativt homogena Sverige. Politiskt lugn och ekonomisk tillväxt ledde till att människor aktivt började söka sig till det tidigare utvandrarnlandet, och för första gången sedan 1809 kom modersmålstalare av svenska att utgöra mindre än 90% av landets befolkning. I modern tid har alltså de språk som i någon bemärkelse kom att vara svenska genom erövringar kommit att ersättas av invandrarspråk som serbokroatiska och spanska.

Nu vet vi naturligtvis inte hur framtiden kommer att gestalta sig, men faktum är att under de senaste 700 åren har ett Sverige med 95% eller fler svensktalande utgjort en kort historisk parentes, och allt tyder på att denna andel kommer att fortsätta minska (§ 4.1). Vi bör dock komma ihåg att Sverige fortfarande är mer språkligt homogent än de flesta länder i världen¹⁴, och dessutom mer än det var före 1809.

1.3.1. Försvenskningen av Sverige

Mellan stormaktstidens slut och andra världskriget blev alltså Sverige, statistiskt sett, mer svenskspråkigt.

Som av en händelse sammanfaller denna epok med nationalstatens popularitetsmässiga höjdpunkt, vilket ledde till att många länder (inklusive Sverige) med mer eller mindre auktoritära metoder försökte åstadkomma etnisk (och språklig) homogenitet inom sina gränser¹⁵. Sverige var under denna tid ett utvandrarnland, och de enda inhemska språkliga minoriteterna bestod av samer och finnar, där åtminstone de senares språkliga assimilation ansågs

¹⁴ Med avseende på det så kallade "Greenbergs diversitetsindex" (Greenberg 1956) ligger den språkliga diversiteten i Sverige på ca 0,27, vilket i praktiken innebär att chansen att en på måfå vald svensk ska ha *ett annat* modersmål än en annan på måfå vald svensk är 27% (chansen är naturligtvis lägre om den första slumpvis valda personen är svensktalande, men mycket högre om hon råkar vara exempelvis talare av kurdiska). Bland andra västländer finner vi högre diversitetssiffror i t.ex. Belgien, Estland, Kanada, Lettland, Luxemburg, Schweiz, Spanien och USA, men lägre i Danmark, Finland, Grekland, Irland, Island, Italien, Nederländerna, Norge, Nya Zeeland, Portugal, Storbritannien, Tjeckien, Tyskland, Ungern och Österrike. De allra flesta U-länder uppvisar betydligt större språksplittring.

¹⁵ Ofta brukar napoleonkrigets slut, och i synnerhet Wienkongressen 1815 tas som startpunkten för den europeiska nationalstaten, där statsmakten förväntade sig att alla dess invånare skulle tala ett och samma språk. Kanske kan ursprunget till denna tanke återfinnas i franska revolutionens förnuftsänkande. Bakgrunden är intressant, så tillvida att vi numera anser skyddandet av utsatta minoritetsspråk som en yttring av civilisation och tolerans. Frankrikes revolutionärer tänkte sig dock att enande kring ett gemensamt språk skulle främja demokratin – om och endast om hela Republikens befolkning delade ett gemensamt språk kunde de ta del i den demokratiska processen. I dagens politiska debatt är det visserligen vanligt att framhäva *behärskandet* av ett gemensamt språk som en förutsättning för en fungerande demokrati, men numera är det få som öppet hävdar att detta implicerar krossandet av minoritetsspråk, något som man under franska revolutionen uttryckligen eftersträvade. Dåtidens liberala tankegång framstår alltså idag som direkt barbarisk.

önskvärd av centralmakten (inställningen till samerna var mer ambivalent). Ursprungligen hade situationen varit en annan – statsmakten hade ett intresse av att göra sig förstörd med allmogen, och det var länge en självklarhet att myndighetspersoner med tjänstgöring i samisk- eller finsktalande områden skulle behärska dessa språk. Även när den allmänna folkskolan infördes 1842 sågs det som naturligt att använda finska i de trakter där detta språk talades allmänt, och även i de samiska skolorna hade traditionellt samiska använts.

Men under 1800-talet (och för den delen, större delen av 1900-talet) var trenden alltså att nationalstaterna skulle vara enspråkiga. Sverige ville inte vara sämre än andra länder, och man gjorde onekligen från statens sida sitt bästa för att få alla invånare i landet att tala ett och samma språk.

Finnar och samer kunde ur språklig synvinkel inte ens med bästa vilja i världen anses vara ”någon sorts svensktalande”, men det kunde däremot talare av de svenska ”dialekterna”. Den första måltavlan för försvenskningsspolitiken blev därför talare av språk vilkas existens de flesta svenskar idag knappt är medvetna om – de lokala målen skulle förvandlas till svenska. Folkskola och statskyrka bidrog till att sakta men säkert föra de nordgermanska målen inom Sveriges gränser in i den standardsvenska fällan. Idag finns endast enstaka fragment kvar av den mångfald som en gång inrymdes bland Sveriges nordgermanska varieteter. Jag har här (§ 2.2) behandlat endast målen i Älvdalen och Överkalix som egna språk, och i övriga landet lever visserligen dialekterna kvar såtillvida att de avslöjar något om talarens geografiska ursprung, men de är sällan eller aldrig riktigt svårbegripliga för svensktalande från andra landsändar¹⁶.

Starkare krav på assimilation av de uraliska (samiska och finska) grupperna gjorde sig gällande först under andra halvan av 1800-talet (§ 2.4.3), då folkskolorna tog till drastiska medel – inklusive fysiskt våld – för att tvinga eleverna till att tala svenska.

1.3.1.1. Svenskans geografiska expansion

Historiskt sett har det i världen – och så även i våra trakter – funnits ganska måttliga samband mellan nationsgränser och språkgränser, men genom just nationalstatens uppkomst har språklandskapet i allt högre grad kommit att anpassa sig till de genom politik och krig upprättade riksgränserna. Denna utveckling pågår fortfarande på många håll i världen. Under de senaste seklerna har det svenska språket pressats tillbaka i Finland, och så gott som utplånats i Estland¹⁷, medan det gjort erövringar i det nuvarande Sverige. I de forna danska landskapen i Götaland har försvenskningen studerats och beskrivits i Ohlsson (1978, 1979) och Nilsson (1983). Värt att minnas är dock att det i första hand är det skrivna språket som studerats, medan vi vet ganska lite om hur allmogen egentligen talade. Vad vi kan vara ganska säkra på är dock att det knappast ägde rum något direkt språkbyte i de breda folk-

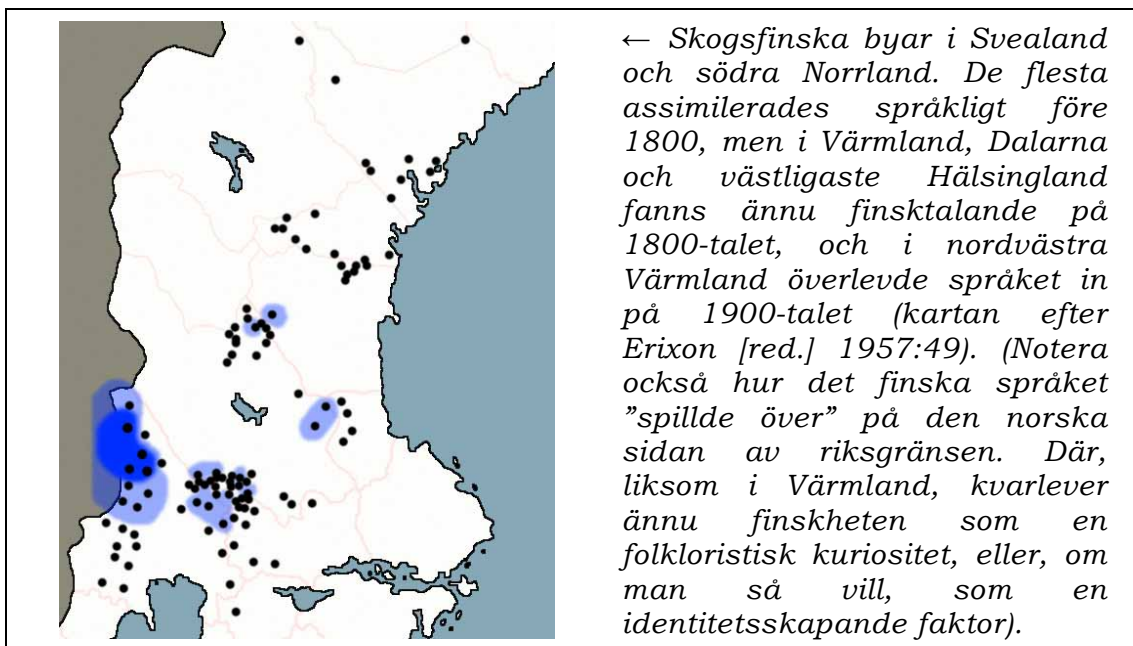
¹⁶ Tiden då så var fallet är dock inte alltför avlägsen. Dahlstedt (1957:13) nämner – om än som ett undantag – ett fall från 1900-talet då tolk måste tillkallas i ett rättsfall för att ett äldre vittne från Älvsbyn skulle höras. Han talade nämligen enbart pitemål, och kunde ingen svenska, och var därmed oförståelig för rätten. Det är tveksamt om någon enda sådan individ skulle kunna uppbådas i Sverige idag (även om jag själv träffat en älvdalsktalande person som talade bristfällig svenska).

¹⁷ Tvärtemot vad man skulle kunna tro, påbörjades denna tillbakagång redan under den tid då Finland ännu var svenskt. Även om tillförlitliga demografiska data saknas, gäller detta antagligen även för Estlands del.

lagren, utan snarare att dialekterna sakta men säkert kom att ta upp fler och fler svenska element på bekostnad av sina likheter med danskan. Medan kanslispråket rent konkret må ha bytts, är det alltså snarare fråga om en utdragen anpassningsprocess vad allmogen beträffar.

Även i väster har svenskan trängt fram – dialekterna i Härjedalen och Idre-Särna (i norra Dalarna) har traditionellt betraktats som norska mål, medan större delen av dagens befolkning sannolikt spontant talar något som mer liknar språket i Stockholm än det i närliggande norska bygder. Även här torde det handla om en gradvis omstöpning enligt samma modell som i exempelvis Skåne. Några direkt språkliga gränser fanns sannolikt inte vid den tid då landskapen ifråga blev svenska – det rådde en kontinuumssituation som först i modern tid har omvandlats till en direkt språkgräns.

En annan västlig expansion innebar dock ett konkret språkbyte. Efter 1809 fanns nämligen i Sverige förutom samer och norrbottensfinnar ytterligare en grupp (eller egentligen flera grupper) talare av ett uraliskt språk, nämligen de så kallade skogsfinnarna. Dessa hade flyttat från Savolax och andra delar av det inre av Finland under främst 1600-talet för att bedriva svedjebruk i dittills obebyggda svenska skogstrakter. På många håll assimilerades den skogsfinska befolkningen ganska kvickt, medan mer koncentrerade eller mer avlägset belägna finnbygder behöll sitt språk längre. I t.ex. trakten av Svärdsjö i Dalarna dog förmodligen finskan ut runt 1900 (Welinder 2003). Längst höll finskan ut i norra Värmland, där det vid 1800-talets början rapporterades 12 000 finsktalande (Tenerz 1962:10), vilket motsvarade nästan en tiondel av länets befolkning. Ett sekel senare hade de finsktalandes antal krympt till något hundratal, 1954 redovisades 33 personer, och ytterligare sex år senare var antalet nere i blott 22 (Broberg 1954; Tenerz 1962:10). De sista kompetenta talarna dog i slutet av 1900-talet, och värmlandsfinska är alltså numera fullständigt utdött (även om det naturligtvis finns finsktalande individer i Värmland som härstammar från 1900-talets finska invandring).

Den rent territoriellt största expansionen som det svenska språket genomgick under perioden mellan stormaktstiden och idag representeras av en nordlig expansion vars kulmen utgörs av kolonisationen av Lappland.

Det svenska språket i Övre Norrland hade fram till medeltiden varit begränsat till kustområdena, och åtminstone i organiserad form nådde den fasta bebyggelsen inte längre än till Bygdeå strax norr om Umeå (Tenerz 1962:227). Sakta men säkert expanderade dock jordbrukarbefolkningen norrut in i Norrbotten så att svenskan mot slutet av medeltiden där kom att möta finskan som under samma period bredd ut sig på andra sidan Bottenviken¹⁸.

Den språkgräns som härvid uppstod mellan Kalix och Haparanda kommenterades 1732 av ingen mindre än Carl von Linné med de ofta citerade orden ”*När jag miste Sangis, miste jag mitt modersmål; i Säivis var pura finnar, dem jag ej förstod*”. På samma ställe (ganska väl motsvarande den nuvarande kommungränsen mellan Haparanda och Kalix) förblev gränsen in i modern tid.

Under sent 1600-tal påbörjades en medveten kolonisering av Lappmarkerna. Det så kallade *Lappmarksplakatet* från 1673 var tänkt att uppmuntra svenska och finska bönders uppodling av Lappland. Man hoppades från statens sida att detta skulle motverka spannmålsbristen i riket, och dessutom skulle det underlätta utnyttjandet av mineraltillgångarna. Man tänkte sig också att en kolonisering av Lappmarken skulle utgöra en markering mot Danmark och Ryssland i ett område där de politiska gränserna var oklara. Slutligen skulle naturligtvis en ökad befolkning medföra ett större skatteunderlag.

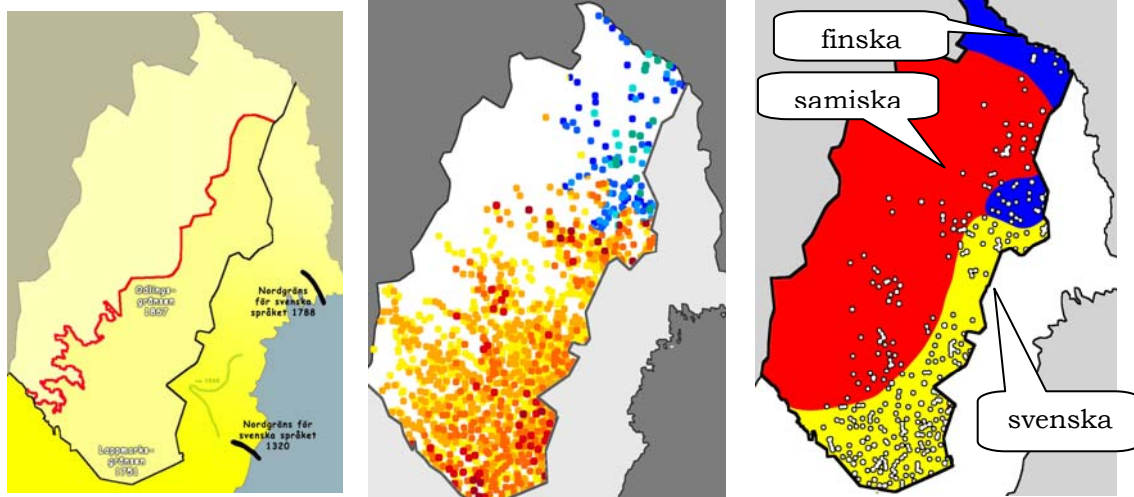
Lappmarksplakatet innebar i första hand att nybyggare skulle få 15 års skattefrihet samt slippa militärtjänst, men villkoren ansågs lite oklara, och i kombination med svagt befolkningstryck längs kusten lockades få inåt land. 1749 tillkom därför *Lappmarksreglementet*, som trots att det mest inskräpte tidigare bestämmelser satte ordentlig fart på kolonisationen.

Nybyggarna i Lappland var inte enbart svenskar, utan såväl finnar som samer var synnerligen väl representerade, och det förekom även ett litet inslag av norrmän. Hur den språkliga försvenskningen av dessa grupper gick till är i stort sett odokumenterat, och till och med sporadiska omnämningen av bruket av finska är mycket ovanliga¹⁹. Vi vet dock att det förekom användning av finska i t.ex. i Tegelträsk (Åsele kommun) in på 1760-talet och i Björkholmen (Jokkmokks kommun) så sent som vid mitten av 1800-talet (Eriksson 1973:26; Källgård 2005:592). I allmänhet var dock såväl finnar som samer helt försvenskade i och med den tredje nybyggargenerationen (dvs. personer födda ca 1730-1850) (Dahlstedt 1950:17, 149; von Schubert 1825:347). En viktig mekanism bakom försvenskningen av de bofasta i de södra lappmarkerna var förmodligen blandäktenskapen, som var vanliga mellan bofasta från alla inblandade språkgrupper (t.ex. Dahlstedt 1950:4).

Utanför det norrbottensfinska området kom dock slaget i första hand att stå mellan svenska och samiska, där svenskans främsta vapen naturligtvis var dess status, kombinerat med dess talares högre folkökningstakt.

¹⁸ Smärre finsktalande grupper förefaller dock ha funnits även i Norrbottens kustland innan svensktalande nådde dit.

¹⁹ Här avses de delar av Lappmarken som ligger utanför det norrbottensfinska språkområdet, som diskuteras i § 2.4. Många av kolonisterna även i västerbottniska Lappland var finnar.

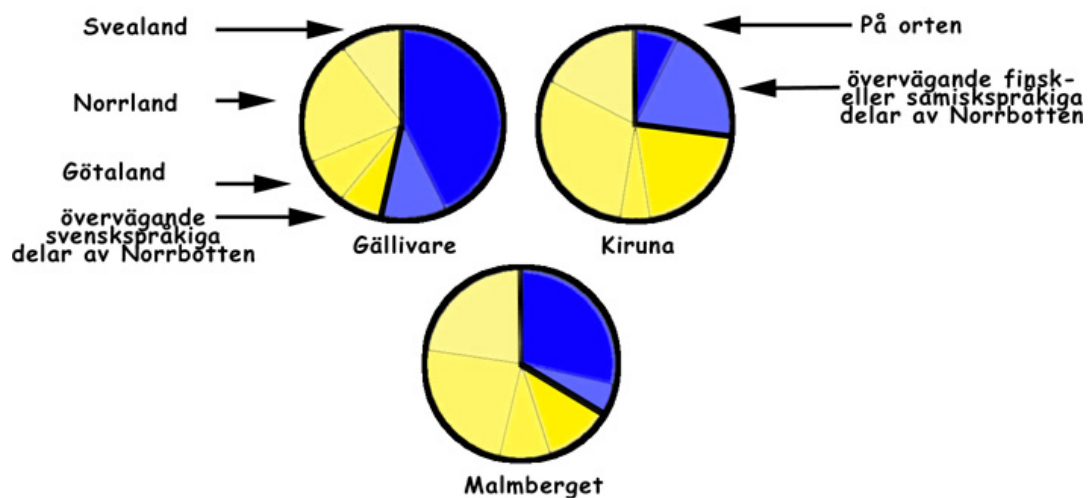
Några politiska och språkliga gränser i Lappland. Kartan visar nybyggen anlagda mellan 1650 och 1900, där hälften baserat på samtida mörkare färger anger tidigare skildringar. De vita prickarna från 1751 och Odlingsbosättning. Trots en senare återger den fasta begränsen från 1867, samt uppstånden gräns mellan finska och svenska i Norrbotten det inre av Lappland behärskar nordgränser 1320 respektive 1788. En bit in från svenskspråkiga nybyggen i och finska nybyggare sakusten ses 1500-talets själva verket av finnar och samiska vid denna tid.

Kolonisationen av Lappland. Lingua francor i Lappland under 1800-talets första årtionden. Trots en senare återger den fasta begränsen från 1867, samt uppstånden gräns mellan finska och svenska i Norrbotten det inre av Lappland behärskar nordgränser 1320 respektive 1788. En bit in från svenskspråkiga nybyggen i och finska nybyggare sakusten ses 1500-talets själva verket av finnar och samiska vid denna tid.

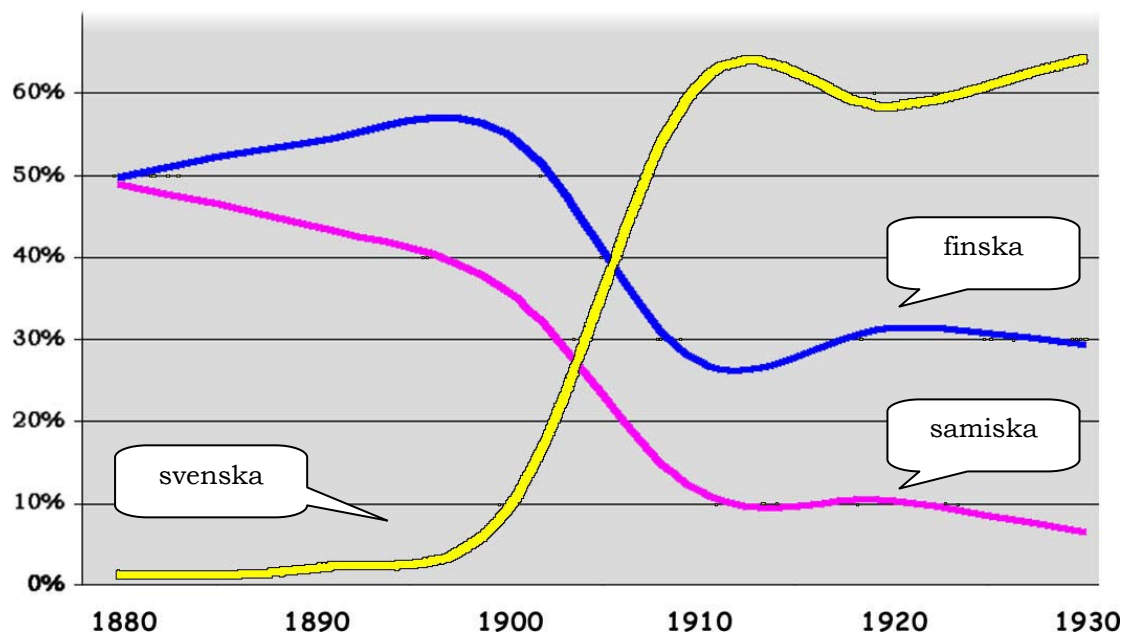
Lingua francor i Lappland under 1800-talets första årtionden. Trots en senare återger den fasta begränsen från 1867, samt uppstånden gräns mellan finska och svenska i Norrbotten det inre av Lappland behärskar nordgränser 1320 respektive 1788. En bit in från svenskspråkiga nybyggen i och finska nybyggare sakusten ses 1500-talets själva verket av finnar och samiska vid denna tid.

Ett intressant särfall utgörs av malmboomen kring förra sekelskiftet, vilken ledde till att orterna Gällivare och Kiruna byggdes upp i stort sett från noll. I Gällivare växte befolkningen 1890-1900 med 174%. Decenniet därefter stod för den största befolkningstillväxten i Jukkasjärvi församling (nuvarande Kiruna med omland): 278%. Inflyttningen skedde främst från Norrbotten och övriga Norrland, men även från det traditionellt gruvtäta Bergslagen, och gruvstäderna och deras omgivning förvandlades snabbt till svensktalad område. Bara under 1800-talets två sista årtionden ökade andelen svensktalande i nuvarande Gällivare kommun mer än tiofalt, och deras andel steg från mindre än en fjärdedel till mer än tre fjärdedelar. I det som idag ungefärligen motsvarar Kiruna kommun räknades 1880 bara tre dussin svensktalande, vilka utgjorde ungefär en procent av befolkningen. Blott tre decennier senare hade deras antal ökat till nästan 8 000, och deras andel till över 60% (baserat på Tenerz 1962:50).

Födelseorter i Malmfälten 1900

Invandringen till Malmfälten som den framstår i 1900 års folkräkning.

Språkfördelningen i Kiruna 1880-1930.
Svenska är gult, finska blått, och samiska lila.

1.3.2. Utvecklingen under det senaste kvartsseket

Under 1970-talet hade utvecklingen mot ett allt svenskare Sverige vänt, genom att efterkrigstidens invandring kommit att märkas i samhället, och ett visst intresse för den nya språksituationen började göra sig gällande. Den enda tidigare uppskattning av Sveriges språks numerär som jag känner till (som är såväl rimligt detaljerad som rimligt tillförlitlig) gäller året 1979, och utfördes av Sven Reinans (här citerad ur Gustavsson 1984:5). Som avslutning på den historiska tillbakablicken presenterar jag här Reinans siffror för elva språk tillsammans med mina egna uppskattningar som är tänkta att återspegla läget drygt 25 år senare.

Språk	Reinans 1979	Parkvall 2006	Tillväxt
Finska utom meänkieli	210 000	201 000	-4%
Norrbottnensfinska	50 000	30 000	-40%
Serbokroatiska	34 000	113 000	232%
Grekiska	19 000	14 300	-25%
Estniska	16 000	13 000	-19%
Spanska	14 000	65 000	364%
Polska	11 000	49 000	345%
Ungerska	10 000	21 000	110%
Turkiska	9 000	34 000	278%
Italienska	7 000	8 500	21%
Lettiska	3 500	3 300	-6%
<i>Arabiska</i>		93 000	
<i>Kurdiska</i>		66 000	
<i>Tyska</i>		64 000	
<i>Persiska</i>		59 000	
<i>Norska</i>		56 000	
<i>Danska</i>		54 000	
<i>Albanska</i>		49 000	
<i>Engelska</i>		44 000	
<i>Arameiska</i>		36 000	
<i>Somaliska</i>		25 000	

Del 2:

Inhemska språk och officiella minoritets- språk

- *Svenska*
- *Överkalixmål*
- *Älvdalska*
- *Svenskt teckenspråk*
- *Norrbottensfinska (meänkieli)*
- *Finska utom norrbottensfinska*
- *Samiska språk*
- *Jiddisch*

2.1. Svenska

Svenska är med god marginal Sveriges vanligaste modersmål, och dessutom – vilket inte är självklart i världen i stort – det i offentliga sammanhang överlägset mest använda. Till skillnad från vad som är fallet med många andra länders huvudsakliga språk har dock svenska inte någon lagstadgad status i Sverige (även om detta i skrivande stund debatteras). Svenska är alltså inte *de jure* officiellt, men få skulle ifrågasätta att det *de facto* har denna status. Lagar och förordningar skrivs på svenska, och det är också språket för så gott som all offentlig förvaltning.

Givet att vi medger att individer kan ha mer än ett modersmål utgör antalet inrikes födda en möjlig approximation som sannolikt inte ligger alltför långt från målet – det torde vara så gott som omöjligt att växa upp i Sverige utan att under barnåren tillägna sig svenska. Antalet inrikes födda var 7 864 000 vid årsskiftet 2005/2006, motsvarande 87% av befolkningen, vartill vi bör lägga ytterligare drygt 100 000 (se nedan) utrikes födda som kan antas ha svenska som modersmål. Detta skulle ge en totalsumma av **nästan åtta miljoner**. Om vi stället tar landets befolkning minus de individer som jag annorstädes i denna bok har hänfört till andra språkgrupper, återstår **7 500 000** eller 83% av totalbefolkningen. Skillnaden mellan dessa båda siffror skulle alltså representera individer med både svenska och ett annat språk som modersmål kontra de som enbart har ett annat språk som modersmål.

I Nygårds (2002:15) enkät uppgav 89% av informanterna att de hade enbart svenska som modersmål, och ytterligare 3% att deras modersmål var svenska i kombination med ett eller flera andra språk. 89% skulle 2005/06 i absoluta tal motsvara **8 040 000**.

Den överväldigande delen av denna befolkning är givetvis född i Sverige, men det kan vara värt att påpeka att här även ingår ca 55 000 finlandssvenskar, något eller några tusental estlandssvenskar, kanske 100 gammalsvenskbybor (utvandrade från Ukraina 1929), runt 7 000 personer födda utomlands av svenska föräldrar, och omkring 44 000 adoptivbarn. En bra bit över 100 000 svenskar med svenska som modersmål är alltså födda utanför landets gränser. Det näst efter finska största invandarspråket i Sverige är därmed – kanske något oväntat – svenska!

Utanför Sverige är svenska för övrigt modersmål för omkring 290 000 finländare, och i Finland är som bekant svenska det ena av republikens grundlagsskyddade nationalspråk. I övriga världen finns förmodligen ett ungefär lika stort antal personer med svenska som modersmål (Parkvall u. u), varav en tredjedel i USA, och runt 30 000 vardera i Storbritannien, Spanien och Tyskland. Större antal svensktalande återfinns också i övriga Skandinavien, i Frankrike, Schweiz, Benelux-länderna, Kanada och Australien. Inte i något av dessa länder utgör dock svensktalande mer än en försumbar befolkningsandel.

2.2. Svenska "dialekter"

Ett ofta upprepat faktum bland språkvetare är att skiljelinjen mellan språk och dialekt är notoriskt svår att dra (§ 1.1.4.2). Vi är vana vid att betrakta svenska och norska som två olika språk, men i själva verket är de mer lika varandra än vissa av sina egna "dialekter". Det är i första hand politiska och historiska slumper som lett till att en del varieteter har kommit att befordras till språkstatus, medan andra får nöja sig med att kallas "dialekter".

Bland de svenska landsmålen finns alltså varieteter som avviker mer från modern standardsvenska än vad standardnorska gör, och en del av dem är så aparta att det inte är orimligt att ge dem beteckningen "språk".

Problematiskt i detta sammanhang är dock kontinuumsituationen; eftersom det finns en glidande skala mellan standardsvenska och de så kallade dialekter som avviker mest från den, är det omöjligt att identifiera en självklar skiljelinje mellan svenska och potentiella egna språk.

I Sverige (liksom förstås i många andra länder) har det skett en betydande utjämning av regionala skillnader i modern tid. Vi kan förvisso fortfarande höra varifrån i landet en talare kommer, men det är numera inte helt lätt att hitta talare som avviker så kraftigt från standardnormen att de blir svårbegripliga för någon från en annan landsända.

Det som vi exponeras för i medierna och i allmänhet tänker på som "skånska", "gotländska" eller "dalmål" eller i största allmänhet "dialekter" är i allmänhet "regionalt standardspråk", alltså i praktiken en variant av standardsvenska som i huvudsak uppvisar uttalsmässiga avvikelser från denna. Vi hör att Sven Wollter kommer från Göteborg och att systrarna Kallur är uppvuxna i Dalarna, men ingen av dem talar något som är svårt för andra svensktalande att förstå, och det är ingen tvekan om att det är svenska de talar.

Till skillnad från denna "regionala standardsvenska" finns dock ännu vad man (lite missvisande) brukar kalla "genuina" bygdemål eller "folkmål" – språkvarieteter som ofta är begränsade till ett mindre geografiskt område, och som avviker mer eller mindre kraftigt från standarden inom alla områden, alltså inklusive grammatiken.

Hur många svenskar talar då traditionella mål? Det är nästan omöjligt att svara på, inte minst på grund av det nyss nämnda gränsdragningsproblemet. Men vi kan till att börja med notera att talarna nog nästan uteslutande får sökas bland människor födda före andra världskriget (med tanke på de drastiska samhällsförändringar som följde på detta), och dessutom utanför städer och andra större samhällen, där tämligen strömlinjeformade varianter av svenska talats sedan länge. Om vi till att börja med identifierar just dessa personer, så får vi ett antal av cirka 850 000 individer²⁰, vilket nog får ses som ett potentiellt maximum.

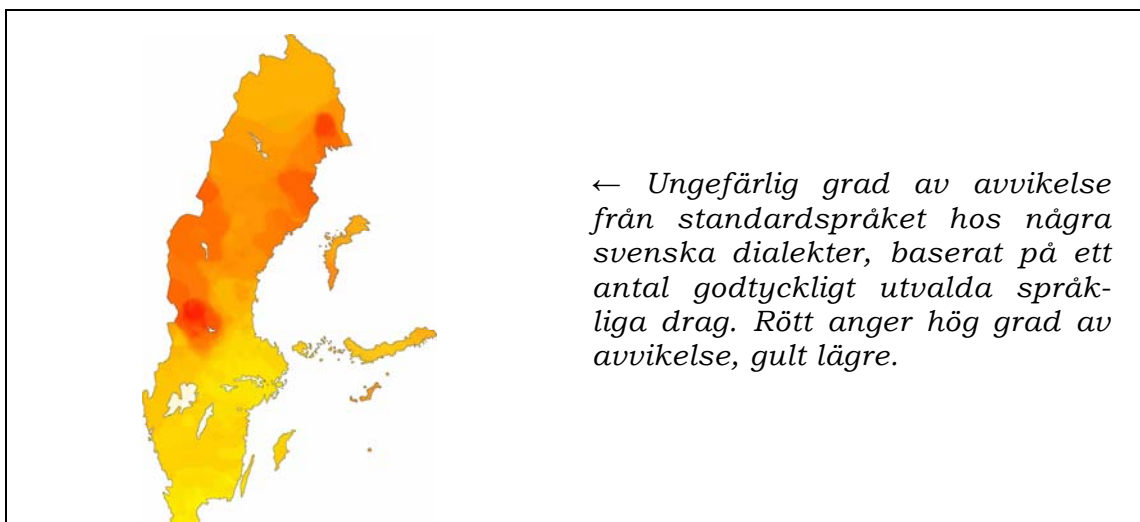
Från de 850 000 kan det kanske vara lämpligt att dra bort de landsdelar som inte brukar hysa ha speciellt särpräglade mål. Detta gäller i första hand landets mest tätbefolkade delar, och framför allt nästan hela Götaland och Svealand.

Större koncentrationer av talare vilkas lokala språkvarieteter uppvisar skillnader bortom uttals- och ordförrådsmässiga torde (med undantag av ovan-

²⁰ Antal nu levande personer multiplicerat med befolkningsandelen boende på landsbygden under deras respektive födelseår.

siljansmålen som diskuteras nedan) ha varit koncentrerade till Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands, Västernorrlands och Gotlands län. I de rurala delarna av dessa bodde 1945 strax under 800 000 personer, varav knappt **180 000** statistiskt sett borde vara i livet idag. Härtill får vi addera Dalarnas ovansiljansmål, samt östsvenska (alltså härstammande från andra sidan Östersjön) bygdemål, men i gengäld skulle vi också behöva subtrahera torne-dalingar och samer. Eftersom beräkningen ändå är så oerhört grov har jag här inte brytt mig om att göra någondera.

Orter och områden vilkas mål ofta nämns som spektakulärt avvikande är bland annat **Listerlandet** (Blekinge), **Älvdalen** och andra delar av **Ovansiljan** (Dalarna), **Träslövsläge** (Halland), **Piteå** och **Överkalix** (Norrbotten), **Ekshärad** (Värmland), **När** och dess grannbygder på sydöstra **Gotland** samt delar av **Jämtland** och **Härjedalen** och ibland också **Bohuslän**. Utanför Sveriges gränser gäller detsamma för **Närpes** och **Jakobstad** (Österbotten), **Runö** och några andra orter i Estland samt **Gammalsvenskby** (Ukraina), från vilka många under 1900-talet flyttat till Sverige.

Vissa av dessa mål avviker alltså betydligt mer från standardsvenska än vad norskt bokmål gör, och kan därför rimligen göra anspråk på att betraktas som egna språk, snarare än som dialekter av svenska. Andra ligger betydligt närmre riksspråket, och är utan större svårigheter begripliga för personer från andra delar av det svensktalande området. Ett uppenbart problem är som nämnts att vi här har att göra med ett kontinuum av mål, där dels inga skarpa gränser avgränsar det ena från det andra rent geografiskt, men också att det på intet vis är självklart *vilka* lokala former av nordgermanska som skulle kunna förtjäna etiketten "språk". Varje avgränsning här är därför dömd att innehålla ett mått av godtycklighet. Härtill kommer att det inte finns någon allmänt accepterad metod att mäta en varietets grad av avvikelse från riksspråkets norm (se dock Dahl 2005). Bedömningen blir därför med nödvändighet åtminstone till en del impressionistisk.

Detta sagt, brukar två bygdemål i Sverige oftare än andra framhållas som exceptionellt särpräglade, och jag skulle (utan större tvekan) välja att betrakta dessa båda, men (och denna gång med ett större mått av tvekan) inga andra "dialekter" som språk i sin egen rätt. Målen jag har i åtanke är älvdalska och överkalixmål. För att illustrera dem citerar jag här det första stycket ur Rut "Puck" Olssons *Mormors katt*, en saga som sedan originalutgåvan 1987 har översatts till mer än 40 olika svenska mål.

**ÄLV-
DALSKA:**

"Men ua, ukin wash!", sagd Mumun, fuäst gandsin o såg Masse. E war ien morgun, strax etter juäle. E war ljuät-kollt og er add snier um note. Mumun war o weg aut etter widn, og e war do o fick sjå ien ljuät-magran katt, so sät uppo bours-tinum. E war an o kold fer "wastsin".

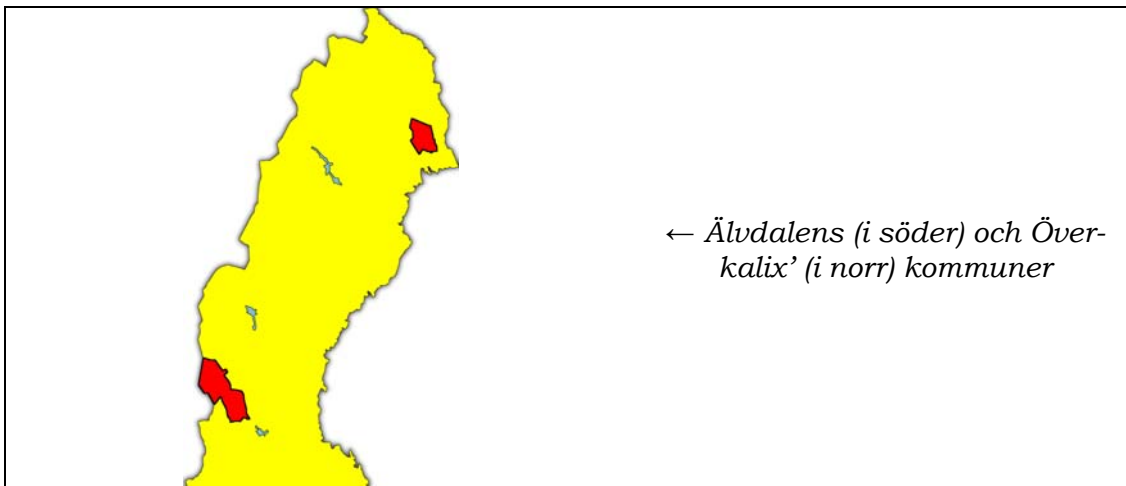
**ÖVER-
KALIX-
MÅL:**

"Men vâi, vâi, vâi in tuken äintjeli stäkker", se mårsa först ge:ngga na sa: fressn. He vär in mârja ett iol-heljen. He vär håofâtît källt å ne he snitt o na:Ta. Ållars vär e wäitt. Mårsa skul gär et veiro å he vär da na värtt väis in förskrettjelit mäir fress, so saT oPa hePeRS-bråono. He vär hän a kâ:le "stäkkeRn".

SVENSKA:

"Men oj, oj, vilken stackare", sa Mormor första gången hon såg katten. Det var en morgon strax före jul. Det var hemskt kallt och det hade snöat på natten. Mormor var på väg ut efter ved, och det var då hon fick se en förfärligt mager katt som satt på härbrestrappan. Det var den hon kallade för "stackarn".

Jag misstänker att det inte är många som inte är uppvuxna i dessa språkmiljöer som ens begriper tillräckligt mycket av texten för att ens kunna tillgodogöra sig de stora dragen i handlingen (med mindre än att de tjuvkikar på översättningen).

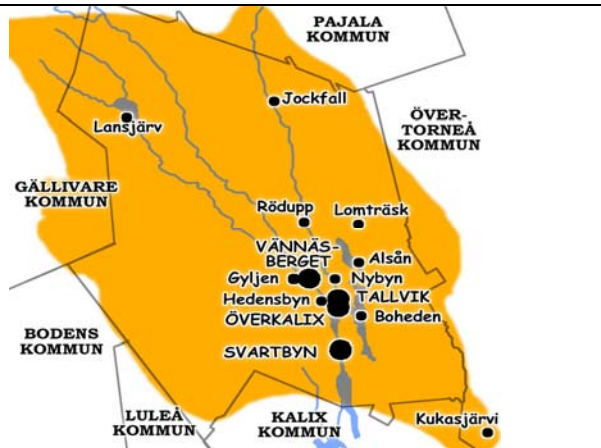
2.2.1. Överkalixmål

Om Överkalix säger Källskog (1992:15) att "Det finns knappast något annat område i Sverige, så relativt avgränsat, där det talas så avvikande inhemska idiom att en person med enbart rikssvenskspråklig [sic] bakgrund inte förstår något av dem". Kommunen hyser även (eller har hyst) talare av tornedalsfinska och samiska, förutom svenska och överkalixmål.

Överkalixmål är idag ett döende språk, som dock "in på 1950-talet [var] det dominerande samtalspråket i Överkalix kommun" (Sköld et al. 1999:4). Dess traditionella utbredningsområde överensstämmer ganska väl med kommunens, med endast några relativt obetydliga avläggare in i grannkommunerna Pajala, Gällivare och Övertorneå.

Den traditionella utbredningen för överkalixmål i Överkalix' kommun och – i någon mån – i dess grannkommuner

→

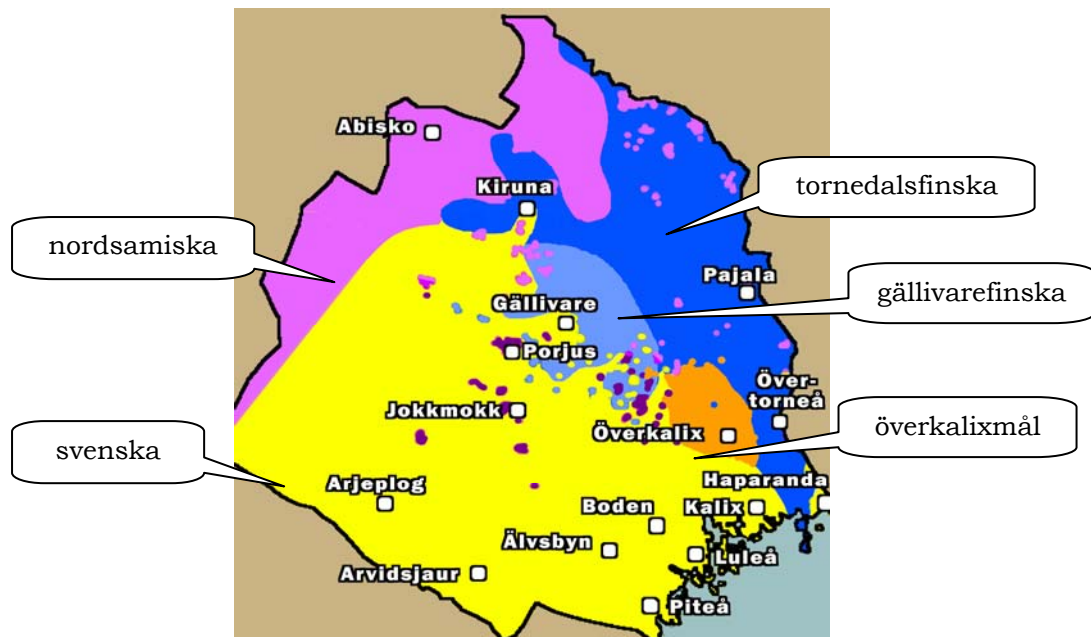
Kommunen har idag strax under 3 900 invånare, men antalet minskade kraftigt under slutet av 1900-talet, och 1945, alltså strax innan det att "bondskan" (som detta och många andra nordnorrländska mål ibland kallas lokalt) upphörde att vara det normala umgängesspråket, räknade kommunen 9 170 själar. (Ingen annan kommun i landet minskade sin befolkning så kraftigt under andra halvan av 1900-talet).

Omkring en femtedel av dessa torde vara i livet idag, vilket innebär runt **1 900** sannolika modersmålstalare.

Enligt Källskog (1992:42) kunde 36% av kommunens högstadiel elever 1988 överkalixmål, medan detsamma gällde för 70% av deras föräldrar. 1988 års högstadiel elever torde ha varit födda omkring 1973-1975, och deras föräldrar därmed förmodligen kring mitten eller under andra halvan av 1940-talet. Samma källa upplyser oss också om att föräldrar började tilltala sina barn på svenska på 1930-talet, och att detta blev vanligt från det följande årtiondet (Källskog 1992:52)²¹. Om vi i enlighet därmed antar en måltalande befolkningsandel på 100% år 1930, 70% bland de som är födda under andra halvan av 1940-talet, och en dryg tredjedel bland de tidiga 70-talisterna, får vi en relativt rak kurva, som – om den dras ut vidare i tiden – i teorin antyder att de sista modersmålstalarna av språket skulle vara födda i början av 00-talet. Om vi tillämpar detta på kommunens nuvarande befolkning får vi ett antal på drygt **2 000** personer. Till detta kommer förstås ett antal talare i förskingringen, men i gengäld ska vi ha i åtanke att ovanstående beräkning bygger på kunskaper i överkalixmål, snarare än på kriteriet "huvudsakligt modersmål"²²

²¹ Endast en enda av Källskogs informanter (född 1924) kunde dock ingen svenska vid skolstarten (Källskog 1992:117).

²² En del individer har naturligtvis lärt sig språket av andra än medlemmarna av den egna föräldragenerationen, men Källskog (1992:51) visar att så gott som alla talare också har måltalande föräldrar. För övrigt är det också mindre än hälften (45%) av de barn som behärskar överkalixmål som aktivt använder det med sina egna föräldrar (Källskog 1992:51).

Språksituationen i Norrbotten före andra världskriget. Svenska är gult, tornedalsfinska mörkblått, gällivarefinska ljusblått, nordsamiska ljuslila, lulesamiska mörklila och överkalixmål orange

2.2.2. Älvdalska

Den egentliga älvdalskan talas traditionellt i hela Älvdalens kommun utom dess nordligaste del (Idre-Särna) och i dess centralort (lokalt kallad "Kyrkbyn"), som försvenskades för många generationer sedan.

I språkområdet bor idag knappt 3 300 personer, mot 5 400 vid andra världskrigets slut. Kanske är omkring 4 500 nu levande personer uppvuxna i trakten.

← Den traditionella utbredningen för älvdalska. Gränsen mot målen i Mora kommun är inte skarp utan utgörs av ett kontinuum, där exempelvis varieteten i Gopshus intar en mellanställning.

I *Dalmålsundersökningen*, som genomfördes under 1990-talet (här citerad ur Måsan 2005 och Olander 2005:276) talade 13,6% av barnen och 66,8% av föräldrarna²³ i Älvdalen dalmål, vilket väl i sammanhanget får antas vara

²³ Egentligen avser siffran *endera* föräldern, varför den faktiska andelen rimligen måste vara något lägre. Även mer lokala undersökningar har gjorts. Helgeanders

älvdalska i de allra flesta fall. De båda generationerna borde rimligen vara födda huvudsakligen under 1980- respektive 1950-tal.

En extrapolering av dessa förhållanden skulle motsvara en dalsktalande grupp om drygt 40% av hela befolkningen, alltså strax under **2 000** individer, vilket också är den vanligast förekommande uppskattningen. Jag är osäker på om Dalmålsundersökningens resultat är utslaget på hela kommunen (alltså även de delar där älvdalska inte talats alls i modern tid) – om så är fallet får detta resultat justeras något uppåt, kanske till någonstans mellan **2 000** och **2 500** personer.

Alldeles innan denna boks färdigställande fick jag tillgång till Larsson & Welins (2008) undersökning, som gjorts med hjälp av föreningen *Ulm Dalskas* byombud. Deras uppskattning var 1700 i Älvdalens socken och 700 till i försakingringen, alltså totalt **2 400**, vilket som synes stämmer väl med mina ovanstående uppskattningar.

I åldersgruppen 0-15 år hittar dock Larsson & Welin blott 45 talare (c:a 5%), vilket knappast bådär gott med avseende på språkets överlevnadschanser.

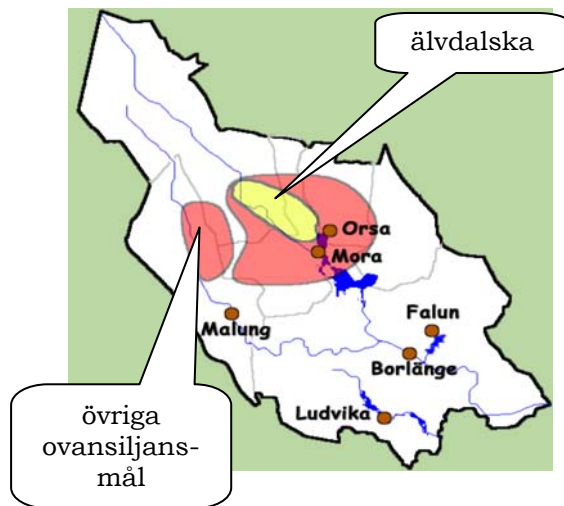
2.2.3. Övriga ovansiljansmål

Dahl (2005) visar att det utöver älvdalska finns ytterligare två dialektområden i Ovansiljan som ur ett rikssvenskt perspektiv är tillräckligt avvikande för att uppmärksammas. Det ena är ett område längs Västerdalälven, centrerat kring Sälen, Lima och Transtrand som i princip motsvarar norra halvan av Malungs kommun. Språket ligger närmre svenskan än vad älvdalskan gör, men är likväl mer utpräglad än de flesta lokala mål i landet.

Här bor idag 3 400 personer, mot 4 313 år 1945. Folkmängden är således någorlunda jämförbar med Älvdalens, medan språkbevarandet enligt Dalmålsundersökningen är något högre. Vi skulle av denna anledning förvänta oss en talargrupp omfattande drygt **2 000** personer.

Det andra området utgörs i grova drag av Mora och Orsa kommuner. Målen i denna trakt har ett gemensamt historiskt ursprung med älvdalskan, men har varit under starkare påverkan från svenska och bergslagsmål. Här har befolkningen legat strax över 25 000 personer sedan andra världskrigets slut. Om vi återigen extrapolerar från Dalmålsundersökningens resultat (som visar på ett sämre språkbevarande än i Älvdalen och Lima-Transtrand), skulle omkring en tredjedel, eller kanske **8 000** personer tala dessa varieteter.

(1997) siffror för byn Åsen, i det älvdalska kärnlandet, skulle (med tio års framskrivning, men i övrigt utan andra förändringar) innebära att knappt tre fjärdedelar (72%) av just denna bys befolkning är dalsktalande.

← Dialektområdena i Överdalarna, med gränser enligt Dahl (2005). Gult representerar älvdalska, och rött de övriga ovansiljansmål som nämns i texten.

2.2.4. Sammanfattning

Enligt ovanstående resonemang föreslår jag sålunda följande ungefärliga talarantal:

LOKALA SPRÅK:

Älvdalska	2 000
Överkalixmål	1 900

DIALEKTER AV SVENSKA:

Ovansiljansmål förutom älvdalska	10 000
Övriga från rikssvenska avvikande mål	170 000

2.3. Svenskt teckenspråk

Svenskt teckenspråk (hädanefter SvTsp) är det huvudsakliga språket bland svenska döva. Dövhet är förstås – som så mycket annat – ett något relativt begrepp, men enligt 2005 års upplaga av Statistiska Centralbyråns *Undersökning av Levnadsförhållanden* fanns i Sverige drygt 110 000 personer med ”grav hörselskada eller dövhet”, och Handikapputredningen (1991:11) talar om 48 000-65 000 som ”har en så svår hörselnedsättning att de kan vara i behov av tolk”. Alla dessa använder dock inte nödvändigtvis teckenspråk.

Handikapputredningen (1991:12-33) levererar följande ofta citerade siffror för den döva eller hörselskadade befolkningen i Sverige:

Barndomsdöva	8 000-10 000
Barndomshörselskadade	14 800-19 800
Vuxendöva	4 000
Vuxenhörselskadade	20 000-30 000
Dövblinda ²⁴	1 230

Jag har annorstädes insisterat på att beräkna modersmålstalare (vilket är svårt även i andra fall), men detta begrepp är ännu svårare att tillämpa på tecknade än på talade språk. För de flesta av oss är vårt modersmål det samma som våra föräldrars, men endast en liten minoritet (5%-10%) av alla döva har döva föräldrar, vilket gör att det tillhör undantagen att såväl föräldrar som barn inom en och samma familj har teckenspråk som sitt primära språk just genom att båda vara döva.

Bilden kompliceras ytterligare av att döva barn före 1980 i allmänhet förvärvade teckenspråk av jämnåriga skolkamrater, medan de som växt upp efter 1995 i allmänhet försetts med cochleaimplantat (se § 2.3.6 nedan), varefter det har blivit mindre vanligt att föräldrar till döva barn lär sig SvTsp²⁵.

En kuriös detalj beträffande antalet talare av SvTsp är att det med största säkerhet är det enda inhemska språk som har fler andra- än förstaspråkstalare. Även om den vanligt förekommande uppskattningen om 100 000 andraspråkstalare skulle vara överdriven, skulle ”segermarginalen” likväl vara ansevärd.

2.3.1. Barndomsdöva

Det oftast citerade antalet barndomsdöva är 8 000-10 000, en siffra som bygger på års Handikapputredningen (1991). Eftersom antalet döva barn som fötts sedan dess har fortsatt ligga på ungefär samma nivå, antas dessa antal allmänt gälla även idag (Degsell 2006:55).

Just antalet döva från födseln ligger på omkring 70 barn årligen²⁶. En årskull brukar normalt omfatta drygt 100 000 barn, så 70 individer per årsklass utslaget på hela befolkningen skulle motsvara en total barndomsdöv population på omkring 6 200 personer. Diskrepansen mellan detta och 8 000-10 000 kan möjligen bero på en högre andel barndomsdöva i de allra äldsta åldersklasserna eller bland utrikes födda²⁷, men kanske mer sanno-

²⁴ Här uppges explicit att 200 ur denna grupp använder (taktilt) teckenspråk.

²⁵ Enligt samtal med Brita Bergman.

²⁶ 200 föds med kraftig hörselskada, men endast 70 bedöms vara beroende av teckenspråk, medan de övriga under sin uppväxt förlitar sig på ”tekniska hjälpmedel och/eller av teckenspråk” (Degsell 2006:54, s 54).

²⁷ ”Hörselskador är mer frekventa hos invandrare än hos befolkningen i övrigt”

likt på att en del individer som inte är döva från födseln blir det tidigt under sin levnad, och därmed kan räknas som barndomsdöva.

Handikapputredningen angav också antalet personer som blivit döva senare i livet till ca 4 000 personer. För många av dessa torde teckenspråk vara det primära uttrycksmedlet, men inte det kronologiskt sett deras första språk.

2.3.2. Barn till döva

Precis som hörande föräldrar får döva barn, får även döva föräldrar hörande barn (90% av barnen till döva föräldrar föds hörande)²⁸. Dessa växer också upp med SvTsp som sitt huvudsakliga hemspråk, och måste också, utan att vara döva, räknas som modersmålstalare. Denna grupp är extra svår att komma åt statistiskt, genom att dess medlemmar inte har behov av tolk i kontakt med myndigheter och liknande, något som legat till grund för en del uppskattningar av antalet tecknare²⁹.

I 2005 års Levnadsnivåundersökning³⁰ har 70% av de döva barn, men eftersom detta utesluter de som själva är under 16 år, motsvarar det 57% av den döva totalbefolkningen. Om nu dessa har lika stora barnkullar som resten av befolkningen, skulle en döv population på 8 000-10 000 personer ha ett i princip lika stort antal avkomlingar. Nu har 30% av respondenterna i Levnadsnivåundersökningen en partner med funktionshinder, vilket nog i de flesta fall kan antas betyda döv. Det skulle minska antalet barn till döva till omkring 6 000-7 000.

Förutom döva och deras barn tillkommer ett litet antal personer i Sverige som är hörande, men som har språkstörningar som uppges göra teckenspråk mer lämpat för dem än svenska. Antalet individer i denna grupp uppskattas till ca 20 per årskull (Degsell 2006:56), vilket skulle leda till 1 750 utslaget på alla åldersgrupper. Medan de anses vara ”i behov av” teckenspråk är det dock inte helt uppenbart i vilken utsträckning de faktiskt förvärvar det eller använder det.

2.3.3. Enkätundersökningar

2005 genomförde Sveriges Dövas Riksförbund en enkätundersökning³¹ bland 200 döva personer. Av respondenterna ansåg sig 62% ha teckenspråk som förstaspråk/modersmål, medan ytterligare 14% angav en kombination av svenska och teckenspråk. 14% hade varit eller var fortfarande delvis hörande, och uppfattade svenska som sitt förstaspråk. Slutligen var 4% uppvuxna med ett utländskt teckenspråk. Den sistnämnda siffran förefaller vara i lägsta laget med tanke på uppgifter om 10% utrikes födda bland Sveriges döva (Degsell 2006:171), men kan måhända förklaras av att enkäten genomfördes på (skriven) svenska. I Levnadsnivåundersökningen bland medlemmar i Sve-

(Handikapputredningen 1991:31).

²⁸ En del av dessa har organiserat sig i *Föreningen Hörande Barn till Döva*.

²⁹ Beteckningen *tecknare* är inte vanligt förekommande, men i många avseenden praktisk, inte minst genom att vara kortare än *användare av teckenspråk*. Jag använder den här av denna anledning, samt eftersom mina informanter har intygat att den – ehuru okonventionell – inte uppfattats som nedsättande.

³⁰ Handikapprörelsens Utredningsinstitutets rapport *Levnadsnivåundersökning 2005*. Här använder jag enbart de siffror som gäller medlemmar av Sveriges Dövas Riksförbund, och som separatredovisas av sagda förbund. Utöver dessa inkluderar undersökningen även personer med andra funktionshinder.

³¹ *Teckenspråkets ställning. Delrapport med enkätundersökning*. Sveriges Dövas Riksförbund 2005.

riges Dövas Riksförbund var dock 12% födda utanför Sverige – en andel som ganska väl stämmer överens med andelen av landets befolkning som helhet.

Respondenternas egen definition av modersmål stämmer dock inte helt med det kommunikationsmedel som faktiskt användes under uppväxten, där grovt räknat en tredjedel vardera använde svenska, teckenspråk, respektive en kombination av de båda.

En liten grupp om 3% var uppvuxna med hemgjorda teckensystem, något som är vanligt i länder där infrastrukturen för döva är mindre utbyggd än den är i Sverige. Om nu invandrare är underrepresenterade i enkäten, vilket det alltså finns viss anledning att misstänka, skulle denna grupp alltså kunna vara något större (jfr Degsell 2006:173).

Totalt var det 74% som vid tiden för enkäten använde teckenspråk som sitt huvudsakliga språk i vardagen. Andelen i denna grupp som är teckenspråksdominanta ökar sannolikt allteftersom, eftersom de äldsta generationerna är uppvuxna i en tid då teckenspråk hade betydligt lägre status än idag – yngre rapporterade mycket riktigt en lägre användning av svenska än vad äldre gjorde.

2.3.4. Sammanfattning

Nedanstående tabell är ett försök till sammanfattning av de olika teckenspråkiga gruppernas antal:

	Antal	Antagen andel infödda tecknare	Antal infödda tecknare
Barndomsdöva	8 000-10 000	80%	6 400-8 000
Vuxendöva	4 000	0%	0
Barn till barndomsdöva	6 000-7 000	80%	4 800-5 600
Barn till vuxendöva	3 000	???	???
Individer med språkstörningar	1 750	???	???

Detta resulterar i ett antal om *minst* 11 200-13 600 personer som vuxit upp med användning i vardagen av något teckenspråk. Med tanke på att de två sista gruppernas storlek är okända, ska nog denna siffra avrundas uppåt snarare än nedåt.

Användningen av teckenspråk innebär dock inte med automatik *svenskt* teckenspråk. Minns att 3% av deltagarna i enkätundersökningen rapporterade användning av hemgjorda teckensystem, och 4% utländska teckenspråk. Dessutom har nämnts att omkring 10% av de döva tros vara utrikes födda. Denna tiondel, eller åtminstone lejonparten av den, kan inte rimligen vara uppvuxen med SvTsp, utan antingen utländska teckenspråk eller hemgjorda teckensystem³². Jag misstänker att utrikes födda är underrepresenterade i enkätundersökningen och att hemgjorda teckensystem också är överrepresenterade bland döva från i synnerhet tredje världen. Om detta stämmer bör nog båda de två förstnämnda procentsatserna ökas en smula. Om vi bara som en ren gissning skriver upp dem till 4% respektive 7%, skulle detta leda till följande slutresultat:

³² Notera dock att flera sentida invandrare kommer från länder där dövskolor inte nödvändigtvis erbjudits, varför SvTsp efter ankomsten till Sverige har blivit deras första teckenspråk (Nilsson 2008:135).

Språk	Ungefärligt antal modersmålstalare
Svenskt teckenspråk	12 000
Utländska teckenspråk	900
Hemgjorda teckensystem	500

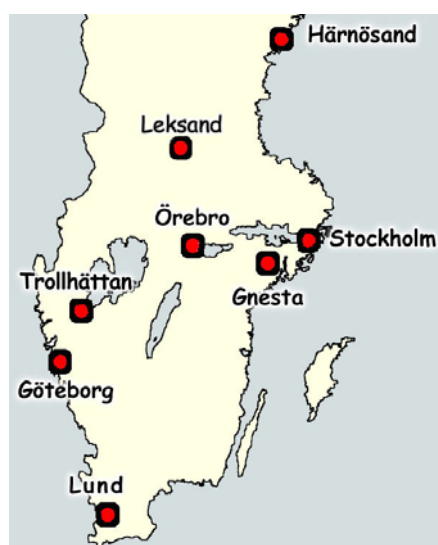
Dessa siffror är någotsånär kompatibla med uppgifterna i Degsell (2006), där man totalt räknar 10 624 personer i Sverige som är ”beroende av teckenspråk för sin kommunikation” (fast där ingår antagligen inte hörande barn till döva).

Vad beträffar de utländska teckenspråken kan nämnas att bland de 12% invandrade i Levnadsnivåundersökningen var en tredjedel från övriga Norden (vilket kan tänkas innebära ett större antal användare av det finlandssvenska och det finska teckenspråket), en fjärdedel från icke-europeiska länder, och resten från Europa minus Norden. Enligt de personer med försäkringar i döv världen som jag konsulterat i denna fråga³³ skiljer sig ursprungsländerna för döva från de länder varifrån invandrare i största allmänhet kommit till Sverige, och enligt anekdotisk evidens tillhör användare av polskt teckenspråk de mest välrepresenterade. Förutom detta nämner Nilsson (2008:135) även rumänskt och jugoslaviskt teckenspråk. Övriga teckenspråk har gissningsvis några enstaka upp till ett par dussin användare.

2.3.5. Bosättningsmönster

Även om andelen döva i befolkningen varierar från plats till annan i världen (beroende på såväl genetiska som miljömässiga faktorer), finns ingen större anledning att anta att det föds olika andelar döva barn i olika delar av Sverige.

Däremot kan graden av service som erbjuds tecknare spela roll för valet av bostadsort. Ett exempel på detta är förekomsten av dövskolor, där stat och kommun erbjuder grundskolor specifikt för döva på sju orter (Gnesta, Göteborg, Härnösand, Lund, Stockholm, Vänersborg och Örebro), samt gymnasium på en ort (Örebro).

Svenskt teckenspråk: Orter som nämns i texten.

Mycket riktigt har de län där dessa orter ligger (med undantag av Södermanlands län, till vilket Gnesta hör) en större andel teckenspråkiga i befolkningen än riket som helhet. Detsamma gäller även omvänt: med ett undantag (Västerbottens län) har de sex länen med en över genomsnittlig andel tecknare alla dövskola. Med tanke på att Örebro har såväl grundskola som gymnasium är det knappast förvånande att just detta län med bred marginal har Sveriges högsta andel tecknande befolkning. Här är 3,2‰ av befolkningen ”beroende av teckenspråk för sin kommunikation”, jämfört med 0,6‰ i landet som helhet (Degsell 2006). I absoluta tal är dock antalet tecknare större i de mer folkrika Stockholms

³³ Brita Bergman, Lars Wallin och Anna-Lena Nilsson.

och Västra Götalands län än i Örebro län.

På en lägre geografisk nivå kan vi använda de uppgifter om nästan 4 100 medlemskap i *Sveriges Dövas Riksförbund* (SDRf) som rapporteras i Dahl & Bergman (u. u), vilket kan antas utgöra en approximation av dövas geografiska fördelning, något som i sin tur ungefärligen torde antyda teckenspråkigas bosättningsmönster. De största antalen medlemmar återfinns i de tre storstäderna samt Örebro. Med ett undantag följer dövskoleorterna Vänersborg, Lund, Trollhättan och Härnösand. Undantaget utgörs av den kommun som också har den överlägset största andelen SDRf-medlemmar i förhållande till totalbefolkningen, nämligen Leksand. Dess 110 SDRf-medlemmar utgör mer än sju promille av invånarantalet, vilket kan förklaras av att Västanviks folkhögskola, som drivs i SDRf:s regi, ligger i kommunen, liksom även Sveriges Televisions teckenspråksredaktioner.

Intressant med just detta språks geografiska fördelning är att det är det enda inhemska minoritetsspråket som uppvisar ett bosättningsmönster som mer påminner om ett invandrarspråk. SvTsp saknar ett sammanhållet territorium, och även rurala befolkningskoncentrationer, och är i stället spritt på ett antal städer.

2.3.6. En joker i leken beträffande svenskt teckenspråks framtid

För de flesta minoritetsspråk avgörs framtiden av faktorer som etnisk lojalitet, assimilationstryck och fortsatt invandring. Här skiljer sig teckenspråk på några viktiga punkter, framför allt genom att talargruppens kärna utgörs av döva, för vilka ett byte till majoritetsspråket inte är en praktisk möjlighet. Givet ett konstant antal döva (vilket betingas av rent medicinska faktorer) skulle vi sålunda förvänta oss ett förhållandevis konstant antal tecknare³⁴. I jämförelse med andra språk påverkas med andra ord ens tillhörighet till språkgruppen i detta fall i mindre utsträckning än annars av individens egna val. Detta i sin tur innebär att en faktor som inte är relevant för andra språk kan ha betydelse för den teckenspråkiga gruppens framtid.

Under senare år har nämligen kirurgiska metoder börjat användas för att göra döva personer hörande. Inställningen till *cochleaimplantat* (CI) har därmed kommit att bli en het potatis inom dövvärlden. Ett CI (som numer opereras in hos 90% av alla som fötts döva; Nilsson 2008:121) ger genom elektrisk stimulering av hörselnerven personer med hörselnedsättning möjligheter att uppfatta ljud – i praktiken en avancerad inopererad hörapparat. En barndomsdöv med CI får möjligheter att lära sig svenska som mer påminner om en hörande än en dövs. Hörseln blir dock inte perfekt, och därför brukar det ofta framhållas att barn med CI måste få lära sig *både* svenska och SvTsp.

Inom dövvärlden finns en utbredd fruktan för att en övertro på tekniken hos föräldrar och myndigheter ska leda till att barn som trots sitt CI i själva verket är hörselskadade ska berövas möjligheten att växa upp tvåspråkiga. Uteslutande användning av svenska förenklar onekligen tillvaron för föräld-

³⁴ Detta förutsatt att storsamhället accepterar teckenspråken och erbjuder undervisning på dem. De äldre generationerna döva i Sverige (och även de yngre i en del länder) är uppvuxna i ett samhälle präglat av *oralism*, dvs. en önskan att uppfostra barn till att i första hand bli kompetenta i majoritetsspråket. Tanken må ha varit att undvika isolering, men denna strategi betraktas nu i allmänhet som missriktad, och det råder i Sverige i stort sett samstämmighet om att döva barn visserligen behöver lära sig att hantera svenska i skrift, men att de gynnas mest av att undervisas teckenspråkligt.

rar som inte behöver göra sig omaket att lära sig ett nytt språk, liksom även för myndigheter som slipper erbjuda teckenspråkiga speciallösningar.

Inställningen från dövvärldens organisationer är således att man inte nödvändigtvis motsätter sig användningen av CI, men att man betonar att barn samtidigt måste erbjudas teckenspråk.

Om denna rekommendation följs, kommer SvTsp:s framtid att påverkas genom att individer som annars skulle vara teckenspråksdominanta kommer att bli antingen balanserat tvåspråkiga, eller möjligen tvåspråkiga med slag-sida mot svenska.

Men det finns naturligtvis en risk att de svenska dövorganisationernas krav klingar ohörda, och i så fall skulle resultatet (förutom, om vi ska ta deras varningar *ad notam*, individuellt lidande) kunna bli en drastisk minskning av antalet talare av SvTsp. Man kan förstås också spekulera i vad som skulle hända om framtida tekniska framsteg skulle leda till att ett enkelt kirurgiskt ingrepp ger en barndomsdöv perfekt hörsel – det är svårt att föreställa sig annat än att detta skulle leda till en än mer dramatisk minskning av antalet teckenspråkstalare.

2.4. Norrbottensfinska

Sedan år 2000 är norrbottensfinska, eller *meänkieli*, ett av Sveriges fem officiella minoritetsspråk, och innehar denna status i egenskap av eget språk, skilt från finska³⁵. De oftast nämnda siffrorna över varietetens talarantal ligger mellan **50 000** och **60 000**. Den lägsta siffran som jag stött på, **40 000**, uppges av bland annat Paulin (2001:41) och Presstödsnämnden (2002:16, 24). Som en undre gräns, och då i kombination med en betydligt högre siffra, anges samma antal av bland andra Lainio (2002:6) och av Övertorneå kommun på dennas hemsida. Wande (2001) påpekar att nästan det dubbla antalet (**75 000**) ibland uppges, medan Lainio (2002:6) betraktar **70 000** som en övre gräns. I mitten av 1980-talet angav Svenska Tornedalingars Riksförbund (citerat av Winsa 1998:27) inte mindre än **80 000** talare, men inkluderade då även personer med passiv kunskap i språket. Inte minst anmärkningsvärt är att det underlag som diskuterades i riksdagen inför antagandet av minoritetsspråkslagen talar om **66 000-76 000** användare av *meänkieli* bara i *Tornedalen* (nämnt i exempelvis Konstitutionsutskottets betänkande 1999/2000:KU6 och i Lundberg [red.] 1997:109)³⁶. Med tanke på att de flesta bedömare (se nedan) förutsätter det finns lika många talare utanför detta område som i detsamma, skulle detta antyda ett totalt antal på bortemot **150 000**. Oavsett detta finns det ett uppenbart skäl till att betrakta 66 000-76 000 i Tornedalen som direkt orimligt, nämligen att antalet är högre än den totala folkmängden i svenska Tornedalen!

Den statliga myndigheten Språkrådet föreslår 75 000 talare i Norrbotten, vilket återigen skulle leda till ett betydligt högre antal (minst **100 000**; se §2.4.2 nedan) för landet som helhet.

Den absolut högsta siffra jag stött på återfinns hos Lundström (2005), som i hela landet räknar med 460 000 som talar eller förstår ”finska eller meänkieli”, varav 250 000-300 000 som talar eller förstår finska. Detta skulle alltså innebära att **160 000-210 000** personer skulle ha aktiv eller passiv kompetens specifikt i norrbottensfinska.

En annan märklig uppskattning, den i Nilsson (2008:147), skiljer sig inte så mycket från andra höga uppskattningar med avseende på det totala talarantalet (75 000 i hela Norrbotten), men däremot genom att föreslå att meänkieli talas av uppemot 27% av befolkningen i Norrbotten *utanför* de fem tornedalska kommunerna (Haparanda, Övertorneå, Pajala, Gällivare och Kiruna; hädanefter ”de Fem Kommunerna”). Detta skulle innebära en tillväxt sedan den sista folkräkningen (se nedan), såväl andelsmässigt som i absoluta tal, med närmare *fyra tusen procent*.

Skillnaden mellan 40 000 och 75 000 eller 80 000 (för att inte tala om 150 000 eller 210 000, även om dessa siffror inte angivits explicit) är onekligen påtaglig. Finns det skäl att anta att en eller annan av dessa siffror ligger

³⁵ I det följande har jag använt termen ”norrbottensfinska” snarare än ”tornedalsfinska” helt enkelt av det skälet att varietetens talas även i områden utanför den egentliga Tornedalen, exempelvis i Gällivare kommun. Norrbottensfinska och meänkieli betraktar jag som synonyma begrepp. Att jag i första hand använder den förstnämnda dessa båda är *inte* avsett som en politisk markering, lika lite som min preferens för att i svensk text skriva ”nordsamiska” snarare än ”davvisámegiella” eller ”engelska” snarare än ”English”.

³⁶ Varav 50 000-60 000 svenska tornedalingar och 16 000 första eller andra generationens invandrare från Finland.

närmare sanningen, eller möjligen att det faktiska antalet ligger någonstans mittemellan?

Det är visserligen sant att någon språkfråga inte har ingått i senare tiders svenska folkräkningar, men fram till 1930 ingick faktiskt just en sådan fråga – åtminstone i Norrbotten³⁷. Detta år registrerades 32 736 finnar i länet, vilka utgjorde en knapp sjättedel av dess totala befolkning³⁸.

Sedan 1930 har Sveriges befolkning ökat med nästan 50%, medan Norrbottens invånarantal har minskat med mer än en femtedel. De finsktalande delarna av länet hade vid denna tid högre födelsetal än riket i övrigt, och även högre än övriga Norrbotten (Slunga 1965:25; Tenerz 1962:14). Likväl förutsätter de högsta av de ovan citerade siffrorna att norrbottensfinnarna har mer än fördubblat (eller rent av sexfaldigat) sitt antal under de senaste 75 åren (även om det inte hadlar om en ökning på 4 000%). Detta är något tveksamt redan i sig³⁹, och direkt osannolikt med tanke på att ett omfattande språkbyte från finska till svenska är väldokumenterat under samma tid. Även om antalet ättlingar till 1930 års finsktalande skulle vara dubbelt så stort idag, är det knappast troligt att så många har finska (meänkieli) som modersmål.

De Fem Kommunerna har idag drygt 65 000 invånare. I 1890 års folkräkning var 71% av befolkningen här finskspråkig (20% talade svenska och 9% samiska). Om inga förändringar annat än befolkningstillväxt hade ägt rum sedan 1890 skulle vi med andra ord förvänta oss ungefär 46 000 finsktalande i Norrbotten idag. Vi vet dock att den finska andelen i 1920 och 1930 års folkräkningar sjönk till strax under hälften av totalbefolkningen i området (47% respektive 46%), främst genom svensk inflyttning till Malmfälten, och i någon mån också genom assimilation i nedre Tornedalen. Om vi applicerar detta på dagens befolkning får vi en siffra på ungefär 30 000.

Det finns åtminstone två sätt på vilka denna siffra kan skilja sig från dagens faktiska antal talare av norrbottensfinska. För det första kan naturligtvis ättlingar till de i folkräkningarna registrerade idag bo annorstädes och utgöra en talargrupp i förskingringen (de Fem Kommunerna, och i synnerhet Pajala

³⁷ I teorin handlade frågan om "stam", men som Slunga (1965:27) påpekar var språket i praktiken det huvudsakliga kriteriet. Just 1930 utfördes också i en del av länet en speciell språkundersökning som visade att 17,4% av de etniska finnarna i Norrbotten hade svenska som huvudspråk. I gengäld var 17,2% av de av "svensk stam" huvudsakligen finskspråkiga.

³⁸ Siffror från denna och tidigare folkräkningar finns återgivna i Slunga (1965:19-20) och Tenerz (1962:20, 49), samt i det av Statistiska Centralbyrån utgivna niobandsverket *Folkräkningen den 31 december 1930* – det är den sistnämnda som citeras i det följande om inte annat anges.

³⁹ Under åren runt förra sekelskiftet uppvisade norrbottensfinnarna en folkökning på omkring 15% per decennium, vilket i teorin skulle leda till en befolkning på 86 000 år 2000. Det är dock tveksamt om den tornedalska nativiteten har hållit sig på samma höga nivå ända in i modern tid, i synnerhet som många unga lämnat sin hembygd. Exempelvis har Pajala kommun haft negativ naturlig tillväxt sedan början av 1970-talet, och säkerligen legat under riksgenomsnittet sedan tidigare än så. Som en jämförelse kan nämnas att med en folkökning på 15% per årtionde sedan 1870 skulle Sveriges befolkning idag vara närmare trettio miljoner. Det sexfaldigande som antydde ovan skulle idag ha lett till en svensk befolkning på nästan 37 miljoner.

och Övertorneå, är avfolkningsbygder). För det andra är det inte givet att alla de som bor kvar i kärnlandet har fortsatt tala finska⁴⁰.

Låt oss fundera en stund över dessa möjligheter.

2.4.1. Språkbevarande på hemmaplan

Den första och mest uppenbara faktorn som påverkar antalet talare av norrbottensfinska är assimilation – i vilken utsträckning har de som inte flytt hembygden egentligen bevarat sitt språk?

Det stora språkbytet påbörjades, precis som massutvandringen, på 1950-talet (Winsa 1998:140, 205). Under det följande årtiondet talade föräldrar främst svenska med sina barn, och personer födda under andra halvan av 1960-talet och senare är i regel uppvuxna med svenska som huvudspråk (Wande & Winsa 1995; Winsa 1996, 1998:27, 62, 141, 205). Mellan 35% och 40% av befolkningen i de aktuella kommunerna är 35 år eller yngre, dvs. födda omkring 1970 eller senare, och därmed uppvuxna som i första hand svensktalande⁴¹.

Detta är emellertid inte hela sanningen. Den nyss nämnda observationen att språkbytet påbörjades under 1950-talet och med avseende på barns huvudspråkstillägnande i princip var fullbordat runt 1970 gäller det finskspråkiga kärnområdet, alltså den del av Norrbotten där finskans ställning – då liksom nu – varit starkast. Vi bör dock hålla i åtanke att 1900-talets ekonomiska utveckling har fått omvälvande sociala följder, varav kraftig urbanisering är en av de mest påtagliga. Norrbotten är inget undantag.

⁴⁰ Det finns också en tredje komponent att ta hänsyn till här, nämligen inflyttningen av finlandssfinnar till Svenska Tornedalen.

Ska man vara petig är finländarna per definition inte talare av meänkieli, eftersom minoritetslagstiftningen behandlar norrbottensfinska som ett eget språk, snarare än som en dialekt av finska. Trots att (i grunden) samma språk talas på båda sidor av Torne älv, så betraktas i offentliga sammanhang språket på den östra sidan stranden som finska, och på den västra som meänkieli. Mitt personliga intryck överensstämmer med t.ex. Winsa (1997), enligt vilken det inte finns några språkliga (till skillnad från politiska) skäl att betrakta norrbottensfinska som ett eget språk. Inte minst är separationen märklig i ljuset av att minoritetslagstiftningen insisterar på att betrakta exempelvis älvdalska och överkalixmål som varianter av svenska.

Jag har valt att inkludera finlandssfinnar som bor i de Fem Kommunerna i siffrorna för meänkieli, medan de boende i övriga områden (oavsett vilken dialekt de talar) redovisas i avsnittet om finska.

⁴¹ En del andra data indikerar att språkskiftet i vissa avseenden kan placeras tidigare än så. Data från Tenerz (1962:33) och Perridon (1994:111) antyder att en sista kull finskdominanta barn började skolan 1957, medan redan trettioåringarna i 1966 års enkätundersökning behärskade svenska bättre än finska. Medlemmarna av den sistnämnda gruppen skulle alltså vara födda strax före andra världskriget. I Jaakolas (1973:63) enkät i Övertorneå 1966 var finskdominanta för sista gången ungefär lika många som de svenskdominanta i årskullen född 1930. Drar vi ut trendlinjen (som är ganska linjär), skulle de sista finskdominanta vara födda omkring 1962, vilket i sin tur skulle leda till att blott 10% av dagens Övertorneåfödda skulle tillhöra gruppen. Noterbart är också att en skev åldersfördelning förelåg redan 1930, så tillvida att barn och ungdomar i högre grad än äldre hade ”svenska som huvudspråk”. I gengäld fortsatte givetvis barn att i någon mån tillägna sig språket även om de inte längre tilltalades på det av sina föräldrar. I mitten av 1980-talet ansågs exempelvis tre fjärdedelar av grundskolebarnen i Övertorneå behärska finska, medan motsvarande siffra i Pajala var hela 86% (Wande & Winsa 1995).

I vilket fall som helst stämmer de sena 30-talisternas preferens för svenska ganska väl med att deras barn (födda runt 1970) inte tilltalades på finska av sina föräldrar.

Av intresse i sammanhanget är att en av de tidigare folkräkningarna, 1890 års, har gjorts tillgänglig i elektronisk form genom Forskningsarkivet hos Umeå Universitetsbibliotek⁴². Detta innebär att vi kan studera språkförhållandena på bynivå i omkring 550 byar. Vi kan därmed med ganska stor precision fastställa språkgränsernas läge år 1890. I de områden som idag utgör de Fem Kommunerna dominerade som redan nämnts finska vid denna tidpunkt, men det fanns även byar med helt eller övervägande svensk eller samisk befolkning. Med tanke på hur långt gånget språkbytet idag är i hjärtat av själva Tornedalen, är det osannolikt att de finnar som redan 1890 bodde i en huvudsakligen svensktalande miljö skulle ha bevarat sitt språk i någon större utsträckning.

1890 bodde 17,6% av länets befolkning på orter (mestadels smärre byar) med finskspråkig majoritet. Samma andel av dagens (betydligt större) norrbottenska befolkning motsvarar 44 500 (som synes fullt jämförbart med siffran 46 000 nämnd ovan).

Emellertid har inte befolkningstillväxten gynnat länsdelarna i lika hög grad, och i första hand skedde tillväxten inom områden där svenskan hade en starkare ställning än i Tornedalen. Åtskilliga av 1890 års byar har helt enkelt upphört att existera idag, och på de orter som 1890 hade finsk befolkningsmajoritet bor idag knappt 23 000 människor⁴³. Givet att ringa inflyttning (åtminstone från svensktalande trakter) ägt rum till just detta område, kan detta antal alltså betraktas som antalet nu levande *etniska* norrbottensfinnar inom *gruppens kärnområde*. Det är alltså från denna siffra som personer födda efter 1970 bör subtraheras, vilket resulterar i en siffra närmare 15 000. Eftersom jag nedan definierar diasporan som hela Sverige utanför de Fem Kommunerna, bör vi till detta lägga ett antal talare i tätorterna Haparanda, Kiruna, Gällivare och Malmberget, eftersom dessa inte hade finskspråkig majoritet 1930, men kan antas ha mottagit en del inflyttare från kärnområdet.

Ett annat sätt att angripa frågan är detta: Medellivslängden i Norrbotten i början av 2000-talet är strax under 79 år, vilket innebär att den överväldigande majoriteten av de som figurerade i 1930 års folkräkning är borta idag. Mellan 1930 och 1970 föddes i hela Norrbotten nästan 194 000 barn (SCB 1974:38). Om vi, för diskussionens skull, antar att finska behöll den andel på 16,4% av hela länets befolkning som språket hade 1930, skulle strax under 32 000 nya norrbottensfinnar ha fötts, och i de allra flesta fall vara i livet idag. Givet nettoutflyttningen efter andra världskriget skulle kanske 10 000 av dessa sedermera ha bosatt sig utanför Norrbotten (SCB 1974:38). Dock förutsätter denna beräkning att ingen assimilation alls förekom före omkring 1970, då alltså i praktiken alla uppväxande tornedalingar var svenskdominanta. Siffrorna i Perridon (1994:110) visar emellertid att redan bland årskullen född 1938 var en tiondel svenskdominanta som barn⁴⁴. Drygt tio år senare hade denna andel stigit till en fjärdedel, och efter ytterligare ett decennium till två tredjedelar. Om vi räknar in detta bortfall i varje generation, blir resultatet drygt 17 000 norrbottensfinnar födda efter 1930. Denna siffra spåds på något av ett par tusen ännu levande personer födda före 1930,

⁴² Kan hittas på <http://www.foark.umu.se/folk/bd/>.

⁴³ De orter som ännu 1930 hade finskspråkig majoritet hade 75 år senare omkring 19 000 invånare.

⁴⁴ Här har jag för åskådlighetens skull utelämnat de balanserat tvåspråkiga, och endast räknat med de personer som föredrog det ena eller andra språket; detta för att göra styrkeförhållandet mellan dem klarare.

samt genom viss invandring från Finland, men antyder likväl ett antal klart lägre än 30 000 (i hela Sverige) för vilka norrbottensfinska kan betraktas som det huvudsakliga modersmålet.

Nästan 12 000 finlandsfödda bor i Norrbotten, varav man nog kan anta att så gott som alla har finska som modersmål⁴⁵. Runt 4 600 av dessa bodde dock i andra kommuner än de fem som normalt betraktas som finsktalande – främst i Kalix och Luleå. Språkligt sett finns det därför ingen anledning att betrakta dessas språkliga situation som skild från den som gäller för finska invandrare i Syd- och Mellansverige. Återstår så i de Fem Kommunerna 7 400 finländare, varav mer än hälften i Haparanda. Om vi inte bryr oss om teknikaliteten att människor födda öster om Torne älv i teorin talar finska snarare än meänkieli, ska dessa läggas till antalet talare av norrbottensfinska.

För att nu rekapitulera: Om vi utan vidare applicerar 1930 års finskspråkiga befolkningsandel på dagens norrbottniska befolkning får vi 29 500 personer. Detta förutsätter dock att inget språkbyte har ägt rum sedan dess, vilket dock är väldokumenterat. Med tanke på detta är det svårt att se hur siffran för Norrbotten skulle kunna ligga över 20 000. I gengäld kan vi till dessa lägga 7 400 finlandsfinnar, och kanske komma upp i antal runt **25 000-30 000**.

2.4.2. Norrbottensfinnar i övriga Sverige

Om nu omkring 15 000-20 000 finsktalande bor i det ursprungligen norrbottensfinska områdena (medräknat inflyttade från Finland kanske 25-30 000 i de Fem Kommunerna som helhet), hur ser det då ut utanför dessa? Det brukar ibland hävdas att antalet talare utanför Norrbotten är ungefär lika stort som (eller möjligen rentav större än) språksamfundet i språkets ursprungsområde (t.ex. Wande 2001; Winsa 1998:27).

Antagandet är inte orimligt med tanke på den utflyttning som drabbat området hårt under det senaste dryga halvsekle. Pajala och Övertorneå, de mest genuint finskspråkiga av de Fem Kommunerna har *halverat* sin folkmängd sedan 1950, vilket är snudd på svenskt rekord (endast några andra norrlandskommuner överträffar dem eller kommer i närheten). Av alla norrbottensfödda var 2006 en tredjedel bosatta utanför födelselänet, och då ska vi ändå ha i åtanke att många från de Fem Kommunerna gjort en länsintern flyttning till andra kommuner, och även flyttat från finskdominerade till svenskdominerade (t.ex. Kiruna, Gällivare, Malmberget) samhällen inom den egna hemkommunen.

Utflyttningen från Tornedalen började på allvar efter andra världskriget, och antog snart enorma proportioner. Huvudsakliga mål för flyttningen var Luleå samt mellersta och södra Sveriges storstäder. För att få en bild av omfattningen beslöt jag att studera förekomsten av norrbottensfinska efternamn i andra delar av Sverige. I 1890 års folkräkning anges som sagt individernas språkliga tillhörighet. Många finsktalande norrbottningar har där *son*-namn, vilket ju är vanligt i hela landet. Andra namn förekommer ymnigt både bland

⁴⁵ I Sverige som helhet är finlandssvenskar extremt överrepresenterade bland finländska invandrare (Appelgren 1990:90; Reinans 1996:100). På geografiska grunder samt med tanke på Norrbottens finskspråkighet är det sannolikt att detta inte gäller för just Norrbotten. Studien av finlandsfinska och finlandssvenska efternamn i § 2.6.4. är förstas vanskligare att genomföra ju mindre område det gör sig om. Den antyder hur som helst någonting i stil med 7% finlandssvenskar bland finländarna i Norrbotten (jämfört med 27% i hela Sverige).

svensk- och finsktalande (detta gäller såväl svenska namn såsom Bergström, Bucht, Engström, Grape, Lind, Lindberg och Westerberg, som de finska Huhta, Kyrö, Lahti, Lehto, Mäki, Palo och Uusitalo). Åter andra (t.ex. Anttila, Heikkilä och Niemi) är vanliga i Finland, varför vi inte kan utesluta att bärare av dessa är invandrade därifrån i modern tid. Mer eller mindre finskklingande namn som bevisligen bars av norrbottensfinnar 1890 (men inte av svensktalande), och som inte förekommer i Finland (åtminstone inte med samma stavning) kan däremot knappast härstamma annat än från Norrbotten. Bland ett tusental bärare av sådana namn i telefonkatalogen⁴⁶ bor 40% i de Fem Kommunerna, 19% i övriga Norrbotten, och 42% i resten av landet. Detta tyder med andra ord på att minst lika många norrbottensfinnar eller ättlingar till sådana är bosatta utanför de Fem Kommunerna som i desamma.

Här kan invändas att ett stort antal norrbottensfinnar för ett par decennier sedan bytte sina finskklingande efternamn mot svenska sådana (Winsa 1996, 1998:74, 206; tidigare stadsrådet och norrbottningen Thomas Östros, vars föräldrar hette Waaranperä, är ett känt exempel). Om nu namnbytet var avsett att undanröja att stigmatiseras som finne, torde norrbottensfinnar med svenska efternamn ha varit mindre benägna att byta, och dessa namn skulle därmed vara överrepresenterade i förskingringen. Jag studerade därför på samma vis även ett par svenskklingande namn (Fjellborg, Förare och Sturk) som – såvitt jag kan förstå – ursprungligen bars uteslutande av finsktalande norrbottningar. Mycket riktigt upptar telefonkatalogen denna gång *dubbelt så många* bärare av dessa namn utanför finska Norrbotten som i desamma.

Således tycks det som om den norrbottensfinska diasporan (med avseende på härstamning) är *minst* lika stor som den grupp som bor kvar i ursprungsområdet. Det kan med andra ord vara rimligt att räkna med några tiotusental norrbottensfinnar eller ättlingar till sådana i Luleå och i kommuner utanför Norrbotten.

Detta innebär dock inte med någon som helst automatik att dessa skulle vara finsktalande. Det är inte heller orimligt att anta att just de personer som bytt efternamn (och som alltså tycks vara överrepresenterade i förskingringen) skulle uppvisa en lägre grad av språklig lojalitet, även om detta inte gärna kan bli annat än ren spekulation. Hur som helst: om, som vi sett, språkbyte även slog mot kärnområdet, är det högst sannolikt att denna process farit än hårdare fram i den svenskdominerade förskingringen.

Ett viktigt faktum att ha i åtanke är att det i huvudsak har varit unga personer – till 80% under 30 år – som lämnat sin finskspråkiga hembygd. Detta gällde på 1950-talet (Tenerz 1962:39-40), och i stort sett även idag (Johansson & Sandberg 2004). Med tanke på att utflyttningen började efter andra världskriget torde alltså många ur den första utflyttargenerationen (födda 1920-1930) ännu vara i livet, samtidigt som relativt få av de försvenskade individer som fötts efter 1970 hunnit lämna hemorten. Det talar för att utöka antalet talare av tornedalsfinska med de tiotusentals i förskingringen bosatta. Dock går ungdom i allmänhet hand i hand med formbarhet. Även

⁴⁶ Jag undersökte (2004-09-23) följande: Aili, Daneli, Johdet, Juto, Kruuka, Lasu, Lehtipalo, Maaherra, Mettävainio, Nuuksujärvi, Patomella, Raattamaa, Rowa, Saadio, Toolanen, Walde, Wanhainen, Wanhatalo, Wiippa, Winsa, Wuolo, Wuopio och Wälitalo. Avsaknaden av dessa namn i Finland (annat än möjligen hos enstaka individer) verifierades på den finländska Befolkningsregistercentralens webbplats.

om en person rent tekniskt har finska som sitt modersmål även efter ett halvsekel i Göteborg är det långt ifrån säkert att finska är hennes huvudsakliga eller ens starkaste språk. Jag menar *inte* att sådana individer ska räknas bort – det är ju trots allt modersmål som är det relevanta kriteriet här. Däremot gör detta det osannolikt att personen ifråga skulle föra språket vidare till sina egna barn, och med tanke på utflyttarnas ungdom vid flytten är det inte orimligt att anta att minst hälften av diasporans medlemmar skulle vara födda söderöver. Någon statistik över språkbevarandet i den tornedalska förskingringen finns mig veterligen inte, men väl över invandrare från Finland. I Boyds (1985:94) studie, exempelvis, är det inte ens 18% av de sverigefödda med en och endast en finsktalande förälder som behärskar finska tillnärmelsevis lika bra som svenska. Andelen kompetenta finsktalande hos Boyd är givetvis betydligt högre bland barn med två finsktalande föräldrar (även om det är skrämt med finskkunskaperna även bland många av dessa). Men i vilken utsträckning gifter sig då norrbottensfinnar i exil med andra finsktalande? Detta är svårt att uttala sig om, men jag skulle gissa att det är undantag snarare än regel. Utflyttarna har som sagt i regel alltid varit unga (och därmed antagligen i hög grad ogifta⁴⁷), och en kartläggning (Johansson & Sandberg 2004:35) antyder att deras umgänge i första hand är med personer från den nya bostadsorten eller med personer från helt andra orter än med personer från den egna uppväxtorten⁴⁸.

Det finns, såvitt jag kan se, inget som talar för att utflyttade norrbottensfinnar skulle vara bättre språkbevarare än finlandssfinnar i en svenskspråkig omgivning – i synnerhet inte som de till skillnad från dessa har gått i svenskspråkig skola. Med ett ständigt pågående språkbad och en förmodat hög grad av blandäktenskap finns det skäl att misstänka att många av första generationens utvandrade norrbottensfinnar har svenska som sitt starkaste språk. Mycket riktigt påpekar också Winsa (1998:27) att andra generationens utflyttare i princip helt enspråkigt svensktalande. Detta stöds av det faktum att det utanför de Fem Kommunerna 2006 fanns exakt 31 grundskoleelever som uppgav meänkieli som hemspråk. Nästan alla bodde i Luleå, och utanför Norrbotten utgjordes gruppen av blott tre individer (två i Arboga och en i Göteborg).

Utanför de Fem Kommunerna bör vi med andra ord räkna med individer födda i Tornedalen, men inte deras ättlingar. Jag föreslog ovan (§ 2.4.1) att kanske 10 000 talare som fötts mellan 1930 och 1970 bodde utanför länet. Härtill bör läggas de som bor kvar i sitt ursprungslän, men utanför de Fem Kommunerna. Namnstudien ovan antyder att den sistnämnda gruppen är hälften så stor som de som flyttat söderut, alltså någonstans runt 5 000. Några individer födda före 1930 skulle också kunna adderas, men i gengäld har vi hittills inte beaktat assimilation före år 1970. Slutsiffran torde under alla omständigheter hamna runt **15 000** för hela riket utanför de Fem Kommunerna.

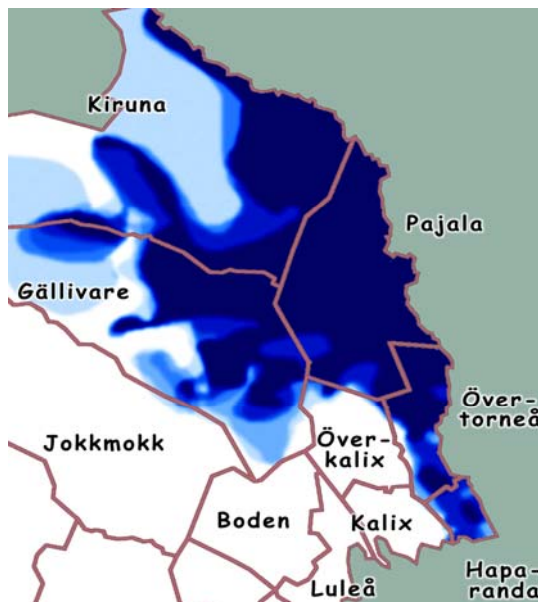
2.4.3. Folkräkningarnas tillförlitlighet

Ett välkänt problem med användandet av officiella data om minoritetsspråk är att deras numerära styrka ofta underskattas. Detta kan ske antingen ge-

⁴⁷ Som vanligt gäller att ingen riktigt vet hur det ligger till idag, men i 1930 års folkräkning tenderade finnar utanför Norrbotten att (till skillnad från dem på hemmaplan) vara ogifta.

⁴⁸ "Antyder", eftersom Johansson & Sandberg inte specifikt studerar finsktalande, utan norrbottensiska utflyttare i allmänhet.

nom direkt manipulation från storsamhällets sida eller genom att medlemmar av den undersökta befolkningen av självbevarelsedrift själva underrapporterar sin kunskap i, eller användning av, en stigmatiserad varietet. Mycket riktigt har det upprepade gånger föreslagits (t.ex. Winsa 1998:26) att befintliga svenska folkräkningssiffror kraftigt underskattar den norrbottensfinska befolkningen.

Finska i Norrbotten enligt 1930 års folkräkning

Det framförs dock inga konkreta indier på att detta skulle vara fallet – man nöjer sig med att påpeka möjligheten, och låter statistiken framstå som missvisande tills motsatsen har bevisats (vilket torde vara omöjligt efter 75 år).

Ett par påpekanden är dock på sin plats i sammanhanget. För det första betraktar den ofta citerade auktoriteten Tenerz (1962:22) åtminstone 1930 års siffror som relativt tillförlitliga. Förutom att inte dela dåtidens finskfientliga inställning var Tenerz (född 1889, och själv tornedalsfinne) tillräckligt gammal för att personligen ha upplevt 1930-talets situation. Andra med personlig erfarenhet av Tornedalen (t.ex. Wande 1996:234) citerar också folkräkningens uppgifter utan att ta avstånd från dem.

För det andra är den aktivt repressiva politiken mot finska i Norrbotten i allt väsentligt ett sent 1800-tals och 1900-talsfenomen. Fram till dess kan svenska statens attityd i språkfrågan betraktas som tämligen passiv. Vid mitten av 1800-talet och ett par årtionden därefter "ifrågasattes inte" finskans status i trakten (Jonsson 1991). Ofta betraktat som en milstolpe i sammanhanget är 1888 års beslut enligt vilket folkskolor fick statsbidrag enbart under förutsättning att undervisningen skedde på svenska (t. ex. Wande 1996:235). Det är först därefter som användandet av finska kom att nämnas i samma andetag som begrepp som "ofosterländskt" (Slunga 1965:121-125), och myndigheterna aktivt började försöka försvenska finnbygderna. Tornedalingarna blev helt enkelt vad Ellefson (2007) med ett nymyntat men träffande ord kallar för "felspråkiga".

Även om denna inställning skulle kunna prägla det tidiga 1900-talets folkräkningar, är det inte självklart att de antifinska attityderna hunnit vinna tillräckligt insteg i Tornedalen för att återspeglas i 1890 års siffror. Och när dessa svenskhetssträvanden väl kom att göra sig alltmer påmind, fortsätter den finska befolkningen i senare folkräkningar likväl att öka.

För det tredje: om ovilja på gräsrotsnivå att erkänna sin finskhet förelåg, är det vidare tveksamt om vi skulle förvänta oss samhällen där varenda individ utom uppenbart inflyttade sörlänningar (apotekare, präst, tulltjänsteman, osv.) uppges vara finstalande. I många trakter urskiljer vi snarare finska och svenska *byar* än finska och svenska *individer*, medan en eventuell ovilja att själv klassificera sig som finne rimligen borde uppvisa individuell variation. Om ovederhäftig självrapportering är avgörande för antagna felaktig-

heter kan man dessutom tänka sig att uppgiftstagaren genom kontakt med lokala auktoriteter med personlig erfarenhet (präst, lärare, osv.) kunde korrigerat detta (förutsatt, givetvis, att viljan därtill fanns). Dessvärre har jag inte funnit några detaljerade uppgifter om hur folkräkningens data egentligen samlades in, men det tycks inte heller som om folkräkningens kritiker besitter någon särskild sådan sakkunskap.

Ytterligare en potentiellt intressant observation är att föräldrars och barns etniska/språkliga tillhörighet i folkräkningarna inte alltid stämmer överens (vilket är ytterligare en indikation på att språk, snarare än det påstått avsedda "stam" i praktiken var vad som registrerades⁴⁹). I vissa fall har finska föräldrar svenska barn, vilket kan tyda på begynnande språkbyte. I andra fall är barn i blandäktenskap bokförda som "finnar" trots att den ena föräldern (ibland fadern, ibland modern) är svenskspråkig. Frågan är om detta skulle förekomma om någon hade för avsikt att få befolkningen att framstå som svenskare än den i själva verket var. Samiska barn anges ibland rentav som finnar trots två samiska föräldrar – mycket riktigt förekom det att samer som blev bofasta antog finska som hemspråk (Slunga 1965:10).

Det kommer sannolikt aldrig att kunna bevisas att folkräkningsmaterialet är tillförlitligt, men inte heller är det självskrivet att bevisbördan åligger den som antar det.

2.4.4. Men vad är det egentligen vi mäter?

Hittills har jag resonerat *som om* en individ hade aningen det ena eller det andra språket som modersmål. I stabila situationer, såsom den som gäller för de flesta svensktalande, är detta förmodligen regel. Även om individen behärskar flera språk är det normalt ingen tvekan om vilket som är att betrakta som modersmål. Dock är det lätt att glömma bort att saker är mer komplicerade i ett samhälle dominerat av diglossi, i synnerhet under ett pågående språkbyte.

Någon som fötts efter det att ett minoritetsspråk upphört att användas i barnuppfostran kommer givetvis likväl att i någon mån höra det talas i omgivningen. Även den som inte direkt tilltalas på språket kommer alltså att höra äldre använda det sinsemellan, och därmed erhålla åtminstone någon (om än passiv) kompetens.

Med andra ord låter sig begreppet modersmål – såsom det används om och av de flesta svensktalande i de flesta delar av Sverige – inte utan vidare tillämpas på en situation som den i Tornedalen.

Här bidrar Birger Winsa (personlig korrespondens) med ett par värdefulla kommentarer. Bland annat är antalet personer som i vuxen ålder lärt sig norrbottensfinska i princip försumbart. Därav följer, påpekar han, att de personer som har någon form av kompetens – om än passiv – i allmänhet har tillägnat sig denna i barnåren. För dessa skulle man därför kunna hävda att norrbottensfinska i någon bemärkelse utgör ett modersmål (låt vara oftast vid sidan om svenska).

Ofta, om än inte alltid, brukar termen modersmål även implicera en persons starkaste språk. Har gör Winsa (personlig korrespondens) ytterligare ett relevant påpekande – vad som är en individs starkaste språk är i många situationer domänberoende. I ett diglossiskt sammanhang är det inte ovanligt att

⁴⁹ Detta gäller för finnar, men inte för samer. Åtskilliga barn födda i blandäktenskap är bokförda som "halvslappar", medan ordet "halvfinne" aldrig förekommer, trots att äktenskap mellan finsk- och svensktalande inte var ovanliga.

minoritetsspråket är det starkaste då lokala förhållanden diskuteras, medan majoritetsspråket dominerar inom domäner som är starkare förknippade med storsamhället och dess institutioner. Winsas egen uppskattning är att kanske 15 000-20 000 personer i Tornedalsområdet har finska som sitt starkaste språk inom vissa domäner, men att *inga* av dessa *överlag* är finskdominanta⁵⁰. Detta antal stämmer som synes ganska väl överens med mina beräkningar.

2.4.4.1. Undersökningar om passiv kompetens

Den siffra över hur många som *förstår* norrbottensfinska som oftast citeras är den som bygger på Radio Norrbottens lyssnarundersökning från hösten 1979. Enligt denna ansåg sig 70% av befolkningen i de Fem Kommunerna minus Gällivare kunna förstå radioutsändningar på standardfinska⁵¹ (Wande 1982:42, 1984:228-9, citerande Gröndahl 1980). Med dagens invånarantal skulle detta motsvara runt 45 000 människor om vi också inkluderar Gällivare. Givet medellivslängden skulle dock drygt en tredjedel (drygt 14 000) av dessa potentiella radiolyssnare idag, lite mer än ett kvartssekel senare, ha avlidit. Med tanke på de indicier på språkbyte som diskuterats ovan är det ingalunda självklart att detta bortfall har kompensats av personer födda under de senaste decennierna. Av samma anledning är det heller inte säkert att gruppen ens 1979 hade en jämn åldersfördelning, och bortfallet åsamkat av generationsväxling kan därför mycket väl vara ännu större. Härtill kommer förstås att en avsevärd del av befolkningen består av finska invandrare, och som redan nämnts är det inte uppenbart huruvida dessa ska klassificeras som meänkieli-talare eller inte.

En ny omfattande enkät med fokus på radiolyssnande utfördes av Eriksson (2005). Hans slutsats var att hela 130 000 personer i hela landet förstår meänkieli, vilket onekligen låter mycket vid en första anblick. Emellertid skattar 45,2% av respondenterna själva att deras förståelse är "dålig" eller "mycket dålig", vilket ger 71 000 som förstår språket åtminstone "varken bra eller dåligt" (eller bättre). Än mer anmärkningsvärt är dock att 30,2% saknar omedelbara släktband till Norrbotten, vilket i de flesta fall rimligen måste innebära att de härstammar från Finland, och i egenskap av att vara just finnar (eller finlandssvenskar!) förstår meänkieli⁵². Efter subtraktion av dessa, samt barn till finlandssvenskar födda i de traditionellt svenskspråkiga delarna av Norrbotten (rimligen strax under 2 000) återstår 48 000 personer. Det är mer än vad vissa av mina andra beräkningar i detta kapitel ger vid handen, men det måste hållas i åtanke att frågan här gällde förmågan att *förstå*, snarare än förmågan att faktiskt tala meänkieli.

Kanske är det så att, säg, 50 000 personer i hela landet genom sin familjebakgrund har erhållit vissa kunskaper i norrbottensfinska, varav så gott som inga är finskdominanta idag. När språks talarunderlag diskuteras är det likväl antalet modersmålstalare som är det vanligaste måttet, och jag vill

⁵⁰ Undantaget inflyttade från Finland (och sydligare delar av Sverige), vilka som nämnts ovan är strax under 8 000 till antalet (och *i teorin* finsk- snarare än meänkieli-talande).

⁵¹ Av den undersökta befolkningen var dock förmodligen 40% finlandssvenskar. I gengäld utesluter den de människor som förstår norrbottensfinska men inte det standardfinska högspråk som då var allena rådande i radio (Wande 1982:42, 1984:229). Hur dessa faktorer ska anses påverka totalantalet är oklart.

⁵² Ett ytterligare indicium på detta är att ålderskurvan för förståelse av meänkieli följer den för sverigefinnar generellt, det vill säga att det inte är de *allra* äldsta, utan de i 50-årsåldern som kan språket bäst

fortfarande insistera på att aktiv behärskning måste vara ett krav för att inkluderas i talargruppen i detta sammanhang. Oavsett det problematiska i att definiera detta begrepp förefaller inte de oftast citerade siffrorna spegla antalet modersmålstalare i någon gängse användning av begreppet.

2.4.5. Slutsats

Alla i 1890 års folkräkning, och de allra flesta som registrerades 1930 är döda idag. Om inte nya generationer talare vuxit upp sedan dess, skulle norrbottnensfinskan i princip vara utdöd idag. Trots bristfällig återväxt vet vi att det inte är fullt så illa ställt. Likafullt förefaller vissa föreslagna siffror över antalet talare vara något generöst tilltagna. Bara omkring 23 000 bor i inom det område där språket av tradition varit starkast. Kanske är rentav bara 15 000 (§ 2.4.1) av dessa är i egentlig mening att betrakta som modersmålstalare. Även om antalet är svårt att fastställa, kan man anta att minst lika många personer uppvuxna med meänkieli som första språk bor på andra orter i Sverige – främst i Malmfälten, Luleå och de större städerna i mellersta och södra Sverige. Det förefaller likväl sannolikt att redan siffran 40 000, alltså det *lägsta* antal jag stött på i litteraturen, snarare närmar sig en *övre* gräns vad modersmålstalare beträffar. Inte ens för dessa är finska självklart det starkaste språket, men i gengäld har förstås ett betydligt antal människor passiva eller rudimentärt produktiva kunskaper i meänkieli.

Som vi såg ovan (§2.4.1) skulle i teorin 32 000 meänkieli-talare ha fötts mellan 1930 och 1970, vilket skulle kunna vara en inte helt orimlig approximation av det totala antalet talare i hela landet (eftersom så gott som inga födda utanför Norrbotten kan anses höra till gruppen). Enstaka födda före 1930 lever fortfarande, och enstaka födda över 1970 kan kanske anses vara modersmålstalare, men i gengäld torde en del födda före 1970 vara helt svensktalande. Om vi vill inkludera finlandssfinnar i Tornedalen skulle totalsiffran bli **nästan 30 000**.

Även med perfekta data skulle det vara svårt att fastslå ett precist antal talare för ett språk som befinner sig i den situation som norrbottnensfinska gör, men jag bedömer att antalet som vuxit upp som aktiva användare av språket torde ligga någonstans **mellan 15 000 och 45 000**.

2.5. Samiska språk

I likhet med jiddisch och romani måste uppskattningar av antalet samisktalande i Sverige utgå från antalet medlemmar av den etniska gruppen. Medan förvärvandet av svenska eller finska som modersmål har varit utbrett bland svenska samer, tyder inget på att det någonsin skulle ha varit vanligt förekommande att människor utan någon samisk härstamning har haft samiska som modermål.

Antalet samer i Sverige brukar normalt anges till omkring **15 000-20 000** personer. Någon större precision är omöjlig att uppnå, eftersom det inte finns någon självklar definition av begreppet. Även om vi kunde definiera och räkna samer i Sverige, skulle detta ändå inte ge något entydigt svar på frågan hur många som talar samiska, av det enkla skälet att många inte längre (antingen inte alls eller inte som huvudspråk) talar sina förfäders språk.

Näst senaste gången samer upptogs som etnisk grupp i folkräkningen, år 1930, räknades **6 481** samer i hela riket, vara två tredjedelar i Norrbotten. När svenska myndigheter femton år senare för sista gången räknade samer befanns "den lapska språkgruppen" (personer med samiska som modermål) omfatta 5 278 personer. Härtill kom 4 915 som hade renskötselrätt, men åtminstone inte aktivt talade samiska. Tillsammans utgjorde dessa båda grupper **10 193** individer, och kan kanske anses som ett mått på etnicitetens numerära styrka vid andra världskrigets slut. Detta i sin tur gör att den övre uppskattningen om 20 000 låter lite i högsta laget, och att 15 000 kanske bättre återspeglar det verkliga läget. Ett antal på runt 15 000 stöds också av Sameutredningen (1975a:78, 84) som i början av 1970-talet räknade **15 318** samer i Sverige.

Flera intressanta (och kontroversiella) diskussioner kring antalet samer i Sverige, inklusive olika uppskattningar finns på juristen och samens Lars-Nilla Laskos blogg (<http://lasko.bloggsite.se/>). Själv nämner Lasko bland annat siffran **50 000**, och citerar siffran **52 000**, med hänvisning till *Södra Lapplands forskningsenhet*, och en sajtbesökare nämner hela **65 000**. Bloggens gästskribent, sametingsledamoten Ulf Närsta hänvisar till att "ungefär 80 procent av befolkningen i Sveriges inland, från norra Dalarna och uppåt bär på samiska genmarkörer" och att antalet samer i Sverige därför "måste omvärderas". Nu sägs inte *uttryckligen* att 80% av befolkningen i norra Sveriges inland är samer, men dessa 80% skulle motsvara nästan **200 000** personer, varav många sannolikt är omedvetna om sin delvis samiska härstamning. Det uppenbart problematiska med denna typ av undersökningar är just deras fokus på härstamning (även om, det ska betonas, detta kriterium inte är frånvarande från andra, lägre uppskattningar). "Same" syftar på en etnicitet (även om ingen koncensus råder om hur den – eller för den delen någon annan etnicitet – ska definieras), och etnicitet sitter inte i generna. För att en individ ska kunna anses tillhöra en given etnicitet måste rimligen personen uppvisa någon form av kulturellt betingade egenskaper (exempelvis självidentifikation), och det är inte uppenbart att medlemmarna av de föreslagna stora grupperna är samer i någon annan bemärkelse än just genom härstamning. I vilket fall som helst är härstamningen i sig av begränsat intresse i detta sammanhang, eftersom *språk* definitivt inte nedärvs biologiskt.

Här är det på sin plats att skilja mellan renskötande och icke renskötande samer – det finns självklart ingen total överensstämmelse mellan näringsfång och språk, men tidigare undersökningar visar – föga förvånande – att

ursprungsspråket bevarats bättre bland de samer som fortsatt att ägna sig åt den etniska gruppens mest karakteristiska ursprungsnäring. Senast distinktionen mellan renskötande och icke renskötande samer mig veterligen undersöktes (1975) var blott 2 070 av 15 000 (14%) av alla samer renskötande (Korhonen 1984:15).

2.5.1. Befintliga uppskattningar

Uppskattningar av antalet talare av samiska i Sverige uppvisar en mindre spännvidd än de för norrbottensfinnar, och varierar oftast mellan **5 000** (Korhonen 1984:15; Gustafsson & Tuorda 2003:8) och **9 000** (Korhonen 1984:16; Lundberg [red.] 1997:99; Gustavsson [red.] 2002:192; Hyltenstam & Stroud citerade i Winsa 1998:27; Ulf Telemann i *Nationalencyklopedin*; Regeringskansliet 2007:5). I det sistnämnda fallet uppges det ibland explicit att även passiva kunskaper inkluderas. Ibland, som i Winsa (1999) anges båda dessa antal. Den högre siffran **10 000** återfinns i Vallius, Syrjänen Schaal & Teilus (2006:17) samt i Olle Josephsons artikel ”Tre minoritetspråk” i Svenska Dagbladet 1998-02-22. Kompromissen **7 500** citeras i Huss (1999:78) och Winsa (1998:27), och andra siffror kring **6 000** uppges av European Parliament (1997:65), *Ethnologue* 15 och Vallius, Syrjänen Schaal & Teilus (2006:90-93). Den statliga myndigheten Sametingets sajt anger **6 000-7 000**, och den likaledes statliga myndigheten Språkrådet ansluter sig till detta genom att ange **7 000**, liksom Sammallahti (1998:102). Ett extremvärde är **20 000** (Länstidningen i Östersund 2005-08-20), som gissningsvis bygger på det naiva antagandet att alla medlemmar av den etniska gruppen talar samiska.

2.5.2. Egna uppskattningar

2.5.2.1. Uppskattning baserad på finländska förhållanden

Finland har till skillnad från Sverige en språkfråga i folkräkningen. Sametinget angav 2005 antalet samer i Finland till 7 371 personer (vilket är förenligt med utomstående uppskattningar som tenderar att ligga mellan 6 000 och 8 000). Av dessa hade 23,5% samiska som modersmål⁵³.

Om vi tillämpar de 23,5 procenten på en svensk samebefolkning om 15 000 personer resulterar det i **3 525** modersmålstalare i Sverige. Denna siffra låter måhända låg, men det ska hållas i åtanke att andra uppskattningar ofta inte inskränker sig till modersmålstalare. Jag känner inte till några uppgifter som tyder på att finska samer skulle vara assimilerade till majoritetsspråket i högre (eller för den delen lägre) grad än de svenska.

2.5.2.2. Uppskattning baserad på extrapolering från 1945 års undersökning

Om vi definierar 1945 års samiska befolkning som de personer som hade antingen renskötselrätt eller talade samiska, visar det sig att runt hälften inte var samisktalande överhuvud taget. 52% hade samiska som modersmål, och 41% talade det i hemmet. En person som inte talar ett språk i hemmet kommer givetvis inte att ge det som modersmål till sina barn. (Det är förstås möjligt för barnet att tillägna sig det från andra i sin omgivning, men när ett språk är under press från en omgivande majoritetsbefolkning är det ovanligt att barnet förvärvar kunskaper på modersmålsnivå).

Redan 1945 var medianåldern för medlemmar av ”den samiska språkgruppen” något högre (35 år) än för riket som helhet (34 år), men framför allt

⁵³ Även bland de röstberättigade i sametingsvalet hade en majoritet (58,1%) finska som modersmål (Justitieministeriet 2006:19)

högre än för totalbefolkningen (29 år) i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län.

Det finns flera indicier på att utvecklingen sedan 1945 följer samma utveckling, så att samiska har fortsatt att förlora modersmålstalare för varje generation. Vallius, Syrjänen Schaal & Teilus (2005) presenterar moderna enkätresultat enligt vilka endast 20% av de samer som har barn idag talar samiska med dessa. Även i studierna av Sametingets röstlängd från tidigt 00-tal visar det sig att äldre talar samiska i högre grad än yngre (Vallius, Syrjänen Schaal & Teilus 2006:111-9). I Sameutredningen (1975b:326) kunde hälften av de renskötande samernas barn samiska, men bara en tiondel av de (betydligt fler) icke renskötande.

Därför är det rimligt att anta att samer födda efter 1945 inte har samiska som modersmål i högre utsträckning än de som var födda då, utan snarare tvärtom.

Om vi nu antar att andelen samer som växt upp med samiska som modersmål var i genomsnitt 52% för alla som levde 1945 (vilket det var enligt folkräkningen), 41% för de som föddes 1945 (eftersom denna andel hade föräldrar som talade samiska i hemmet), och 20% för de som föddes runt 2005 (enligt nyss nämnda undersökning), kan vi interpolera ungefärliga språkbevarandekvoter för de generationer som lever idag⁵⁴. Detta skulle resultera i att ganska precis en tredjedel av de svenska samerna vuxit upp som modersmålstalare av den etniska gruppens traditionella språk, alltså **5 000** personer.

2.5.2.3. Uppskattning baserad på 1975 års undersökning

1975 genomfördes den första offentligt initierade undersökningen av samers språkvanor som en del av Sameutredningen (1975b:325). Resultatet från denna undersökning var att 76,8% av de renskötande och 50,2% av de icke renskötande samerna kunde göra sig förstådda på samiska⁵⁵. Antagandes att dessa grupper utgjordes av 2 070 respektive ca 12 930 individer (Korhonen 1984:15), skulle det totala antalet svenska samer med aktiv kompetens i samiska 1975 ha varit kring **8 100**.

2.5.2.4. Uppskattning baserad på enkätundersökning 2005

2005 gjordes en enkätundersökning (här summerad efter Vallius, Syrjänen Schaal & Teilus 2005) bland samer boende i delar av Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Dalarnas län. Omkring 2 200 enkäter distribuerades till privatpersoner genom olika nätverk, såsom samebyar och föreningar. Ett antal ytterligare enkäter skickade även till personer upptagna Sametingets röstlängd, men som inte hade nåtts på annat sätt.

Av dessa var det ganska precis en fjärdedel som alls behärskade samiska. Om dessa vore representativa för en sammanlagd samebefolkning på 15 000, skulle detta motsvara **3 750** talare i Sverige.

⁵⁴ Jag antar i detta resonemang att den *etniska* gruppen har samma åldersstruktur som svenskar i övrigt. Det förutsätter också att "talartappet" per generation har utvecklats linjärt mellan de år för vilka det finns data.

⁵⁵ En motsvarande skillnad med avseende på näringsfång kan ses i 1945 års folkräkning, där renskötare med samiska som modersmål till 97% hade behållit detta som hemspråk, medan siffran för de som inte ens var renskötselberättigade bara var 34%.

Samplets representativitet kan förstås ifrågasättas – totalt inkom 1 051 enkätsvar, vilket måste anses vara en otillfredsställande svarsfrekvens. Dessutom skulle man kunna misstänka att personer med en högre grad av etnisk identifikation (och därmed sannolikt bättre språkkunskaper) skulle vara mer både lättare att lokalisera och mer benägna att svara på enkäten. Till yttermera visso inkluderades inga personer från sydligare nejder än Dalarna. Å andra sidan visar det sig att äldre (vilka är mer benägna att vara samisktalande) är underrepresenterade i enkäten (Vallius, Syrjänen Schaal & Teilus 2006:177), vilket skulle kunna påverka resultatet i motsatt riktning.

2.5.2.5. Uppskattning baserad på Sametingets röstlängd

Röstberättigad till Sametinget är den som antingen själv talar samiska i hemmet eller vars föräldrar eller far-/morföräldrar gjorde det, men den som önskar bli upptagen i röstlängden måste själv anmäla detta. Vid senaste valet, i maj 2005 (nästa äger rum i maj 2009), var 7 180 personer anmälda enligt den svenska valmyndigheten. Detta omfattar knappast hela den samiska befolkningen över myndighetsålder, men det kan nog antas att talare av samiska är överrepresenterade bland de som gjort sig omaket att registrera sig som röstande (vi har redan sett att detta är fallet i Finland).

Under tidigt 00-tal behärskade 44% av individerna i röstlängden samiska (Vallius, Syrjänen Schaal & Teilus 2006:108). (Siffran var 67% hos renskötare, vilket stämmer bra med 1975 års uppskattning). Behärskningen är förstås av varierande grad. Äldre personer talar, föga förvånande, samiska bättre än de yngre. Totalt var det en fjärdedel som talade samiska ”utan svårigheter”, medan 19% gjorde det med ”vissa” eller ”stora” svårigheter (Vallius, Syrjänen Schaal & Teilus 2006:110).

Om vi som vanligt tillämnar dessa siffror på en samisk befolkning om 15 000 personer, resulterar det i **6 600** talare av samiska, varav **3 750** fullständigt kompetenta.

2.5.3. Sammanfattning

Följande tabell sammanfattar diskussionen hittills:

<u>Bas för uppskattningen</u>	<u>Antal</u>	<u>Definition</u>
1975 års undersökning	8 100	<i>aktiv kompetens</i>
1975 års undersökning (<i>uppdaterad</i> – se nedan)	7 500	<i>aktiv kompetens</i>
Sametingets röstlängd	6 600	<i>vissa aktiva kunskaper</i>
Extrapolering från 1945 års undersökning	5 000	<i>modersmål</i>
Enkätundersökning 2005	3 750	<i>kunskaper</i>
Sametingets röstlängd	3 750	<i>mycket goda kunskaper</i>
Finländska förhållanden	3 525	<i>modersmål</i>

Alla dessa siffror avser nutida förhållanden utom de från 1975, som också är de högsta. Om vi antar att alla som kunde samiska 1975 hade förvärvat sina kunskaper i hemmiljön (vilket säkerligen stämde bättre då än idag, eftersom resultatet föregår hemspråksundervisningens utbyggnad), och antar att en del av 1975 års äldre talare ersatts med senare födda som i mindre utsträckning talar samiska, kan vi tillämpa samma princip som för ”moderniseringen” av 1945 års data. Detta skulle innebära att ett antal årskullar som tidigare beräknats som 41% samiskspråkiga (med avseende på modersmål) ersatts av kullar som är till ca 25% samiskspråkiga. Även om ökad livslängd tas i beaktande skulle detta resultera i en förlust av runt 500 talare.

Vi bör också minnas att en del av de högre siffrorna utesluter de allra yngsta medlemmarna av den etniska gruppen, medan dessa är inkluderade i de lägre antalen.

Min slutsats av ovanstående är att modersmålstalarna av samiska i Sverige utgör en grupp av **3 500-7 000** personer, medan det totala antalet som i någon mån *behärskar* språket utan att nödvändigtvis kunna anses ha det som sitt första språk är något högre.

2.5.4. Olika varieteter av samiska

I språkvetenskaplig litteratur, om än inte alltid i andra sammanhang, brukar samiska oftast betraktas som flera språk snarare än ett enda. Detta är befogat såtillvida att de geografiskt mest avlägsna varieteterna inte är ömse-sidigt begripliga, och deras språkliga avstånd till varandra jämförs ibland med det mellan svenska och tyska.

Om man begränsar sig till Sverige är dock skillnaderna mindre, och Same-tingets sajt betraktar skillnaderna mellan varieteterna inom Sveriges gränser som jämförbara med dem mellan de fastlandsskandinaviska språken.

Vad beträffar det numerära förhållandet mellan de olika språken/dialekterna råder en del motstridighet mellan uppgifterna.

Proportionerna mellan de olika varieteterna anges av exempelvis Korhonen (1984:16), Vallius, Syrjänen Schaal & Teilus (2006:108-9), av det amerikanska standardverket *Ethnologue* samt på Sametingets sajt. Stora skillnader mellan dessa källor gör det mycket svårt att avgöra vilken som är mest tillförlitlig. Alla källor är dock ense om att umesamiska och pitesamiska (alias arjeplogsamiska) är så gott som utdöda, med bara enstaka åldriga talare (om ens det) ännu i livet.

Förutom de båda utdöda (eller döende) varieteterna, visar data i Sameutredningen (1975b:350-2) att nordsamiska är den otvivelaktigt starkaste varieteten, sydsamiska den svagaste, med lulesamiska i en mellanställning med avseende på språkbevarande och vidareförande till nya generationer. Bland de icke renskötande talarna av sydsamiska hade *inte en enda* person i undersökningen fört språket vidare till sina barn.

Det råder alltså ingen tvekan om att nordsamiska är såväl den största som den mest livskraftiga varieteten, med kanske tre fjärdedelar av det totala antalet talare. Efter detta återstår 15% för lulesamiska och runt en tiondel för sydsamiska. Bristen på överensstämmelse i detaljerna mellan de olika källorna gör dock denna fördelning synnerligen osäker.

2.5.6. Geografisk fördelning

Eftersom samer vid tiden för äldre folkräkningar ännu till stor del förde ett nomadiserande liv har vi inte mycket att hämta där vad gäller detaljerna kring de samiska språkens geografiska utbredning. Med avseende på etnisk klassifikation kan vi konstatera att bland de röstberättigade till sametinget (där ju som nämnts ovan, språktillhörighet är ett kriterium) nästan hälften bor i Norrbottens län, och nästan en fjärdedel i Västerbottens. Vallius, Syrjänen Schaal & Teilus (2006:70) redovisar hemlän för 7 179 röstberättigade från år 2005 enligt följande:

Län	Antal	Andel av de röstberättigade	Andel av länets befolkning
Norrbottens	3 510	48,9%	1,37%
Västerbottens	1 622	22,6%	0,63%
Jämtlands	514	7,2%	0,40%
Stockholms	513	7,2%	0,03%
Västra Götalands	167	2,3%	0,01%
Västernorrlands	160	2,2%	0,06%
Uppsala	95	1,3%	0,03%
Dalarnas	73	1,0%	0,03%
Övriga län	525	7,3%	0,01%

Det förutsätts visserligen här att samiska språk har använts inom någon av de senaste tre generationerna, men inte att den röstberättigade själv har samiska som modersmål. Dessutom måste den som är intresserad av att rösta själv anmäla sig. Vi kan med andra ord tänka oss att denna grupp inkluderar personer vilkas far- eller morföräldrar talade samiska, men som inte själva gör det, men också att det existerar individer som i själva verket har samiska som modersmål, men som av en eller annan anledning inte är intresserade av att rösta. Jag misstänker dock att fördelningen ger en mer rättvisande bild av bosättningsmönstret än vad några andra tillgängliga data skulle kunna göra.

Sameutredningen (1975a:78, 84) levererar också siffror uppdelade på renskötande och icke renskötande för varje län. Detta kan vara relevant, eftersom vi redan sett att de båda grupperna uppvisar olika grad av språkbevarande. Om vi för varje län multiplicerar de renskötande med 76,8% och de icke renskötande med 50,2% (jfr § 2.5.2.3.) får vi en möjlig approximation av själva språkgruppens geografiska fördelning i början av 1970-talet.

Län	Antal samisktalande	Andel av totalbefolkningen
Norrbottens	4 482	1,73%
Jämtlands	751	0,58%
Västerbottens	1 288	0,55%
Västernorrlands	214	0,08%
Dalarnas	116	0,04%
Uppsala	92	0,04%
Stockholms	592	0,04%
övriga län	808	0,02%
Hela riket	8 343	0,10%

På lokalplanet blir det dock svårare att lokalisera samisktalande. Om vi upprepar samma process som ovan med Sameutredningens (1975a:85, 1975b:40-88, 261-2) data över de renskötande respektive icke renskötande befolkningarna, får vi följande lista över de tio mest samisktalande kommunerna med avseende på absoluta tal respektive andel av totalbefolkningen.

	<u>Antal</u>		<u>Andel</u>
Kiruna	1 449	Arjeplog	8,7%
Gällivare	1 034	Jokkmokk	7,4%
Jokkmokk	576	Arvidsjaur	4,7%
Arvidsjaur	387	Kiruna	4,7%
Arjeplog	376	Sorsele	4,2%
Storuman	275	Gällivare	4,1%
Luleå	219	Norsjö	3,2%
Stockholm	217	Storuman	3,2%
Norsjö	195	Vilhelmina	1,8%
Sorsele	177	Pajala	1,6%

En del av kommunerna ligger antingen utanför det traditionella samiska språkområdet, eller i de umesamiska och pitesamiska (arjeplogsamiska) områdena, vilkas inhemska samiska varieteter är utdöda. Dessa har markerats med grått i tabellen ovan.

Givet att den största andelen finns i Norrbottens län är detta givetvis mest intressant. Redan 1890 var samer svagt representerade i *landskapet* Norrbotten, alltså de kustnära delarna samt Tornedalen. I norrbottniska Lappland var redan vid denna tid den samiska representationen så gott som obefintlig i det som idag är Arvidsjaurns kommun.

Jag har (i analogi med telefonkatalogundersökningarna i avsnitt 2.4.2) undersökt var folk med norrbottenssamiska efternamn⁵⁶ bor. Orter med mycket hög frekvens av samiska efternamn inbegriper bland annat de norrbottniska Arjeplog, Gällivare, Jokkmokk, Jukkasjärvi, Karesuando, Kiruna, Lannavaara, Porjus och Övre Soppero, av vilka de flesta också uppvisar objektiva indicier på samiskhet, såtillvida att orten har sameskola och/eller är bostadsort för en samebyordförande. Höga antal invånare med samiska efternamn hittar vi också i västerbottniska Hemavan, Klimpfjäll, Dikanäs och Ammarnäs, liksom i likaledes västerbottniska Tärnaby, som också hyser en sameskola⁵⁷.

Utöver dessa kan nämnas att ytterligare en handfull orter i Norrbotten (Idivuoma, Krokvik, Kuttainen, Kåbdalis, Nikkaluokta och Rensjön) ofta omnämns i litteraturen som "samiska". Detta måste inte med nödvändighet innebära att samiska *språk* talas här i någon större utsträckning, men förekomsten av en hög andel etniska samer gör det åtminstone mer sannolikt att samiska ska talas här än på grannorter med icke-samisk befolkning.

I 1945 års folkräkning utgjorde samisktalande stora befolkningsandelar i Arjeplog, Karesuando, Kvikkjokk och Vitträsk (alla i Norrbottens län). Andra orter med relativt stort inslag av samisktalande var Jokkmokk, Porjus och Vittangi (Norrbottens län), samt Tärna (Västerbottens län) och Tännäs (Jämtlands län).

⁵⁶ Namn som i 1890 års folkräkning bars av samer, men inte av etniska svenskar eller finnar.

⁵⁷ Notera dock att av de nämnda orterna ligger Ammarnäs och Arjeplog inom Ume- och Pite/Arjeplogssamiskt område, och som redan påpekats är dessa varieteter i princip utdöda, varför några större antal samisktalande nog inte är att vänta på dessa orter.

Samiska. Orter omnämnda i texten.

2.5.7. Något om språkbytesprocessen

Språkbytet från samiska till svenska beror naturligtvis på en mängd olika faktorer. Den främsta bland dessa är måhända den ringaktning som den svenska majoritetskulturen visat för samisk kultur, vilken inplanterade mindervärdeskomplex och skamkänslor hos många.

Detta låter sig dock dessvärre inte fångas i statistik, men åtminstone tre andra faktorer gör det.

En förutsättning för byte till svenska var förstås att det svenska språket alls togs till Lappmarkerna. I Norrbottens inland, där den samisktalande befolkningen är koncentrerad idag, skedde detta till stor del under 1800-talet. 1880 var samer fortfarande mer än en fjärdedel av befolkningen i Norrbottens lappmarker, men vid sekelskiftet hade andelen sjunkit till mindre än en sjundedel, och 1930 till under en sextondel. I Malmfälten, mitt i det samiska kärnområdet, reducerade den på gruvboomen följande svenska (och norrbottensfinska) inflyttningen andelen samer drastiskt runt förra sekelskiftet. I Jukkasjärvi minskade exempelvis befolkningsandelen från en tredjedel till 4,5% bara under halvseket mellan 1880 och 1930.

I nuvarande Gällivare kommun kan vi följa den (relativa) befolkningsmässiga nedgången under mer än ett och ett halvt sekel (Tenerz 1962:50; Winsa 1991):

År	1772	1868	1880	1890	1900	1910	1920	1930
Andel (etniska) samer	83%	49%	14,2%	11,3%	4,0%	3,3%	3,2%	2,9%

Den enda församling där samer 1930 fortfarande utgör en större befolkningsandel var Karesuando, med en till 38,5% samisk befolkning.

Men inte bara svenskspråkiga flyttade. Samer har precis som befolkningen i övrigt urbaniserats, och därmed både (i viss mån) övergivit sina ursprungsnäringsar och hamnat i en mer svenskdominerad miljö. Detta hade redan tidigare visat sig förödande för språkbevarandet⁵⁸ (i 1945 års undersökning

⁵⁸ Detta gäller inte bara i detta specifika fall, utan är ett generellt problem för mino-

kan vi se att den för språkbevarande mest hotande miljön – förutom förstås sydligare delar av Sverige – var samhällena Arvidsjaur och Malmberget). Mer gynnsamma miljöer för språkets fortlevnad – där mer än 90% bevarade sitt modersmål i hemmet – var framför allt de mer lantliga delarna av nuvarande Kiruna och Gällivare kommuner). 1930 registrerades 10 samer utanför de Norrlandslän⁵⁹ som traditionellt hyser samisk befolkning. 1945 hade detta antal stigit till 113 (drygt 1% av den samiska totalbefolkningen), varav inte en enda individ hade behållit samiska som hemspråk. Bland de röstberättigade till sametinget 2005 bodde inte mindre än 18% utanför nämnda län (Vallius, Syrjänen Schaal & Teilus 2006:70). Därutöver har givetvis många som stannat kvar i Norrlands inland flyttat till städer eller andra samhällen med svenskspråkig majoritet.

En tredje faktor bakom språkbytet kan skönjas i blandäktenskapen. 1945 års undersökning visar att den sverigesamiska befolkningen var uppvuxen antingen med ettdera av språken samiska, svenska, finska eller norska (i fallande frekvensordning) eller med en kombination av dessa. Men intressant nog kan vi även se vilket av dessa språk som i vuxen ålder blev personens huvudsakliga umgängesspråk. I de allra flesta fall är detta naturligtvis det språk som talades i barndomshemmet, men inte alltid⁶⁰.

I fall av språkliga blandäktenskap däremot (vilket ofta, men inte nödvändigtvis, även innebar etniska blandäktenskap), blir svenskans övertag tydligt. Inte mindre än 98% av de som växte upp med samiska och svenska i barndomshemmet gjorde svenska till sitt hemspråk.

Om vi jämför förekomsten av samiska som modersmål med dess användning som hemspråk, finner vi att språket 1945 hade förlorat ca 1 145 talare⁶¹. Av dessa var 682 gifta och/eller sammanboende. Av dessa i sin tur levde 414 i blandäktenskap. Av de som både gift sig *och* svikit samiskan hade alltså 68,9% gjort det i samband med blandäktenskap.

Språkbytet föregicks naturligtvis av en period av tvåspråkighet – i 1930 års folkräkning var endast 8% av 3 966 tillfrågade personer med samiska som huvudspråk enspråkiga, och 78% behärskade samiska och svenska (de resterande kunde samiska och finska eller alla tre språken).

Fram till barnkullarna födda runt andra världskriget var samiska likväl på många håll näst intill allena rådande som modersmål, och svenska ett språk som uteslutande förvärvades i skolmiljön (Helander 1984:41 ger ett exempel från Övre Soppero). I de ur svenskt perspektiv mer perifera delarna av landet innebar 1800-talet en bekantskap med svenska, medan 1900-talet, och i synnerhet dess andra halva, ledde till det massiva språkbytet. I Västerbotten ägde samma process rum något tidigare än i Norrbotten.

ritetsbefolkningar världen över.

⁵⁹ Här inkluderande Idre i Dalarna.

⁶⁰ Som kuriositet kan nämnas att det 1945 inte främst var samiskan som i detta avseende övergavs till förmån för svenskan, utan i första hand finskan, i de fall där detta var modersmålet för samer. Finskan brukar i litteraturen ofta skildras som statusmässigt liggande mellan svenska och samiska, men det ligger nära till hands att anta att den just här missgynnades genom att varken ha haft svenskans prestige eller samiskans potential av identitetsmarkör.

⁶¹ "Cirka", därför att resultatet skiljer sig (ehuru endast marginellt) beroende på vilka tabeller i folkräkningen man konsulterar.

2.6. Finska (utom meänkieli)

Sedan lång tid tillbaks utgör finnar den största minoritetsgruppen i Sverige, såväl med avseende på härstamning som på språkanvändning. Från år 2000 har dessutom finska status som ett av landets officiella minoritetsspråk.

Uppskattningarna av antalet finstalande i Sverige skiljer sig dock en hel del åt. Till en del beror detta givetvis på att olika kriterier använts. Statens offentliga utredning *Mål i Mun* (Gustavsson [red.] 2002) är en av de få som angivit någon explicit beräkningsgrund (nämligen finska som ”första eller starkaste språk”), och där uppges det anmärkningsvärt låga antalet **70 000-90 000** personer. I andra ändan av skalan finner vi Josephsons (i Svenska Dagbladet 1998-02-22) och Språkrådets (på dess hemsida) **300 000**, Lainios (2002:6) **290 000-320 000**⁶², och Krausz’ (2004), häpnadsväckande **450 000**.

Även om vi utesluter det lindrigt salongsfäliga nationalistiska Finskhetsförbundets (*Suomalaisuuden liitto*) uppskattning på gott och väl över en halv miljon finstalande i Sverige, har vi alltså *mer än en faktor sex* mellan den högsta och den lägsta uppgivna siffran. De flesta andra uppskattningar ligger kring **200 000-250 000**, inklusive de två mest ambitiösa (Reinans 1996:104 och De Geer 2004).

Finska har talats på nuvarande svenskt område minst lika länge som Sverige existerat som självständig nation. Det har dock i de allra flesta fall rört sig om enstaka individer eller grupper av individer, snarare än om hela samhällen, och språket har sällan överlevt mer än en generationsväxling. Det ena viktiga undantaget utgörs av de så kallade Finnskogarna, där finskan överlevde in på 1900-talet, men numera är utdöd. Det andra undantaget är finnbygderna i Tornedalen och andra delar av Norrbotten. Inbegripet utflyttade norrbottningar rör det sig möjligen om 30 000 svenskar som har finska som modersmål utan att ha något omedelbart finländskt påbrå (§ 2.4).

Några finstalande kan antas härröra från andra länder än Sverige eller Finland. En grupp finstalande från Ryssland med ansenlig representation i Sverige är ingermanlandsfinnarna⁶³, av vilka ca 4 500 (enligt *Sveriges Ingermanländska Riksförbund*) flydde till Sverige vid andra världskrigets slut. Knappt hälften av dessa kan antas vara i livet idag. Inkluderande vissa av deras ättlingar kan gruppen kanske svara för 3 000 finstalande.

Övriga finstalande i Sverige är sålunda sådana som antingen flyttat från Finland⁶⁴ till Sverige i modern tid, eller som är barn till sådana.

2.6.1. Invandrare från Finland

Vid ingången av 2006 fanns i Sverige 183 685 personer födda i Finland. Ibland har denna siffra utan vidare justeringar fått beteckna antalet

⁶² Denna siffra har skrivits upp i förhållande till vad samma författare angav bara två år tidigare: Lainio (2000:33) föreslog nämligen 250 000 finstalande i Sverige.

⁶³ Ingermanland motsvarar, grovt sett, kusten mellan Estland och S:t Petersburg. Här talades ursprungligen mest votiska, men när området blev en svensk provins på 1600-talet ersattes den ortodoxa befolkningen delvis av lutheraner från bland annat Savolax. Det är avkomlingar till dessa som här avses med termen ingermanlandsfinnar.

⁶⁴ Mindre grupper av finstalande finns även i exempelvis ryska Karelen och Norge, men de torde vara tillräckligt små för att vara försumbara i detta sammanhang.

finsktalande i Sverige. Att detta inte är rimligt kommer förhoppningsvis att framgå i det följande.

Den första större gruppen finländska invandrare som anlant till Sverige i modern tid torde vara de s.k. krigsbarnen, alltså barn som tillfälligtvis placerades i det neutrala Sverige medan Finland härjades av andra världskriget. Dessas totala antal var omkring 70 000, varav ungefär 6 000-10 000, tvärt emot vad som var tänkt, blev kvar i landet (Tarkiainen 1993:382; Edvardsen 1985:16-7; Hübinette 2001). Efter ett par barndomsår i Finland (majoriteten var 5-8 år vid flytten) har dessa vuxit upp i svenska hushåll med svenska fosterföräldrar, och måste således numera betraktas som svenskspråkiga. Eftersom denna inflyttning berörde barn, och dessutom ägde rum för mindre än en mansålder sedan, torde de allra flesta ännu vara i livet. Därför bör, låt oss säga, 7 000 personer subtraheras från de ovan nämnda 183 685.

För det andra finns en grupp svenskar som är födda utomlands av två svenskfödda föräldrar. Enligt SCB uppgår denna grupp till totalt ca 7 000 personer, men man redovisar uppdelningen per land endast för personer under 21 år. För Finlands del rörde det sig 2001 det sig om 65 individer – om man hade inkluderat alla oavsett ålder skulle det totala antalet kunna vara runt 180 personer. Även dessa är sannolikt svensk- snarare än finsktalande.

Om vi drar bort även dessa från gruppen finlandfödda återstår ca 176 500 personer. Då har vi dock ännu inte tagit hänsyn till den mest avgörande, och kanske också mest uppenbara faktorn till att vi inte kan sätta likhetstecken mellan sverigefinländare och sverigefinne⁶⁵. Detta är naturligtvis det faktum att en del av Finlands befolkning har svenska som modersmål. Denna andel är idag under 5,6% enligt officiell statistik (även om den var något högre under de årtionden då massutvandringen från Finland till Sverige ägde rum). Om invandrarna till Sverige vore representativa för finländare i största allmänhet skulle vi därför få subtrahera ytterligare omkring 10 000 personer. Dock har finlandssvenskar traditionellt varit kraftigt överrepresenterade bland utvandrare från Finland, och detta gäller inte minst flyttströmmarna

⁶⁵ Ickedestomindre sker detta pinsamt ofta även i offentliga sammanhang. Så talar exempelvis Stockholms Stads Integrationsförvaltning på sin hemsida om "450 000 första och andra generationens sverigefinnar i Sverige", och detsamma gör Dagens Nyheter (2005-04-13). Denna siffra avser antalet första och andra generationen sverigefinländare i Sverige. Samma misstag begås av Statens Kulturråd (Paulin 2001:38), och i princip identiska formuleringar återfinns på exempelvis Konsumentverkets och Vänsterpartiets webbsidor.

Eftersom distinktionen mellan *finne* och *finländare* (respektive *finländsk* kontra *finsk*) uppenbarligen är problematisk för många (riks)svenskar bör det kanske påpekas att i finlandssvenskt och initierat rikssvenskt språkbruk refererar *finländskt* ~ *finländare* till allt som har med Finland att göra, medan *finne* specifikt syftar på personer med finska som modersmål. *Finländare* är med andra ord en paraplyterm för å ena sidan *finnar* och å andra sidan *finlandssvenskar*.

Inte minst genant är att inte ens Sveriges regering tycks medveten om förekomsten av svensktalande i Finland – samma antal (alltså 450 000) angavs nämligen i den proposition (1998/99:143, s 23) som slutligen ledde fram till minoritetsspråkslagstiftningen, och även beslutsunderlaget till denna (Lundberg [red.] 1997:110) betraktade alla finländare i Sverige som finnar. När beslutet väl fattades hade dock Finlandssvenskarnas Riksförbund i Sverige gjort riksdagen uppmärksam på denna malör. Likväl har såväl regering (Regeringskansliet 2007:5) som riksdag (Elenius 2005:107) även därefter fortsatt att upprepa det bevisligen falska påståendet om 450 000 sverigefinnar.

till Sverige. Troligtvis utgör de minst en fjärdedel (Appelgren 1990:90), och kanske rentav mer (Reinans 1996:100), av alla sverigefinländare⁶⁶. Detta gör att vi har anledning att förvänta oss ca 129 000 finsktalande finlandsfödda.

2.6.2. Sverigefödda med finskt påbrå

Även om man bortser från norrbottensfinnarna finns givetvis sverigefödda individer med finska som (ett av sina) modersmål. För varje finlandsfödd person i Sverige finns – återigen enligt SCB – 1,40 personer med minst en finlandsfödd förälder, varav 0,35 med båda föräldrarna födda i Finland. I antal motsvarar detta ungefär 180 800 respektive 45 400 personer baserat på de ovan nämnda 129 000 (barn till krigsbarn och finlandssvenskar är ju i detta avseende ointressanta).

2.6.2.1. Språkbevarande hos sverigefödda

I vilken utsträckning har då de sverigefödda finska som modersmål? En av de mest utförliga studier som gjorts över detta är Boyd (1985:94), som visar att drygt 74% av den sverigefödda gruppen med två finska föräldrar, och knappt 18% av gruppen med en finsk förälder är fullt tvåspråkiga, och därmed kan anses ha finska som modersmål (rimligen jämsides med svenska). Detta ger oss totalt 58 000 ytterligare finsktalande i Sverige ($74\% \cdot 45\,400 + 18\% \cdot (180\,800 - 45\,400)$). För en stor del av andragenerationerna är dock svenska det starkaste språket, och man använder normalt helst svenska med sina syskon (Fredriksson & Taube 2001:118; Boyd 1985:143). Även en del av de som kan betraktas som modersmålstalare av finska använder svenska med de egna föräldrarna (Boyd 1987:254). Minst lika dystra siffror för finskt språkbevarande framkommer i den enkät bland sverigefinländare som hösten 2001 gjordes av Svenska Kyrkan⁶⁷. I mångt och mycket tycks identitetsskapandet under tonåren främja en övergång till en huvudsakligen svensk identitet, och därmed också språk (Ouvinen-Birgerstam 1987:275). Faktum är att redan hos första generationens invandrare använde i mitten av 1980-talet nästan en fjärdedel huvudsakligen svenska i det egna hemmet, och bland de sverigefödda är denna andel omkring 90% (Reinans 1996:102).

Byte av hemspråk påverkar förstas inte ens modersmål, men det förefaller osannolikt givet ovanstående att finska annat än i isolerade fall skulle föras vidare till en *andra* svenskfödd generation⁶⁸. Sedan början av 1980-talet minskar antalet finlandsfödda i Sverige, och i kombination med en högre grad av exogami än hos de flesta andra invandrargrupper gör detta det troligt att antalet finsktalande i Sverige kommer att minska under den närmaste framtiden.

Redan en enkel sökning i telefonkatalogen ger även den vissa indicier på assimilation. Finland för till skillnad från Sverige statistik över sina medbor-

⁶⁶ En jämförelse mellan uppgifterna om modersmål i Ritzén (1997:132) med antalet finlandsfödda antyder att omkring 27% av dessa har svenska som modersmål. Mitt antagande (§ 2.4.2) att finlandssvenskar är tämligen fåtaliga i Tornedalen gör att andelen i övriga Sverige kan vara ännu något högre.

⁶⁷ *Livets teologienkäten. Preliminära resultat från en undersökning bland sverigefinländare hösten 2001*. Svenska Kyrkan i samarbete med Statistiska centralbyrån. <http://www.svenskakyrkan.se/pdf-filer/enkatpresentation.pdf>. 2004-10-04

⁶⁸ Detta bekräftas också av Janulf (1998), som visar att *inga* av 1980 års skolbarn talar finska med sina egna barn, såvida de inte gått i finskspråkig skola. Även bland dessa är användandet av finska med de egna barnen ungefär hälften så omfattande som bruket av svenska. Inte oväsentligt är också att finskspråkiga grundskoleklasser är betydligt ovanligare idag än 1980.

gares modersmål. Sålunda listar Befolkningsdatasystemet, den finländska motsvarigheten till Statistiska Centralbyrån, befolkningens vanligaste namn inte bara enligt deras popularitet i Finland som helhet, utan även enligt frekvens i vardera av de två officiella språkgrupperna. Det visar sig att finländares förnamn med en omkring 85-procentig säkerhet återspeglar en persons språkliga tillhörighet. Vi kan givetvis inte vara säkra på att detta gäller även för finländare i Sverige, men det är å andra sidan föräldrarna som både namnger sitt barn och tillhandahåller dess modersmål, vilket gör att det inte är speciellt långsökt att tänka sig en motsvarande koppling mellan dessa även bland finländare i Sverige. Om vi undantar förnamn som i Finland är populära bland såväl finsk- som bland svensktalande, finner vi att bland telefonabonenterna i Sverige med något av de bland finsktalande i Finland 50 vanligaste efternamnen har 22% utpräglat svenska förnamn⁶⁹.

2.6.3. Så – hur många finsktalande finns det då?

Min analys ovan resulterar i totalt 187 000 finsktalande i Sverige med finskt påbrå (129 000 finlandfödda plus 58 000 sverigefödda), samt ett par tusen ingermanländare, vilket totalt skulle göra **190 000** personer. Om vi därtill lägger ca 30 000 norrbottensfinnar (§ 2.4) skulle den totala befolkningen med finska som modersmål vara omkring 217 000.

Förutom inkluderandet av norrbottensfinnar skiljer sig dessa siffror från de tidigare omtalade ”450 000 sverigefinnar” främst genom att nästan 123 000 andra generationens finnar med enbart svenska som modersmål och omkring 50 000 finlandssvenskar samt dessas barn är undantagna. Att ha en förälder född i Finland gör inte med automatik någon till finskspråkig, i synnerhet inte om denna förälder själv inte var finskspråkig. Detta kunde man tycka borde vara självklart, men som nyss nämnts är det tydligen inte uppenbart för Sveriges riksdag och regering.

2.6.3.1. Andra undersökningar 1: Reinans' uppskattning

Mitt uppskattade antal stämmer relativt väl överens med den siffra som presenteras av Reinans (1996:104), men är lägre än många andra förslag, vilket mycket riktigt påpekas av Reinans själv. Hans uppskattning (exklusive norrbottensfinnar) var ca 200 000, vilket tio år senare får skrivas ner med åtminstone något (och kanske rentav två) tiotusental, alltså till **max 190 000**.

2.6.3.2. Andra undersökningar 2: 2005 års Radioundersökning

Eriksson (2005) extrapolerar från en brett upplagd (nästan 36 000 respondenter) enkät att 399 000 personer i Sverige förstår radiosändningar på finska (och/eller meänkieli). Dock uppger mer än en tredjedel av dessa att deras förståelse är ”dålig” eller ”mycket dålig”, vilket knappast kan anses vara förenligt med modersmålskompetens. Därmed återstår 252 000, varav jag i § 2.4 föreslår att 48 000 representerar norrbottensfinnar. Detta skulle sålunda leda till **204 000 potentiella** modersmålstalare utanför Norrbottens traditionella finnbygder. Denna siffra är som synes högre än vad min

⁶⁹ Som svenska förnamn räknade jag exempelvis Birgitta, Gunilla, Göran, Ingegerd, Jörgen, Lars, Rolf, Solveig, Stellan, Sven, Torbjörn och Åsa, medan typiskt finska namn är Erkki, Esko, Harri, Jari, Jorma, Juha, Jukka, Liisa, Matti, Pekka, Pentti, Pirjo, Pirkko, Päivi, Raimo, Riitta, Ritva, Seppo, Tuula, Veikko och Vuokko. Bland de språkneutrala har jag räknat exempelvis Sofia, Sara, Johanna, Hanna, Emma och Anna. Hit hör givetvis också telefonabonnenter som bara anges med initial. I vissa fall har abonnenterna både ett finskt och ett svenskt förnamn. I dessa fall har personen betraktats som finsk.

beräkning ovan ger vid handen, men det ska då understrykas att frågan här gällde passiv förståelse, snarare än faktiska produktiva färdigheter⁷⁰, samt att här rimligen ingår finlandssvenskar och enstaka rikssvenskar som lärt sig finska annat än som första språk.

2.6.3.3. Andra undersökningar 3: 1997 års Undersökning om levnadsförhållanden
Ritzén (1997:132) redovisar resultatet av Statistiska Centralbyråns *Undersökning om levnadsförhållanden*, vilken besvarades av ca 5 000 personer. Detta är en av mycket få undersökningar initierade av en svensk myndighet där en fråga om språkbruk ställts (annat än till specifika grupper). Enligt denna var finska modersmål för 156 000 utrikes födda, samt 85 000 sverigefödda med finskt påbrå. Tio års framskrivning av detta resultat (med negativ befolkningstillväxt enligt § 2.6.5 nedan) skulle minska denna siffra något, men ändå resultera i ett högre antal än de nyss nämnda kalkylerna, nämligen bortemot **220 000**.

2.6.3.4. Andra undersökningar 4: De Geers uppskattning

De Geer (2004:38) föreslår ett totalt antal av **240 000-260 000** finsktalande, exklusive norrbottensfinnar. Hans metod liknar i hög grad min egen, men De Geer har antagit ett betydligt lägre inslag av finlandssvenskar bland sverigefinländarna, liksom en högre grad av språkbevarande hos den andra generationen sverigefinnar. Vad beträffar det förstnämnda påpekar han upprepade gånger i sin studie att han är medveten om att hans antagna antal finnar bland sverigefinländarna är ”väl högt”, och vad det sistnämnda angår, erkänner han att det antagna språkbevarandet inte är annat än en gissning, och alltså inte uttryckligen baseras på några undersökningar. Även här medger han för övrigt (s 14) att dessa antaganden ”antagligen [är] i högsta laget”.

Eftersom våra tillvägagångssätt huvudsakligen skiljer sig på dessa två punkter, för vilka jag anser mig ha åtminstone något bättre på fötterna, kan min egen uppskattning i princip ersätta De Geers.

2.6.3.5. Syntes

Vi har alltså i dessa undersökningar (exklusive De Geer 2004) en spännvid mellan **190 000** och nästan **220 000**, med ett medeltal kring **201 000**.

Av det totala antalet människor i Sverige med finska som modersmål torde omkring 59% vara födda i Finland, 27% vara barn till finländare, en dryg procent vara första eller andra generationens ingermanländare, och 14% norrbottensfinnar (vilka alltså inte inkluderats i ovanstående beräkningar).

2.6.4. De finsktalandes geografiska fördelning

Om vi nu accepterar siffran **201 000** för antalet finsktalande i Sverige utanför Norrbottens finnbygder⁷¹, var bor då medlemmarna av denna grupp?

Det finns tre typer av statistik som kan ge oss en fingervisning härvidlag. För det första anger SCB andelen finlandsfödda för varje kommun i riket (hädanefter FÖDD). Detta mått har den svagheten att det förutsätter en identisk geografisk fördelning av sverigefinnar och sverigefinlandssvenskar, vilket inte nödvändigtvis är med sanningen överensstämmande.

⁷⁰ Härav också den högre siffran för norrbottensfinnar jämfört med föregående avsnitt.

⁷¹ Här definierat som kommunerna Kiruna, Gällivare, Pajala, Övertorneå och Haparanda, vilka således är uteslutna ur de följande beräkningarna.

För det andra har jag som nämnt ovan med telefonkatalogens hjälp studerat förekomsten av ett antal finska för- och efternamn i Sverige. Detta mått, hädanefter NAMN, har den fördelen att göra en åtskillnad mellan finnar och finlandssvenskar – även om många finländare har namn som härrör från den andra språkgruppen, har majoriteten ändå namn som ger en vink om den språkliga identiteten.

Slutligen levererar Skolverket statistik över antalet elever i grundskolan med rätt till finsk hemspråksundervisning, dvs. i praktiken familjer i vilka finska används i hemmet (notera att det här rör sig om *rätt till* sådan undervisning, vare sig den utnyttjas eller ej). Detta, nedan refererat till som HEMSPRÅK, är den enda egentliga språkstatistik som den offentliga Sverige erbjuder. Det främsta problemet här är att finstalande personer utan barn i skolåldern helt faller bort, och eventuellt också att vissa kommuner har levererat bristfällig statistik⁷².

För att nu exemplifiera: I Borås' kommun bor 2,4% av alla bärare av de finska namnen, 2,0% av alla skolbarn med rätt till finsk hemspråksundervisning, och 2,4% av alla Sveriges finlandfödda. Multiplicerar vi dessa siffror med 201 000 erhåller vi tre potentiella mått på antalet finstalande i Borås som ligger mellan 4 000 och 4 800 – eller drygt 4% av Borås' totala befolkning⁷³.

Av de tre måtten uppvisar NAMN och FÖDD en hög grad (0,88) av korrelation⁷⁴ med varandra, medan NAMN och HEMSPRÅK inte gör det i lika hög grad (0,80). I Avesta kommun i Bergslagen skulle vi exempelvis med ledning av finska personnamn förvänta oss omkring 1 200 finstalande. Antalet finlandfödda ger vid handen att finska skulle borde modersmål för knappt 1 100, även det ett ansevärt antal. Något förbryllande måste man då säga att det är att *inte en enda elev* i kommunen anses ha rätt till hemspråksundervisning i finska. Vad denna brist på samstämmighet beror på är inte helt uppenbart. Potentiellt viktigt är att kommuner där HEMSPRÅK antyder en högre procentandel än vad vi skulle förvänta oss på basis av NAMN och FÖDD till stor del ligger i områden *utanför* det som traditionellt förknippas med finsk arbetskraftsinvandring. Hit hör exempelvis Växjö, Sölvesborg, Eslöv, Lycksele, Skara, Skurup, Kristianstad, Åtvidaberg, Lomma och Lund. Det antyder måhända att finnar i dessa kommuner är relativt nyanlända – kanske är det så att finnar som redan tillbringat trettio år i Sverige i högre grad har vant sig vid en svenskspråkig omgivning och är mindre angelägna att uppge sitt finska hemspråk för skolmyndigheterna? Möjligen har de under dessa decennier rentav övergått till att tala svenska i hemmet. Eller – vilket kanske är mer troligt – handlar det månne om att just deras långa vistelsetid gör att deras barn redan har lämnat skolan? (Dessa frågor kunde vi naturligtvis enkelt få svar på om svenska myndigheter hade visat något som helst intresse för frågan).

Jag misstänker av denna anledning att NAMN och FÖDD egentligen ger en bättre bild av finskspråkigheten i Sverige än vad hemspråksdata gör, men eftersom jag dels inte har någon konkret evidens för detta, och eftersom

⁷² Jag misstänker att så faktiskt är fallet för vissa kommuner, men eftersom jag inte kan föra det i bevis, har jag inget annat val än att anta att rapporteringen är korrekt.

⁷³ Just Borås råkar vara en kommun med en stor ingermanländsk befolkning, vilket förklarar att en högre totalsiffra redovisas nedan.

⁷⁴ "Korrelation" syftar här genomgående på Pearsons *produktmomentkorrelationskoefficient*.

HEMSPRÅK utgör den enda egentliga språkstatistik som finns att tillgå, har jag valt att ändå inkludera detta mått⁷⁵.

Jag tror att en hittills onämnd orsak till bristande samstämmighet mellan de olika kriterierna är varierande inslag av finlandssvenskar i den sverigefinländska befolkningen, och har därför valt att pröva ytterligare ett mått. Detta baserar sig på tanken att efternamn inte bara låter oss uppskatta finnar bosättningsmönster i Sverige, utan även i någon mån finlandssvenskars. Det bor drygt 27 gånger så många svensktalande i Sverige som i Finland, vilket innebär att en bärare av ett svenskt namn vilket som helst (och som kommer från ettdera av de två länderna) är 27 gånger mer sannolik att vara rikssvensk än finlandssvensk. Detta gäller mycket riktigt – mer eller mindre – namn som **Gustafsson, Eriksson, Karlsson** och **Johansson**. Vissa namn är dock betydligt mer frekventa i Finland än i Sverige. Givet det betydligt större antalet rikssvenskar är det ovanligt att ett svenskt namn har fler bärare i Finland än i Sverige. Namnen **Helenius, Snellman, Grönroos, Lindroos** och **Helin** är dock anmärkningsvärda därigenom att det inte bara *relativt sett* finns fler bärare i Finland än i Sverige, men genom att det *i absoluta tal* finns mer än tre gånger så många finländare med dessa namn – i princip en hundrafaldig överrepresentation. Mest extremt är namnet Helenius, som bärs av mer än hundra gånger så många bland 290 000 svensktalande finländare som bland åtta miljoner rikssvenskar. Givet vetskapen om att det finns en stor sverigefinlandssvensk befolkning, torde chanserna med andra ord vara ganska goda att en person i Sverige med något av dessa fem namn är sverigefinlandssvensk.

Den geografiska fördelningen av 1 190 telefonabonnemang under något av dessa fem antaget finlandssvenska namn skiljer sig en hel del från det bosättningsmönster för finnar som framkom genom den tidigare telefonkatalogundersökningen. Finlandssvenskar förefaller vara kraftigt överrepresenterade (inte bara i förhållande till sin befolkningsandel i Finland, utan i förhållande till sin andel av alla finländare i Sverige, som här antas vara en dryg fjärdedel) i exempelvis Vellinge, Bollnäs och Vänersborg. I gengäld tycks finnar vara relativt överrepresenterade i orter som mycket riktigt oftare förknippas med finsk bosättning, såsom Skinnskatteberg, Köping och Enköping. Om vi korrigerar parametern FÖDD enligt detta (därmed rubricerad FÖDD_{MOD}), kommer naturligtvis korrelationen mellan NAMN och HEMSPRÅK att förbli densamma⁷⁶, men korrelationen mellan NAMN och FÖDD_{MOD} stiger till 0,91, och den mellan HEMSPRÅK och FÖDD_{MOD} stiger till 0,92 – alltså något högre än tidigare.

Vid en första anblick kan denna manöver förefalla onödig genom att såväl födelseland som personnamn redan ingår i beräkningen. Emellertid är det *finlandssvenska* namn som nu inkluderats, medan NAMN bygger på förekomsten av *finska* namn

Slutligen har jag lagt samman (tagit genomsnittet av) de fyra måtten FÖDD, NAMN, HEMSPRÅK och FÖDD_{MOD}, och därmed kan vi med åtminstone någon grad av precision skissera den geografiska fördelningen av 201 000 antaget finsktalande i Sverige⁷⁷. De största *antalen* finsktalande återfinns föga förvånande

⁷⁵ Jag vill dock än en gång betona – fall som Avesta till trots – att korrelationen mellan de tre olika måtten är *mycket* hög. Avesta representerar här undantaget, inte regeln.

⁷⁶ Detta eftersom de namn som tagits i beaktande redan av Befolkningsdatasystemet uttryckligen angivits som namn på finsktalande finländare.

⁷⁷ Dvs. exklusive norra och östra Norrbottens finnbygder. Till siffrorna som beräk-

i Stockholm och Göteborg, men intressantare är otvivelaktigt *andelen* finsktalande i olika kommuner.

Eftersom en person som läste en tidigare version av detta kapitel kapitalt missförstod ovanstående resonemang, vill jag än en gång betona att jag *inte* använt personnamn för att bedöma antalet finsktalande i Sverige. Detta antal har uppskattats på helt andra grunder (§§ 2.6.1-2.6.3), och namnstudien tjänar endast till att försöka bedöma den *geografiska fördelningen* av denna befolkning.

Av 279 kommuner utanför Norrbottens finnbygder ser befolkningsandelen ut som följer:

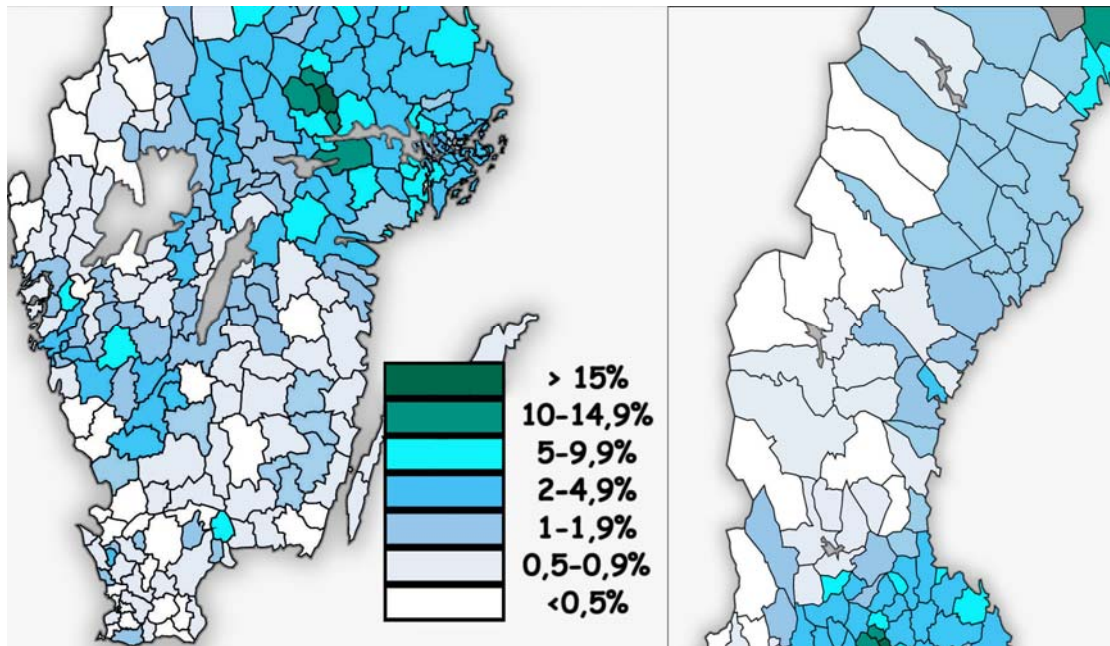
<u>Antal kommuner</u>	<u>Föreslagen andel finsktalande</u>
6	≥10%
7	8-9,99%
7	6-7,99%
22	4-5,99%
44	2-3,99%
69	1-1,99%
130	<1%

Sveriges finskspråkigaste kommuner skulle enligt ovanstående beräkningsmetoder vara följande:

<u>Med avseende på befolkningsandel</u>		<u>I absoluta tal</u>	
Surahammar	19,0%	Stockholm	19 900
Fagersta	13,6%	Göteborg	10 000
Hallstahammar	11,9%	Eskilstuna	9 700
Skinnskatteberg	11,6%	Västerås	6 800
Överkalix	11,3%	Södertälje	6 500
Eskilstuna	10,6%	Borås	5 500
Gagnef	9,6%	Luleå	4 700
Köping	8,9%	Uppsala	4 200
Olofström	8,7%	Norrköping	4 000
Kalix	8,6%	Botkyrka	3 900

Som synes sticker i första hand Mälardalen och delar av Bergslagen ut genom sin relativt höga andel finsktalande. Vissa finska kolonier kan även noteras i Västergötland och angränsande delar av Småland. Helt vid sidan om de större koncentrationerna återfinns det Volvo-dominerade Olofström i nordvästra Blekinge.

nats på nyss redovisade sätt har jag lagt 3 000 ingermanlänningar, vilka jag geografiskt fördelat (i brist på bättre uppgifter) enligt medlemsantalen i lokalföreningarna av *Sveriges ingermanländska riksförbund*.

Befolkningsandel med finska som modersmål enligt ovanstående beräkning. Denna framställning utesluter meänkieli, men inkluderar ingermanlandsfinska.

Den geografiska fördelningen av omkring 4 000 enkäter som i en undersökning 2004 samlades in genom sverigefinska nätverk i Mälardalen (Vallius 2005:241) har en mycket hög grad av samstämmighet (Pearson-korrelation 0,95) med det av mig förslagna geografiska mönstret⁷⁸.

Det kan ligga nära till hands att jämföra med Finland, där språklagstiftningen definierar en kommun som tvåspråkig om minoriteten överskrider 8% av befolkningen⁷⁹. Enligt detta sätt att mäta skulle (utanför Tornedalen) kommunerna i den vänstra spalten ovan klassificeras som tvåspråkiga, liksom (med knapp nöd) Nykvarn, Södertälje och Oxelösund. Vissa tilläggsbestämmelser i den finska språklagen skulle – om lagen tillämpades i Sverige – också tillmäta Stockholm, Göteborg, Västerås, Borås, Uppsala, Norrköping, Botkyrka och Huddinge denna status.

Dock kan det vara värt att komma ihåg att finländska kommuner är betydligt mindre än de svenska, och en rimligare jämförelse är därför snarare kommundelar, eller om man så vill de kommuner (i grunden baserade på sockenindelningen) som fanns före kommunsammanslagningarna i början av 1970-talet.

2.6.5. Framtiden

Tanken är att allt som sagts ovan om antal finstalande i Sverige och deras geografiska fördelning ungefärligen ska motsvara situationen omkring år 2006. Som redan nämnts förefaller dock den finskspråkiga befolkningen minska.

⁷⁸ Av potentiell relevans i sammanhanget är kanske också att denna korrelation är högre (0,95 gentemot 0,89) än den mellan samma enkätmaterial och De Geer (2004).

⁷⁹ Det finns en del undantag, men detta är grundprincipen. Ett liknande resonemang om vilka svenska kommuner som skulle vara tvåspråkiga om finländsk lagstiftning tillämpades förs av De Geer (2004).

Efter att ha börjat på allvar efter andra världskriget, kom inflyttningen av finländare till Sverige med tiden att nå en omfattning jämförbar med föregående sekels amerikaemigration. Bara under det enda året 1970 flyttade mer än 40 000 finländare till Sverige, alltså nästan en procent av landets befolkning, och motsvarande två tredjedelar av alla som föddes i Finland det året! (alla kom förstås inte att bli kvar permanent). Mot slutet av 1970-talet fanns inalles en kvarts miljon finlandsfödda i Sverige, men därefter har antalet alltså åter minskat stadigt. I början av 2000-talet kommer ett par tusen finska medborgare till Sverige varje år, men nästan lika många återvänder, och nettoinvandringen är därmed ett par hundra – i princip försumbar.

Vi har redan sett hur sverigefödda finnar, likt de flesta minoriteter i världen, utsätts för ett assimilationstryck, och att även en del finlandsfödda med tiden lägger sig till med svenska som hemspråk. I den ovan citerade *Undersökning om levnadsförhållanden* (Ritzén 1997:132) framgår hur antalet personer som hade finska som hemspråk redan var 46 000 färre än antalet med finska som modersmål.

Som man kunde vänta sig ökade enligt skolstatistiken andelen barn med finska som hemspråk fram till kullarna födda i början av 1980-talet – det var vid denna tid som barnen till invandrarna från toppåren runt 1970 hade hunnit bli skolmogna. Efter detta har andelen finskspråkiga skolbarn sjunkit från över 2% för barn födda 1981 till ungefär 0,7% bland barn födda 1999. På 1970-talet (med avseende på födelseår) var fortfarande en majoritet av de finskspråkiga skolbarnen födda i Finland, medan de Sverige-föddas andel sedan mitten av 1980-talet utgör 90%⁸⁰.

En årsklass barn i Sverige utgör normalt omkring 100 000 individer. Med andra ord föds numera färre än 700 (sedermera) finskspråkiga barn per år i Sverige. Återväxten står alltså inte på något sätt i proportion till språkgruppens befolkningsandel.

De invandrade sverigefinnarna är en åldrande befolkning, vars medlemmar numera typiskt är över 50 år gamla. Med en antagen livslängd av 80 år (i verkligheten har sverigefinländare intressant nog kortare livslängd än både infödda svenskar och finlandsboende finländare) kommer inflyttade sverigefinnar att vara färre än 100 000 runt år 2018 och som grupp vara halverad kring 2027. Eftersom en mansålder trots allt sträcker sig över nästan ett sekel, och eftersom en individs modersmål inte förändras under denna tid, finns det en gräns för hur drastisk nedgången kan bli. Dock föreslår jag att andelen finskspråkiga i Sverige underskrider 2% av totalbefolkningen runt 2010. Ju längre fram i tiden man sträcker sig, desto vanskligare blir förstås prognosen, men en extrapolering av dagens utveckling skulle leda till mindre än 1% finstalande i Sverige kring 2040.

Om ett par decennier kommer de flesta från rekordårens finska invandringsvåg att vara borta, medan diverse varianter av arabiska – som idag kan antas ha drygt hälften så många talare i Sverige som finska – under de senaste åren har varit det största språket bland nyare invandrare (förutsatt, givetvis, att det räknas som just *ett* språk). Det är sannolikt att finska inom överskådlig framtid kommer att förlora sin position som Sveriges näst största språk.

⁸⁰ Denna slutsats bygger på en jämförelse mellan Skolverkets siffror för "rätt till hemspråk" med antalet Finlandsfödda barn i respektive årskull.

2.7. Jiddisch

Jiddisch är ett av de språk som 1999 erkändes som officiellt minoritetsspråk i Sverige. Detta innebär att Sverige, Nederländerna och Moldavien är de enda tre länder som gett någon form av officiellt erkännande till språket. I alla tre representerar detta – föga förvånande – mer en kosmetisk reform än något som verkligen förändrar livet för jiddischtalare.

Hur länge det funnits i Sverige vet man inte riktigt, men det brukar antas att språket talats på svensk mark sedan åtminstone 1600-talet, och definitivt sedan 1700-talet, då judisk bosättning i Sverige formellt tilläts, och då de första judiska församlingarna grundades.

2.7.1. Befintliga uppskattningar

Antalet talare av jiddisch i det nuvarande Sverige har i den litteratur jag konsulterat uppgivits till som mest **6 000** (Westman 1999:29), och som minst **2 000** (Maria Cederroth i Svenska Dagbladet 1999-12-20). Däremellan finns förstås åtskilliga andra uppskattningar. I den officiella utredningen *Mål i Mun* (Gustavsson [red.] 2002) uppgavs att **3 000** svenskar kunde tala jiddisch. Boyd & Gadeli (1999:322) föreslog att **3 500** personer behärskade jiddisch ”bra eller mycket bra”, vilket rimligen måste krävas av en modersmålstalare. Paulins (2001:19; också det en officiell rapport) antal på **5 000** ”användare” må vara högt, men det mest anmärkningsvärda med denna uppskattning är att författaren uppger att antalet växer – något som går stick i stäv med de flesta andra bedömningar (inklusive min egen).

Nilsson (2008:148) föreslår **4 000** talare⁸¹, men medger samtidigt att ”för många av dem är jiddisch inte förstaspråk”. Samma rapport är också osedvanligt frispråkig för att vara en statlig utredning genom att medge att ”överföringen av språket till kommande generationer [har] minskat för varje generation” (Nilsson 2008:148).

Vi har alltså i den befintliga litteraturen en spännvidd mellan 2 000 och 6 000 (en del, som Falk [2001:9], citerar båda dessa siffror). De flesta källor förutom de nyss citerade lägger sig mellan 3 000 och 5 000.

Eftersom ingenting tyder på att icke-judar skulle ha haft jiddisch som modersmål annat än (möjligen) i individuella undantagsfall, måste varje uppskattning av antalet jiddisch-talare i Sverige med nödvändighet ta avstamp i antalet judar, vilket är svårt nog att definiera (inte minst beroende på definitionen av begreppet, och i någon mån frågans politiska känslighet). I allmänhet brukar antal mellan 8 000 och 20 000 anges – Judiska Världskongressen uppger (om än med viss reservation) 15 000 etniska judar i Sverige. Detta verkar vara den vanligaste uppskattningen, och jag bedömer den som rimlig.

Den judiska befolkningens historiska utveckling ser ut som följer (baserat på Agardh & Ljungberg 1857, Bredefeldt 1997 och relevanta årgångar av *American Jewish Year Book*):

⁸¹ Vilket också Språkrådet gör på sin hemsida, med tillägget ”talar och förstår i olika utsträckning”.

År	Antal	Andel av Sveriges befolkning	År	Antal	Andel av Sveriges befolkning
1787	150	0,01%	1941	9200	0,14%
1807	631	0,03%	1943	10000	0,15%
1815	785	0,03%	1947	15500	0,23%
1825	845	0,03%	1949	15000	0,22%
1830	888	0,03%	1950	12500	0,18%
1840	911	0,03%	1955	13000	0,18%
1850	956	0,03%	1960	14000	0,19%
1860	1155	0,03%	1965	13000	0,17%
1870	1836	0,04%	1970	15000	0,19%
1880	2993	0,07%	1975	15000	0,18%
1890	3402	0,07%	1980	17000	0,20%
1900	3912	0,08%	1985	15000	0,18%
1910	6112	0,11%	1990	15000	0,18%
1920	6469	0,11%	1995	15000	0,17%
1930	6653	0,11%	2000	15000	0,17%
1939	7500	0,12%	2005	15000	0,17%

Tre perioder av stark befolkningstillväxt kan spåras i tabellen:

- 1) 1787-1825, då främst tyska judar kom till Sverige. Det oklart vilket språk dessa talade (jiddisch, tyska, lågtyska och portugisiska är de troligaste kandidaterna), men ättlingarna är i vilket fall som helst ändå sedan länge språkligt assimilerade. Nettoinvandringen var som synes strax under 1 000 personer
- 2) 1860-1910: Företrädesvis östeuropeiska judar ökar befolkningen med omkring 5 000 personer. Dessa var i allmänhet jiddischtalande
- 3) 1939-1947: Ett nettoinflöde av runt 8 000 förintelseflyktingar fördubblar den svenskjudiska befolkningen. Många av flyktingarna från denna tid lämnade Sverige strax efter kriget, och de som blev kvar tycks ha varit företrädesvis från Ungern och det tjeckoslovakiska Karpato-Ukraina (idag en del av Ukraina) (*American Jewish Year Book* 1946-47 och 1948-49), där den judiska befolkningen var till ungefär 70% jiddischspråkig (Birnbau 1979:41).

Efter kriget utgjordes en fjärde judisk invandringsvåg av flyktingarna från 1956 års misslyckade revolt i Ungern, av vilka 600 var judar (*American Jewish Year Book* 1958 och 1960). Baserat på Birnbau (1979:41) skulle jag gissa att inte mer än hälften av denna grupp var jiddischtalande. Den femte och senaste större inflyttningen representeras av de omkring 2 000 polska judar som 1968-70 flydde en antisemitisk renässans i hemlandet. Dessa hade i allmänhet polska som modersmål (Ilicki 1988:283). Senare judisk invandring kommer till stor del från det gamla Sovjetväldet, där endast 11% av den judiska befolkningen var jiddischtalande enligt den sista sovjetiska folkräkningen (av år 1989).

2.7.2. Uppskattning baserad på invandringshistoria

Dessa fem invandringsvågor som ligger till grund för större delen av dagens svensk-judiska befolkning sammanfattas i tabellen nedan:

<u>Epok</u>	<u>Antal netto- invandrade</u>	<u>Invandrarnas språk</u>
1 Runt 1800	900	(låg)tyska, jiddisch eller portugisiska?
2 sent 1800-tal	5 000	jiddisch
3 andra världskriget	8 000	70% jiddisch?
4 från Ungern 1956-7	600	max 50% jiddisch?
5 från Polen 1968-70	2 000	polska

Ättlingarna till den första gruppen är alltså sedan länge språkligt assimilerade. Inte heller den andra gruppen har några representanter kvar i livet, men dess barn hade, åtminstone i Lund, jiddisch som sitt ena modersmål (Lundberg [red.] 1997:480). De ännu levande ur den generationen skulle vara mellan 80 och 100 år idag. Om sekelskiftets östjudars barn var ungefär lika många de själva (i annat fall skulle den judiska befolkningen vara större idag), och om lundajudarna är representativa för denna grupp i hela riket (vilket jag inte vet), torde dessa ännu levande veteraner vara omkring 50 personer (i hela landet) idag. Eftersom medlemmarna av den femte vågen överhuvud taget inte talade jiddisch, måste jiddischtalare i dagens Sverige i första hand sökas bland förintelseöverlevare (även kallade "fyrtiofemmor") och ungerflyktingar samt dessas ättlingar.

Vad ättlingarna beträffar, uppger Lundberg (red.) (1997:501) visserligen att barnen till "fyrtiofemmorna" lärde sig jiddisch i hemmet, men mycket annat tyder på att assimilationen gick snabbare efter andra världskriget än vad den gjorde i seklets början. Många påpekar, liksom Nudel (2003) att användningen av jiddisch i praktiken är begränsad till den första generationen som kom till Sverige under 1940-, 1950- och 1960-talen, och enligt Salomon Schulman (själv jiddischtalare) är deras medelålder åttio år (Dagens Nyheter 2004-08-16). Den så gott som obefintliga återväxten bekräftas också av det faktum att det i svenska grundskolor 2002 bara fanns 15 elever med jiddisch som hemspråk (samtliga i Göteborg). Året därpå var antalet 19. Detta ska jämföras med att vi då har att göra med nio årskullar barn (födda ungefärligen mellan 1987 och 1996), som rimligen borde omfatta omkring 1 800 individer av judisk härkomst. Användningen av jiddisch som hemspråk i dessa årsklasser förefaller alltså ligga runt en procent. 2006 fanns överhuvud taget inga barn i kommunala grundskolor med jiddisch som modersmål.

Med undantag av kanske något eller på sin höjd några hundratal sverigefödda individer måste vi därför söka de jiddischtalande bland utrikes födda judar komna till Sverige mellan 1930 och 1960.

Enligt tabellen ovan skulle det kunna röra sig om 5 600 jiddischtalare komna runt andra världskriget, och kanske 300 kring tiden för ungerrevolten. Nu har jag inga uppgifter om åldersstrukturen hos någon av dessa båda grupper, men om vi antar att den motsvarade befolkningen i hela Sverige (vilket inte är säkert) är det rimligt att förvänta sig att runt 1 300 av dessa personer ännu skulle vara i livet. Inkluderandes något eller några hundratal lokalt födda jiddischtalare skulle det totala antalet med jiddisch som modersmål kunna vara kring **1 500**.

2.7.3. Uppskattning baserad på andra länders statistik

Som redan påpekats har många andra länder (varav vissa kan anses vara kulturellt jämförbara med Sverige) en språkfråga i folkräkningen. Nedanstående tabell visar andelen jiddischtalare i några länder som andel av den totala judiska befolkningen⁸².

Land	Definition	Andel
Rumänien	<i>modersmål</i>	9,4%
Lettland	<i>modersmål</i>	8,8%
Vitryssland	<i>hemspråk</i>	7,2%
Estland	<i>modersmål</i>	6,4%
Polen	?	6,1%
Kanada	<i>modersmål</i>	5,2%

Land	Definition	Andel
Finland ⁸³	<i>kunskaper</i>	3,5%
Ukraina	<i>modersmål</i>	3,4%
USA	<i>hemspråk</i>	3,4%
Kanada	<i>hemspråk</i>	2,9%
Australien	<i>hemspråk</i>	2,7%

Som synes är judar i nord- och östeuropeiska länder samt i Nordamerika och Australien jiddischspråkiga till mellan 2,7% och 9,4%. Tillämpat på en svensk judisk befolkning om 15 000 skulle detta ge mellan **400** och **1 400** jiddischtalande i Sverige.

Om vi i enlighet med situationen i andra länder skulle anta 5% jiddischtalande för Sverige, skulle detta resultera i **750** personer med jiddisch som modersmål.

2.7.4. Uppskattning baserad på åldersstruktur

Även i officiella källor påpekas den sneda åldersstrukturen bland jiddischtalare: ”De som aktivt använder språket i dag är främst äldre personer som kom till Sverige efter andra världskriget och på 50-och 60-talet” (Nilsson 2008:148-9).

Jiddischtalaren Salomon Schulman påpekade som nämnts ovan i Dagens Nyheter (2004-08-16) att hans språkfränder i Sverige utgör en åldrande befolkning: ”Här i landet har en god jiddischtalande i snitt uppnått den aktningstvååriga åldern av åttio år”, hette det. Nu kanske den exakta åldern 80 inte var menad att tolkas bokstavigt, men i brist på statistiska undersökningar är det svårt att avvisa ens anekdotisk evidens. Tre år senare skulle alltså den genomsnittliga ”goda” talaren (återigen – en sådan behärskning måste rimligen vara ett krav för att någon ska definieras som modersmålstalare) vara 83. Antagandes nu att den judiska befolkningens (betraktad här som etnisk grupp, oaktat sekularisering och annat som skulle kunna förvränga bilden) åldersstruktur stämmer överens med rikets befolkning som helhet, kan vi notera att 3,6% av denna är 83 år eller äldre.

De åldersgrupper som skulle motsvara en medelålder på 83 år utgör 7,3% av befolkningen. Om vi än en gång tillämpar detta på landets 15 000 judar, leder detta till en jiddischtalande befolkning på 1 100 personer. Märk nu att detta förutsätter att jiddischtalarna representerar samtliga åldrande judar i Sverige. Men hälften av den judiska befolkningen härstammar ju från judar som bodde i landet redan före andra världskriget, vilkas ättlingar knappast lär ha jiddisch som modersmål annat än i enstaka fall. En halvering av siffran 1 100 skulle sålunda resultera i ett potentiellt antal modersmålstalare av

⁸² Om inte annat anges är källan folkräkningar utförda under de senaste tio åren (från respektive lands statistikmyndighet) kombinerat med Judiska Världskongressens uppskattningar av den judiska befolkningens storlek.

⁸³ *Rapporter från Riksdagen* 2004/05:RFR3, s 226 (*Riksdagen* syftar här på den svenska, snarare än den finländska riksdagen).

jiddisch om ungefär 550, vartill ska läggas enstaka (max 50) ur förkrigsgenerationerna, alltså totalt runt **600** personer.

2.7.5. David Fischers enkät

I en enkät från 1996 utförd av David Fischer (Lundberg [red.] 1997:502) hade 7% av respondenterna i Stockholms Judiska Församling mycket bra kunskaper i jiddisch, medan ytterligare 18% skattade sina kunskaper som "bra". Fischer uppger dock själv att han misstänker siffran vara i överkant, och att en rimligare uppskattning skulle ligga runt 20% för dessa båda grupper tillsammans. I Göteborg uppges situationen vara likartad, medan den demografiska sammansättningen (större inslag av senare invandrare och av ortodoxa) av församlingsmedlemmarna i Malmö och medlemmar i lokala föreningar i övriga landet kan leda till antagandet att de jiddischtalande är fler där. Däremot skulle språkkunskaperna vara lägre hos icke organiserade judar (Lundberg [red.] 1997:503).

Låt oss anta att "högre" respektive "lägre" i detta sammanhang betyder tio procentenheters avvikelse i respektive riktning från de 20% som uppges för Stockholms församling⁸⁴.

Om vi använder oss av den nedan citerade geografiska fördelningen ur *American Jewish Year Book* tillsammans med samma källas antal på totalt 15 000 judar i Sverige, och kombinerar dessa med de av församlingarna själva (i personlig korrespondens) uppgivna medlemstalen framträder följande bild:

Grupp	Antal	"Bra" kunskaper	Jiddischtalande
Stockholm - organiserade	4400	20%	880
Stockholm - icke organiserade	3100	10%	310
Göteborg - organiserade	1650	20%	330
Göteborg - icke organiserade	0	10%	0
Malmö - organiserade	1500	30%	450
Malmö - icke organiserade	105	20%	21
övriga landet	4290	20%	858
TOTALT			2849

Detta resonemang genererar strax under 3 000 individer, motsvarande en femtedel av Sveriges judiska befolkning, vilket stämmer perfekt med Salomon Schulmans (ehuru anekdotiska) uppgift om att kompetenta talare är födda runt 1924. Ett decennium har förflutit sedan Fischers enkät genomfördes, och eftersom åldersstrukturen hos den jiddischtalande befolkningen alltså är kraftigt snedvriden, skulle drygt hälften av 1996 års talare ha avlidit (och, får vi anta, utan att i någon större utsträckning ersättas av yngre generationer), vilket alltså skulle leda till **1 500** personer med "bra" eller "mycket bra" kunskaper i jiddisch.

2.7.6. Sammanfattning

Här följer en sammanställning av diskussionen hittills:

⁸⁴ I landsorten uppges som sagt den jiddischtalande andelen vara större än i Stockholm, men bristen på judiskt föreningsliv på de flesta orter gör att majoriteten av de boende i "övriga landet" här antas vara "icke organiserade".

Befintliga uppskattningar	2 000-6 000
Uppskattning baserad på invandringshistoria	1 500
Uppskattning baserad på andra länder	750
Uppskattning baserad på åldersstruktur	600
Uppskattning baserad på David Fischers enkät	1 500

Som synes är det svårt, för att inte säga omöjligt, att prestera en ansvarsfull beräkning som resulterar i mycket mer än på sin höjd 1 500 modersmåls-talare av jiddisch.

2.7.7. Geografisk fördelning

På totalt 28 svenska orter⁸⁵ har jag i litteraturen funnit omnämningen av någon form av judiskt samhällsliv. Några tidigare bosättningsorter (Härnösand, Landskrona, Marstrand, Oskarshamn, Sölvesborg, Visby och Östersund) tycks numera sakna åtminstone organiserat judiskt liv. De viktigaste centrumen idag är utan tvekan de tre storstadsområdena, och de är idag de enda som har judiska församlingar. Om vi ska lita till frekvensen av omnämningen, skulle Borås, Helsingborg, Kalmar, Karlskrona, Karlstad, Lund, Norrköping, Uppsala och Växjö vara de i övrigt mest livaktiga judiska städerna, och därmed de på vilka vi skulle kunna förvänta oss att hitta talare av jiddisch.

American Jewish Year Book (årgångarna 1960 och 1962; efter vilka ingen betydande invandring av jiddisch-talande ägt rum) ger följande geografiska fördelning av Sveriges judiska befolkning:

Stockholm	50,0%
Göteborg	10,7%
Malmö	10,7%
Borås	2,5%
Norrköping	1,1%
övriga landet	25,0%

Detta gäller som sagt den judiska befolkningen som helhet snarare än jiddischtalare specifikt. Jiddischtalande har rapporterats vara överrepresenterade i Malmö (Lundberg [red.] 1997:502). Därtill kan läggas att – som nämnts ovan – samtliga skolbarn med jiddisch som hemspråk under senare år har bott i Göteborg. För de övriga städerna i tabellen ovan kan nämnas att den judiska kolonin i Borås till stor del består av 1900-tals-invandrare, medan judenheten i Norrköping har äldre anor. För att tabellen ovan skulle återspegla jiddischspråkighet skulle vi därför kanske justera Göteborg, Malmö och Borås uppåt, och Stockholm och Norrköping nedåt.

Som ett resultat därav skulle endast de tre storstäderna hysa mer än hundra modersmålstalare av jiddisch, och ingenstans skulle de representera mer än en försumbar andel av totalbefolkningen.

⁸⁵ Borås, Eskilstuna, Göteborg, Halmstad, Helsingborg, Härnösand, Jönköping, Kalmar, Karlskrona, Karlstad, Kristianstad, Landskrona, Lund, Malmö, Marstrand, Norrköping, Oskarshamn, Skövde, Stockholm, Sundsvall, Sölvesborg, Uppsala, Varberg, Visby, Västerås, Växjö, Örebro och Östersund.

Jiddisch.

Ljust = numera utdöd judisk koloni (Östersund, Härnösand, Marstrand, Oskarshamn, Visby, Sölvesborg, Landskrona)

Mörkt = De viktigaste nutida judiska centra (Stockholm, Göteborg, Malmö, Borås)

Dessutom övriga oter som nämns i texten.

2.8. Romani

Beteckningen romani har ibland, något oegentligt, använts för det som av språkvetare ofta kallas för *para-romani*. Det är därför lämpligt att inleda med några anmärkningar kring detta begrepp.

2.8.1. Romani och para-romani

Para-romani (i svensk litteratur ibland även *sammanflätad romani*) är ett samlingsnamn för varieteter som talas i många olika länder, där endast ordförrådet kommer från romani, men där grammatiken helt och hållet bygger på värdlandets språk. I följande två exempelmeningar från Hancock (1992:45) illustreras detta fenomen med en och samma mening i svensk respektive engelsk para-romani (med romani-elementen i fetstil):

Vi **tradr** -ar **to fâro** -n en **vaver dinas**
Vi åka PRESENS till stad BEST. ART. OBEST. ART. annan dag

We 'll **tradder to** the **forus** a **wavver divvus**
Vi FUTURUM åka till BEST. ART. stad OBEST. ART. annan dag

'Vi åker till stan en annan dag'.

Para-romani finns belagt från följande språkområden: Svenska, norska, danska, tyska, brittisk och amerikansk engelska, armeniska, grekiska, serbokroatiska, turkiska, persiska, baskiska, spanska, europeisk och brasiliansk portugisiska, katalanska, occitanska och franska (Bakker 1997:198-9; Smith 1995:364-5). Eventuellt tillkommer också italienska, estniska, makedonsk albanska, ryska, ukrainska (Bakker & Van der Voort 1991:29). Dessa varieteter har ersatt egentlig romani i de områden där de talas, och förekomsten av para-romani i en befolkning utesluter alltså normalt sett egentlig romani (Boretzky & Igla 1994:59-60).

Romanidialekter som inte kan klassificeras som para-romani, men som ändå uppvisar ett ansenligt strukturellt inflytande från det i omgivningen dominerande språket förekommer bland annat på lettiskt och finskt språkområde (Bakker & Van der Voort 1991:34-6).

Av dessa är finsk romani av särskilt intresse i detta sammanhang. Inflytandet från finska (och svenska; Valtonen 1979) på denna dialekt är så stort att finsk romani ibland betraktats som representant för ett annars knappt belagt mellanstadium mellan egentlig romani och para-romani (Vuorela & Borin 1994:16; van der Voort 1991:132; 149).

Ingen dialekt av para-romani har nånsin rapporterats vara någons första språk; normalt lärs varieteten in under barndomen, men senare än det egentliga modersmålet (Bakker & Van der Voort 1991:32; Boretzky & Igla 1994:40, 47). Eftersom språkets struktur är identisk med det i omgivningen talade språkets, är det som sedermera lärs i praktiken ett ordförråd eller ett register, snarare än ett språk. Av dessa båda anledningar kommer para-romani inte att beaktas i min statistiska sammanställning.

2.8.2. Romani i Sverige

Romani är det språk som traditionellt talas av romer, den grupp som fram till 1997 benämndes med det nu tabubelagda namnet *zigenare*. Likt fallet med jiddisch måste en uppskattning av antalet romanitalande grundas på antalet romer, eftersom det måste anses osannolikt att utomstående skulle ha romani som modersmål.

Uppgifter om det totala antalet romer i Sverige varierar mellan 5 000 och upp till 20 000 (Andersson & Ralph 1987:98; Fraurud & Hyltenstam 1999:276-7; Lundström 1996:211; Regeringens proposition 1998/99:143), med 40 000-50 000 (Vallius, Syrjänen Schaal & Teilus 2006:61; Regeringskansliet 2007:6) som en notabel utstickare⁸⁶.

Uppskattningarna i Fraurud & Hyltenstam (1999:276-7) för åren mellan 1984 och 1995 har en median kring 8 000, och ett medelvärde på drygt 10 800. Med tanke på att ett par tusen romer kom till Sverige från Balkan under 1990-talet, förefaller Lundströms (1996:211) antal 12 000-15 000 inte orimligt.

Med avseende på omedelbar härkomst finns i Sverige, grovt sett, tre romska grupper:

- 1) En **inhemsk** grupp, med djupa rötter i landet
- 2) **Finska** romer, komna till Sverige under andra halvan av 1900-talet
- 3) Sentida invandrare, till stor del från **Balkan**.

Den förstnämnda gruppen förefaller ha övergivit romani som modersmål, och talar istället en svensk variant av para-romani (Bakker & Rooker 2001:27; Johansson 1977:18)⁸⁷. Under rubriken "Svensk romani" konstaterar Bijvoet & Fraurud (u. d.:21) enbart att "Det finns inga resande som har svensk romani som sitt första språk". Romer nämns över huvud taget inte i sammanhanget, vilket bidrar till intrycket av att det inte finns någon "inhemsk" befolkning med romani som modersmål.

Också inom den finska gruppen har romani upphört att traderas som första språk (Vuorela & Borin 1994:10), men det som lärs under senare delen av barndomen är åtminstone – om än, som redan nämnts, med nöd och näppe – egentlig romani, snarare än para-romani.

De balkanska grupperna förefaller dock ha behållit sitt ursprungliga modersmål, och Bakker & Rooker (2001:9-11) anger språkbevarandet på 80-90% för de relevanta länderna.

Fördelningen på de olika ursprungsländerna har uppskattats som följer (Fraurud & Hyltenstam 1999:275-7; Regeringens proposition 1998/99:143; Regeringskansliet 2007:6):

	1984	1987	1992	1996	1998	2007
finska	49%	50%	47%	16%	20%	15%
svenska	21%	22%	22%	19%	16%	12%
utomnordiska	29%	28%	31%	65%	64%	72%

2.8.3. Befintliga talaruppskattningar

Uppskattningar av det totala antalet romani-talande i Sverige är anmärkningsvärt få. Vanligaste gissningen verkar vara **15 000-20 000** (t.ex. *Nya Wermlandstidningen* 2007-05-19; Riksdagsmotion 2002/03:Sf293). Andra

⁸⁶ Än mer extrem är dock siffran 80 000-120 000, uppgiven av romaniaktivisten Hans Caldaras i P1-programmet *Mitt i musiken* (2008-04-07).

⁸⁷ Enligt Nilsson (2008:148) finns visserligen "en kontinuitet mellan [modern svensk romani och] den tidigaste språkliga formen av svensk romani som användes i Sverige på 1500-talet", men att döma av annan litteratur framstår ett sådant påstående som omöjligt att förfäktas med mindre än att man gör ansenligt våld på just begreppet *kontinuitet*.

antal som nämnts är **10 000-18 000** (Olle Josephson i Svenska Dagbladet 1998-02-22), **5 000-15 000** (Winsa 1999), **8 550** (Bakker & Rooker 2001) och **40 000** (Nilsson 2008:148, samt Språkrådet, på myndighetens hemsida).

Totalt har vi alltså, precis som i de tidigare fallen, en imponerande spännvidd mellan i detta fall ett minimum på **5 000** och ett maximum på **40 000**. Låt mig betona i sammanhanget att detta alltså inte rör sig om den *etniska gruppen* romer, utan antalet faktiska talare av *språket* romani.

2.8.3.1. Svenska romer

Som redan nämnts har svenska romer enligt befintlig litteratur övergått från romani till svenska och para-romani. I denna grupp torde alltså antalet modersmålstalare av egentlig romani vara noll.

2.8.3.2. Finska romer

På 1950-talet rapporterades 80% av de finska romerna använda finska som huvudsakligt hemspråk (Latomaa & Nuolijärvi 2002:142), och enligt senare undersökningar är det bara 55% i gruppen som alls behärskar romani väl (Fraurud & Hyltenstam 1999:277; Lundberg [red.] 1997:122).

Med ett antal på ca 3 000 finska romer i Sverige (Lundström 1996:210; jfr även 20%•15 000 enligt tabellen ovan) skulle detta alltså ge ett maximalt antal på 1 650 personer med modersmålmässig kompetens i den finsk-romska varietetens kalé.

2.8.3.3. Utomnordiska romer

Gruppen "utomnordiska romer" representeras till övervägande delen av invandrare från 1990-talets sönderfallande Jugoslavien (Lundberg [red.] 1997:438). Av de personer som 1993-95 beviljades "förstagångsuppehållstillstånd" (en av de få grupper i Sverige för vilka myndigheter faktiskt åtminstone ibland bokför språklig hemvist), uppgav sig 851 personer tala romani, och av dessa var mer än 98% från det före detta Jugoslavien, medan resten kom från övriga Östeuropa (Lundberg [red.] 1997:446). Antalet som sådant är sannolikt en underskattning, men belyser åtminstone den ex-jugoslaviska dominansen inom gruppen.

De "utomnordiska romernas" andel av den totala romska befolkningen i Sverige anses allmänt ha stigit kraftigt under de senaste decennierna (återigen enligt ovan angivna uppskattningar) till mer än två tredjedelar. Kombinationen av detta med ett 80-90%-igt språkbevarande (Bakker & Rooker 2001:9-11) leder till runt 9 000 balkanska romani-talande i Sverige.

2.8.4. Sammanfattning

Det totala antalet talare av romani i Sverige med en kompetens som åtminstone kan liknas vid modersmålmässig behärskning skulle enligt ovanstående resonemang ligga någonstans runt 10 500 personer, varav den överväldigande majoriteten med omedelbara rötter på Balkan.

En grupp om 10 500 personer skulle – med normalsvensk åldersfördelning – ha ungefär 1 150 barn i skolpliktig ålder. I själva verket rapporterades 2006 något fler skolbarn (ca 1 300) ha romani som hemspråk. Detta skulle, återigen med antaget normal åldersfördelning, leda till nästan 12 000 romani-talande av alla åldrar.

Det är inte helt klart vad denna skillnad beror på. Även om den romska befolkningen har en delvis avvikande åldersstruktur (med fler barn i skol-

åldern), kan detta knappast vara den enda orsaken. Mitt förslag är i stället att den största delen av skillnaden mellan 10 500 och 12 000 beror på att (en i många sammanhang vanlig) underlåtenhet att skilja på romani och para-romani, och av denna anledning skulle jag sätta större tilltro till en uppskattning i den nedre delen av detta spann.

2.8.5. Olika romanivarieteter i Sverige

Av de skolbarn som 2006 angavs ha romani som hemspråk uppgav 88% kalderari/lovvari (dvs. balkansk romani) och 12% kalé (dvs. finsk romani). Det faktiska deltagandet i hemspråksundervisning är högre för kalderari/lovvari (28% av de berättigade) än för kalé (15%), vilket kan tyda på en högre grad av språklig lojalitet hos de mer sentida invandrarna.

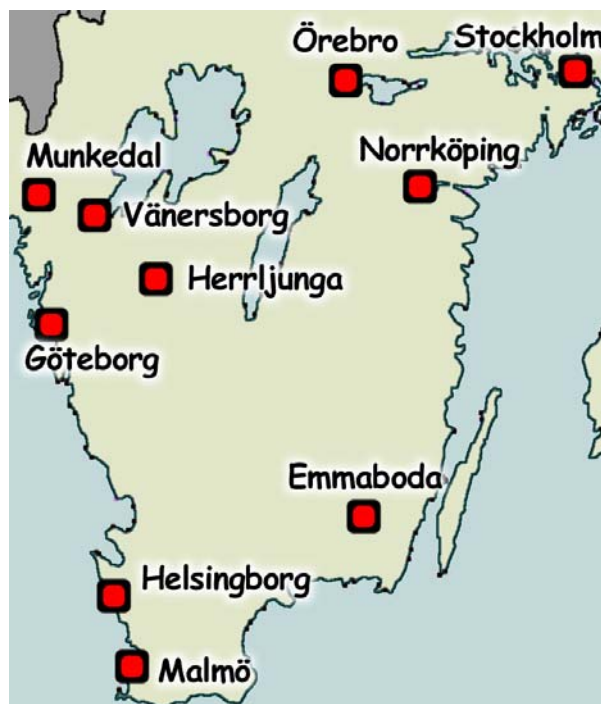
Andelen kalé-användare stämmer ganska väl med de finska romernas befolkningsandel, även om vi skulle vänta oss en än lägre andel bland skolbarnen p. g. a. de finska romernas lägre grad av språkbevarande.

2.8.6. Geografisk fördelning

Skolverkets rapport Dnr 98:2652 från 1999 menar (s 3) att de flesta romer bor i de tre storstadsområdena, med det största antalet i Malmö.

Detta stämmer ganska väl med 2006 års statistik över skolbarn i kommunala grundskolor, sånär som på att Norrköping har fler romani-talande skolbarn än Göteborg. Efter de tre storstäderna samt Norrköping följer Örebro, Helsingborg och Vänersborg.

Med avseende på andel av den totala elevkåren ligger västgötska Herrljunga i särklass, genom att 2,6% av eleverna uppgav romani som hemspråk. Andra orter med procentuellt relativt stora romanitalande befolkningar var Munkedal (Bohuslän), Vänersborg (Västergötland) och Emmaboda (Småland). Dessa hade alla (och var också de enda) kommunerna där mer än en procent av grundskoleeleverna (i kommunala skolor) hade romani som hemspråk.

Romani. Orter som omnämns i texten.

Del 3:

Invandrar- språk och främmande språk

- *Beräkning av invandraspråkens numerär*
- *Några större invandraspråk*
- *Främmande språk*

3.1. Beräkning av invandrarspråkens numerär

Som redan nämnts erbjuder offentliga statistikmyndigheter inte mycket till ledning för den som intresserar sig för invandrarspråkens numerära styrka. Den mest uppenbara källan till kunskap är siffrorna över utrikes födda, vilka – som vi sett – bara är alltför är frestande att direkt översätta till språkliga förhållanden. Därutöver samlar myndigheter in språkdata i (mig veterligen) tre sammanhang⁸⁸. Det gäller 1) grundskoleelevers hemspråk, 2) modersmål för deltagare i SFI (svenska för invandrare), och 3) modersmål för asylsökande. Av dessa är den sistnämnda av begränsat värde dels eftersom den endast är fragmentariskt tillgänglig, och dels för att asylsökande utgör en liten minoritet av alla invandrare i Sverige⁸⁹. Data om skolelever och SFI-deltagare kan dock (även om de bara fångar den delmängd av den totala populationen) vara användbara i kombination med uppgifter om födelseländer⁹⁰.

Utöver de dessa offentliga uppgifter föreligger en del spridda enkätundersökningar som exempelvis Extra & Yağmur (2005), Edström & Plisch (2005:8-9), Rundström (1997), Lignercrona, Heikkilä & Wahlin (2002).

Vi har sålunda ganska bristfälliga uppgifter att utgå från, men min förhoppning är att dessa ändå ska kunna leda till åtminstone en bättre uppskattning än vad som tidigare åstadkommits.

Mitt resonemang tar avstamp i det tämligen självklara antagandet att alla som är födda i Sverige med inrikes födda föräldrar har något av Sveriges inhemska språk som modersmål, och att de flesta utrikes födda har något annat modersmål.

Utgångsantagandena ser i detalj ut som följer:

⁸⁸ Där ingen specifik källa anges, gäller genomgående att siffrorna härstammar från den offentliga statistik som erbjuds av Statistiska Centralbyrån eller (med avseende på skolelever) Skolverket.

⁸⁹ Av alla som invandrade till Sverige under 2004 anfördes flyktingskäl eller humanitära skäl för endast drygt 8%. Vanligaste grunderna för att släppas in i Sverige är istället att inflyttaren är nordisk medborgare (och därmed har automatisk rätt till uppehållstillstånd) eller har familjeanknytning till någon som redan bor här. Dessa utgör vardera nästan 40% av invandrarna.

⁹⁰ Det är frestande att utgå helt från skolstatistiken, och anta att det finns ett givet antal vuxna för varje skolbarn som talar ett visst språk. Detta visar sig dock var mindre tillämbart än man skulle kunna tro. Barnen till vissa invandrargrupper som bott länge i Sverige – inte minst finnar – har hunnit lämna grundskolan, och därmed ger skolstatistiken intrycket av att det finns färre finsktalande i Sverige än vad som i själva verket är fallet. Omvänt framstår relativt nyanlända grupper med höga födelsetal (t.ex. somalier och irakier) som överrepresenterade.

<u>KATEGORI</u>	<u>ANTAS TALA (som modersmål)</u>
1. Född i Sverige	
1a ...AV TVÅ SVERIGEFÖDDA FÖRÄLDRAR	→ svenska eller något annat av Sveriges inhemska språk (vilka ju redan diskuterats)
1b ...AV EN SVENSK OCH EN UTLÄNSK FÖRÄLDER	→ i första hand svenska , i andra hand invandrarspråk .
1c ...AV TVÅ UTRIKES FÖDDA FÖRÄLDRAR	→ I första hand invandrarspråk , i andra hand svenska .
2. Född utomlands	
2a ...AV SVERIGEFÖDDA FÖRÄLDRAR	→ Svenska . Denna grupp består i allmänhet av barn som helt enkelt råkat födas under föräldrarnas mer eller mindre tillfälliga utlandsvistelse.
2b ...AV UTRIKES FÖDDA FÖRÄLDRAR	
2b ⁱ <i>Tillhörande en svensktalande etnisk grupp</i>	→ Svenska . Denna grupp består av finlandssvenskar, estlandssvenskar och gammalsvenskbybor (från Ukraina).
2b ⁱⁱ <i>Uppvuxen som adoptivbarn i Sverige</i>	→ Svenska . Denna grupp inkluderar även de "krigsbarn" som rent tekniskt inte alltid adopterades ⁹¹ .
2b ⁱⁱⁱ <i>Tillhörande andra etniska grupper</i>	→ Invandrarspråk . Detta är förstås den största gruppen utrikes födda.

Indelningen är naturligtvis inte fullständigt uttömmande, då det finns ytterligare ett par logiska möjligheter. Min bedömning är dock att dessa grupper – om de alls ginge att definiera – skulle vara försumbara i storlek. Minns, som påpekats ovan (§ 1.1.4.1), att rubriceringen "invandrarspråk" (och för den delen även "inhemskt minoritetsspråk") inte utesluter att individerna parallellt förvärvat svenska som ett andra modersmål.

Gruppen 2bⁱ (finlands- och estlandssvenskar, samt gammalsvenskbybor) är språkligt definierade på basis av redan befintliga uppskattningar (för finlandssvenskar, se §§ 2.6.1 och 2.6.4). För gruppen 2bⁱⁱ (adoptivbarn) finns officiell statistik för de viktigaste länderna, och dessa individer kan därmed subtraheras från det totala antalet utrikes födda. Gruppen 2a (svenskar födda utomlands av svenska föräldrar) redovisas av SCB bara för individer födda 1980 eller senare, och bara för vissa länder. Fördelningen av de återstående är därför uppskattad på basis av var utlandssvenskar bor någonstans⁹².

⁹¹ "Krigsbarnen" (se § 2.6.1) var barn som evakuerades från Finland till Sverige under andra världskriget. Tanken var att de skulle vistas tillfälligt i Sverige, men många återvände aldrig, och kom därmed i praktiken att växa upp som svenskar.

⁹² För detta finns ingen officiell statistik, men ett antal svenska beskickningar har varit mig behjälpliga i arbetet att ta fram sådana uppgifter (Parkvall u. u.). Om nu utlandssvenskar i hög grad bosätter sig i t.ex. USA, så förefaller det rimligt att också utrikes födda barn till svenska föräldrar i stor utsträckning är födda där. De båda källorna uppvisar för övrigt en uppmuntrande hög grad av korrelation med varandra

Att personer födda (och i de flesta fall uppvuxna) utanför det svenska språkområdet (hädanefter G1 – ”första generationens invandrare”) normalt har något annat än svenska som modersmål är förmodligen inte så kontroversiellt⁹³. Men i vilken utsträckning förs invandrade föräldrars språk vidare till deras i Sverige födda barn?

Det finns en rik litteratur om sådana situationer. En generell – knappast förvånande – slutsats från sådana studier är att barn med två utländska föräldrar (hädanefter G2') i högre utsträckning tillägnar sig invandrarspråket än barn med en inhemsk förälder (hädanefter G2”). Det visade sig emellertid svårare än jag trodde att uppgifter av hitta denna typ som gäller specifikt för Sverige, och som dessutom behandlar mer än någon enstaka språkgrupp.

Två relevanta undersökningar bland andragenerationare i Sverige återfinns dock i Boyd (1985:94)⁹⁴ och Nekby & Özcan (2006:13). Intressant nog är deras resultat påfallande överensstämmande. Andelen med svenska som (i princip enda) modersmål⁹⁵ i relation till härstamningen såg i dessa undersökningar ut som följer:

	Nekby & Özcan	Boyd
G2' (två utländska föräldrar)	20,9%	23,7%
G2” (en svensk förälder)	84,6%	86,5%

Just den höga graden av samstämmighet mellan Boyd och Nekby & Özcan är uppmuntrande. På basis av deras uppgifter har jag sålunda valt att tillskriva invandrarspråken 78% av G2' och 14% av G2”. Notera att detta har gjorts oberoende av nationalitet, vilket inte nödvändigtvis är optimalt⁹⁶.

Även om Stevens' (1985:79) data för USA är ålderstigna vid det här laget, är det slående hur väl mönstret därifrån matchar de svenska siffrorna – i Stevens' studie av andragenerationare i USA kom 27,4% av G2' att bli talare av enbart engelska, medan 81,3% av G2” växte upp med föräldrarnas språk som (ett av sina) modersmål. Likheten med de nyss citerade svenska källorna är som synes imponerande.

Vad beträffar tredjegerationare har jag helt sonika antagit att antalet talare som växer upp med mor- eller farföräldrarnas språk är försumbart (jfr. § 2.6.2.1).

3.1.1. Vilka språk?

Om vi nu har kommit fram till ett antal talare av invandrarspråk – vilka är då dessa? Den enda användbara språkstatistik som bjuds är alltså för grundskoleelever och för SFI-studenter, och båda täcker bara in en liten del

– runt 8,5% av alla utlandssvenskar bor i Tyskland, och mycket riktigt är också en ungefärligen motsvarande andel av personerna i denna kategori (enligt SCB:s uppgifter om personer födda efter 1980) födda där.

⁹³ Möjligen med undantag av en liten grupp invandrat så späd ålder att deras språktillägnande i huvudsak skett i Sverige. Möjligen skulle dessa hellre överföras till gruppen ”födda i Sverige av två utrikes födda föräldrar”.

⁹⁴ Boyd ger siffror för dels finnar (och halvfinnar) och dels för ungdomar med annan utländsk bakgrund. Det är de sistnämnda som återges här – siffrorna för finnar är dock ganska likartade.

⁹⁵ Ordalydelsen hos Boyd är ”enspråkigt svenska eller marginellt tvåspråkiga”.

⁹⁶ Åtskilliga studier, liksom även andra länders folkräkningar (se nedan) visar att grupper som kulturellt och socialt står majoritetsbefolkningen nära är mer assimilationsbenägna än andra. Jag är osäker på hur detta skulle implementeras på bästa sätt, och har därför inte vågat försöka genomföra det.

av den relevanta befolkningen. Därutöver är vi hänvisade till uppgifter om ursprungsländer.

För vissa länder innebär detta inga större problem. Sydkorea, till exempel, är språkligt sett ett av världens mest homogena länder, vars invånare så gott som alla har koreanska som modersmål. Efter undanräknandet av finlandssvenskarna är även Finland tämligen homogent, liksom Grekland. Detta gäller även en del andra länder, vartill kommer stater som bidragit med så få immigranter att detaljerna kring deras språkliga sammansättning knappt spelar någon roll i det större sammanhanget.

Alla länder är dock inte enspråkiga, och för många av dessa kan vi inte bara applicera antalet antagna talare av ett visst lands språk med språkfördelningen i landet som sådant. Finland är ett sällsynt tydligt exempel på detta. De svensktalande i Finland utgör 5,5% av totalbefolkningen, men sannolikt mer än en fjärdedel av finländarna i Sverige (§ 2.6.1). Det är inte omöjligt att motsvarande snedfördelning gäller för andra utvandringsländer, och faktum är att det finns talrika exempel på detta i litteraturen. Ofta är en specifik etnisk grupp kraftigt överrepresenterad bland utvandrarerna, och inte sällan rör det sig om en grupp som är utsatt för etniskt grundad diskriminering i det gamla hemlandet. Jag har därför försökt gå igenom alla kommentarer om enskilda invandrargrupper numerär i Sverige som jag kunnat hitta i litteraturen, och försökt anpassa beräkningen till detta.

Vi kan även få någon hjälp av andra länders folkräkningar – vissa länder erbjuder som sagt både uppgifter om invånarnas födelseland och befolkningens språkliga tillhörighet. Kan återkommande diskrepanser från dessa nationer männe appliceras på svenska data? De sju länder jag har i åtanke är Australien, Finland, Frankrike, Kanada, Norge, USA och Österrike⁹⁷. Självfallet är de inte i alla avseenden jämförbara med Sverige, men jag har givetvis inte tagit ländernas respektive inhemska språk i beaktande. Även om modern flykting- eller arbetskraftsinvandring till dessa länder i många andra avseenden skiljer sig från den till Sverige finns det ingen anledning att anta att urvalet migranter från respektive utvandringsland skulle uppvisa drastiska olikheter – i synnerhet inte om mönstret upprepas i fall efter fall. Kort sagt, om vi i ett efter ett av dessa länder hittar ”för många” talare av tagalog och ”för få” talare av finska i förhållande till den språkliga sammansättningen av Filippinerna respektive Finland, verkar det inte orimligt att anta att en motsvarande snedfördelning även skulle gälla för filippinier och finländare i Sverige⁹⁸.

⁹⁷ Siffrorna avser hemspråk i USA 2000, i Kanada, Österrike och Australien 2001, modersmål i Frankrike 1999, i Finland och Kanada 2001, statistik över hemspraksundervisning i Norge 2003. Härtill kommer schweiziska folkräkningens språksiffror avseende ”Hauptsprache/langue principale”, ur vilka det inte framgår huruvida det är modersmål eller hemspråk som avses. Samtliga dessa siffror härrör från officiell statistik. Data i dessa undersökningar är förstas inte *direkt* jämförbara med varandra (i första hand eftersom olika frågor har ställts), men det som ändå kan utläsas är *rangordningen inom varje undersökning* med avseende på över- eller underrepresentation i förhållande till det utifrån ursprungsländer förväntade antalet. Situationen vore förstas betydlig mer lätthanterlig om de åtta länderna erbjöd en konkret korstabulering över språk och födelseland, men någon sådan har jag inte funnit annat än för Finland och i begränsad omfattning från Australien.

⁹⁸ I just dessa båda fall stöds slutsatsen dessutom av att *utvandringsstatistiken* visar en överrepresentation av tagalog- respektive svensktalande från de båda länderna.

Slutligen har jag jämfört mina förväntade siffror för varje språk med de fragmentariska data som offentliga svenska statistikkällor erbjuder, alltså angående grundskoleelevers hemspråk, modersmål för deltagare i SFI och för asylsökande, samt de redan nämnda enkätundersökningarna, och genomfört vissa ytterligare justeringar.

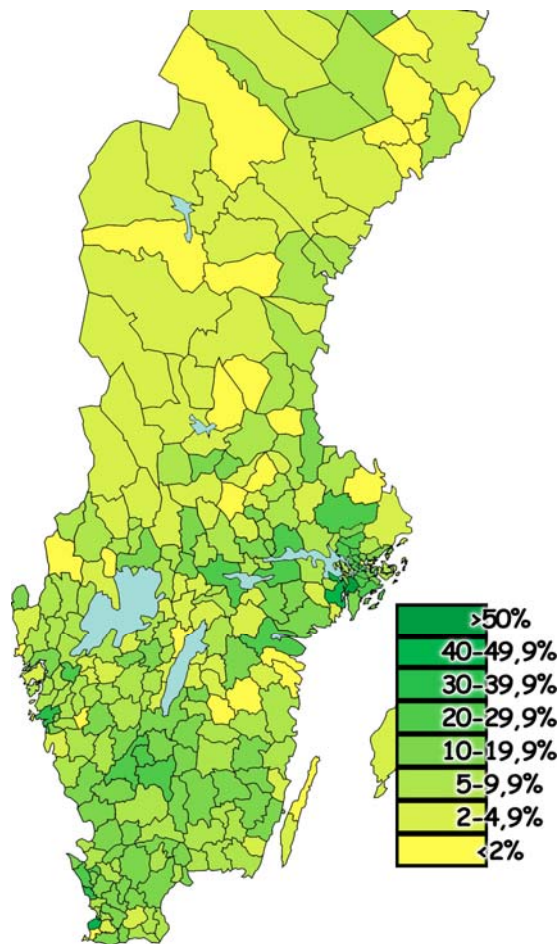
Problemet inskränker sig dock inte enbart till nu existerande länder eller till dagens etniska förhållanden. I ett par fall har ett lands språkliga sammansättning förändrats kraftigt genom åren. Exempelvis Tjeckoslovakien hade en stor tysk minoritet fram till strax efter andra världskriget (vissa av dess medlemmar flyttade mycket riktigt till just Sverige), men efter 1940-talets slut var den i princip utplånad. Här kan vi använda oss av SCB:s uppgifter om invandringsår. För invandrare från Tjeckoslovakien födda före 1950 måste vi med andra ord anta en annan språklig sammansättning än för senare migranter. Motsvarande gäller flera andra nationer i Östeuropa.

Samma teknik kan användas för en del länder vilkas geografiska utsträckning förändrats trots bibehållet namn. Etiopien inkluderade Eritrea före 1993, och många Etiopienfödda i Sverige är i själva verket eritreaner, och Jugoslavien motsvarade under en period enbart Serbien, Montenegro och Kosovo, medan samma namn tidigare använts för vad som idag är ytterligare fyra självständiga länder.

Ovanstående operationer är i många fall vanskliga, och ibland är de tillgängliga data skakiga, men det är viktigt att komma ihåg att ju större bidrag till Sveriges befolkning ett utvandrarnland har lämnat, desto bättre är i allmänhet tillgången på uppgifter.

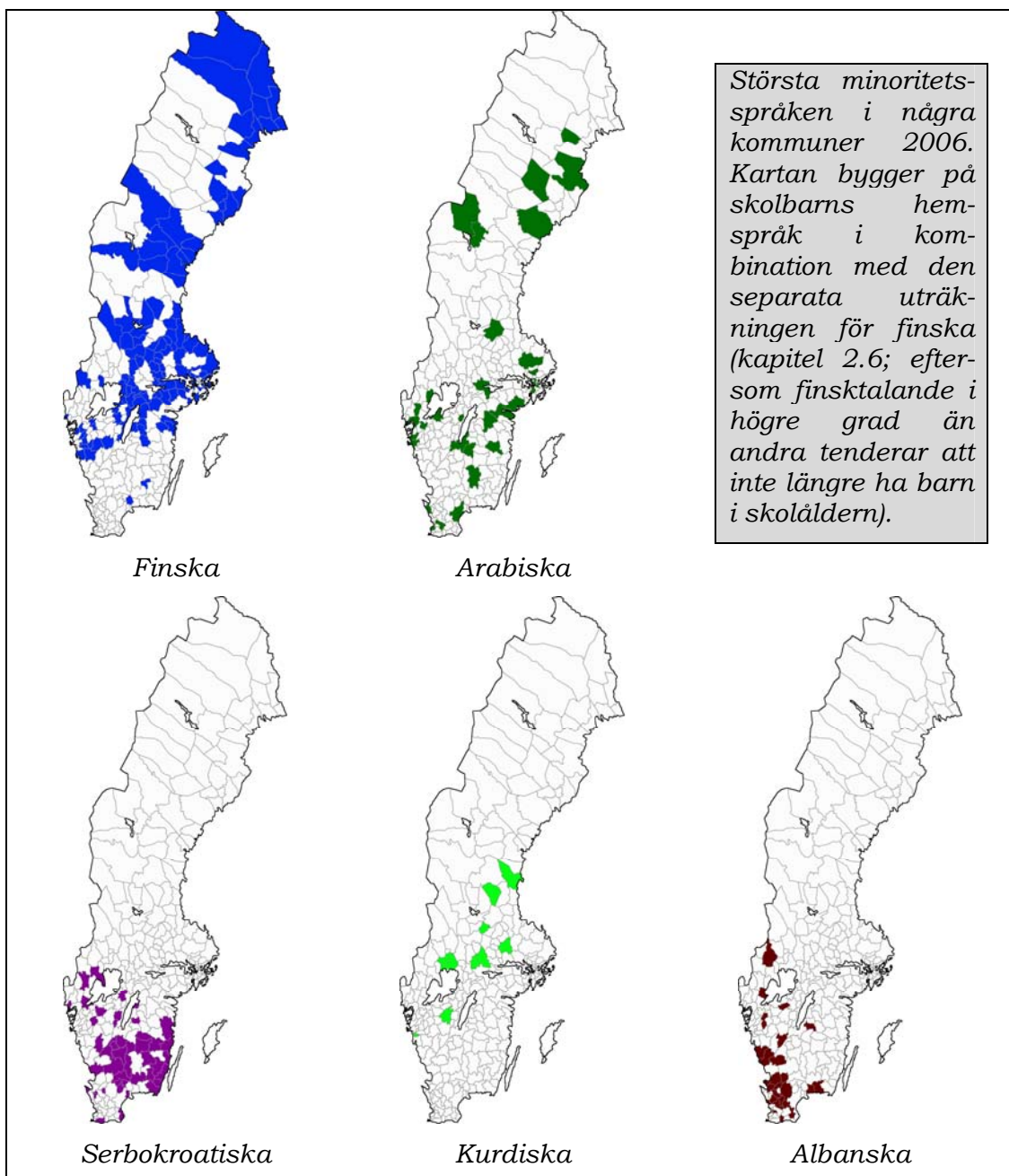
3.1.2. Geografisk fördelning av invandrarspråk

Invandrarspråk talas naturligtvis där det bor invandrare, och invandrare bor i allmänhet på ungefär samma ställen där svenskar bor. Det är knappast speciellt intressant att påvisa att det ena eller det andra språket i första hand talas i Stockholm, Göteborg eller Malmö. Det är ju där en ganska stor andel av landets befolkning bor, så det vore snarast anmärkningsvärt om det *inte* fanns en stor representation av invandrarspråk där.

Andel skolbarn med annat hemspråk än svenska per kommun (exklusive Norrbotten) år 2005.

Det finns vissa breda geografiska tendenser, som t.ex. att talare av albanska förefaller vara koncentrerade till sydvästra Götaland (inte minst Landskrona), eller att såväl vietnamesiska som kantonesiska är överrepresenterade i trakten av Gnosjö i Småland. På hela taget har dock invandrarpråken en fördelning som *tämligen* väl överensstämmer med totalbefolkningens, om än med en än högre koncentration till urbana centra snarare än landsbygden.

Ett enda språk sticker ut riktigt ordentligt i detta avseende, nämligen arameiska, som diskuteras i § 3.2.12.

Om vi undantar den komplicerade situationen i Tornedalen (§2.4) finns möjligen en och endast en kommun i landet där modersmålstalare av svenska inte utgör befolkningsmajoriteten, nämligen Botkyrka, där det ser ut att väga jämt mellan svenska och andra språk (en majoritet av skolbarnen i kommunen – 54% – hade 2006 andra språk än svenska som hem-språk). Märk dock att svenskans status som kommunens *största* språk förefaller ohotad, och att det endast är *som grupp* som invandrarspråken har fler talare. Två andra svenska kommuner står i särklass när det gäller representationen av invandrarspråk, och det är sannolikt att Malmö och Södertälje inom en inte alltför överlägsen framtid kommer att befinna sig i samma si-

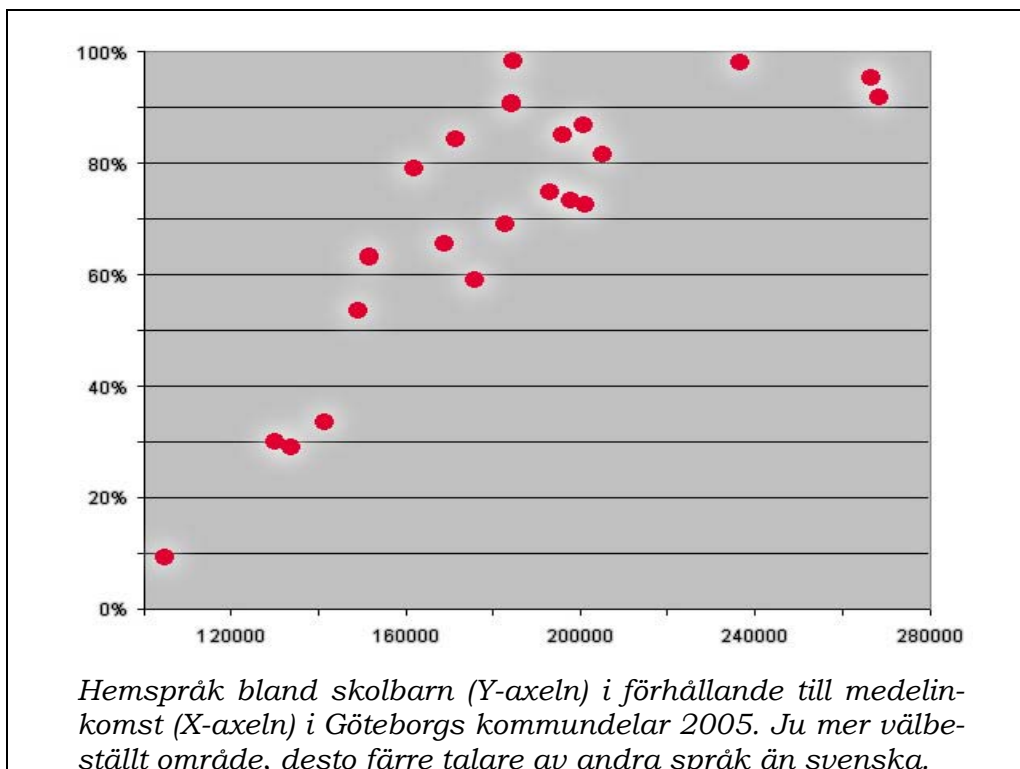
tuation som Botkyrka, dvs. att svenska fortfarande är det största språket, men inte ensamt talas av en majoritet av befolkningen⁹⁹.

Inom kommunerna är det dock lättare att hitta områden med extremt hög koncentration av invandrarspråk. Följande tabell listar ett antal bostadsområden där jag *misstänker* att svenska är modersmål för mindre än halva befolkningen (om än i första hand på basis av befolkningens härkomst och skoldata):

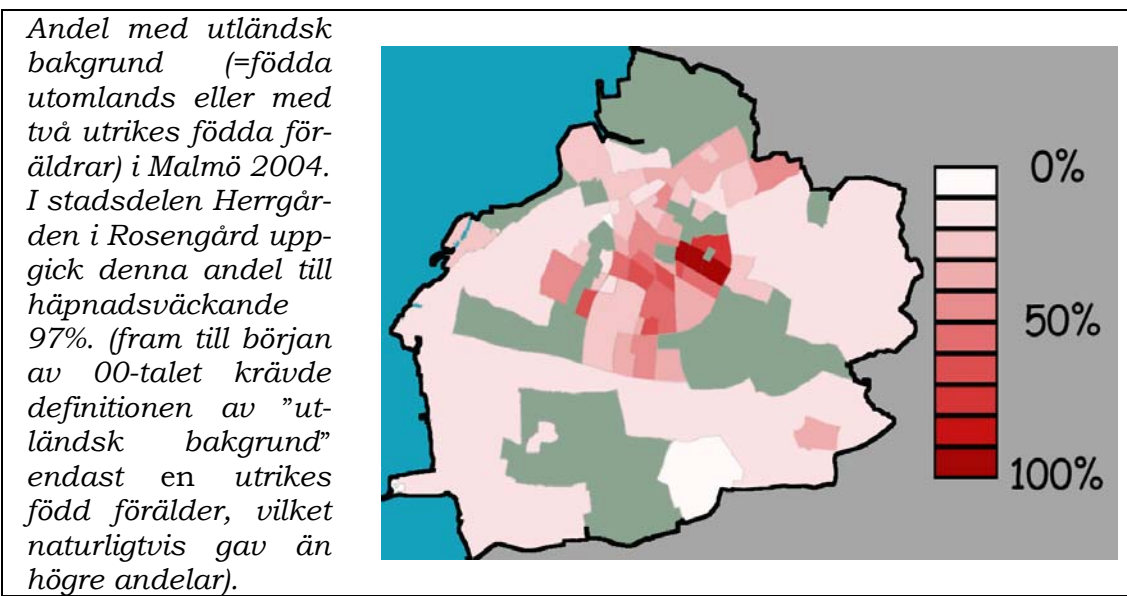
<u>Kommun</u>	<u>Område</u>
Borås	Västra Hulta
Botkyrka	Alby, Fittja, Hallunda, Norsborg
Eskilstuna	Årby
Göteborg	Bergsjön, Biskopsgården, Gunnared, Gårdsten, Hammarkullen, Hjällbo, Lärjedalen, Lövgärdet
Halmstad	Andersberg, Linehed
Huddinge	Flemingsberg (Grantorp), Vårby, Vårby Gård
Hässleholm	Östra Ljungdala
Jönköping	Råslätt
Karlskrona	Kungsmarken
Kristianstad	Norra Gamlegården
Landskrona	Karlslund
Malmö	Augustenborg, Bellevuegården, Gullviksborg, Heleneholm, Hermodsdal, Holma, Rosengård, Södra Sofielund
Norrköping	Marielund
Skövde	Ryd
Sollentuna	Sollentuna Centrum
Stockholm	Akalla, Hjulsta, Husby, Kista, Rinkeby, Rågsved, Skärholmen, Tensta
Södertälje	Geneta, Hovsjö, Ronna
Trollhättan	Kronogården
Uddevalla	Dalaberg
Växjö	Araby, Södra Hov
Örebro	Oxhagen, Varberga, Vivalla

I de flesta fall kännetecknas dessa områden av ett stort inslag av låginkomsttagare, och ofta finns en direkt korrelation mellan medelinkomst och inslaget av invånare med annat modersmål än svenska.

⁹⁹ År 2006 hade skolbarnen i dessa kommuner till 45,6% respektive 41,6% andra språk än svenska som hemspråk.

Precis som på kommunnivå innebär dock inte det faktum att svenska inte är i ensam majoritet att något annat språk är det. Inte i något fall förefaller något enskilt språk annat än svenska vara i *absolut majoritet*. Dock är sannolikt *något annat än svenska det största språket* i några bostadsområden. I Gårdstensberget och Östra Bergsjön (Göteborg), Rinkeby (Stockholm) och Rosengård (Malmö) är förmodligen arabiska det största språket, och detsamma gäller arameiska i Ronna (Södertälje). Arabiska är även starkt i Tensta (Stockholm), vilket även gäller arameiska i Hovsjö (Södertälje) och turkiska i Fittja (Botkyrka). Av relevans för den framtida språksituationen är att svenska sannolikt även i dessa områden blir lingua franca, eftersom inget annat enskilt språk är starkt nog (vare sig numerärt eller statusmässigt) att inta en sådan position.

3.2. Några större invandrarpråk

Nedan följer en kortfattad presentation av de större invandrarpråken i det svenska språklandskapet. De 14 språk som nämns här torde vara de enda som har 25 000 eller fler talare i Sverige, och också de enda vilkas talare motsvarar mer än en kvarts procent av hela landets befolkning. Tillsammans beräknas de ha ca 810 000 talare, motsvarande nästan 9% av totalbefolkningen.

Utöver dessa bedömer jag att minst 100 ytterligare invandrarpråk vardera talas av åtminstone 200 personer i Sverige, och totalt har invandrarpråk (exklusive finska, som ju diskuteras separat) omkring 1,1 miljon modersmålstalare.

Observera att en hel del av de uppgifter som nämns nedan (exempelvis uppgifter om utbildning och inkomst, samt födelsetal och äktenskapsmönster) bara finns tillgängliga för födelseländer snarare än för etniska eller språkliga grupper, och generaliseringarna från land till etnisk grupp är vanskliga och måste tas med en nypa salt (om inte annat anges är de tagna ur Statistiska Centralbyråns offentliga statistik). För den geografiska fördelningen inom Sverige har vi dock Skolverkets hemspråksdata som en av de få icke nationalitetsbundna datakällorna, och därför är det i första hand den som här används för just detta syfte.

3.2.1. Serbokroatiska

Serbokroatiska är, näst efter finska, det numerärt starkaste invandrarpråket i Sverige. Sedan de balkanska krigen på 1990-talet har serbokroatiska kommit att betraktas som tre olika språk (serbiska, kroatiska och bosniska), men jag har här valt att betrakta dem som varianter av ett och samma språk. Detta bland annat eftersom en av de viktigaste datakällorna, Skolverket, delvis gör detsamma genom att för många kommuner rapportera de tre varieteterna tillsammans. Språken som sådana förändrades naturligtvis inte drastiskt under 1990-talet, och uppdelningen återspeglar är en politisk snarare än en språkvetenskaplig preferens. I tal är de tre med lätthet ömsesidigt förståeliga, även om en klar skillnad manifesteras i skrift, såtillvida att serber vanligen skriver sitt språk med kyrilliska bokstäver, medan bosniaker och kroater använder sig av det latinska alfabetet.

I världen som helhet har nästan 19 miljoner människor serbokroatiska som modersmål, varav den överlägset största delen bor i de före detta jugoslaviska delrepublikerna. I Sverige räknar språket ca 113 000 talare, vilket gör att det förutom svenska och finska är ett av endast två språk som talas som modersmål av mer än en procent av Sveriges befolkning (det andra är arabiska). Dessutom ökar antalet talare i Sverige. En del av gruppens medlemmar kom till Sverige i samband med arbetskraftsinvandringen under 1960- och 1970-talen, men språket (vars numerär i landet vid det laget börjat minska) fick också ett betydande talartillskott genom flyktinginvandringen från det krigshärjade Balkan under 1990-talet.

Talare av de serbokroatiska varieteterna (serbiska, kroatiska, bosniska) i Sverige kommer nästan undantagslöst från det före detta Jugoslavien. Uppdelningen på de numera självständiga republikerna är inte helt lätt att åstadkomma eftersom många anlände till Sverige före det gamla Jugoslaviens splittring (i synnerhet som de etniska gränserna då följde de politiska i mindre utsträckning än nu) och därmed bokfördes som födda i Jugoslavien. Som nyss nämnts är dock de språkliga skillnaderna betydligt mindre än de politiska meningsskiljaktigheterna.

Likt andra invandrarspråk har serbokroatiska de största antalen talare i storstadskommunerna, men det finns även en anmärkningsvärt stor koncentration i Småland, där Gnosjö, Gislaved och Värnamo har de största andelarna talare av serbokroatiska bland skolbarn.

3.2.2. Arabiska

Arabiska är Sveriges fjärde största språk, genom att runt 93 000 svenskar kan antas ha arabiska som modersmål, vilket motsvarar mer än en procent av landets befolkning.

I hela världen rör det sig om totalt omkring 280 miljoner talare världen över. Benämningen "arabiska" är dock problematisk. Jag behandlar det här som *ett* språk, men inte på grund av något aktivt val från min sida, utan snarare för att det i statistiska sammanhang är svårt att skilja de olika varieteterna av arabiska åt. De har alla ett gemensamt skriftspråk, och talarna brukar själva anse sig tala just "arabiska", men utan att ha fått formell undervisning i standardarabiska kan i själva verket talare från, säg, Marocko och Irak inte förstå varandra. Det är därför på intet vis orimligt att betrakta arabiska som flera språk snarare än som ett enda, men det är i praktiken svårt att åstadkomma en tillfredsställande sådan uppdelning – inte minst för att den arabisktalande världen utgör ett stort kontinuum där språkformer glider över i varandra, och inga självklara gränser kan dras upp. Det är först om vi betraktar ytterpunkterna som det blir svårt att försvara synen på arabiska som ett enda språk.

Arabiska talas alltså i ett stort antal länder, och detta återspeglas även i ursprunget för arabisktalande i Sverige. Här är Irak och Libanon de stora födelseländerna, med vardera mellan en fjärdedel respektive en tredjedel. Långt därefter kommer Syrien, Marocko och Tunisien, som alla har levererat mindre kontingenter.

Den arabisktalande gruppen karaktäriseras bland annat av höga födelsetal och ringa exogami, vilka båda (åtminstone på kort sikt) torde gynna språkets fortlevnad. Mycket riktigt utgör de sverigefödda en ganska stor andel av talar-kåren, och det totala antalet talare ökar kraftigt.

Arabisktalande är som allra flest i de tre storstadskommunerna, men uppnår de högsta andelarna av totalbefolkningen i Malmö, Södertälje och Botkyrka.

3.2.3. Kurdiska

Kurdiska är ett svårbedömt språk eftersom folket saknar eget land, och Sverige inte har någon registrering av etnisk tillhörighet. Det hela kompliceras ytterligare av att kurder delvis bebor samma område som ett annat folk utan egen stat, assyrierna/syrianerna, och slutligen av att etnisk identitet inte nödvändigtvis sammanfaller med språklig tillhörighet.

Kurderna i Sverige kommer antagligen i allra första hand från Irak, men det finns också stora grupper från Turkiet, Syrien och Iran, med en mindre grupp född i Libanon.

Min uppskattning av antalet kurdisktalande i världen är 20,6 miljoner, varav kanske 66 000 i Sverige.

Liksom talare av arameiska, arabiska och somaliska har de kurdisktalande sannolikt högre födelsetal än de flesta andra större folkgrupper i Sverige, och de förefaller också i högre utsträckning än de flesta andra välja landsmän vid giftermål, och sällan skaffa barn med sverigefödda partner.

Detta bidrar antagligen till att antalet kurdisktalande i Sverige ökar kraftigt. Efter Stockholm och Göteborg finns den i absoluta tal största gruppen kurdisktalande i Uppsala, med Falköping, Botkyrka och Västerås som kommuner med anmärkningsvärt stora andelar.

3.2.4. Spanska

Med avseende på modersmål är spanska världens näst största språk, med ca 386 miljoner talare.

Det talas i ett stort antal länder (huvudsakligen i Latinamerika), och denna heterogenitet återspeglas åtminstone delvis bland de 65 000 spankstalande i Sverige. Som ursprungsland dominerar dock Chile totalt, med nästan hälften av alla spankstalande – därefter följer Peru, Colombia, Spanien, Argentina och Uruguay, med 4-8% vardera.

Sin geografiska tyngdpunkt har spanskan i Stockholms län, och Botkyrka, Sundbyberg och Haninge är kommunerna med de högsta koncentrationerna i landet.

Antalet talare i Sverige förefaller vara stabilt, men det är lockande att spekulera i om läget kan komma att påverkas av språkets ökande internationella status och växande popularitet inom det svenska skolväsendet.

3.2.5. Tyska

Tyska torde ha varit närvarande på svensk mark så länge som Sverige har varit en självständig nation, och även med avseende på dagens befolkning är tyska ett väl förankrat språk. Medlemmarna av den tysktalande gruppen har tillbragt längre tid i Sverige än någon annan av de större invandrade språkgrupperna, vilket förmodligen bidrar till att tysktalande i Sverige har en mycket hög förvärvsfrekvens och relativt hög medelinkomst.

I världen har tyska runt 92 miljoner modersmålstalare, varav 64 000 i Sverige. Av dessa härstammar mer än tre fjärdedelar från Tyskland, varefter följer österrikare (drygt en tiondel) och schweizare. En del (runt 5%) kommer från länder i Östeuropa (Tjeckoslovakien, Rumänien, Polen och Ungern, samt Baltikum och andra delar av det gamla Sovjetväldet), där tysktalande minoriteter idag är närmast försumbara, men där de var talrika före andra världskriget.

Sveriges tysktalande har i mindre utsträckning än många andra grupper något karaktäristiskt bosättningsmönster.

3.2.6. Persiska

Hur många i världen som talar persiska är svårbedömt, bland annat på grund av den svåra gränsdragningen mellan persiska dialekter och närbesläktade språk. Min bedömning är att det rör sig om drygt 45 miljoner. Detta gränsdragningsproblem gäller delvis även för Sverige, där jag med viss tvekan uppskattar antalet talare till omkring 59 000 människor. Den numerära kulmen har passerats, och detta antal har förmodligen börjat minska något.

Persiska talas i Sverige i första hand av personer från Iran, men är även modersmål för en grupp med sina rötter i Afghanistan.

Geografiskt föreligger en viss slagsida åt östra Svealand, och bland kommuner med särskilt stark representation kan nämnas Uppsala, Sundbyberg, Solna och Upplands Väsby.

Jag har här inkluderat dariska i persiska.

3.2.7. Norska

I världen har norska 4,4 miljoner talare, varav 56 000 i Sverige. I princip samtliga dessa kommer ursprungligen från Norge.

Genom sin kulturella närhet till majoritetsbefolkningen utgör norsktalande knappast någon speciellt iögonfallande minoritet i det svenska samhället, men deras antal ökar.

De största koncentrationerna av norsktalande finns föga förvånande i gränstrakter som Bohuslän och Värmland.

3.2.8. Danska

I princip samtliga talare av danska i Sverige är från Danmark, där också den överväldigande majoriteten av världens 5,3 miljoner dansktalande återfinns. I Sverige talas danska av omkring 54 000 personer

De dansktalande i Sverige befinner sig förstas redan kulturellt nära majoritetsbefolkningen, och är mycket riktigt också en av de grupper som i högre utsträckning får barn med svenskar än med sina egna landsmän. Trots detta ökar antalet kontinuerligt.

Bosättningsmönstret för dansktalande i Sverige är ganska förutsägbart, så tillvida att de mest danskspråkiga kommunerna alla återfinns i Skåne.

3.2.9. Polska

Polska är ett av de större språken i världen, med totalt över 40 miljoner modersmålstalare. Även i Sverige är det ett stort språk, med runt 49 000 talare, ett antal som ser ut att vara stabilt.

Dessa härstammar nästan uteslutande från Polen, och grupper från andra länder torde vara i stort sett försumbara.

Polska talas allra mest i de delar av Sverige som ligger geografiskt nära Polen, alltså i synnerhet Skåne och Blekinge.

3.2.10. Albanska

Albanska är ett mindre språk än svenska vad gäller antalet talare, och totalt finns omkring 6,4 miljoner människor med albanska som modersmål.

Albanska talas huvudsakligen i Albanien, men därifrån har aldrig förekommit någon omfattande utvandring till Sverige. Istället kommer de allra flesta av de 49 000 albansktalande i Sverige från vad som en gång var Jugoslavien, framför allt från Kosovo.

Talare av albanska återfinns lättast i landets södra delar (Småland och Skåne), med Landskrona som en kommun med särskilt hög koncentration.

Antalet albansktalande ökar i Sverige.

3.2.11. Engelska

Engelska är världens tredje mest talade modersmål, med 365 miljoner förstaspråkstalare, vartill kommer förmodligen minst dubbelt så många som har tillräckliga kunskaper för att kunna konversera på språket. Inklusive andraspråkstalare kan därmed engelska vara världens största språk.

I Sverige är de engelsktalande (så länge vi inskränker oss till modersmålskriteriet) en mer blygsam – men långt ifrån försumbar – minoritet om cirka 44 000 personer.

De flesta engelsktalande i världen som helhet bor i USA, följt av Storbritannien. Även bland engelsktalande i Sverige dominerar dessa båda länder,

dock är sannolikt det geografiska avståndet ansvarigt för att britterna är fler i Sverige än amerikanerna. Efter dessa följer australiensare och kanadensare, med runt 5% av de engelsktalande. De övriga nationaliteter som kan antas svara för mer än 1% av de engelsktalande i Sverige är nyzeeländare, irländare och sydafrikaner. Härtill kommer mindre grupper från gamla brittiska kolonier i tredje världen, där engelska är officiellt språk, men i allmänhet bara modersmål för en mycket liten minoritet.

Som grupp karaktäriseras de engelsktalande i Sverige av hög utbildningsgrad och relativt höga inkomster. De får även barn tillsammans med svenskfödda partner oftare än vad som är fallet med de flesta andra minoriteter.

Språkligt sett befinner sig naturligtvis engelsktalande i en mycket speciell situation genom att deras modersmål behärskas av de flesta svenskar. Dess status kan också göra det mer lockande för föräldrar att föra engelska vidare till barnen, och för barnen att ta det till sig. Kanske bidrar dessa faktorer till att antalet talare ökar trots den höga frekvensen av blandäktenskap.

Engelsktalande är vanligast förekommande i Svealand, med de relativt största grupperna i Sundbyberg, Stockholm och Solna.

3.2.12. Arameiska

Arameiska – även känt för att ha varit Jesus modersmål – svarar för en av de kanske mer oväntade placeringarna i denna lista. Språket är globalt sett mindre än många av de andra, med sina blott 1,3 miljoner talare, och talas inte i Sverige närområde. Likväl finns hela 36 000 arameisktalande i Sverige, och därmed bor 2,8% av alla världens arameisktalande i just Sverige – en siffra som annars bara matchas av grannspråk som finska.

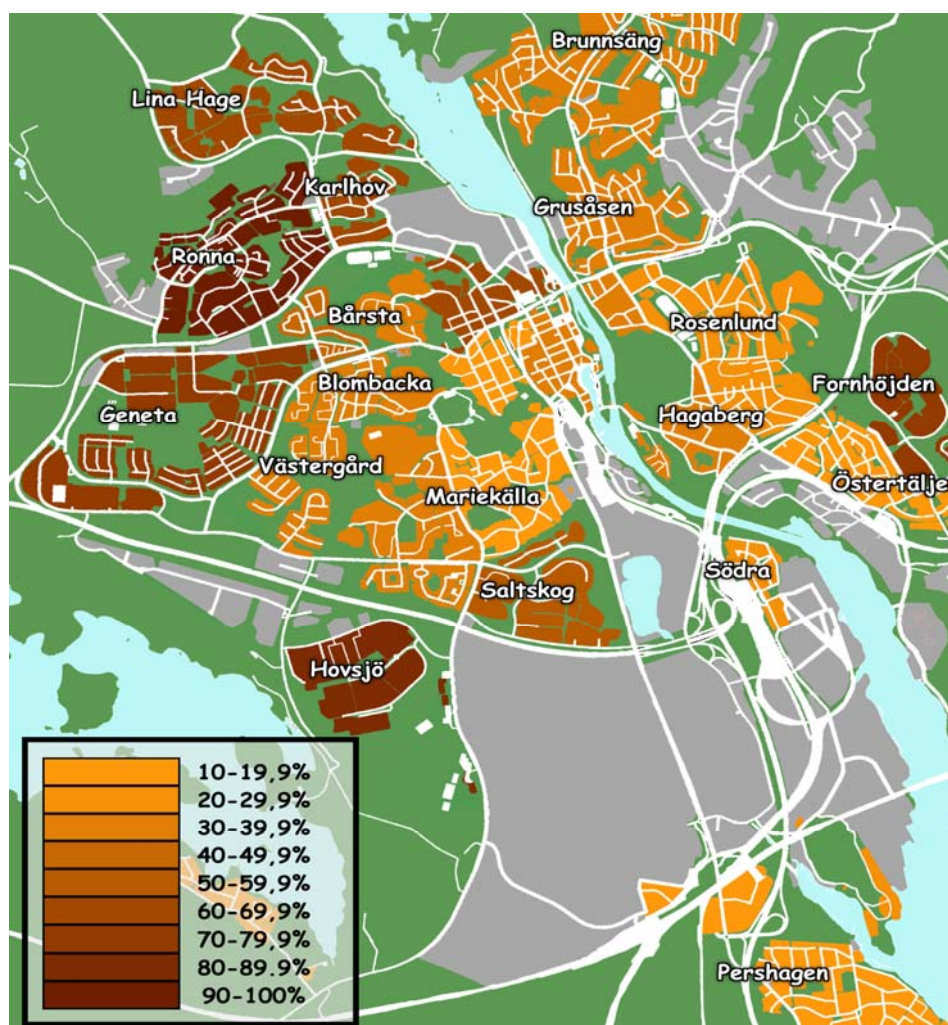
Mer välbekant än själva språknamnet är kanske benämningen på den grupp som talar språket: assyrier/syrianer. Efter att de första medlemmarna av denna grupp kom till Södertälje i mitten av 1970-talet har de satt mer prägel på denna stad än vad kanske någon annan invandrargrupp gjort någonstans i Sverige. Södertälje har i många avseenden kommit att bli den inofficiella huvudstaden för hela Europas assyrisk/syrianska diaspora, med bland annat fotbollslag och tevekanal som följs även utomlands. Föga förvånande har såväl det assyriska som det syrianska riksförbundet sina högkvarter i Södertälje.

Arameiska är ett svårbedömt språk eftersom folket saknar eget land, och Sverige inte har någon registrering av etnisk tillhörighet. Dessutom är assyrisk/syriansk etnisk identitet ingen garanti för att en person har arameiska som modersmål¹⁰⁰. Som om inte detta vore nog, kompliceras det hela ytterligare av att assyrierna/syrianerna delvis bebor samma område som ett annat folk utan egen stat, kurderna. Min gissning är dock att ungefär hälften av talarna av arameiska i Sverige härstammar från Irak, med stora grupper även från i första hand Turkiet och i andra hand Syrien.

Likt flera andra grupper från Mellanöstern kännetecknas de arameisktalande av högre födelsetal än genomsnittet, och i kombination med att medlemmarna gärna får barn med sina landsmän kan detta gynna språket. Antalet talare i Sverige tycks dock trots detta vara stabilt.

¹⁰⁰ En något ålderstigen uppgift från 1982 angav modersmålen hos assyrier/syrianer i Sverige till 32% arameiska, 32% arabiska, 22% turkiska och 14% kurdiska (Svanberg 1990:30).

Arameiska i Sverige har, såsom redan antytts, en intressantare geografisk fördelning än kanske något annat invandrarspråk. Koncentrationen till två grannkommuner – Södertälje och Botkyrka – är nämligen mycket stark. Härutöver finns stora talargrupper i Göteborg och Jönköping.

Andel talare av andra språk än svenska i Södertäljes grundskolor 2006. Ronna, Hovsjö, Geneta, Fornhöjden och Saltskog är typiska "miljonprogramsområden". I Ronna utgör svensktalande mindre än 6% av alla skolbarn, och i delar av stadsdelen är talare av arameiska i ensam majoritet, trots att språket numera utgör en ganska ringa andel av totalbefolkningen i sina ursprungsområden.

3.2.13. Turkiska

Turkiska har omkring 62,6 miljoner modersmålstalare i världen – främst i Turkiet, men även på Cypern, på Balkan och i en del andra länder. I Sverige finns omkring 34 000 turkisktalande, varav en osedvanligt hög andel (omkring en tredjedel) är födda i Sverige.

De utrikes födda talarna är till nästan 90% från Turkiet, men en betydande minoritet utgörs även av medlemmar ur den turkisktalande minoriteten i Bulgarien, och i någon mån även från övriga balkanska länder.

Turkisktalande återfinns i synnerhet i de södra delarna av Storstockholm, där kommunerna Botkyrka, Haninge och Huddinge har särskilt stora koncentrationer.

Antalet talare i Sverige förefaller vara tämligen stabilt.

3.2.14. Somaliska

I hela världen har somaliska 14,7 miljoner talare, varav de flesta bor i Somalia. Därifrån härstammar mycket riktigt också huvuddelen av de 25 000 somalisktalande i Sverige, men en del kommer sannolikt från de somalisktalande delarna av Etiopien.

Somaliska har därmed inte lika många talare i Sverige som de andra språken i denna lista, men är anmärkningsvärt på en del andra sätt.

Svensksomalierna är en ung grupp i två bemärkelser. Dels är det den av de större språkgrupperna som har kortast tid bakom sig i Sverige (de flesta somalier kom till landet under 1990-talet)¹⁰¹, och dels har gruppen högre födelsetal än de flesta etniska grupper i Sverige. En stor andel av talarna är också födda i Sverige, trots att gruppen är så ny på svensk jord.

Somalierna (än så länge) relativt låga grad av integration i det svenska samhället – i termer av t.ex. utbildning, inkomst, födelsetal och äktenskapsmönster – leder dessutom till att de svensksomaliska barn som föds nästan undantagslöst har båda sina föräldrar från Somalia, vilket måste antas gynna språkets överlevnad – mycket riktigt tyder också allt på att antalet talare i Sverige ökar.

Somalier är i högre grad än andra koncentrerade till landets tre storstadskommuner, men kommunen med den högsta *andelen* är Flen i Sörmland.

¹⁰¹ Antalet somalier i Sverige ökade från hundra 1980, till drygt 1 400 tio år senare. Efter ytterligare ett drygt decennium hade denna siffra tiodubblats, och 2006 fanns mer än 18 000 Somalia-födda i landet.

3.3. Främmande språk

1842 blev folkskoleundervisning obligatorisk i Sverige, varigenom utbildning kom att omfatta omfattade hela folket, oberoende av samhällsklass och kön. Främmande språk ingick dock inte i den dåtida läroplanen, utan sådana studier förbehölls den elit som fortsatte sin utbildning efter de sex årens obligatoriska folkskola. I den mån främmande språk alls studerades, rörde det sig på 1800-talet främst om dels klassiska språken latin, grekiska och hebreiska, samt de moderna språken tyska och franska. Engelska förekom vid denna tid i princip enbart i privata läroverk, samt inom speciella utbildningsanstalter ämnade för militär och näringsliv.

Även om inget påbud uppifrån förelåg, kunde dock skoldistriktet på eget initiativ införa språkundervisning i folkskolan. Strax före andra världskriget förekom detta i något mer än en tiondel av distriktet. Vid denna tid hade engelskan börjat öka i popularitet, och hade faktiskt redan passerat tyska som det populäraste valet. Franskan dök upp först på högre nivåer, och det tredje förekommande språket i folkskolan var därför esperanto, i vilket undervisning på försök förekom på åtminstone åtta orter.

Efter andra världskriget framträdde USA som det mäktigaste landet hittills i mänsklighetens historia, vilket ledde till en gradvis acceptans av engelska som världens viktigaste mellanfolkliga språk. Som en följd av detta beslöt riksdagen 1946 att undervisning i engelska skulle göras obligatorisk i det svenska skolsystemet. Så gott som alla personer som gått i svensk skola sedan andra världskrigets utbrott (ca 70% av befolkningen) har därmed åtminstone studerat detta språk, och i kombination med språkets massiva medieexponering har mycket riktigt den överväldigande majoriteten svenskar förvärvat kunskaper i det.

Under efterkrigstiden fram till kalla krigets slut var situationen grovt räknat sådan att alla skolbarn läste engelska, medan runt 40% därutöver studerade tyska och omkring 20% franska.

Från slutet av 1980-talet förändrades bilden drastiskt. Tyskans ställning försvagades kraftigt, och 1994 promoverades spanska i utbildningsväsendet till samma status som tidigare enbart tyska och franska åtnjutit, och som första främmande språk efter engelska läts nu eleverna välja mellan tre, snarare än två, språk. På bara ett decennium förändrades den tidigare rangordningen engelska > tyska > franska till engelska > spanska > tyska/franska. Ännu i mitten av 1990-talet var tyska det mest populära valet i samtliga svenska kommuner, men redan läsåret 2005/2006 var spanska vanligast i mer än 40% av dem, och i nästan en fjärdedel var spanska populärare än tyska och franska tillsammans. I sanning en kometkarriär!

Isaksson (2006) levererar en viss inblick i vad som ligger bakom elevernas språkval. Det visade sig att man i första hand valde spanska för att det är ett "stort språk", medan *ingen* valde franska (som visserligen har färre talare, men används i fler länder) av detta skäl. I den mån valet föll på franska skedde detta för att språket ansågs "vackert". De som avstår från franska gör detta för att det är "svårt" och "tråkigt", medan det som mest talar mot tyskan är att språket anses "fult". Efter en tids studier förändras dock inställningen en aning, och tyska framstår som roligare än förväntat, medan spanska (men också franska) upplevs som svårare än man trott. Spanskan drabbas också hårdare av avhopp, medan grundskoleelever med tyska och franska som språkval är mer benägna att fortsätta med dessa språk på gymnasiet.

En viss geografisk trend i skolelevernas språkval kan spåras såtillvida att såväl franska som spanska har en framskjuten position i storstäderna och deras kranskommuner, samt i kommuner med hög medelinkomst. De orter där tyska behåller sin tidigare dominans är påfallande ofta glesbygdskommuner, brukssamhällen och i största allmänhet ekonomiskt svagare orter.

I en av EU initierad enkätundersökning (Eurobarometer 237), slutligen, uppger sig 85% av den svenska befolkningen kunna föra ett samtal på engelska, 28% på tyska och 10% på franska. Med kommande generationsväxlingar kommer sannolikt den allttjämt expanderande spanskan att växa om såväl franskan som tyskan.

3.3.1. Sverige är både representativt och orepresentativt

Engelskans framskjutna position i dagens Sverige är så välbekant att den knappast behöver illustreras. Sverige är också tämligen representativt bland världens länder i så måtto att engelska är det mest betydelsefulla främmande språket. Dock avviker Sverige från världen i stort på åtminstone tre punkter när det gäller främmande språk:

Till att börja med är svenskarna i hög grad tvåspråkiga i jämförelse inte minst med andra industriländer. Engelska är det första främmande språket i nästan hela EU, precis som i Sverige, men andelen av befolkningen i 2006 års EU-undersökning (Eurobarometer 243) som faktiskt hade lärt sig tala engelska var bara drygt hälften i Tyskland, och Österrike, mellan en tredjedel och hälften i Grekland och Frankrike, och mellan en fjärdedel och en tredjedel i Italien och Spanien (för att inte tala om de betydligt lägre andelarna i länder utanför EU). Samtidigt ansåg sig inte mindre än 89% (jämfört med 85% året innan) av svenskarna kunna engelska, vilket var högre än i något annat EU-land (förutom naturligtvis Storbritannien och Irland). I industriländer utanför EU är befolkningen i allmänhet långt mindre flerspråkig.

Förutom engelska kan, som vi sett, 28% av svenskarna tyska, 10% franska, och en växande grupp spanska. Härtill kommer att vi nog måste anta att i princip alla bland de runt 15% av befolkningen med andra modersmål behärskar svenska i åtminstone någon mån. Totalt sett är genomsnittsinvärnaren i Sverige alltså mer än tvåspråkig, vilket är en högre andel än i de allra flesta jämförbara länder (Parkvall 2000:31-34, 113).

Ehuru imponerande, kännetecknas svenskarnas språkliga repertoar av en osedvanligt kraftig fokus på ett enda språk. Engelska behärskades i EU-undersökningen 2005 av mer än tre gånger så många svenskar som det näst vanligaste främmande språket, alltså tyska. En större relativ dominans för engelska föreligger inom EU bara i Österrike, Tyskland och Frankrike (vilka ju alla har ett stort språk som huvudsakligt modersmål), på Cypern (som varit brittisk koloni), och i Grekland (där de som behärskar engelska ändå är i minoritet). I detta avseende är t.ex. Finland mer representativt – där talar 60% engelska och 38% (undantaget finlandssvenskar) svenska.

Fokuseringen på *ett* främmande språk gäller inte bara den faktiska behärskningen, utan även befolkningens attityder. Samma undersökning frågade nämligen även respondenterna om deras inställning till Unionens uttryckliga önskemål att alla medborgarna skulle behärska minst ett, och helst två språk förutom modersmålet. Svenskarna instämde i högre grad än de flesta i påståendet att "alla inom EU borde kunna ett språk förutom sitt modersmål". Samtidigt avvisade man *i högre grad än några andra* förslaget att alla ska kunna *två* språk förutom sitt modersmål. Nästan två tredjedelar av

svenskarna förespråkar kunskaper i ett men *inte* två ytterligare språk, och den diskrepansen är större än någon annanstans i de 29 undersökta länderna. Svenskarna kan alltså engelska och tycker att det räcker, medan de flesta andra EU-medborgare kan engelska i mindre utsträckning, men ändå tycker att man borde kunna något mer utöver detta språk. (En välvillig tolkning skulle naturligtvis kunna vara att svenskarna, eftersom de till skillnad från många övriga nationaliteter faktiskt lärt sig ett främmande språk, vet hur ansträngande det skulle vara att ta itu med ytterligare ett. Det förklarar dock inte varför de lika språkkunniga danskarna och nederländarna är mindre skeptiska till att utöka sin repertoar).

En av Skolverket genomförd undersökning (Skolverket 2001) visar att såväl elever och föräldrar som allmänheten i stort såg engelska som ett viktigt skolämne – andelen som betraktade engelska som ”absolut nödvändigt” eller ”mycket viktigt” var större än för *något* annat skolämne, medan endast religionskunskap betraktades som mer umbärligt än ”övriga främmande språk”. En betydande skillnad märks också i förhållande till den undersökning som gjorts tre år tidigare. Engelska har ett fortsatt massivt stöd, men andelen som fäste vikt vid andra främmande språk än engelska minskade kraftigt bara mellan åren 1997 och 2000. Bland eleverna hade ingen förändring alls i inställningen till engelska skett mellan 1997 och 2000, medan de som bedömde ”övriga språk” som viktiga minskat med 16 procentenheter.

En jämförelse av den faktiska språkbehärsningen mellan 2001 och 2005 års Eurobarometer-resultat bekräftar också att maktbalansen mellan engelska och de andra skolspråken fortfar att förskjutas till engelskans fördel. Fler och fler svenskar kan engelska, medan svenskar som kan endera franska eller tyska blir allt ovanligare. Åtminstone etniska svenskar synes med andra ord bli allt mer tvåspråkiga, men i mindre utsträckning tre- eller flerspråkiga.

	2001 ¹⁰²	2005 ¹⁰³
Engelska	81%	85%
Tyska	36%	28%
Franska	14%	10%

Engelskans tätposition i Sverige är alltså inte i sig förvånande, men att dess dominans är så total, är anmärkningsvärt – inte minst om vi tar i beaktande att ungefär hälften av världens länder har faktiskt något annat än engelska som första skolspråk.

Slutligen är Sverige en smula originellt när det gäller vilka främmande språk som studeras. Återigen, att engelska kommer först är inte konstigt. Det normala (Parkvall 2000:112-3) för ett land där inget av dessa båda språk är det dominerande modersmålet är att engelska är det första, och franska det andra främmande språket. I Sverige är det, som vi sett, snarast tyskan som hittills förlänats andraplaceringen. Detta är i ett globalt perspektiv originellt, men i den regionala kontexten ganska väntat. Mer förvånande är dock att spanska nyligen kommit att bli det populäraste språket i grundskolan.

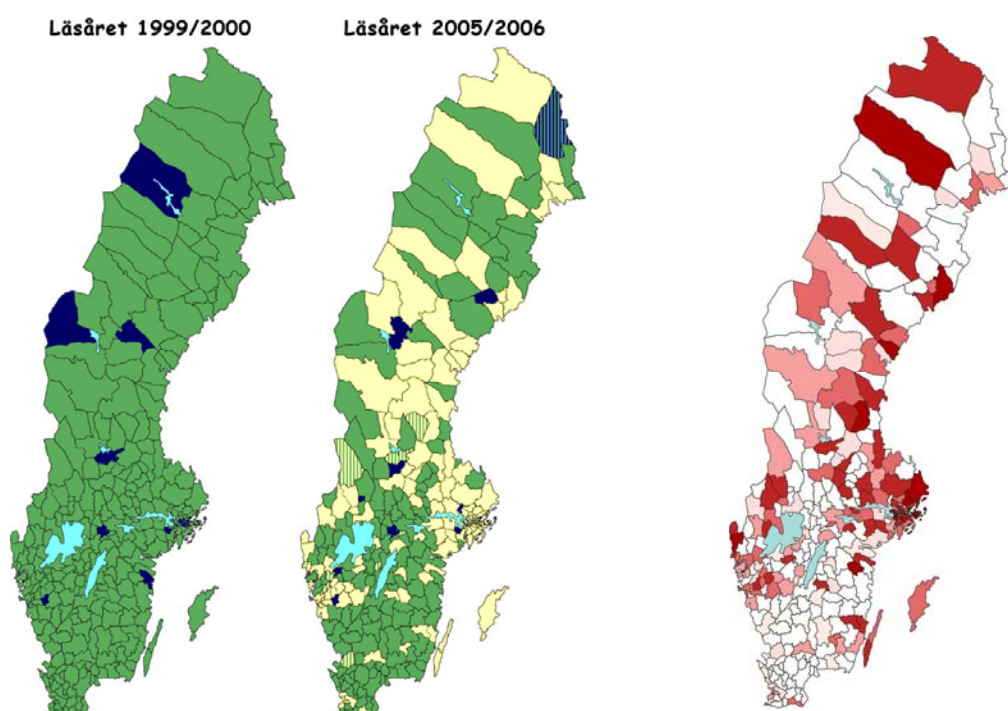
EU-enkäterna visar även att dess popularitet inte är begränsad till ungdomar, för på frågan om vilka språk respondenterna önskar att de egna barnen ska lära sig (Eurobarometer 243) anger förstås så gott som alla svenskarna engelska, men även spanska (35%) nämns av fler än franska

¹⁰² Eurobarometer 54.

¹⁰³ Eurobarometer 237.

(31%). Undantaget Frankrike (där majoriteten av befolkningen ju har franska som modersmål) var Sverige därmed det enda EU-land där spanska lockade mer än franska, och även i världen som helhet är detta originellt. Förutom två före detta spanska kolonier (Filippinerna och Ekvatorialguinea) och två länder omringade av spankstalande grannar (Belize och Brasilien) är det faktiskt bara USA som uppvisar samma prioritering.

När det gäller inläring av främmande språk är situationen i Sverige således anmärkningsvärd (i världen som helhet eller i förhållande till jämförbara länder) genom 1) en hög grad av tvåspråkighet – vi inte bara studerar ett främmande språk i skolan, utan vi lär oss också att faktiskt tala det, 2) en osedvanligt koncentrerad ansträngning vad inläringen av främmande språk beträffar, såtillvida att ett språk (engelska) betonas extremt kraftigt i förhållande till andra, och 3) att spanskans ställning är exceptionellt stark, medan franskan är ovanligt svag. Som utvecklingen ser ut nu, tyder allt på att dessa drag fortsätter att förstärkas.

Vanligaste skolspråket näst efter engelska i svenska kommuner läsaren 1999/2000 respektive 2005/2006. Mörkt = franska, , ljus = spanska och grått = tyska.

Spanskans växande popularitet som skolspråk i Sverige. Ju mörkare desto tidigare genombrott för språket såsom populäraste språk efter engelska. Blekgult visar kommuner där spanska ännu inte dominerar, men där mycket tyder på att detta snart kommer att vara fallet.

3.3.2. Men är engelska verkligen ett främmande språk?

Inom anglistiken och sociolingvistik har Sverige länge betraktats som ett av länderna i vad Kachru (1985) benämnde *the Expanding Circle*, alltså länder där engelska håller på att förvandlas från ett *främmande språk* till ett *andraspråk*. Det sistnämnda syftar på något som i likhet med ett främmande språk visserligen inte är befolkningens modersmål, men som till skillnad från ett sådant är allestädes närvarande i samhället.

De redan citerade 89% av svenskarna med kunskaper i engelska är andelsmässigt mångdubbelt fler än de engelskkunniga inte bara i Sydeuropa, utan med bred marginal även i många länder som till skillnad från Sverige har engelska som officiellt språk. I många av dessa talas engelska av färre än en tredjedel (Nigeria och Kenya), eller rentav bara runt en tiondel (Zambia, Indien, Namibia) av befolkningen – för det officiellt engelskspråkiga Tanzania citeras tom en så låg andel som 5%!¹⁰⁴ Om dessa länder i någon bemärkelse räknas som engelskspråkiga – vilket de ju rimligen är *i någon bemärkelse*, nämligen i kraft av sitt officiella språk – är det förstås inte helt orimligt att betrakta även Sverige som engelskspråkigt. Svenskar inte bara kan engelska, de exponeras för det dagligen.

Inom underhållningsindustrin är engelskans dominans så total att man knappast behöver studera statistiska tabeller för att bli varse den – det räcker med att studera tevetablån eller biorepertoaren i dagstidningen.

Ofta debatterat i fackkretsar, men mindre uppenbart för lekmän, är användningen av engelska inom utbildning och forskning, samt inom näringslivet.

Inom högskoleväsendet är sedan länge normalfallet inom de flesta discipliner att forskningsresultat och avhandlingar presenteras i första hand på engelska. Vid Stockholms Universitet, där jag själv är verksam, har ingen doktorsavhandling i kemi eller biologi publicerats på svenska på mer än trettio år. Inte sällan ges undervisningen på universitetsnivå på engelska, vare sig utländska gäststuderande finns närvarande eller inte (Falk 2001:25, 29-30).

Engelskan har dock erövrat inte bara stora delar av den högre utbildningen, utan gör även insteg på lägre nivåer 1999 hade 3% av grundskoleeleverna – i synnerhet ur privilegierade samhällsklasser – åtminstone delar av sin undervisning på ett annat språk än svenska (vilket förstås i de allra flesta fall innebar engelska), och det antalet ökar stadigt (Falk 2001:18, 20).

Den politiska sfären är på hemmaplan tämligen enspråkigt svensk, men inom EU, dit en del av den politiska beslutsprocessen som bekant flyttat, sker numera arbetet i första hand på engelska. Ursprungligen dominerade franska i Europeiska Kommissionens arbete, och även om en del fruktade att detta skulle förändrats i och med Storbritanniens och Irlands inträde 1973, fortsatte franska att dominera till en bit in på 1990-talet, samtidigt som flera andra språk också användes. Det var först vid Sveriges, Finlands och Österrikes inträde som den språkliga diversiteten i EU-arbetet (här definierad som originalspråket för dokument författade inom Kommissionen; Truchot 2002:16, European Commission 2007:5) började minska till förmån för en total engelsk dominans – sedan slutet av 1990-talet är andelen dokument på engelska fler än de på alla andra EU-språk tillsammans, och denna andel fortsätter att öka. I det sammanhanget är det på gränsen till komiskt att den svenska regeringen (Utrikesdepartementet 2003:2) påpekar att det är "ett starkt svenskt intresse att engelskan hävdas i förhållande till franskan". Man måste nog säga att regeringens politik – milt sagt – har små utsikter att misslyckas...

Svenska är i teorin ett av EU:s officiella språk, men av olika skäl använder svenska delegater i praktiken ofta engelska, och "Sverige det land som beställer minst tolkning av EU:s alla medlemsstater" (Nilsson 2008:198).

¹⁰⁴ För Zambia och Indien citerar jag här 2000 respektive 1991 års folkräkningar, medan siffrorna för övriga länder är från Webb (2002:6).

En del av den makt som tidigare utövades av politiska instanser kan väl även anses ha överförts till näringslivet, varifrån Falk (2001:43) rapporterade att 17 av Sveriges 20 största företag hade engelska som koncernspråk.

Engelska har sannerligen en unik position bland språk i Sverige andra än svenska – både sådana som talas nu och sådana som tidigare varit framträdande. Aldrig tidigare i nationens historia har något annat språk än svenska behärskats av så många och använts i så stor utsträckning.

Del 4:

Avslutning

- *Framtiden*
- *Checklista över Sveriges språk*

4.1. Framtiden

I det föregående har jag försökt ge en bild av språkens numerär i Sverige i mitten av 2000-talets första decennium. Kan något sägas om hur denna situation kommer att utvecklas i framtiden? Ja, *med säkerhet* kan givetvis ingenting sägas, men några smärre profetior kan man ändå prestera utan att hamna på alltför tunn is.

4.1.1. Hur många talare av andra språk än svenska?

Även om vi talar om framtiden på ett par decenniers sikt, är ju en mansålder betydligt längre än så, och en majoritet av dagens svenska befolkning kan antas ännu vara i livet bortemot 2050. Dessas modersmål är naturligtvis konstant, och eftersom de flesta barn i landet idag växer upp med svenska som enda modersmål, kan vi åtminstone vara säkra på att den infödda befolkningen kommer att vara huvudsakligen svensktalande även om ett halv-sekel.

Vi har redan sett att de inhemska minoritetsspråken fortfarande förefaller pressas tillbaka av svenska, och skulle dessa öka sin befolkningsandel vore detta närmast sensationellt i globalt och språkhistoriskt perspektiv. Den ur dessa språks synpunkt gynnsammast tänkbara utvecklingen är att de på sin höjd försvarar sina nuvarande positioner, och redan detta är osannolikt givet åldersfördelningen bland deras talare.

Vad invandrarpråken beträffar har andelen talare av bland grundskole-elever ökat i princip konstant sedan registreringen började: från 8,5% läsåret 1981/82 till 14,8% läsåret 2005/06, och ingenting tyder på att denna andel skulle minska – snarare tvärtom.

Det kan dock vara värt att understryka att invandrarbefolkningar världen över och genom historien med tiden så gott som alltid integreras i värdlandets kultur. Detta glöms ibland bort, inte minst i diskussioner med mer eller mindre främlingsfientliga undertoner, men undantagandes fall där den invandrade gruppen varit numerärt eller socioekonomiskt oerhört överlägsen (som i fallet med européer gentemot urinvånare i Nordamerika eller Australien – situationer som uppenbart inte är jämförbara med den i dagens Sverige), är det näst intill odokumenterat att invandrargrupper behåller sin språkliga identitet i mer än någon eller några generationer. Oavsett om assimilation rent formellt skulle uppmuntras eller motarbetas, och vare sig vi uppfattar det som beklagligt eller önskvärt, kommer med till visshet gränsande sannolikhet nästan alla ättlingarna till dagens invandrare att inom ett par generationer vara omöjliga att språkligt skilja från ättlingarna till dagens etniska svenskar (oavsett om dessa i sin tur då talar svenska eller ej).

Ett upprätthållande av invandrarpråkens livskraft förutsätter därför fortsatta nytillskott av utrikes födda. Statistiska Centralbyrån gör regelbundet framskrivningar av rikets invånarantal, och i den senaste versionen¹⁰⁵ föreslås en ganska måttlig ökning av såväl Sveriges befolkning som av andelen utrikes födda. Totalbefolkningen förutspås öka till tio miljoner under de närmaste decennierna, och andelen utrikes födda till 16% år 2025 och till 18,5% år 2050. (För 2110 föreslås faktiskt en lägre siffra – 15% – bland de då antaget 11,5 miljoner invånarna i landet).

SCB gör givetvis inga utsagor om den framtida språksituationen, men andelen med andra modersmål än svenska måste rimligen komma att vara högre än andelen utrikes födda, dels eftersom en del sverigefödda har andra

¹⁰⁵ *Demografiska Rapporter 2006:2 – Sveriges framtida befolkning 2006-2050.*

modersmål än svenska, och dels eftersom andelen finländare, och därmed också finlandssvenskar, kan antas minska. Från dagens omkring 85% svensktalande skulle därmed SCB framtidsprognos implicera en andel kring 75%-80% eller lägre.

4.1.2. Vilka språk? – trender på kort sikt

För kortsiktiga förutsägelser kan vi extrapolera utifrån de senaste årens utveckling. Länder vilkas andel av Sveriges invandrabefolkning har ökat anmärkningsvärt mycket är framför allt Somalia, Afghanistan och Irak, vilket i språkliga termer torde innebära framför allt somaliska, persiska, arabiska, arameiska och kurdiska. Dessa grupper är till stor del så nyanlända att de inte passerat barnafödande ålder, och de har dessutom högre födelsetal än de flesta andra. Det kommer med andra ord sannolikt att födas fler talare av de relevanta språken oavsett framtida migrationsflöden.

Dessutom förtjänar en aspekt till att nämnas – en mycket stor andel av inflyttningen till Sverige består av anhöriginvandring, vilket leder till att inflödet av nya immigranter till inte försumbar del bestäms av vilka som redan finns i landet. Just den än så länge korta vistelsetiden för somalier och irakier kan innebära att dessa grupper ännu har stora grupper av anhöriga kvar i det gamla hemlandet som kan beviljas uppehållstillstånd i Sverige.

Några i sammanhanget relevanta karakteristika för invånare från de viktigare födelseländerna återges i tabellen nedan:

Karakteristikum	Födelseländer
Hög genomsnittsålder	Finland, Estland, Österrike, Ungern
Låg genomsnittsålder	Thailand, Afghanistan, Somalia, Filippinerna, Irak
Antalsmässig minskning 2000-06	Finland, Estland, Etiopien, Ungern, Österrike, Grekland
Antalsmässig ökning 2000-06	Afghanistan, Eritrea, Thailand
Låg fruktsamhet	Grekland, Storbritannien, Polen
Hög fruktsamhet	Irak, Somalia
Hög andel barn med svenskfödd förälder	USA, Frankrike, Storbritannien
Låg andel barn med svenskfödd förälder	Afghanistan, Irak, Eritrea, Somalia

Som synes uppfyller immigranter från Afrikas Horn, Afghanistan och Irak flera relevanta kriterier för språklig återväxt, medan talare av europeiska språk i allmänhet (och finska i synnerhet) med avseende på dessa kriterier förefaller ha betydligt sämre förutsättningar.

Beträffande assimilation kan också noteras att internationell erfarenhet visar att de grupper som är kulturellt mest avlägsna (vilket naturligtvis inte är helt lätt att kvantifiera) från värdlandets majoritetsbefolkning också behåller sin språkliga identitet längre än invandrare från mer likartade kultursfärer¹⁰⁶. I Sverige kan noteras att de (nationalitets)grupper som enligt officiell statistik skiljer sig mest från majoritetsbefolkningen med avseende på exempelvis utbildningsnivå, sysselsättningsgrad, medelinkomst, valdeltagande och blandäktenskap tenderar att vara personer från ungefär samma länder som de nyss nämnda, alltså Afghanistan, Somalia och Irak.

¹⁰⁶ Se t.ex. Buda (1992), Clyne & Kipp (2006), Extra & Yağmur (2002:38), Extra & Yağmur (red.) (2004) och Héran (1993:2). Samma slutsats kan även styrkas på basis av folkräkningarna i Nya Zeeland och Kanada, och för Sverige av Fredriksson & Taube (2001: 118)

Med avseende på grundskoleelevers modersmål är framför allt arabiska anmärkningsvärt genom att ha representerats av färre än tusen individer 1980 till nästan 26 000 under läsåret 2005/06, vilket gör språket till det (efter svenska) största modersmålet bland grundskoleeleverna. Till skillnad från de närmaste konkurrenterna visar arabiskans tillväxt inga tecken på avmattning. För övriga viktigare språk redovisas den senaste tidens andelsmässiga utveckling i nedanstående tabell:

	Språk
ÖKAR	Arabiska, engelska, franska, kurdiska, romani, ryska, sititiska språk, somaliska, thailändska, tigrinska, vietnamesiska
ÖKAR, MEN PLANAR UT	Albanska, arameiska, serbokroatiska, turkiska
MINSKAR	Danska, finska, grekiska, italienska, norska, polska, portugisiska, spanska, tyska, ungerska

Sammantaget ger detta intrycket av att inte minst somaliska, arabiska, kurdiska och tigrinska kommer att växa sig starkare under den närmaste framtiden.

Omvänt kan vi förvänta oss en minskning av talarkåren för mer traditionella invandrarspråk som grekiska, italienska, tyska och ungerska, och – inte minst – finska, som förutom att vara ett inhemskt minoritetsspråk sedan länge också varit det bäst representerade invandrarspråket i landet.

Även om det ännu finns en ansenlig marginal, kommer sannolikt arabiska (givet att det betraktas som *ett* språk; jfr § 3.2.2) inom en inte oöverskådlig framtid att ersätta finska som det näst efter svenska vanligaste modersmålet i Sverige.

4.1.3. Vilka språk? – trender på längre sikt

En genomgående trend under de senaste decennierna är att invandrarna kommer från allt avlägsnare trakter – de blir i allt mindre grad nordbor, européer och nordamerikaner, och kommer i större utsträckning från Asien och Afrika. Våra närmaste omgivningar har blivit både alltmer fredliga och ekonomiskt välmående, samtidigt som världen blir allt mindre, och det finns ingen uppenbar anledning till att denna utveckling inte skulle fortsätta.

SCB:s befolkningsframskrivningar ger visserligen uppskattningar inte bara av invandringens volym, utan i någon mån även av ursprungsländerna. Dock delas världen utanför Norden och EU in i tre mycket breda grupper (vardera omfattande 37, 96 och 40 länder), vilket inte ger någon större vägledning med avseende på språk. Man bekräftar dock mitt antagande att invandringen i framtiden kommer att härröra från mer avlägsna områden än vad som har varit fallet under större delen av efterkrigstiden.

På längre sikt är naturligtvis invandringens geografiska ursprung beroende av politiska och andra utvecklingar som är omöjliga att förutse (före det amerikanska angreppet på Irak 2003 var det nog få som förutspådde att just detta land skulle få den framskjutna position det har idag bland bidragsgivare till den svenska befolkningen). Världen blir visserligen allt fredligare, men i dessa tider talas en hel del om hur eventuella framtida klimatförändringar skulle kunna generera enorma flyktingströmmar om det värsta skulle inträffa, genom att översvämningar och ökenspridning mer eller mindre ödelägger hela länder. Inte ens en expert på konfliktforskning

eller meteorologi skulle kunna förutse sådana händelser (eller deras konsekvenser) med någon större precision – än mindre en lingvist.

Bland potentiella faktorer som skulle kunna påverka invandringen på lite längre sikt kan nämnas att den arabisktalande delen av världen är den där demokratiseringen hittills gjort minst framsteg, vilket tillsammans med andra politiska problem i Mellanöstern skulle kunna bidra till att ytterligare öka antalet talare av arabiska i Sverige. Detta språk kan dessutom gynnas av sin ställning som världsspråk, och kanske även av sin koppling till islam.

Med största säkerhet kommer åtminstone inget grannspråk att någonsin få den roll som finska i flera årtionden har haft. Den stora inflyttningen av finstalande under främst sent 1960- och tidigt 1970-tal betingades av en ansevärd skillnad i materiell levnadsstandard mellan de båda länderna – en skillnad som sedermera uttraderats. Risken för ett framtida storkrig i Europa betraktas allmänt som närmast försumbar, och globaliseringen och den ekonomiska integrationen inom EU leder till att den ekonomiska konjunkturen i Sverige i framtiden sannolikt är densamma som i närområdet. Detta kan visserligen mycket väl leda till att fler individer flyttar över gränserna i framtiden, men snarast *motverka* den enkelriktade massutvandring som en gång drabbade Finland. En framtida invandring från mer avlägsna delar av världen torde uppvisa en större språklig heterogenitet än vad massmigrationen från Finland gjorde på sin tid.

4.1.4. Några ytterligare osäkerhetsfaktorer

En ytterligare joker i leken gäller svenskan. Som nämnts ovan är det svårt att föreställa sig att svenska skulle undanträngas som majoritetsspråk i Sverige inom en mansålder, än mindre dö ut. Dock är det inte ställt bortom rimligt tvivel att svenska kommer att behålla den självklara roll språket har idag. Till att börja med är det ett faktum – oavsett om man nu anser det vara en önskvärd utveckling eller inte – att mycken politisk och ekonomisk makt över Sverige befinner sig utanför landets gränser, och redan detta innebär (§ 3.3.2) att åtskilliga politiska beslut om Sverige i vilka svenska folkvalda åtminstone är delaktiga fattas på andra språk än svenska – i första hand förstås engelska. Det är svårt att idag se att denna utveckling skulle vända eller ens avstanna. Antagandes att det europeiska integrationsprojektet fortsätter, föreligger en uppenbar möjlighet (eller risk, beroende på ens perspektiv) att Sverige upphör att existera som nationalstat, vilket givetvis har potential för språkliga återverkningar.

De flesta av mina kolleger avfärdar rutinmässigt möjligheten (eller risken, om man föredrar att se det så) att engelska skulle kunna arbeta sig ner från elitnivån och in i etniska svenskars privatliv så att det på bred front ersätter svenska som hemmiljöns och den intima sfärens språk – i förlängningen kort och gott att många svenskar skulle uppfostra sina barn på engelska. Argumentet är i allmänhet att svenska besitter en betydligt mer solid infrastruktur än de (i allmänhet betydligt mindre och mer lokala) språk som idag hotas eller ersätts av världsspråk. Eftersom svenska är ett – i globalt perspektiv – så stort och mäktigt språk¹⁰⁷, skulle risken för ett konkret hot, till och med från en sådan gigant som engelska vara försumbar.

¹⁰⁷ Enligt min erfarenhet är de flesta lekmän inte medvetna om detta, men faktum är att minst 98% av världens språk har färre talare än svenska, och att de flesta språk, till skillnad från svenska överhuvud taget inte skrivs eller används inom ens inom lokal eller regional administration. Närmast oberoende av vilken måttstock man använder, tillhör svenska världens tjugo eller så mest använda språk i mer offentliga

Jag förnekar inte att svenska är bättre rustat för en sådan utmaning än de flesta, men välrustad är inte detsamma som osårbar. Man kan argumentera för att svenska är på väg in i en diglossisituation¹⁰⁸, och även om en sådan situation kanske aldrig tagit ett så starkt språk som svenska av daga (det finns trots allt inte så många att välja bland), kvarstår likväl faktum att diglossier sällan är stabila för evigt¹⁰⁹. I ett samhälle där all prestige är förknippad med det ena språket är det frestande för föräldrar att uppfostra sina barn enbart på detta i akt och mening att ge dem ett försprång i studier och arbetsliv. Detta förekommer över hela världen, även om – återigen – så stora språk som svenska sällan är offer för en sådan utveckling. 1999 hade 3% av grundskoleeleverna i Sverige undervisning inte bara i, utan åtminstone delvis också på ett främmande språk (vilket i de flesta fall betydde engelska) (Falk 2001:19). Denna andel ökar, och utvecklingen ses också som mer önskvärd bland yngre än bland äldre svenskar (Gustavsson [red.] 2002:213). Även om det svenska språket alltjämt har en mycket stark ställning i det svenska samhället, skulle detta på längre sikt kunna leda till en diglossisituation liknande den i många andra länder i världen¹¹⁰.

Jag hävdar inte att svenska *kommer* att ersättas som hemspråk av engelska, men däremot att en sådan utveckling *inte är omöjlig*. Likaväl som en del lekmän måhända har överskattat svenskans sårbarhet, är min högst personliga uppfattning att lingvister kanske har underskattat den.

Avslutningsvis är det på sin plats att påpeka att inte ens engelskans ställning i världen nödvändigtvis är ohotad. Mycket tyder på att USA:s maktposition har passerat sitt zenit, och näst intill dagligen kommenteras i medierna Kinas förväntade framtida dominans i världspolitiken. I historien har språk följt i kölvattnet av militär, politisk och ekonomisk makt, och om nu USA:s hittillsvarande världsledande ställning har fört fram engelskan, är det knappast orimligt att tänka sig att mandarin – enligt samma logik – skulle stärkas inom en nära framtid. I vissa kretsar har språkets seger närmast tagit ut i förskott, såtillvida att man redan nu talar om mandarin som det kommande världsspråket. Dock har engelskan ett antal fördelar som inget annat språk tidigare haft – det har en geografisk spridning som saknar motstycke, och genom en historisk slump kom det att bli det dominerande språket under precis den epok i historien då världen för första gången blev överblickbar, och då även dess mest fjärran hörn kom i kontakt med varandra. De första verkligt globala nätverken i historien har med andra ord

sammanhang (tidningar, filmer, bokproduktion, webbnärvaro, osv.) (jfr Parkvall 2000:57-64) – och då skall man komma ihåg att det totala antalet språk på jorden brukar uppskattas till omkring 6 000.

¹⁰⁸ Begreppet *diglossi* innebär att ett annat språk än det som dominerar den privata sfären används i mer officiella sammanhang. I det aktuella fallet skulle förstas den mer officiella rollen (åtminstone som läget ser ut nu) komma att tillhöra engelska, medan svenska skulle reserveras för mindre prestigefyllda funktioner.

¹⁰⁹ För en nylig diskussion kring detta med en delvis annan infallsvinkel än min, se dock Dahl & Boyd (2006).

¹¹⁰ En intressant koppling mellan denna undervisningsform och användandet av engelska i svenskspråkiga hem illustreras av en intervju i radioprogrammet *Språket* (2004-11-23), där två gymnasister uttalar sig om det faktum att deras svenska lärare undervisar sina likaledes svenska elever på engelska: ”Jag tycker det är svårt när man har haft en historialektion och ska berätta för föräldrarna att detta har vi jobbat med, och man ska berätta det på svenska, då blir det att jag pratar på engelska”. Om än anekdotiskt, är detta med andra ord ett konkret exempel på hur engelskan *kan* arbeta sig in i familjesfären hos etniska svenskar.

etablerats i första hand på engelska. Av dessa anledningar är det åtminstone möjligt att det engelska språket överlever USAs status som dominerande världsmakt.

Engelska är också unikt i den svenska kontexten i jämförelse med tidigare statusspråk som latin, lågtyska, tyska och franska. (Ibland används det faktum att svenska överlevde dessas anstormning som ett argument för att inget hot mot svenskan föreligger från engelskans sida). Under dessa språks storhetstid behärskades de sannolikt bara av en liten minoritet av landets befolkning. Sveriges inånare hade därför ingen möjlighet att då byta språk, även om de så önskade. Som vi redan sett (§ 3.3.2) skiljer sig engelska från sina föregångare genom att det idag talas av nästan hela den infödda befolkningen, och för första gången har vi därmed en situation där svenskarna *kan* byta språk om de så vill.

Det minsta vi kan säga med säkerhet är att engelskan har en bättre chans att anammas som huvudspråk av Sveriges befolkning än vad tyska eller franska någonsin hade, och kanske även bättre än vad morgondagens seger-tippade mandarin kommer att få inom överskådlig framtid. Svenskan är ingalunda dödsdömd som Sveriges huvudspråk, och möjligen inte ens allvarligt hotad, men den utmaning som engelskan erbjuder kan på intet vis jämföras med tidigare prestigespråk.

4.2. Checklista över Sveriges språk

Nedan följer några basfakta om de drygt 120 språk som jag beräknar ha 200 eller fler talare i Sverige. För vart och ett av språken anges (i den mån det är möjligt) följande grundläggande data:

- **Alternativa benämningar på språket och dess dialekter:** Många språk kan omnämnas i litteraturen under andra beteckningar än de jag har använt. Här listas några av dessa alternativa benämningar. För vissa språk (typiskt de mer välbekanta europeiska språken) förekommer i praktiken inga beteckningar allmänt annat än de vanliga *engelska*, *italienska*, osv. Jag har annars försökt inkludera både namn som förekommer i internationell och specifikt svensk litteratur.
- **Antal i världen:** Min egen uppskattning.
- **Huvudsaklig geografisk hemvist:** Var någonstans i världen språket första hand talas.
- **Officiellt i något land:** Huruvida språket har officiell status på nationsnivå i något land i världen. Här inkluderas inte nödvändigtvis regionalt officiell status.
- **Släkt med svenska:** Om, och i så fall hur nära besläktat med svenska språket är.
- **Skriftsystem:** Vilket skriftsystem som normalt används om språket skrivs. Åtskilliga språk skrivs inte alls annat än i undantagsfall.
- **Typ av språk i Sverige:** Huruvida språket är inhemskt, om det talas i Sverige främst av invandrade befolkningar, eller om det lärs ut i skolor.
- **Officiell status i Sverige:** I vilken utsträckning riksdag och regering har erkänt språket.
- **Medierepresentation:** Förekomsten av medier på språket i Sverige. Baserat främst på Camauër (2005).
- **Antal i Sverige:** Mina uppskattningar enligt de metoder som tidigare redogjorts för.
- **Andel av Sveriges befolkning:** Som ovan fast i relation till landets totala befolkning.
- **Andraspråkstalare i Sverige:** Endast tillgängligt för några enstaka språk, och då baserat på *Eurobarometer 237*.
- **Ursprung för talare i Sverige:** Från vilka länder talarna av språket huvudsakligen härstammar.
- **Diversitet med avseende på ursprungsländer:** Diversitet beräknad enligt Greenbergs diversitetsindex (§ 1.3). Här är sverigefödda talare uteslutna (se dock nästa punkt).
- **Andel födda i Sverige:** Andel av alla modersmålstalare i Sverige som beräknas vara födda i landet.
- **Kommuner med stort antal:** Baserat enbart på grundskoleelever 2006, utom för finska, där beräkningen i § 2.6 används, samt för samiska.
- **Kommuner med stor andel:** Baserat enbart på grundskoleelever 2006, utom för finska, där beräkningen i § 2.6 används, samt för samiska.
- **Andel i storstäder:** Här definierat som de tre storstadsområdena samt övriga kommuner med mer än 100 000 invånare.
- **Trend:** Baserat på grundskoleelever 1997-2006 i den mån dessa data räcker till. Som komplement tas invandringsdata från relevanta länder i beaktande.
- **Mest anmärkningsvärda karaktäristika:** Torde vara självförklarande.

Afar

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: adal, 'afar af, afaraf, aussa, ba'adu, baadu, danakil, dankali, denkel

Antal i världen: 1 800 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Etiopien, Djibouti, Eritrea

Officiellt i något land: nej

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: Ge'ez och arabiskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 260

Andel av Sveriges befolkning: 0,00%

Ursprung för talare i Sverige: Jämt fördelat mellan Etiopien och Eritrea, med enstaka från Djibouti

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,6

Andel födda i Sverige: 19%

Kommuner med stort antal: Nyköping

Kommuner med stor andel: Nyköping

Trend: stabil

Afrikaans

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: *inga*

Antal i världen: 6 500 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Sydafrika

Officiellt i något land: ja

Släkt med svenska: ja, nära släkt

Skriftsystem: latinskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 200

Andel av Sveriges befolkning: 0,00%

Ursprung för talare i Sverige: Sydafrika

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,1

Andel födda i Sverige: 10%

Andel i storstäder: 28%

Trend: ökar kraftigt

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Utpräglat småstadsspråk, vars talarantal ökar kraftigt.

Akan

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: achanti, agona, ahafo, akanska, akuapem, akuapim, akwapi, akyem bosome, asante, asanti, asen, ashante, dankyira, fante, fanti, gahananska, ghanesisiska, kwahu, kwawu, mfantse, twi, twi-fante

Antal i världen: 11 000 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Ghana

Officiellt i något land: nej, men är det största språket i Ghana

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: latinskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 730

Andel av Sveriges befolkning: 0,01%

Ursprung för talare i Sverige: Ghana

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0

Andel födda i Sverige: 17%

Trend: stabil

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Relativt nyanländ grupp.

Albanska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: arbëreshë, arberichte, arnaut, arvanitiska, arvanitika, geg, gegiska, gheg, gjuha shqipe, guegue, shqip, ship, shqip, shopni, shqip, shqiperë, skchip, tosk, toskiska, zhgabe

Antal i världen: 6 400 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Albanien, Kosovo

Officiellt i något land: ja

Släkt med svenska: ja

Skriftsystem: latinskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: låg

Antal i Sverige: 49 000

Andel av Sveriges befolkning: 0,54%

Ursprung för talare i Sverige: Albanska talas huvudsakligen i Albanien, men därifrån har aldrig förekommit någon omfattande utvandring till Sverige. Istället kommer de allra flesta albansktalande i Sverige från det före detta Jugoslavien, framför allt från Kosovo

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,5

Andel födda i Sverige: 21%

Kommuner med stort antal: Malmö, Landskrona, Göteborg

Kommuner med stor andel: Landskrona, Hylte, Burlöv

Andel i storstäder: 39%

Trend: ökar

Amhariska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: abessinska, amarigna, amarinja, amarinya, amharinya, etiopiska

Antal i världen: 24 750 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Etiopien

Officiellt i något land: ja

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: ge'ez

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: hög

Antal i Sverige: 3 900

Andel av Sveriges befolkning: 0,04%

Ursprung för talare i Sverige: Talare av amhariska i Sverige kommer i princip uteslutande från Etiopien

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0

Andel födda i Sverige: 20%

Kommuner med stort antal: Stockholm, Göteborg, Botkyrka

Kommuner med stor andel: Botkyrka, Skara, Sundbyberg

Andel i storstäder: 88%

Trend: ökar

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Utpräglat storstadsspråk.

Arabiska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: arabiyya, hassaniyya

Antal i världen: 280 000 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Arabvärlden, dvs. större delarna av Nordafrika och Mellanöstern

Officiellt i något land: ja
Släkt med svenska: nej
Skriftsystem: arabiskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: Mycket hög
Antal i Sverige: 93 000
Andel av Sveriges befolkning: 1,03%
Ursprung för talare i Sverige: Arabiska talas i ett stort antal länder, och detta återspeglas i ursprungsländerna för arabisktalande i Sverige. Här är Irak och Libanon de stora födelseländerna, med vardera mellan en fjärdedel och en tredjedel. Långt därefter kommer Syrien, Marocko och Tunisien. Många andra länder är också representerade.
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,8
Andel födda i Sverige: 26%
Kommuner med stort antal: Malmö, Stockholm, Göteborg
Kommuner med stor andel: Malmö, Södertälje, Botkyrka
Andel i storstäder: 75%
Trend: ökar kraftigt
Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Ett av landets vanligaste modersmål. Talarna är osedvanligt splittrade med avseende på nationell härkomst. Stor medierepresentation och kraftig tillväxt av talarkåren.

Arameiska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: assyriska, asuraya, aturaya, bohtanska, djab'adin, hertevin, kaldeiska, keldani, koy sanjaq surat, kthobonoyo, ma'loula, mlahsö, nyarameiska, nysyriska, nyvästsyriska, senaya, suadaya, surayt, sureth, suryaya, suryoyo, syrianska, syriska, turabdinska, turoyo, urmiska
Antal i världen: 1 270 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Mellanöstern
Officiellt i något land: nej
Släkt med svenska: nej
Skriftsystem: inhemskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk (med en alldeles särskilt stor representation i just Sverige).
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: hög
Antal i Sverige: 36 000
Andel av Sveriges befolkning: 0,40%
Ursprung för talare i Sverige: Arameiska är ett svårbedömt språk eftersom folket saknar eget land, och Sverige inte har någon registrering av etnisk tillhörighet. Det hela kompliceras ytterligare av att assyrierna/syrianerna delvis bebor samma område som ett annat folk utan egen stat, kurderna. Min gissning är dock att ungefär hälften av talarna av arameiska i Sverige härstammar från Irak, med stora grupper även från Turkiet och Syrien
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,7
Andel födda i Sverige: 23%
Kommuner med stort antal: Södertälje, Botkyrka, Göteborg
Kommuner med stor andel: Södertälje, Botkyrka, Jönköping
Andel i storstäder: 85%
Trend: stabil
Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Talarna är osedvanligt splittrade med avseende på nationell härkomst. Särengen geografisk fördelning i Sverige (koncentration till Södertälje och Botkyrka). Påfallande stor andel av det globala antalet talare bor i Sverige.

Armeniska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: armani, armjanski, eramani, ermeni dili, ermenice, haieren, hajeren, somekhuri, somkhuri

Antal i världen: 5 200 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Armenien
Officiellt i något land: ja
Släkt med svenska: ja
Skriftsystem: inhemskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: mycket låg
Antal i Sverige: 3 900
Andel av Sveriges befolkning: 0,04%
Ursprung för talare i Sverige: Armenisktalande i Sverige kommer i högre utsträckning från Libanon än från Armenien. En tredje stor grupp utgörs även av personer födda i Turkiet. Därtill kommer mindre andelar från Iran och det före detta Sovjetunionen
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,7
Andel födda i Sverige: 25%
Kommuner med stort antal: Stockholm, Västerås, Uppsala
Kommuner med stor andel: Västerås, Landskrona, Botkyrka, Södertälje
Andel i storstäder: 77%
Trend: ökar något
Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Talarna är osedvanligt splittrade med avseende på nationell härkomst.

Aromunska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: armânească, armâneashti, armäneshce, armina, aromână, aromaniska, aromuniska, arumaniska, arumanska, arumäniska, macedo-rumäniska, makedorumäniska, meglenitiska, meglenorumäniska, vlach, vlachiska
Antal i världen: 230 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Balkan
Officiellt i något land: nej
Släkt med svenska: ja
Skriftsystem: latinskt, men föga använt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: obefintlig
Antal i Sverige: 2 100
Andel av Sveriges befolkning: 0,02%
Ursprung för talare i Sverige: Mest från ex-Jugoslavien, och i någon mån från Grekland
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,2
Andel födda i Sverige: 26%
Trend: stabil

Aymara

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: aru, aymariska, cachuy, cauqui, haqaru, haq'aru, haqearu, kawki
Antal i världen: 1 800 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Bolivia, Peru
Officiellt i något land: har visst officiellt erkännande i Bolivia
Släkt med svenska: nej
Skriftsystem: latinskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: mycket låg
Antal i Sverige: 260
Andel av Sveriges befolkning: 0,00%
Ursprung för talare i Sverige: Mestadels från Boliva

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,1
Andel födda i Sverige: 16%
Trend: stabil

Azeriska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: azerbaidjanska, azerbaijan, azerbaijani, azerbaydzhani, azeri turk, turkler
Antal i världen: 22 700 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Azerbaidjan, Iran
Officiellt i något land: ja
Släkt med svenska: nej
Skriftsystem: latinskt, arabiskt och kyrilliskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: låg
Antal i Sverige: 4 800
Andel av Sveriges befolkning: 0,05%
Ursprung för talare i Sverige: Azerbaidjanska representeras i Sverige i första hand av invandrare från Iran, i någon mån från Irak, och endast i ringa utsträckning från Azerbaidjan
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,5
Andel födda i Sverige: 15%
Kommuner med stort antal: Stockholm, Göteborg, Borås
Kommuner med stor andel: Älvkarleby, Älvsbyn, Eksjö, Skinnskatteberg
Andel i storstäder: 41%
Trend: ökar kraftigt
Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Antalet talare ökar kraftigt.

Balusjiska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: balochi, baloci, baluchi, baluchiska, baluci, bashaka, bashkardi, lotuni, makrani, rakhshani, raxshani, sarawani
Antal i världen: 7 600 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Pakistan, Iran
Officiellt i något land: nej
Släkt med svenska: ja
Skriftsystem: arabiskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: låg
Antal i Sverige: 680
Andel av Sveriges befolkning: 0,01%
Ursprung för talare i Sverige: Iran
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,1
Andel födda i Sverige: 15%
Kommuner med stort antal: Borås
Kommuner med stor andel: Borås
Andel i storstäder: 43%
Trend: stabil

Bengaliska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: banga-bhasa, bangala, bangla, bangla, bengali
Antal i världen: 202 000 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Bangladesh, Indien
Officiellt i något land: ja
Släkt med svenska: ja

Skriftsystem: inhemskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: hög
Antal i Sverige: 4 400
Andel av Sveriges befolkning: 0,05%
Ursprung för talare i Sverige: Bengaliska är det största språket i Bangladesh, och det är också därifrån som de flesta av dess talare i Sverige kommer. En minoritet på mindre än en tiondel kommer från Indien
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,3
Andel födda i Sverige: 21%
Kommuner med stort antal: Stockholm, Uppsala, Botkyrka
Kommuner med stor andel: Botkyrka, Uppsala, Sollentuna
Andel i storstäder: 96%
Trend: ökar
Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Utpräglat storstadsspråk.

Berberspråk

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: awjilah, berbiska, che-noua, ghadamès, ghomara, kabyle, nafusi, sawknah, sened, senhaja de srair, siwi, tachawit, tachelhit, tagargrent, tamahaq, tamajaq, tamajeq, tamasheq, tamazight, tamezighi, tarifit, taznatit, tumzabt, zenaga
Antal i världen: 17 250 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Nordafrika
Officiellt i något land: nej
Släkt med svenska: nej
Skriftsystem: latinskt, inhemskt och arabiskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: obefintlig
Antal i Sverige: 900
Andel av Sveriges befolkning: 0,01%
Ursprung för talare i Sverige: Mest från Marocko med en minoritet från Algeriet
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,2
Andel födda i Sverige: 28%
Kommuner med stort antal: Södertälje, Stockholm, Göteborg
Kommuner med stor andel: Södertälje, Nynäshamn, Upplands Väsby
Trend: ökar

Bicolano

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: agta, albay, bicolano, bikol, buhi, buhi'non, bukidnon, daraga, inagta, iriga, itbeg rugnot, legaspi, libon, li-gao, naga, oas, pandan, rugnot, virac
Antal i världen: 5 300 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Filippinerna
Officiellt i något land: nej
Släkt med svenska: nej
Skriftsystem: latinskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: obefintlig
Antal i Sverige: 230
Andel av Sveriges befolkning: 0,00%
Ursprung för talare i Sverige: Filippinerna
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0
Andel födda i Sverige: 11%
Trend: ökar något

Bulgariska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: pomakiska

Antal i världen: 6 950 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Bulgarien

Officiellt i något land: ja

Släkt med svenska: ja

Skriftsystem: kyrilliskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 1 900

Andel av Sveriges befolkning: 0,02%

Ursprung för talare i Sverige: Mestadels från Bulgarien, men kanske en tiondel från gamla Jugoslavien och möjligen enstaka från Ukraina

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,2

Andel födda i Sverige: 12%

Kommuner med stort antal: Göteborg, Stockholm, Malmö

Kommuner med stor andel: Storuman, Oskarshamn, Laholm, Älmhult

Andel i storstäder: 60%

Trend: stabil

Burmesiska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: bama, bamachaka, beik, burmanska, danu taruw, merguesiska, mergui, myanmar, myen, palaw, yaw

Antal i världen: 33 200 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: mestadels Burma

Officiellt i något land: ja

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: inhemskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 500

Andel av Sveriges befolkning: 0,01%

Ursprung för talare i Sverige: Burma

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,4

Andel födda i Sverige: 6%

Kommuner med stort antal: Hudiksvall, Nässjö

Kommuner med stor andel: Storfors, Sandviken, Nässjö, Luleå

Andel i storstäder: 15%

Trend: ökar kraftigt

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Utpräglat småstadsspråk, vars talarantal ökar kraftigt. Få av talarna är födda i Sverige.

Cebuano

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: binisaya, bisayan, cebuanska, sebuano, sugbuanon, sugbuhanon, visayan, visayiska

Antal i världen: 21 100 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Filippinerna

Officiellt i något land: nej

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: latinskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 660

Andel av Sveriges befolkning: 0,01%

Ursprung för talare i Sverige: Filippinerna
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0
Andel födda i Sverige: 11%
Kommuner med stort antal: Norrköping
Kommuner med stor andel: Norrköping
Trend: ökar något

Danska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: *inga*
Antal i världen: 5 300 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Danmark
Officiellt i något land: ja
Släkt med svenska: ja, mycket nära släkt
Skriftsystem: latinskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: omfattas av nordiska språkkonventionen
Medierepresentation: låg
Antal i Sverige: 54 000
Andel av Sveriges befolkning: 0,59%
Ursprung för talare i Sverige: I princip samtliga talare av danska i Sverige är från Danmark
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0
Andel födda i Sverige: 22%
Kommuner med stort antal: Malmö, Helsingborg, Lund
Kommuner med stor andel: Markaryd, Örkelljunga, Bjuv
Andel i storstäder: 57%
Trend: ökar
Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Ömsesidigt begripligt (om än med ansträngning) med svenska. Danskarna har bott i Sverige längre än talare av de flesta andra invandrarspråk.

Darginska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: akkhusa, akusha urkarax, chirag, cudaxar, dargi, darkinka, dargin, dargintsy, dargwa, dejbuk, itsari, kaitak, kajtak, kaytak, khiurkilinskii, kubachi, kubachin, kubachintsy, muirin, sirxin, tsudakhar, ughbug, urakha-akhush, uraxa-axusha, xajdak, xarbuk
Antal i världen: 470 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Ryssland
Officiellt i något land: nej
Släkt med svenska: nej
Skriftsystem: kyrilliskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: obefintlig
Antal i Sverige: 500
Andel av Sveriges befolkning: 0,01%
Ursprung för talare i Sverige: Ryssland
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0
Andel födda i Sverige: 4%
Kommuner med stort antal: Stockholm, Uppsala, Ljungby, Nacka
Kommuner med stor andel: Ljungby, Nacka
Andel i storstäder: 77%
Trend: stabil
Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Påfallande få talare är födda i Sverige.

Engelska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: *inga*

Antal i världen: 365 000 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: USA, Storbritannien och många andra länder över hela världen

Officiellt i något land: ja

Släkt med svenska: ja, nära släkt

Skriftsystem: latinskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk; vanligt andraspråk

Officiell status i Sverige: de facto nationens andra språk

Medierepresentation: mycket hög

Antal i Sverige: 44 000

Andel av Sveriges befolkning: 0,48%

Andraspråkstalare i Sverige: 8 000 000

Ursprung för talare i Sverige: De flesta engelsktalande är i världen som helhet är födda i USA, följt av Storbritannien. Även bland engelsktalande i Sverige dominerar dessa båda länder, dock är sannolikt det geografiska avståndet ansvarigt för att briterna är fler i Sverige än amerikanerna. Efter dessa följer australiensare och kanadensare, med runt 5% av de engelsktalande. De enda övriga länder som svarar för mer än 1% av de engelsktalande i Sverige är nyzeeländare, irländare och sydafrikaner. Härtill kommer mindre grupper från gamla brittiska kolonier i tredje världen, där engelska är officiellt språk, men bara modersmål för en mycket liten minoritet

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,7

Andel födda i Sverige: 15%

Kommuner med stort antal: Stockholm, Göteborg, Uppsala

Kommuner med stor andel: Sundbyberg, Stockholm, Solna

Andel i storstäder: 76%

Trend: ökar

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: I praktiken landets andra språk, och det enda förutom svenska som behärskas av befolkningsmajoriteten. Talarna är osedvanligt splittrade med avseende på nationell härkomst.

Estniska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: *inga*

Antal i världen: 965 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Estland

Officiellt i något land: ja

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: latinskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: låg

Antal i Sverige: 13 000

Andel av Sveriges befolkning: 0,14%

Ursprung för talare i Sverige: Sveriges estnisk-talande härstammar nästan undantagslöst från Estland

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0

Andel födda i Sverige: 27%

Kommuner med stort antal: Stockholm, Eskilstuna, Göteborg

Kommuner med stor andel: Pajala, Ragunda, Åsele

Andel i storstäder: 58%

Trend: stabil

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Har bott i Sverige längre än talare av de flesta andra invandrarspråk. Åldrande talarkår.

Éwé

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: adan, agu, anglo, anlo, aveno, awlan, awuna, be, ebwe, efe, ehwe, eibe, eue, eve, ewe, gbe, gbin, ho, hudu, kotafoa, kpelen, krepe, krepí, popo, togo, vhe, vlin, vo

Antal i världen: 3 900 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Ghana, Togo

Officiellt i något land: nej

Släkt med svenska: nej, men är det största språket i Togo

Skriftsystem: latinskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 240

Andel av Sveriges befolkning: 0,00%

Ursprung för talare i Sverige: Tre fjärdedelar från Ghana, resten från Togo

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,4

Andel födda i Sverige: 16%

Trend: ökar kraftigt

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Antalet talare ökar kraftigt.

Finska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: ingermanländska, karelska, kvenska, meän kieli, meänkieli, tornedalsfinska

Antal i världen: 5 200 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Finland

Officiellt i något land: ja

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: latinskt

Typ av språk i Sverige: både inhemskt minoritetsspråk och vanligt invandrarspråk

Officiell status i Sverige: officiellt minoritetsspråk (som två separata varieteter); omfattas desutom av nordiska språkkonventionen

Medierepresentation: Mycket hög

Antal i Sverige: 235 000

Andel av Sveriges befolkning: 2,46%

Ursprung för talare i Sverige: Finland

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0

Andel födda i Sverige: 30%

Kommuner med stort antal: Stockholm, Göteborg, Eskilstuna, Västerås, Södertälje

Kommuner med stor andel: Surahammar, Fagersta, Hallstahammar, Skinnskatteberg, Överkalix, Eskilstuna

Andel i storstäder: 46%

Trend: minskar kraftigt

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Delvis inhemskt språk med officiell status. Landets näst vanligaste modersmål. Tämligen stor andel lokalt födda, men talarantalet minskar kraftigt på grund av talarnas höga ålder. Den inflyttade gruppen har bott i Sverige längre än talare av de flesta andra invandrarspråk.

Franska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: *inga*

Antal i världen: 74 000 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Frankrike, Kanada, Belgien, Schweiz och många andra länder över hela världen

Officiellt i något land: ja

Släkt med svenska: ja

Skriftsystem: latinskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk; vanligt andraspråk
Officiell status i Sverige: privilegierat undersviningsspråk
Medierepresentation: hög
Antal i Sverige: 9 100
Andel av Sveriges befolkning: 0,10%
Andraspråkstalare i Sverige: 900 000
Ursprung för talare i Sverige: Frankrike 72%, följt av Schweiz, Belgien och Kanada. Drygt 6% från Amerika, nästan 5% från Afrika
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,5
Andel födda i Sverige: 13%
Kommuner med stort antal: Stockholm, Göteborg, Malmö
Kommuner med stor andel: Högsby, Sundbyberg, Dorotea
Andel i storstäder: 75%
Trend: ökar
Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Vanligt andraspråk bland svenskar, och har en privilegierad status inom skolsystemet.

Fulani

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: biira, boulbe, domona, dzemay, foula, foulfoulde, fouta dyalon, ful, fula, fulacunda, fulakunda, fulani, fulbe, fulbe jeeri, fulbe-borgu, fulfulde, fulkunda, fullo fuuta, futa fula, futa jallon, futa jalon, gapelta, haalpulaar, jalon, macina, palata, paldena, paldida, pelta hay, peul, peulh, pladina, pulaar, pular, pule, pullo, sanyo, taareyo, tokilor, toucouleur, tukolor, zaakosa, zemay
Antal i världen: 24 500 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Västafrika
Officiellt i något land: nej
Släkt med svenska: nej, men åtnjuter begränsat erkännande i Senegal och Mauretanien
Skriftsystem: oftast latinskt, även arabiskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: obefintlig
Antal i Sverige: 830
Andel av Sveriges befolkning: 0,01%
Ursprung för talare i Sverige: två tredjedelar från Gambia; större grupper även från Guinea, Nigeria, Senegal och Kamerun, samt mindre grupper från ytterligare tio afrikanska länder
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,5
Andel födda i Sverige: 22%
Trend: stabil

Galiciska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: galego, gallego
Antal i världen: 2 400 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Spanien
Officiellt i något land: nej, men är regionalt erkänt i Spanien
Släkt med svenska: ja
Skriftsystem: latinskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: obefintlig
Antal i Sverige: 390
Andel av Sveriges befolkning: 0,00%
Ursprung för talare i Sverige: Spanien
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0
Andel födda i Sverige: 18%

Trend: stabil

Georgiska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: adzhar achariska, ferejdan, gruzinska, gruzinski, guriska, imeretiska, ingilo, kakhetiska, kartliska, kartuli, kartuliska, kartveliska, kaxetiska, kheysur, lechkhum, meskhur-javakhuri, moxev mokhev, mtiul, pshav, racha-lexchxum, tush, xevsur

Antal i världen: 3 600 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Georgien

Officiellt i något land: ja

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: inhemskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 280

Andel av Sveriges befolkning: 0,00%

Ursprung för talare i Sverige: Georgien

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0

Andel födda i Sverige: 7%

Andel i storstäder: 52%

Trend: ökar kraftigt

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Påfallande få talare är födda i Sverige, men antalet talare tillväxer osedvanligt snabbt.

Gikuyu

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: gekoyo, gichugu, giki-kuyu, karatina, kiambu, kikuyu, kirinyaga, kuyu, mathira, murang'a, ndia, nyeri

Antal i världen: 6 400 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Kenya

Officiellt i något land: nej, men är det största språket i Kenya

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: latinskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 360

Andel av Sveriges befolkning: 0,00%

Ursprung för talare i Sverige: Kenya

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0

Andel födda i Sverige: 10%

Trend: stabil

Gilaki

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: gelaki, gilakiska, gilani, guilaki, guilani galeshi, rashti

Antal i världen: 3 250 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Iran

Officiellt i något land: nej

Släkt med svenska: ja

Skriftsystem: arabiskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 320

Andel av Sveriges befolkning: 0,00%

Ursprung för talare i Sverige: Iran

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0
Andel födda i Sverige: 16%
Trend: stabil

Grekiska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: *inga*
Antal i världen: 11 900 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Grekland, Cypern
Officiellt i något land: ja
Släkt med svenska: ja
Skriftsystem: grekiskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: hög
Antal i Sverige: 14 300
Andel av Sveriges befolkning: 0,16%
Ursprung för talare i Sverige: Nästan alla grekisktalande i Sverige har sina rötter i Grekland
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,1
Andel födda i Sverige: 29%
Kommuner med stort antal: Stockholm, Göteborg, Solna
Kommuner med stor andel: Solna, Sundbyberg, Munkfors
Andel i storstäder: 82%
Trend: stabil
Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Tämmligen stor andel lokalt födda. De invandrade har bott i Sverige längre än talare av de flesta andra invandrarspråk. Överrepresentation av män bland de utrikes födda.

Gujaratiska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: anawla, bhawnagari, brathela, charotari, gajarati, gamadia, ghisadi, gohilwadi, gramya, gujarati, gujerathi, gujerati, gujrathi, holadi, jhalawadi, kakari, kathiyawadi, kharwa, nagari, parsi, patani, patidari, patnuli, sorathi, surati, tarimuki, vadodari
Antal i världen: 49 000 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Indien
Officiellt i något land: nej, men regionalt officiellt i Indien
Släkt med svenska: ja
Skriftsystem: inhemskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: obefintlig
Antal i Sverige: 2 300
Andel av Sveriges befolkning: 0,03%
Ursprung för talare i Sverige: Talare av gujaratiska har två olika huvudsakliga ursprungsländer: Indien och Uganda. Ugandierna är i sin tur ättlingar till indier som flyttade till Afrika under den brittiska kolonialtiden
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,5
Andel födda i Sverige: 15%
Kommuner med stort antal: Trollhättan, Jönköping, Mariestad
Kommuner med stor andel: Mariestad, Trollhättan, Sigtuna
Andel i storstäder: 50%
Trend: stabil

Hakka

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: hakka, hokka, hui-zhou, ke, kechia, kejia, kinesiska, longnan, majiahua, meixiska, min-ke, ning-long,

raoping, taiwan kejia, tingzhou, tonggu, tu guangdonghua, xinminhua, yuebei, yue-tai, yuezhong, yugui

Antal i världen: 30 600 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Kina

Officiellt i något land: nej

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: språket skrivs sällan

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 530

Andel av Sveriges befolkning: 0,01%

Ursprung för talare i Sverige: Två tredjedelar från Kina, och resten mest från Malaysia och Taiwan

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,5

Andel födda i Sverige: 10%

Trend: minskar något

Hausa

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: abakwariga, adarawa, arawa, arewa, gobirawa, habe, hadejiya, haoussa, hausawa, kado, kano, katagum, katsina, kebbawa, mgbakpa, sokoto, zamfarawa

Antal i världen: 34 500 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Nigeria

Officiellt i något land: nej, men är det största språket i såväl Niger som Nigeria, och åtnjuter dessutom visst erkännande i Nigeria

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: latinskt och arabiskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 280

Andel av Sveriges befolkning: 0,00%

Ursprung för talare i Sverige: Två tredjedelar från Nigeria, med mindre grupper från Ghana och andra länder

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,6

Andel födda i Sverige: 15%

Trend: ökar kraftigt

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Antalet talare ökar kraftigt.

Hazaragi

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: hazariska, azargi, hazara, hezareh

Antal i världen: 3 700 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Afghanistan, Iran, Pakistan

Officiellt i något land: nej

Släkt med svenska: ja

Skriftsystem: arabiskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 380

Andel av Sveriges befolkning: 0,00%

Ursprung för talare i Sverige: Afghanistan

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0

Andel födda i Sverige: 12%

Trend: ökar kraftigt

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Antalet talare ökar kraftigt.

Hebreiska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: ivrit, ʿivrit

Antal i världen: 3 500 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Israel

Officiellt i något land: ja

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: hebreiskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 1 700

Andel av Sveriges befolkning: 0,02%

Ursprung för talare i Sverige: Israel

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0

Andel födda i Sverige: 13%

Kommuner med stort antal: Stockholm, Göteborg, Uppsala

Kommuner med stor andel: Gnosjö, Habo, Knivsta, Lidingö

Andel i storstäder: 68%

Trend: stabil

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Överrepresentation av män.

Hiligaynon

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: bantayan, hiligainon, hiligaynon, illogo, ilonggo, kari, kawayan

Antal i världen: 8 200 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Filippinerna

Officiellt i något land: nej

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: latinskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 260

Andel av Sveriges befolkning: 0,00%

Ursprung för talare i Sverige: Filippinerna

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0

Andel födda i Sverige: 11%

Trend: ökar något

Hindi

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: hindustani, hindustanska, indiska, khadi boli, khari boli

Antal i världen: 295 000 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Indien

Officiellt i något land: ja

Släkt med svenska: ja

Skriftsystem: devanagari

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: mycket låg

Antal i Sverige: 1 100

Andel av Sveriges befolkning: 0,01%

Ursprung för talare i Sverige: Nästan uteslutande från Indien

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,1

Andel födda i Sverige: 13%

Kommuner med stort antal: Stockholm, Botkyrka, Sollentuna

Kommuner med stor andel: Botkyrka, Älmhult, Solna

Andel i storstäder: 80%
Trend: stabil

Igbo

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: afikpo, aniocha, awka, bonny-opobo, eche, egbema, ibo, mbaise, ngwa, nsa, nsuka, oguta, ohuhu, oka, onitsha, orlu, owerri isuama, umuahia, unwana

Antal i världen: 24 000 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Nigeria

Officiellt i något land: nej, men åtnjuter visst erkännande i Nigeria

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: latinskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 440

Andel av Sveriges befolkning: 0,01%

Ursprung för talare i Sverige: Nigeria

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0

Andel födda i Sverige: 18%

Trend: stabil

Ilokano

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: ilocano, iloko, ilokano

Antal i världen: 9 100 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Filippinerna

Officiellt i något land: nej

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: latinskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 530

Andel av Sveriges befolkning: 0,01%

Ursprung för talare i Sverige: Filippinerna

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0

Andel födda i Sverige: 11%

Trend: ökar något

Isländska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: *inga*

Antal i världen: 306 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Island

Officiellt i något land: ja

Släkt med svenska: ja, mycket nära släkt

Skriftsystem: latinskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: omfattas av nordiska språkkonventionen

Medierepresentation: mycket låg

Antal i Sverige: 4 500

Andel av Sveriges befolkning: 0,05%

Ursprung för talare i Sverige: I princip samtliga talare av isländska i Sverige är från Island

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0

Andel födda i Sverige: 15%

Kommuner med stort antal: Göteborg, Lund, Stockholm

Kommuner med stor andel: Staffanstorp, Essunga, Emmaboda

Andel i storstäder: 70%
Trend: stabil

Italienska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: *inga*

Antal i världen: 59 400 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Italien

Officiellt i något land: ja

Släkt med svenska: ja

Skriftsystem: latinskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: mycket låg

Antal i Sverige: 8 500

Andel av Sveriges befolkning: 0,09%

Ursprung för talare i Sverige: De italiensktalande i Sverige kommer nästan uteslutande från Italien, med en mindre kontingent från Schweiz och från det forna Jugoslavien. Några kommer även från traditionella italienska utvandrarländer, såsom Frankrike, USA, Argentina, Uruguay och Luxemburg

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,1

Andel födda i Sverige: 21%

Kommuner med stort antal: Stockholm, Västerås, Göteborg

Kommuner med stor andel: Västerås, Solna, Partille

Andel i storstäder: 85%

Trend: stabil

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Har bott i Sverige längre än talare av de flesta andra invandrarspråk Överrepresentation av män.

Japanska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: *inga*

Antal i världen: 127 000 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Japan

Officiellt i något land: ja

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: inhemskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 2 900

Andel av Sveriges befolkning: 0,03%

Ursprung för talare i Sverige: I princip samtliga talare av japanska i Sverige är från Japan

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0

Andel födda i Sverige: 10%

Kommuner med stort antal: Stockholm, Göteborg, Järfälla

Kommuner med stor andel: Järfälla, Täby, Knivsta, Älvkarleby

Andel i storstäder: 87%

Trend: stabil

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Utpräglat storstadsspråk överrepresenterat bland kvinnor.

Javanesiska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: jawa, djawa

Antal i världen: 82 000 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Indonesien

Officiellt i något land: nej, men är Indonesiens största språk

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: latinskt och inhemskt, men språket skrivs sällan
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: obefintlig
Antal i Sverige: 200
Andel av Sveriges befolkning: 0,00%
Ursprung för talare i Sverige: Indonesien
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,1
Andel födda i Sverige: 10%
Trend: stabil

Jiddisch

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: yiddish, judetyska
Antal i världen: 600 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Europa, USA, Israel
Officiellt i något land: nej
Släkt med svenska: ja, nära släkt
Skriftsystem: hebreiskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: officiellt minoritetsspråk
Medierepresentation: obefintlig
Antal i Sverige: 1 000
Andel av Sveriges befolkning: 0,01%
Ursprung för talare i Sverige: Östeuropa
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,3
Andel födda i Sverige: 10%?
Andel i storstäder: en majoritet
Trend: minskar kraftigt
Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Dess status som nationellt minoritetsspråk (trots att majoriteten av talarna är födda utomlands). Antalet talare minskar dock snabbt.

Jola-Fonyi

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: buluf, diola-fogny, dyola, fonyi, jola, jola-fogny, jola-fonyi, jola-kasa, jóola, kalounaye, kombo, kujama-taak, kújoolaak kati fooñi, narang, yola
Antal i världen: 530 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Senegal
Officiellt i något land: nej
Släkt med svenska: nej
Skriftsystem: latinskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: obefintlig
Antal i Sverige: 330
Andel av Sveriges befolkning: 0,00%
Ursprung för talare i Sverige: Nästan uteslutande från Gambia, med enstaka från Senegal
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,1
Andel födda i Sverige: 25%
Trend: stabil

Kannada

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: aine kuruba, banglorig, bijapur, canaresiska, jeinu kuruba, kanaresiska, kannada, madrassi
Antal i världen: 38 100 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Indien

Officiellt i något land: nej, men regionalt officiellt i Indien
Släkt med svenska: nej
Skriftsystem: inhemskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: obefintlig
Antal i Sverige: 250
Andel av Sveriges befolkning: 0,00%
Ursprung för talare i Sverige: Indien
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0
Andel födda i Sverige: 13%
Trend: stabil

Kantonesiska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: baihua, gaolei, gao-yang, guangfu, guinan, gwong dung waa, hoisan, kinesiska, qinliska, schleiyip, sei-yap, shatou, shiqi, siyi, taishan, toisan, wanbao, wancheng, xiangshan, yue, yueh, yuehai, yuet yue, yueyu
Antal i världen: 59 200 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Kina
Officiellt i något land: nej
Släkt med svenska: nej
Skriftsystem: inget allmänt använt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: obefintlig
Antal i Sverige: 14 000
Andel av Sveriges befolkning: 0,16%
Ursprung för talare i Sverige: Talare av kantonesiska är svårhanterliga ur statistisk synpunkt, eftersom så många källor inte skiljer på de olika sinitiska språken (utan räknar alla som "kinesiska"). I Sverige kommer nog de flesta kantonesisktalande från Kina (inklusive Hong Kong), men en stor minoritet – kanske en tredjedel – har sina rötter i Vietnam
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,5
Andel födda i Sverige: 14%
Kommuner med stort antal: Göteborg, Malmö, Hässleholm
Kommuner med stor andel: Gnosjö, Oskarshamn, Hässleholm
Andel i storstäder: 62%
Trend: ökar något

Kapverdiansk kreolportugisiska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: caboverdiano, crioulo, kabuverdianu, kreol, kreolska, kriulo
Antal i världen: 760 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Kap Verde-öarna
Officiellt i något land: nej
Släkt med svenska: beror på om språket betraktas som ett kreolspråk eller som en variant av portugisiska
Skriftsystem: latinskt, men föga använt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: obefintlig
Antal i Sverige: 360
Andel av Sveriges befolkning: 0,00%
Ursprung för talare i Sverige: Kap Verde-öarna
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0
Andel födda i Sverige: 10%
Trend: stabil

Katalanska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: bacavès, català, catalán, catalanska, catalonska, katalan, valencianska, valenciska

Antal i världen: 6 400 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Spanien, Frankrike

Officiellt i något land: ja

Släkt med svenska: ja

Skriftsystem: latinskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 960

Andel av Sveriges befolkning: 0,01%

Ursprung för talare i Sverige: Spanien

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0

Andel födda i Sverige: 18%

Trend: minskar något

Kazakiska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: kaisak, kazach, kazachiska, kazak, kazakhiska, kosach, qazaq

Antal i världen: 11 000 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Kazachstan

Officiellt i något land: ja

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: latinskt, arabiskt och kyrilliskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 350

Andel av Sveriges befolkning: 0,00%

Ursprung för talare i Sverige: Till två tredjedelar från Kazachstan; resten huvudsakligen från Uzbekistan och Ryssland

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,5

Andel födda i Sverige: 5%

Trend: ökar kraftigt

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Påfallande få talare är födda i Sverige, men antalet talare tillväxer osedvanligt snabbt.

Khmer

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: cu tho, cur cul, kambodjanska, khmer, khmer lue, kho me, khome, krom, viet go mien

Antal i världen: 15 800 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Kambodja

Officiellt i något land: ja

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: inhemskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 520

Andel av Sveriges befolkning: 0,01%

Ursprung för talare i Sverige: Kambodja

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,5

Andel födda i Sverige: 12%

Trend: stabil

Kikongo

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: bayombe, beembe, bembe, buende, bwende, civili, ciyoombe, congo, dondo, doondo, dzamba, fiot, fiote, fioti, ghaangala, hangala, kaamba, keenge, kibeembe, kidoondo, kighaangala, kika-amba, kikeenge, kikongo, kikoongo, kikunyi, kilari, kinyaanga, kiombi, kisikongo, kisuundi, kivungunya, kiyari, kiyombe, kongo, kongolesiska, koongo, kugni, kunyi, laadi, laari, ladi, lari, mbala, mboka, mumbala, ndingi, nyaanga, nzamba, suundi, tsivili, vili, vungunya, yari, yombe, yoombe

Antal i världen: 5 600 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Kongo-Kinshasa, Kongo-Brazzaville, Angola

Officiellt i något land: nej, men är det största språket i Kongo-Brazzaville, och har status som "nationalspråk" i Kongo-Kinshasa.

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: latinskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 400

Andel av Sveriges befolkning: 0,01%

Ursprung för talare i Sverige: Till ungefär lika delar från Kongo-Kinshasa, Kongo-Brazzaville och Angola

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,5

Andel födda i Sverige: 15%

Trend: ökar något

Kituba

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: ikeleve, kibulamatadi, kikongo commercial, kikongo simplifié, kikongo ya leta, kileta, kutuba

Antal i världen: 6 100 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Kongo-Kinshasa

Officiellt i något land: nej, men har status som "nationalspråk" i Kongo-Brazzaville

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: latinskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 250

Andel av Sveriges befolkning: 0,00%

Ursprung för talare i Sverige: Till ungefär lika delar från Kongo-Kinshasa och Kongo-Brazzaville

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,5

Andel födda i Sverige: 16%

Trend: ökar något

Koreanska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: hanguhua, hangukmal

Antal i världen: 75 500 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Sydkorea, Nordkorea

Officiellt i något land: ja

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: inhemskt samt kinesisk skrift

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: mycket låg

Antal i Sverige: 1 900

Andel av Sveriges befolkning: 0,02%
Ursprung för talare i Sverige: Talare av Koreanska i Sverige kommer huvudsakligen från Sydkorea, med en mindre grupp från grannlandet Nordkorea
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,1
Andel födda i Sverige: 9%
Kommuner med stort antal: Västerås, Malmö, Göteborg
Kommuner med stor andel: Säter, Partille, Gnosjö, Upplands Väsby, Täby
Andel i storstäder: 79%
Trend: minskar något
Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Påfallande få talare är födda i Sverige.

Kurdiska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: alaki, arbili, ashiti, badinani, bayezidi, bayray, bijari, bingird, botani, boti, feyli, garmiyani, garrusi, hekari, hewleri, kalhori, kerkuki, kermancî, kermanshani, kirmancî, kolyai, kordali, kurdi, kurdî, kurmancî, kurmanji, laki, leki, luri, malekshahi, malekshay, marashi, mukri, nordkurdiska, pizhdar, rewandiz, sanjabi, shemdinani, silemani, sorani, suleimani, sydkurdiska, warmawa, xoshnaw
Antal i världen: 20 600 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Turkiet, Syrien, Irak, Iran
Officiellt i något land: har något oklar status i Irak
Släkt med svenska: ja
Skriftsystem: latinskt och arabiskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: mycket hög
Antal i Sverige: 66 000
Andel av Sveriges befolkning: 0,72%
Ursprung för talare i Sverige: Kurdiska är ett svårbedömt språk eftersom folket saknar eget land, och Sverige inte har någon registrering av etnisk tillhörighet. Det hela kompliceras ytterligare av att kurder delvis bebor samma område som ett annat folk utan egen stat, assyrierna/syrianerna. Kurderna i Sverige kommer antagligen i allra första hand från Irak, men det finns också stora grupper från Turkiet, Syrien och Iran, med en mindre grupp född i Libanon
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,6
Andel födda i Sverige: 22%
Kommuner med stort antal: Stockholm, Göteborg, Uppsala
Kommuner med stor andel: Falköping, Botkyrka, Västerås
Andel i storstäder: 67%
Trend: ökar kraftigt
Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Hög medierepresentation och kraftigt ökande talarantal.

Laotiska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: lao, lào, lao kao, lao wiang, lao-kao, lao-khrang, lao-lum, lao-noi, lao-tai, lum lao, pakse, phou lao, rong kong, savannakhet, suwannakhet, tai lao
Antal i världen: 3 900 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Laos
Officiellt i något land: ja
Släkt med svenska: nej
Skriftsystem: inhemskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: obefintlig
Antal i Sverige: 320
Andel av Sveriges befolkning: 0,00%
Ursprung för talare i Sverige: Laos

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0
Andel födda i Sverige: 16%
Kommuner med stort antal: Skara, Vetlanda, Göteborg
Kommuner med stor andel: Skara, Vetlanda, Göteborg
Andel i storstäder: 26%
Trend: stabil
Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Utpräglat småstadsspråk, vars talare mestadels kom till Sverige under 1990-talet.

Lettiska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: *inga*
Antal i världen: 1 500 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Lettland
Officiellt i något land: ja
Släkt med svenska: ja
Skriftsystem: latinskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: obefintlig
Antal i Sverige: 3 300
Andel av Sveriges befolkning: 0,04%
Ursprung för talare i Sverige: Talare av Lettiska i Sverige kommer i princip uteslutande från Lettland
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0
Andel födda i Sverige: 21%
Kommuner med stort antal: Stockholm, Uppsala, Eskilstuna
Kommuner med stor andel: Robertsfors, Munkfors, Herrljunga
Andel i storstäder: 38%
Trend: ökar
Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Utpräglat småstadsspråk överrepresenterat bland kvinnor.

Lingala

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: ngala, ngala, mangala, bangala
Antal i världen: 4 000 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Kongo-Kinshasa, Kongo-Brazzaville
Officiellt i något land: nej, men har status av "nationalspråk" i såväl Kongo-Brazzaville som Kongo-Kinshasa
Släkt med svenska: nej
Skriftsystem: latinskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: låg
Antal i Sverige: 700
Andel av Sveriges befolkning: 0,01%
Ursprung för talare i Sverige: Nästan uteslutande från Kongo-Kinshasa, med enstaka från Kongo-Brazzaville
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,1
Andel födda i Sverige: 20%
Kommuner med stort antal: Stockholm, Haninge, Sollentuna
Kommuner med stor andel: Hällefors, Säffle, Markaryd
Andel i storstäder: 83%
Trend: stabil

Litauiska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: lietuvi, lietuviskai, li-tewski, litovskiy

Antal i världen: 3 200 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Litauen

Officiellt i något land: ja

Släkt med svenska: ja

Skriftsystem: latinskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 2 200

Andel av Sveriges befolkning: 0,02%

Ursprung för talare i Sverige: Sveriges litauisk-talande härstammar nästan undantagslöst från Litauen

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0

Andel födda i Sverige: 6%

Kommuner med stort antal: Stockholm, Karlstad, Arvika

Kommuner med stor andel: Båstad, Svalöv, Åre

Andel i storstäder: 41%

Trend: ökar kraftigt

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Påfallande få talare är födda i Sverige, men antalet talare tillväxer osedvanligt snabbt. Mestadels nyanländ, och med överrepresentation av kvinnor.

Luganda

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: ganda, ugandiska, ugandianska

Antal i världen: 4 900 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Uganda

Officiellt i något land: nej, men är det största språket i Uganda

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: latinskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: mycket låg

Antal i Sverige: 500

Andel av Sveriges befolkning: 0,01%

Ursprung för talare i Sverige: Uganda

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0

Andel födda i Sverige: 17%

Kommuner med stort antal: Stockholm, Växjö, Botkyrka

Kommuner med stor andel: Växjö, Botkyrka, Stockholm

Andel i storstäder: 82%

Trend: stabil

Makedonska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: slavisk makedonska

Antal i världen: 1 900 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Makedonien

Officiellt i något land: ja

Släkt med svenska: ja

Skriftsystem: kyrilliskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: låg

Antal i Sverige: 5 300

Andel av Sveriges befolkning: 0,06%

Ursprung för talare i Sverige: Talare av makedonska i Sverige är så gott som samtliga ytterst från Makedonien, men en mindre grupp är sannolikt från Grekland

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,1

Andel födda i Sverige: 23%

Kommuner med stort antal: Göteborg, Malmö, Trelleborg

Kommuner med stor andel: Trelleborg, Eslöv, Göteborg

Andel i storstäder: 81%

Trend: ökar något

Malajiska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: bacanesiska, bahasa indonesia, bahasa malaysia, bahasa malayu, bahasa melayu, balinesiska, banjar, bengkulu, berau, brunei, bukit, indonesiska, jambi, kaur, kedah, kelantan, kerinci, kota bangun kutai, kubu, lematang, lembak, lintang, loncong, lubu, makassar, malay, malayiska, malaysiska, malayu, melaju, melayu, musu, ogan, palembang, pase-mah, pattani, penesak, perak, rawas, sabah, semendo, serawai, sindang kelingi, tenggarong kutai, trengganu

Antal i världen: 77 000 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Indonesien, Malaysia, Singapore, Brunei

Officiellt i något land: ja

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: latinskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 2 100

Andel av Sveriges befolkning: 0,02%

Ursprung för talare i Sverige: Talare av malajiska i Sverige kommer till grovt sett lika delar från Indonesien och Malaysia (där språket gärna kallas "Indonesiska" respektive "Malaysiska"). En del har dock sina rötter i södra Thailand och i Singapore

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,7

Andel födda i Sverige: 11%

Kommuner med stort antal: Lund, Stockholm, Malmö

Kommuner med stor andel: Lekeberg, Lund, Eslöv

Andel i storstäder: 78%

Trend: ökar

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Talarna är osedvanligt splittrade med avseende på nationell härkomst.

Malayalam

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: alealum, kayavar, malabar, malayalam, malayalami, malayalani, malayali, malean, maliyad, mallealle, mopla, moplak, nagari-malayalam, namboodiri, nasrani, nayar, pulaya

Antal i världen: 37 700 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Indien

Officiellt i något land: nej, men regionalt officiellt i Indien

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: inhemskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 400

Andel av Sveriges befolkning: 0,01%

Ursprung för talare i Sverige: Indien

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,6

Andel födda i Sverige: 9%

Trend: stabil

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Påfallande få talare är födda i Sverige.

Mandarin

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: beifang fangyan, guanhua, guoyu, hanyu, hezhouhoua, huabei guanhua, jiangxia guanhua, jinghuai guanhua, kinesiska, putonghua, rikskinesiska, standardkinesiska, wenli, xibei guanhua, xinan guanhua

Antal i världen: 935 000 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Kina, Taiwan

Officiellt i något land: ja

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: inhemskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 4 400

Andel av Sveriges befolkning: 0,05%

Ursprung för talare i Sverige: Liksom i fallet kantonesiska är det inte helt lätt att räkna på talarna av mandarin i Sverige, eftersom många källor slår ihop dessa båda (och fler därtill) språk under etiketten "kinesiska". Det är dock troligt att den överväldigande majoriteten av mandarin-talare i Sverige kommer från Kina, med endast en mindre grupp från Taiwan. Ett ännu mindre antal härstammar sannolikt från exilkinesiska grupper i Singapore och Malaysia

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,2

Andel födda i Sverige: 9%

Kommuner med stort antal: Stockholm, Göteborg, Malmö

Kommuner med stor andel: Perstorp, Åstorp, Gnosjö

Andel i storstäder: 66%

Trend: ökar

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Påfallande få talare är födda i Sverige. De flesta har kommit till Sverige relativt nyligen. Överrepresentation av kvinnor.

Mandinka

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: malinka, maninka, mande, mandé, manding, mandinga, mandingo, mandingue, socé

Antal i världen: 1 500 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Senegal, Gambia

Officiellt i något land: nej, men är det största språket i Gambia

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: latinskt, inhemskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 1 600

Andel av Sveriges befolkning: 0,02%

Ursprung för talare i Sverige: Nästan enbart från Gambia

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0

Andel födda i Sverige: 25%

Kommuner med stort antal: Stockholm, Göteborg, Botkyrka

Kommuner med stor andel: Norberg, Gnosjö, Botkyrka

Andel i storstäder: 85%

Trend: stabil

Mapudungun

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: araucano, manzanero, mapuche, mapudungu, moluche, ngoluche, pehuenche, picunche

Antal i världen: 302 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Chile
Officiellt i något land: nej
Släkt med svenska: nej
Skriftsystem: latinskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: obefintlig
Antal i Sverige: 400
Andel av Sveriges befolkning: 0,00%
Ursprung för talare i Sverige: Chile
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0
Andel födda i Sverige: 20%
Trend: minskar något

Marathi

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: maharashtra, maharathi, malhatee, marthi, muruthu
Antal i världen: 73 000 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Indien
Officiellt i något land: regionalt officiellt i Indien
Släkt med svenska: ja
Skriftsystem: Devanagari
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: obefintlig
Antal i Sverige: 250
Andel av Sveriges befolkning: 0,00%
Ursprung för talare i Sverige: Indien
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0
Andel födda i Sverige: 13%
Trend: stabil

Mazanderani

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: tabri, mazandarani, gorgani
Antal i världen: 2 800 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Iran
Officiellt i något land: nej
Släkt med svenska: ja
Skriftsystem: arabiskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: obefintlig
Antal i Sverige: 320
Andel av Sveriges befolkning: 0,00%
Ursprung för talare i Sverige: Iran
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0
Andel födda i Sverige: 16%
Trend: stabil

Min Nan

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: amoy, chaenzo, chaochow, chao-shan, chaozhou, chauzhou, choushan, fujian, fukien, fukinesiska, hainan, hainanesiska, hokkiska, lei hua, leizhou, li hua, longdu, minnan, qiongwen hua, sanjiang, sanso, shantou, swatow, syd-min, taiwanesiska, teochow, wenchang, xiamen, zhenan min

Antal i världen: 47 000 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Kina, Taiwan
Officiellt i något land: nej
Släkt med svenska: nej
Skriftsystem: inget allmänt använt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: obefintlig
Antal i Sverige: 1 300
Andel av Sveriges befolkning: 0,01%
Ursprung för talare i Sverige: Mest från Taiwan, men också med stora grupper från Thailand, Kina, Malaysia och Singapore
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,8
Andel födda i Sverige: 10%
Trend: stabil
Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Talarna är osedvanligt splittrade med avseende på nationell härkomst.

Nederländska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: flamländska, holländska, vlaams
Antal i världen: 20 900 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Nederländerna, Belgien
Officiellt i något land: ja
Släkt med svenska: ja, nära släkt
Skriftsystem: latinskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: obefintlig
Antal i Sverige: 7 700
Andel av Sveriges befolkning: 0,09%
Ursprung för talare i Sverige: Talare av nederländska i Sverige kommer huvudsakligen från Nederländerna, men en dryg tiondel torde vara från Belgien
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,2
Andel födda i Sverige: 15%
Kommuner med stort antal: Stockholm, Hagfors, Göteborg
Kommuner med stor andel: Hagfors, Åsele, Torsby
Andel i storstäder: 47%
Trend: ökar kraftigt
Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Antalet talare ökar kraftigt.

Norska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: bokmål, nynorsk
Antal i världen: 4 450 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Norge
Officiellt i något land: ja
Släkt med svenska: ja, mycket nära släkt
Skriftsystem: latinskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: omfattas av nordiska språkkonventionen
Medierepresentation: låg
Antal i Sverige: 56 000
Andel av Sveriges befolkning: 0,61%
Ursprung för talare i Sverige: I princip samtliga talare av norska i Sverige är från Norge
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0
Andel födda i Sverige: 21%
Kommuner med stort antal: Strömstad, Göteborg, Eda

Kommuner med stor andel: Strömstad, Eda, Dals-Ed

Andel i storstäder: 38%

Trend: ökar kraftigt

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Utpräglat småstadsspråk, som är ömsesidigt begripligt med svenska.

Oromiska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: ajuran, ajuuraan, ariangulu, arsi, arusi, arussi, boran, borana, gabbra, gabra, galla, galligna, gallinya, gari, garre, garreh, gebra, guji, gujji, gurreh, harar, harer, ittu, jemjem, kereyu, korokoro, kwottu, langulo, maccha, mecha, munyo, munyo yaya, orma, oromiffa, oromo, oromoo, oromska, qottu, quottu, qwottu, raya, sakuye, salale, sanya, sanye, selale, shewa, shoa, tulama, tulema, uardai, ujuuraan, waat, waata, wadai, wallaga, warday, wardei, wasanye, wellaga, wello, wollega, wollo

Antal i världen: 24 100 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Etiopien

Officiellt i något land: nej

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: latinskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: mycket låg

Antal i Sverige: 1 500

Andel av Sveriges befolkning: 0,02%

Ursprung för talare i Sverige: Etiopien

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0

Andel födda i Sverige: 20%

Kommuner med stort antal: Skara, Stockholm, Örnsköldsvik, Huddinge, Göteborg

Kommuner med stor andel: Skara, Flen, Bromölla

Andel i storstäder: 53%

Trend: ökar kraftigt

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Antalet talare ökar kraftigt.

Pangasinan

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: *inga*

Antal i världen: 1 750 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Filippinerna

Officiellt i något land: nej

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: latinskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 500

Andel av Sveriges befolkning: 0,01%

Ursprung för talare i Sverige: Filippinerna

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0

Andel födda i Sverige: 11%

Trend: ökar något

Pasjtunska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: afridi, bannochi, bannu, bannuchi, khatak, kohat, mahsudi, mohmand, pakhto, pashto, pashtu, pasthto, peshawar, pushto, pushtu, shilmani, shinwari, waciri, waziri, yusufzai

Antal i världen: 38 600 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Pakistan, Afghanistan

Officiellt i något land: ja

Släkt med svenska: ja
Skriftsystem: arabiskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: låg
Antal i Sverige: 1 850
Andel av Sveriges befolkning: 0,02%
Ursprung för talare i Sverige: Afghanistan
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,1
Andel födda i Sverige: 13%
Kommuner med stort antal: Malmö, Nacka, Stockholm
Kommuner med stor andel: Malmö, Burlöv, Emmaboda
Andel i storstäder: 88%
Trend: ökar kraftigt
Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Utpräglat storstadsspråk, vars talarantal ökar kraftigt.

Persiska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: araki, bandari, basseri, dari, esfahani, farsi, fārsī, gabar, gabri, iranska, kashani, kermani, ketabi, mahalhamadani, mashadi, meshed, parsi, pārsi, qazvini, sedehi, shahrudi kazeruni, shirazi, shirazjahromi, tehrani, yazdi
Antal i världen: 45 000 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Iran, Afghanistan
Officiellt i något land: ja
Släkt med svenska: ja
Skriftsystem: arabiskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: Mycket hög
Antal i Sverige: 59 000
Andel av Sveriges befolkning: 0,65%
Ursprung för talare i Sverige: Persiska talas i Sverige i första hand av personer från Iran, men är även modersmål för en grupp med sina rötter i Afghanistan
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,2
Andel födda i Sverige: 15%
Kommuner med stort antal: Göteborg, Stockholm, Uppsala
Kommuner med stor andel: Sundbyberg, Solna, Upplands Väsby
Andel i storstäder: 77%
Trend: minskar något
Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Hög medierepresentation.

Polska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: kasjubiska, polabiska
Antal i världen: 40 250 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Polen
Officiellt i något land: ja
Släkt med svenska: ja
Skriftsystem: latinskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: hög
Antal i Sverige: 49 000
Andel av Sveriges befolkning: 0,54%
Ursprung för talare i Sverige: Talare av polska i Sverige kommer nästan uteslutande från Polen. Grupper från andra länder torde vara i stort sett försumbara
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0
Andel födda i Sverige: 16%

Kommuner med stort antal: Malmö, Stockholm, Göteborg
Kommuner med stor andel: Malmö, Burlöv, Olofström
Andel i storstäder: 66%
Trend: stabil

Portugisiska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: *inga*

Antal i världen: 204 000 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Brasilien, Portugal, Afrika

Officiellt i något land: ja

Släkt med svenska: ja

Skriftsystem: latinskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: hög

Antal i Sverige: 7 600

Andel av Sveriges befolkning: 0,08%

Ursprung för talare i Sverige: De portugisisktalande i världen betydligt fler i Brasilien än i Portugal, men sannolikt på grund av det geografiska avståndet är portugiserna nästan lika många (knappt 40%) bland Sveriges portugisisktalande som brasilianerna (drygt 55%). Den tredje största, och enda andra betydande gruppen kommer Angola

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,5

Andel födda i Sverige: 14%

Kommuner med stort antal: Göteborg, Stockholm, Malmö

Kommuner med stor andel: Malå, Arjeplog, Solna

Andel i storstäder: 77%

Trend: stabil

Punjabiska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: bathi, bhatneri, bhatti, bhatyiana, doab, gurmukhi, gurumukhi, lahand, lahnda, lahndi, majhi, malwa, mirpuri, panjabi, panjabo, powadhi, punjabi

Antal i världen: 95 500 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Indien, Pakistan

Officiellt i något land: nej, men har regionalt erkännande i Indien och är Pakistans största språk

Släkt med svenska: ja

Skriftsystem: inhemskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 4 200

Andel av Sveriges befolkning: 0,05%

Ursprung för talare i Sverige: Talare av punjabiska i Sverige är förmodligen ganska jämt fördelade på ursprungsländerna Pakistan och Indien

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,5

Andel födda i Sverige: 20%

Kommuner med stort antal: Stockholm, Göteborg, Botkyrka

Kommuner med stor andel: Norberg, Botkyrka, Upplands-Bro

Andel i storstäder: 90%

Trend: ökar något

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Utpräglat storstadsspråk.

Quechua

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: quichua, inga

Antal i världen: 8 900 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Peru, Ecuador, Bolivia
Officiellt i något land: ja
Släkt med svenska: nej
Skriftsystem: latinskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: obefintlig
Antal i Sverige: 1 000
Andel av Sveriges befolkning: 0,01%
Ursprung för talare i Sverige: Två tredjedelar från Bolivia, och resten mest från Peru. Enstaka från Ecuador
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,5
Andel födda i Sverige: 14%
Trend: stabil

Romani

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: argintari, arli, arlija, bachkachjke, bashaldo, bergitka, cerhan, chhurjarja, churari, churaricko, churjarja arilje, chuxny, dzambazi, ghagar, gimpeny, greco, grekurja, gurbet, gurbetsky, kalaj-dzhi, kalburdzhu, kalderari, kalderash, kalé, kalo, kelderashicko, kovacki, lajesha, lešaki, lingurari, lotfitka, lovar, lovari, lovaricko, machvanmcko, machvano, manush, piculeschi, prekmurski, rabešte gurbet, rakarengo, roma, romacilikanes, romanesiska, rómma, rommanes, romungro, sindel, sinte, sinti, sinto, spoitori, šutka arli, tsigene, ursari, vlax, xaladytka, xoraxani, yerli, zagundzi, zigeniska

Antal i världen: 4 000 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: spritt över hela Europa

Officiellt i något land: nej

Släkt med svenska: ja

Skriftsystem: kyrilliskt och latinskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: officiellt minoritetsspråk

Medierepresentation: låg

Antal i Sverige: 10 500

Andel av Sveriges befolkning: 0,09%

Ursprung för talare i Sverige: Denna är ju ruskigt osäker. Hur som helst: Mest från 1) Bosnien, 2) Rumänien, 3) Bulgarien, 4) gamla Jugoslavien, 5) Ungern

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,8

Andel födda i Sverige: 16%

Kommuner med stort antal: Malmö, Stockholm, Norrköping

Kommuner med stor andel: Herrljunga, Munkedal, Vänersborg

Andel i storstäder: 60%

Trend: ökar

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Dess status som nationellt minoritetsspråk (trots att majoriteten av talarna är födda utomlands).

Rumänska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: dako-rumänska, moldaviska, valackiska, istro-rumänska

Antal i världen: 24 500 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Rumänien, Moldavien

Officiellt i något land: ja

Släkt med svenska: ja

Skriftsystem: latinskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: mycket låg

Antal i Sverige: 11 000

Andel av Sveriges befolkning: 0,12%

Ursprung för talare i Sverige: Sveriges rumänsk-talande härstammar nästan undantagslöst från Rumänien

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0

Andel födda i Sverige: 12%

Kommuner med stort antal: Malmö, Göteborg, Mark, Stockholm

Kommuner med stor andel: Sölvesborg, Åstorp, Bjuv

Andel i storstäder: 50%

Trend: ökar något

Rundi

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: burundiska, ikirundi, rwanda-rundi, kirundi, urundi

Antal i världen: 8 800 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Burundi

Officiellt i något land: ja

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: latinskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 1 300

Andel av Sveriges befolkning: 0,01%

Ursprung för talare i Sverige: Burundi

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0

Andel födda i Sverige: 4%

Kommuner med stort antal: Härnösand, Linköping, Enköping

Kommuner med stor andel: Härnösand, Fagersta, Uppvidinge

Andel i storstäder: 22%

Trend: ökar kraftigt

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Utpräglat småstadsspråk, vars talarantal ökar kraftigt. Få av talarna är födda i Sverige.

Rwandiska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: bufumbwa, hera, hutu, igikiga, ikinyarwanda, kiga, kinyarwanda, lera, ndara, ndogo, orunyarwanda, ruanda, rutwa, rwanda, rwanda-rundi, shobyoy, tshiga, tshogo, twa, ululera, urunyarwanda

Antal i världen: 9 800 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Rwanda

Officiellt i något land: ja

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: latinskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 260

Andel av Sveriges befolkning: 0,00%

Ursprung för talare i Sverige: Rwanda

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0

Andel födda i Sverige: 13%

Kommuner med stort antal: Härnösand, Linköping, Enköping (inkl Rundi)

Kommuner med stor andel: Härnösand, Fagersta, Vaggeryd, Enköping (inkl Rundi)

Andel i storstäder: 22%

Trend: ökar kraftigt

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Utpräglat småstadsspråk, vars talarantal ökar kraftigt.

Ryska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: *inga*

Antal i världen: 160 000 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Ryssland och dess grannländer

Officiellt i något land: ja

Släkt med svenska: ja

Skriftsystem: kyrilliskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: mycket låg

Antal i Sverige: 19 000

Andel av Sveriges befolkning: 0,21%

Ursprung för talare i Sverige: Här är det lite svårt, eftersom det inte är helt enkelt att veta etniciteterna på de personer som är födda i Sovjet. Min gissning är dock att runt två tredjedelar av alla rysktalande är födda i Ryssland (före eller efter Sovjets upplösning). Resten är så gott som uteslutande från övriga sovjetrepubliker – främst baltikum och Ukraina/Vitryssland (runt 10% vardera) och Centralasien (knappt 5%)

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,6

Andel födda i Sverige: 11%

Kommuner med stort antal: Stockholm, Göteborg, Uppsala

Kommuner med stor andel: Älvsbyn, Markaryd, Arjeplog

Andel i storstäder: 61%

Trend: ökar kraftigt

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Antalet talare ökar kraftigt.

Saho

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: Hadu, Hazu, Irob, Miniferi, Sao, Shaho, Shiho, Shoho

Antal i världen: 275 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Eritrea, Etiopien

Officiellt i något land: nej

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: latinskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: kanske 1 500

Andel av Sveriges befolkning: 0,02%

Ursprung för talare i Sverige: Eritrea

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: antagligen ganska låg

Andel födda i Sverige: förmodligen väldigt få

Kommuner med stort antal: Kiruna, Jokkmokk, Malå

Kommuner med stor andel: Malå, Jokkmokk, Arjeplog

Andel i storstäder: 3%

Trend: extremt kraftig ökning

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Utpräglat småstadsspråk, vars talarantal ökar extremt kraftigt. Ett av de allra nyaste tillskotten i den svenska språkfloran med en säregen geografisk fördelning i Sverige (koncentrerat till Lappland).

Samiska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: arjeplogssamiska, lapska, lulesamiska, luleåsamiska, nordsamiska, pitesamiska, ruija, sydsamiska, tornesamiska, umesamiska

Antal i världen: 16 000?

Huvudsaklig geografisk hemvist: Nordkalotten

Officiellt i något land: nej

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: latinskt

Typ av språk i Sverige: inhemskt minoritetsspråk

Officiell status i Sverige: officiellt minoritetsspråk

Medierepresentation: mycket hög

Antal i Sverige: 4 500

Andel av Sveriges befolkning: 0,05%

Ursprung för talare i Sverige: Sverige

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 1973 bodde 0,3% av de svenska samerna i Norge eller Finland (Sameutredningen 1975a:84). Om flyttningarna i andra riktningen är av samma magnitud, skulle nästan 100% av de svenska samerna vara födda i Sverige.

Andel födda i Sverige: okänt, men antagligen den överväldigande majoriteten.

Kommuner med stort antal: De största antalen samer återfinns i Kiruna, Gällivare och Jokkmokk (Sameutredningen 1975a:85, 1975b:40-88, 261-2).

Kommuner med stor andel: De högsta andelarna samer finns i kommunerna Arjeplog, Jokkmokk, Kiruna, Sorsele, Arvidsjaur och Gällivare (Sameutredningen 1975a:85, 1975b:40-88, 261-2), men eftersom de inhemska varieteterna i Arjeplog, Sorsele och Arvidsjaur är utdöda, kan man vänta sig de högsta andelarna samisktalande i de tre nordligaste Lapplandskommunerna Jokkmokk, Kiruna och Gällivare.

Andel i storstäder: 11%

Trend: minskar

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Ruralt och inhemskt. Status som nationellt minoritetsspråk och hög medierepresentation.

Serbokroatiska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: BKS, bosniska, bosniska/kroatiska/serbiska, čakaviska, hrvatski, ijekaviaska, kajkaviska, kroatiska, montenegrinska, serbiska, štokaviska

Antal i världen: 18 850 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Serbien, Montenegro, Bosien, Kroatien

Officiellt i något land: ja

Släkt med svenska: ja

Skriftsystem: kyrilliskt och latinskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: Mycket hög

Antal i Sverige: 113 000

Andel av Sveriges befolkning: 1,25%

Ursprung för talare i Sverige: Talare av de serbo-kroatiska varieteterna (serbiska, kroatiska, bosniska) i Sverige kommer nästan undantagslöst från det före detta Jugoslavien. Uppdelningen på de numera självständiga republikerna är inte helt lätt att åstadkomma eftersom många anlände till Sverige före det gamla Jugoslaviens splittring.

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,3

Andel födda i Sverige: 20%

Kommuner med stort antal: Göteborg, Malmö, Stockholm

Kommuner med stor andel: Gnosjö, Gislaved, Värnamo

Andel i storstäder: 55%

Trend: ökar

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Ett av landets vanligaste modersmål. Stor medierepresentation.

Shona

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: bazezuru, bazuzura, budya, chikaranga, chirozwi, chishona, chizezuru, дума, goba, gova, govera, harava, hwesa, jena, kachikwakwa, karanga, korekore, kwazwimba, mari, mazizuru, mbire, mhari, ngova, njanja, nobvu, nohwe, nyongwe, nyubi, pfunde, rozvi, rozwi, ruzwi, shan gwe, shangwe, shawasha, swina, tande, tavara, toko, tsunga, vazezuru, wazezuru, zezuru, zimba

Antal i världen: 8 300 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Zimbabwe
Officiellt i något land: är det största språket i Zimbabwe, men har där officiell status mer i teorin än i praktiken
Släkt med svenska: nej
Skriftsystem: latinskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: obefintlig
Antal i Sverige: 270
Andel av Sveriges befolkning: 0,00%
Ursprung för talare i Sverige: Zimbabwe
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0
Andel födda i Sverige: 14%
Trend: ökar något

Sidamo

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: sidámo 'afó, sidaminya
Antal i världen: 2 600 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Etiopien
Officiellt i något land: nej
Släkt med svenska: nej
Skriftsystem: latinskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: obefintlig
Antal i Sverige: 250
Andel av Sveriges befolkning: 0,00%
Ursprung för talare i Sverige: Etiopien
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0
Andel födda i Sverige: 20%
Trend: minskar något

Singalesiska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: cingalesiska, singhala, singhalesiska, sinhala, sinhalesiska
Antal i världen: 16 500 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Sri Lanka
Officiellt i något land: ja
Släkt med svenska: ja
Skriftsystem: inhemskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: mycket låg
Antal i Sverige: 1 500
Andel av Sveriges befolkning: 0,02%
Ursprung för talare i Sverige: Sri Lanka
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,1
Andel födda i Sverige: 11%
Kommuner med stort antal: Stockholm, Huddinge, Eskilstuna, Linköping
Kommuner med stor andel: Åstorp, Boxholm, Älvkarleby
Andel i storstäder: 64%
Trend: stabil

Slovakiska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: *inga*
Antal i världen: 4 800 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Slovakien

Officiellt i något land: ja
Släkt med svenska: ja
Skriftsystem: latinskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: obefintlig
Antal i Sverige: 2 900
Andel av Sveriges befolkning: 0,03%
Ursprung för talare i Sverige: De allra flesta slovakisktalande i Sverige kommer från Slovakien, men här finns även inslag från slovakiska minoriteter i det före detta Jugoslavien
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,3
Andel födda i Sverige: 20%
Kommuner med stort antal: Hallsberg, Malmö, Örkelljunga
Kommuner med stor andel: Örkelljunga, Hallsberg, Åmål
Andel i storstäder: 49%
Trend: stabil

Slovenska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: *inga*
Antal i världen: 2 100 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Slovenien
Officiellt i något land: ja
Släkt med svenska: ja
Skriftsystem: latinskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: låg
Antal i Sverige: 5 200
Andel av Sveriges befolkning: 0,06%
Ursprung för talare i Sverige: Talare av slovenska i Sverige är så gott som samtliga ytterst från Slovenien
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0
Andel födda i Sverige: 24%
Andel i storstäder: 48%
Trend: ökar kraftigt

Somaliska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: somali, af-soomaali, af-maxaad tiri
Antal i världen: 14 700 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Somalia, Etiopien, Djibouti
Officiellt i något land: ja
Släkt med svenska: nej
Skriftsystem: latinskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: låg
Antal i Sverige: 25 000
Andel av Sveriges befolkning: 0,27%
Ursprung för talare i Sverige: Somalisktalande i Sverige härstammar till största delen från Somalia, men en inte helt försumbar andel kommer sannolikt från de somalisktalande delarna av Etiopien
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,2
Andel födda i Sverige: 28%
Kommuner med stort antal: Stockholm, Göteborg, Malmö
Kommuner med stor andel: Flen, Göteborg, Stockholm
Andel i storstäder: 74%

Trend: ökar

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Tämmligen stor andel lokalt födda. Gruppen kom relativt sent, mestadels under 1990-talet. Stor andel unga.

Soninke

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: adjer, aser, aswanik, azer, diawara, gadyaga, kinbakka, maraka, marka, sarakole, sarakule, sarawule, serahuli, silabe, toubakai, wakore, xenqenna

Antal i världen: 1 500 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Mali och angränsande länder

Officiellt i något land: nej, men har visst erkännande i Senegal och Mauretanium

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: latinskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 320

Andel av Sveriges befolkning: 0,00%

Ursprung för talare i Sverige: Nästan enbart från Gambia

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,1

Andel födda i Sverige: 25%

Trend: stabil

Spanska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: castellano, kastilian-ska, kastiljanska

Antal i världen: 386 000 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Latinamerika och Spanien

Officiellt i något land: ja

Släkt med svenska: ja

Skriftsystem: latinskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk; vanligt andraspråk

Officiell status i Sverige: privilegierat undervisningsspråk

Medierepresentation: Mycket hög

Antal i Sverige: 65 000

Andel av Sveriges befolkning: 0,72%

Andraspråkstalare i Sverige: 700 000?

Ursprung för talare i Sverige: Chile dominerar totalt, med nästan hälften av alla spansktalande i Sverige – därefter följer Peru, Colombia, Spanien, Argentina och Uruguay, med 4-8% vardera

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,7

Andel födda i Sverige: 18%

Kommuner med stort antal: Stockholm, Göteborg, Botkyrka

Kommuner med stor andel: Botkyrka, Sundbyberg, Haninge

Andel i storstäder: 75%

Trend: stabil

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Talarna är osedvanligt splittrade med avseende på nationell härkomst. Hög status inom skolväsendet och hög medierepresentation.

Swahili

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: af-bajuun, af-chimwiini, amu, bajun, bajuni, barwaani, bravanesiska, chimbalazi, chimwiini, fundi, gunya, hadimu, kibajuni, kimvita, kishamba, kisuaheli, kisuahili, kiswaheli, kiswahili, matondoni, mbalazi, mrima, mwini, mwini, mvita, pate, pema, phemba, shamba, siu, siyu, suahili, tambatu, tikulu, t'ik'uu, tukulu

Antal i världen: 5 200 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Östafrika
Officiellt i något land: ja
Släkt med svenska: nej
Skriftsystem: latinskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: obefintlig
Antal i Sverige: 740
Andel av Sveriges befolkning: 0,01%
Ursprung för talare i Sverige: Hälften från Tanzania, en fjärdedel från Kenya, resten från Somalia och Kongo-Kinshasa
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,7
Andel födda i Sverige: 18%
Kommuner med stort antal: Stockholm, Upplands-Bro, Göteborg
Kommuner med stor andel: Upplands-Bro, Säter, Övertorneå
Andel i storstäder: 67%
Trend: ökar
Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Talarna är osedvanligt splittrade med avseende på nationell härkomst.

Svenska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: *inga*
Antal i världen: 8 500 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Sverige, Finland
Officiellt i något land: ja
Skriftsystem: latinskt
Typ av språk i Sverige: inhemskt majoritetsspråk
Officiell status i Sverige: de facto officiellt
Medierepresentation: Mycket hög
Antal i Sverige: 8 000 000
Andel av Sveriges befolkning: 85%
Ursprung för talare i Sverige: Sverige, Finland, Estland
Andel födda i Sverige: 86%
Andel i storstäder: 49%
Trend: minskar
Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Inhemskt språk med högre status, vidare användning och fler talare än något annat.

Svenskt teckenspråk

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: teckenspråk, teckenspråket
Antal i världen: 12 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Sverige
Officiellt i något land: nej
Släkt med svenska: nej
Skriftsystem: inget allmänt använt
Typ av språk i Sverige: inhemskt minoritetsspråk
Officiell status i Sverige: ingen särskild, annat än att dess existens erkänns.
Medierepresentation: Mycket hög
Antal i Sverige: 12 000
Andel av Sveriges befolkning: 0,13%
Ursprung för talare i Sverige: Sverige
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0
Andel födda i Sverige: 100%
Kommuner med stort antal: Stockholm, Göteborg, Örebro
Kommuner med stor andel: Örebro
Andel i storstäder: en majoritet
Trend: ökar något

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Inhemskt språk med hög medierepresentation och stor andel andraspråkstalare.

Sylheti

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: sileti, siloti, sylhetti, sylhetti bangla, syloti, syloty

Antal i världen: 10 700 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Bangladesh, Indien

Officiellt i något land: nej

Släkt med svenska: ja

Skriftsystem: inhemskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 660

Andel av Sveriges befolkning: 0,01%

Ursprung för talare i Sverige: Indien

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0

Andel födda i Sverige: 23%

Trend: stabil

Tagalog

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: filipino, pilipino

Antal i världen: 27 500 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Filippinerna

Officiellt i något land: ja

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: latinskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 3 600

Andel av Sveriges befolkning: 0,04%

Ursprung för talare i Sverige: Talare av Tagalog i Sverige kommer i princip uteslutande från Filippinerna

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0

Andel födda i Sverige: 10%

Kommuner med stort antal: Göteborg, Stockholm, Kalmar, Malmö

Kommuner med stor andel: Vansbro, Tjörn, Solna, Gällivare

Andel i storstäder: 67%

Trend: ökar

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Talarna är till stor del nyinvandrade kvinnor gifta med svenska män i glesbygdskommuner.

Tamilska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: adi dravida, aiyangar, aiyar, arava, burgandi, damuliska, harijan, hebbar, kongar, madrasi, pattapu bhasha, sanketi, tamal, tamalsan, tambul, tamil, tamili, tialu

Antal i världen: 70 000 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Indien, Sri Lanka, Malaysia, Singapore

Officiellt i något land: ja

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: inhemskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 2 500

Andel av Sveriges befolkning: 0,03%

Ursprung för talare i Sverige: De flesta talare av tamilska i världen bor i Indien, men i Sverige är det sannolikt i första hand lankeser som utgör den svensk-tamilska gruppen

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,4

Andel födda i Sverige: 12%

Kommuner med stort antal: Botkyrka, Stockholm, Eskilstuna

Kommuner med stor andel: Botkyrka, Mullsjö, Laxå

Andel i storstäder: 79%

Trend: ökar

Tatariska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: baraba, kazan, misher, tara, tartar, tatar, tevriz, tobol, tobol-irtysh, tom, tumasheva, tyumen, zabolotny

Antal i världen: 4 900 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Ryssland

Officiellt i något land: nej

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: kyrilliskt och latinskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 220

Andel av Sveriges befolkning: 0,00%

Ursprung för talare i Sverige: Till två tredjedelar från Ryssland, resten huvudsakligen från Uzbekistan. Mindre grupper från flera andra länder i det gamla östblocket

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,3

Andel födda i Sverige: 9%

Trend: ökar kraftigt

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Påfallande få talare är födda i Sverige, men antalet talare tillväxer osedvanligt snabbt.

Telugu

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: andhra, berad, dasari, dommara, gentoo, godaveri, golari, guntur, kamathi, komtao, konda-reddi, nellore, rayalseema, salewari, srikakula, tailangi, telangana, telangire, telgi, tengu, terangi, tolangan, vadaga, vadari, vishakhapatnam, yanadi, yenadi

Antal i världen: 76 000 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Indien

Officiellt i något land: regionalt i Indien

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: inhemskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 740

Andel av Sveriges befolkning: 0,01%

Ursprung för talare i Sverige: Indien

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0

Andel födda i Sverige: 13%

Trend: stabil

Thailändska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: phuan, siamesiska, tai, tày, thai

Antal i världen: 56 200 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Thailand

Officiellt i något land: ja
Släkt med svenska: nej
Skriftsystem: inhemskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: obefintlig
Antal i Sverige: 16 000
Andel av Sveriges befolkning: 0,18%
Ursprung för talare i Sverige: I princip samtliga talare av thailändska i Sverige är från Thailand
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0
Andel födda i Sverige: 7%
Kommuner med stort antal: Stockholm, Göteborg, Malmö
Kommuner med stor andel: Oxelösund, Jokkmokk, Sundbyberg
Andel i storstäder: 56%
Trend: ökar kraftigt
Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Påfallande få talare är födda i Sverige, men antalet tillväxer osedvanligt snabbt. Talarna är till stor del kvinnor gifta med svenska män i glesbygdskommuner. Relativt ny språkgrupp i Sverige.

Tigré

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: khasa, mansa', mensa, tigre, tigrska, xasa
Antal i världen: 1 500 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Eritrea
Officiellt i något land: nej
Släkt med svenska: nej
Skriftsystem: Ge'ez och arabiskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: obefintlig
Antal i Sverige: 400
Andel av Sveriges befolkning: 0,00%
Ursprung för talare i Sverige: Eritrea
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0
Andel födda i Sverige: 22%
Kommuner med stort antal: Nacka
Kommuner med stor andel: Nacka
Trend: ökar kraftigt
Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Antalet talare ökar kraftigt.

Tigrinska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: tigrinja, tigrinya, tigrigna
Antal i världen: 6 800 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Eritrea, Etiopien
Officiellt i något land: ja
Släkt med svenska: nej
Skriftsystem: Ge'ez
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: Mycket hög
Antal i Sverige: 12 000
Andel av Sveriges befolkning: 0,13%
Ursprung för talare i Sverige: Tigrinska talas i Sverige nästan enbart av personer med eritreansk härstamning
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,1
Andel födda i Sverige: 30%
Kommuner med stort antal: Stockholm, Göteborg, Uppsala

Kommuner med stor andel: Sundbyberg, Solna, Skara

Andel i storstäder: 85%

Trend: ökar

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Tämlichen stor andel lokalt födda. God medierepresentation.

Tjeckiska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: böhmiska, cestina, hanak, lach, mähriska, yalach

Antal i världen: 10 000 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Tjeckien

Officiellt i något land: ja

Släkt med svenska: ja

Skriftsystem: latinskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 5 500

Andel av Sveriges befolkning: 0,06%

Ursprung för talare i Sverige: Talare av tjeckiska i Sverige är så gott som samtliga ytterst från Tjeckien

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,5

Andel födda i Sverige: 19%

Kommuner med stort antal: Stockholm, Malmö, Helsingborg

Kommuner med stor andel: Helsingborg, Mörbylånga, Vaggeryd

Andel i storstäder: 76%

Trend: minskar något

Turkiska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: gagauziska

Antal i världen: 62 600 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Turkiet, Balkan

Officiellt i något land: ja

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: latinskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: Mycket hög

Antal i Sverige: 34 000

Andel av Sveriges befolkning: 0,38%

Ursprung för talare i Sverige: Talare av turkiska i Sverige är förstas i första hand (till nästan 90%) födda i Turkiet, men en betydande minoritet utgörs även av medlemmar ur den turkisktalande minoriteten i Bulgarien, och i någon mån även från övriga balkanska länder

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,2

Andel födda i Sverige: 32%

Kommuner med stort antal: Stockholm, Göteborg, Botkyrka

Kommuner med stor andel: Botkyrka, Haninge, Huddinge

Andel i storstäder: 84%

Trend: stabil

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Tämlichen stor andel lokalt födda. God medierepresentation.

Turkmenska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: anauli, cawdur, esari, goklen, khasarli, nerezim, salyr, saryq, teke tekke, trukhmen, turkman, turkmani nokhurli, turkoman, türkmen, türkmen dili, yomud

Antal i världen: 15 800 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Turkmenistan och dess grannländer
Officiellt i något land: ja
Släkt med svenska: nej
Skriftsystem: latinskt och kyrilliskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: obefintlig
Antal i Sverige: 2 100
Andel av Sveriges befolkning: 0,02%
Ursprung för talare i Sverige: Mestadels från Irak, med mindre grupper från Afghanistan och Turkmenistan
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,3
Andel födda i Sverige: 15%
Trend: ökar kraftigt
Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Antalet talare ökar kraftigt.

Tyska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: högtyska
Antal i världen: 92 000 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Centraleuropa
Officiellt i något land: ja
Släkt med svenska: ja, nära släkt
Skriftsystem: latinskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk; vanligt andraspråk
Officiell status i Sverige: privilegierat undersviningsspråk
Medierepresentation: hög
Antal i Sverige: 64 000
Andel av Sveriges befolkning: 0,71%
Andraspråkstalare i Sverige: 2 500 000
Ursprung för talare i Sverige: Av de tysktalande i Sverige är mer än tre fjärdedelar födda i Tyskland. Därefter följer österrikare (drygt en tiondel) och schweizare. En del (runt 5%) kommer från länder i Östeuropa (Tjeckoslovakien, Rumänien, Polen och Ungern, samt Baltikum och andra delar av Sovjetväldet), där tysktalande minoriteter idag är närmast försumbara, men där de var talrika före andra världskriget
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,4
Andel födda i Sverige: 21%
Kommuner med stort antal: Stockholm, Göteborg, Uppsala
Kommuner med stor andel: Tingsryd, Arjeplog, Bjurholm
Andel i storstäder: 57%
Trend: ökar
Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Vanligt andraspråk bland svenskar, och har en privilegierad status inom skolsystemet.

Ukrainska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: rutenska, rusinska
Antal i världen: 30 400 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Ukraina, Polen
Officiellt i något land: ja
Släkt med svenska: ja
Skriftsystem: kyrilliskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: obefintlig
Antal i Sverige: 3 000
Andel av Sveriges befolkning: 0,03%
Ursprung för talare i Sverige: Sverige har ganska måttliga antal ukrainskfödda, och det är därför troligt att hälften av de ukrainsktalande i Sverige kommer från de

ukrainsktalande områdena i det som idag är sydöstra Polen. De allra flesta av de övriga är från det som idag är Ukraina, inklusive Karpato-Ukraina, dvs. den del som före andra världskriget hörde till Tjeckoslovakien

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,5

Andel födda i Sverige: 12%

Andel i storstäder: 30%

Trend: ökar kraftigt

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Utpräglat småstadsspråk, vars talarantal ökar kraftigt.

Ungerska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: magyariska, magyar

Antal i världen: 12 750 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Ungern och dess grannländer

Officiellt i något land: ja

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: latinskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: låg

Antal i Sverige: 21 300

Andel av Sveriges befolkning: 0,24%

Ursprung för talare i Sverige: Bland de ungersktalande i Sverige dominerar människor från Ungern (drygt tre fjärdedelar), men här återfinns även betydande antal medlemmar av ungerska minoriteter i grannländerna Rumänien, Serbien och Slovakien

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,4

Andel födda i Sverige: 24%

Kommuner med stort antal: Malmö, Stockholm, Göteborg

Kommuner med stor andel: Uppvidinge, Malmö, Mullsjö

Andel i storstäder: 64%

Trend: minskar kraftigt

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Antalet talare minskar kraftigt.

Urdu

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: hindustani, hindustanska

Antal i världen: 65 600 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Pakistan, Indien

Officiellt i något land: ja

Släkt med svenska: ja

Skriftsystem: arabiskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: låg

Antal i Sverige: 3 300

Andel av Sveriges befolkning: 0,04%

Ursprung för talare i Sverige: Urdu-talande i Sverige kommer i huvudsak från två länder, Pakistan (de flesta) och Indien (en betydande minoritet)

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,4

Andel födda i Sverige: 21%

Kommuner med stort antal: Botkyrka, Stockholm, Malmö

Kommuner med stor andel: Botkyrka, Sigtuna, Oxelösund

Andel i storstäder: 89%

Trend: ökar

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Utpräglat storstadsspråk.

Uzbekiska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: karluk qarlug, kipchak kypchak, o'zbek tili, oghuz, özbek

Antal i världen: 25 600 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Uzbekistan och dess grannländer

Officiellt i något land: ja

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: latinskt och kyrilliskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 800

Andel av Sveriges befolkning: 0,01%

Ursprung för talare i Sverige: Drygt hälften från Uzbekistan, en dryg tredjedel från Afghanistan, och smärre grupper från andra länder i regionen

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,6

Andel födda i Sverige: 7%

Trend: ökar kraftigt

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Påfallande få talare är födda i Sverige.

Vietnamesiska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: annamesiska, annamitiska, ching, gin, jing, kinh, tiếng việt, viet

Antal i världen: 76 000 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Vietnam

Officiellt i något land: ja

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: latinskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 9 600

Andel av Sveriges befolkning: 0,11%

Ursprung för talare i Sverige: Sveriges vietnamesisk-talande härstammar nästan undantagslöst från Vietnam, men många har kommit till Sverige via Hong Kong

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,1

Andel födda i Sverige: 24%

Kommuner med stort antal: Göteborg, Malmö, Helsingborg

Kommuner med stor andel: Gnosjö, Värnamo, Hylte

Andel i storstäder: 35%

Trend: ökar

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Utpräglat småstadsspråk.

Vitryska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: belarusiska, vitrutenska

Antal i världen: 7 600 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Vitryssland, Polen

Officiellt i något land: ja

Släkt med svenska: ja

Skriftsystem: kyrilliskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 1 000

Andel av Sveriges befolkning: 0,01%

Ursprung för talare i Sverige: Vitryssland

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,6
Andel födda i Sverige: 12%
Trend: ökar något

Wolof

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: baol, cayor, djolof, dyolof, jolof, lebou, lebu, ndyanger, ouolof, walaf, waro-waró, volof, wolof, yalof

Antal i världen: 5 700 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Senegal, Gambia

Officiellt i något land: nej, men spelar en mycket stor roll i Senegal

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: latinskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 1 000

Andel av Sveriges befolkning: 0,01%

Ursprung för talare i Sverige: I första hand från Gambia, i andra hand från Senegal

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,3

Andel födda i Sverige: 24%

Kommuner med stort antal: Stockholm, Huddinge, Göteborg

Kommuner med stor andel: Huddinge, Sundbyberg, Botkyrka

Andel i storstäder: 85%

Trend: ökar

Wu

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: shanghainesiska, shanghaiiska, shanghai-kinesiska

Antal i världen: 79 500 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Kina

Officiellt i något land: nej

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: inget allmänt använt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 230

Andel av Sveriges befolkning: 0,00%

Ursprung för talare i Sverige: Kina

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0

Andel födda i Sverige: 9%

Trend: ökar något

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Påfallande få talare är födda i Sverige.

Yoruba

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: akono, awori, aworo, bini, bunu, egba, ekiti, gbedde, igbonna, ijebu, ijasha, ikale, ila, ilaje, iworro, joroba, jumu, ondo, owe, oyo, wo, yagba, yariba, yooba

Antal i världen: 27 500 000

Huvudsaklig geografisk hemvist: Nigeria

Officiellt i något land: nej, men är ett dominerande språk i Nigeria

Släkt med svenska: nej

Skriftsystem: latinskt

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 370
Andel av Sveriges befolkning: 0,00%
Ursprung för talare i Sverige: övervägande från Nigeria
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,1
Andel födda i Sverige: 18%
Trend: ökar kraftigt
Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Antalet talare ökar kraftigt.

Zulu

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: isizulu, lala, qwabe, zunda
Antal i världen: 10 400 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Sydafrika
Officiellt i något land: ja
Släkt med svenska: nej
Skriftsystem: latinskt
Typ av språk i Sverige: invandrarspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: obefintlig
Antal i Sverige: 300
Andel av Sveriges befolkning: 0,00%
Ursprung för talare i Sverige: Sydafrika
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0
Andel födda i Sverige: 10%
Trend: ökar något

Älvdalska

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: övdalska, dalska
Antal i världen: 2 000
Huvudsaklig geografisk hemvist: Sverige
Officiellt i något land: nej
Släkt med svenska: ja, mycket nära släkt
Skriftsystem: latinskt, men föga använt
Typ av språk i Sverige: inhemskt minoritetsspråk
Officiell status i Sverige: ingen
Medierepresentation: mycket låg
Antal i Sverige: 2 000
Andel av Sveriges befolkning: 0,02%
Ursprung för talare i Sverige: Sverige
Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0
Andel födda i Sverige: 100%
Kommuner med stort antal: Älvdalen
Kommuner med stor andel: Älvdalen
Andel i storstäder: en minoritet
Trend: minskar kraftigt
Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Ruralt, inhemskt och snabbt minskande.

Överkalixmål

Alternativa benämningar på språket och dess dialekter: överkölismaal, bondska
Antal i världen: 1 900
Huvudsaklig geografisk hemvist: Sverige
Officiellt i något land: nej
Släkt med svenska: ja, mycket nära släkt
Skriftsystem: latinskt, men föga använt
Typ av språk i Sverige: inhemskt minoritetsspråk
Officiell status i Sverige: ingen

Medierepresentation: obefintlig

Antal i Sverige: 1 900

Andel av Sveriges befolkning: 0,02%

Ursprung för talare i Sverige: Sverige

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,0

Andel födda i Sverige: 100%

Kommuner med stort antal: Överkalix

Kommuner med stor andel: Överkalix

Andel i storstäder: en minoritet

Trend: minskar kraftigt

Mest anmärkningsvärda karaktäristika: Ruralt, inhemskt och snabbt minskande.

övriga språk

Typ av språk i Sverige: invandrarspråk

Officiell status i Sverige: ingen

Antal i Sverige: 33 000

Andel av Sveriges befolkning: 0,37%

Diversitet m.a.p. ursprungsländer: 0,9

Andel födda i Sverige: 14%

Sveriges språk i storleksordning

Svenska	8 000 000	Oromiska	1 500
Finska	235 000	Saho	1 500
Serbokroatiska	113 000	Rundi	1 300
Arabiska	93 000	Min nan	1 300
Kurdiska	66 000	Hindi	1 100
Spanska	65 000	Jiddisch	1 000
Tyska	64 000	Wolof	1 000
Persiska	59 000	Vitryska	1 000
Norska	56 000	Quechua	1 000
Danska	54 000	Katalanska	960
Polska	49 000	Berberspråk	900
Albanska	49 000	Fulani	830
Engelska	44 000	Uzbekiska	800
Arameiska	36 000	Telugu	740
Turkiska	34 000	Swahili	740
Somaliska	25 000	Akan	730
Ungerska	21 000	Lingala	700
Ryska	19 000	Balusjiska	680
Thailändska	16 000	Sylheti	660
Kantonesiska	14 000	Cebuano	660
Grekiska	14 000	Ilokano	530
Estniska	13 000	Hakka	530
Tigrinska	12 000	Khmer	520
Svenskt teckenspråk	12 000	Pangasinan	500
Rumänska	11 000	Luganda	500
Romani	10 500	Darginska	500
Vietnamesiska	9 600	Burmesiska	500
Franska	9 100	Igbo	440
Italienska	8 500	Tigré	400
Nederländska	7 700	Mapudungun	400
Portugisiska	7 600	Malayalam	400
Tjeckiska	5 500	Kikongo	400
Makedonska	5 300	Galiciska	390
Slovenska	5 200	Hazaragi	380
Azeriska	4 800	Yoruba	370
Samiska	4 500	Kapverdiansk kreolportugisiska	360
Mandarin	4 500	Gikuyu	360
Isländska	4 500	Kazakiska	350
Bengaliska	4 400	Jola-Fonyi	330
Punjabiska	4 200	Soninke	320
Armeniska	3 900	Mazanderani	320
Amhariska	3 900	Laotiska	320
Tagalog	3 600	Gilaki	320
Urdu	3 300	Zulu	300
Lettiska	3 300	Hausa	280
Ukrainska	3 000	Georgiska	280
Slovakiska	2 900	Shona	270
Japanska	2 900	Rwandiska	260
Tamilska	2 500	Hiligaynon	260
Gujaratiska	2 300	Aymara	260
Litauiska	2 200	Afar	260
Turkmenska	2 100	Sidamo	250
Malajiska	2 100	Marathi	250
Aromunska	2 100	Kituba	250
Älvdalska	2 000	Kannada	250
Överkalixmål	1 900	Éwé	240
Koreanska	1 900	Wu	230
Bulgariska	1 900	Bicolano	230
Pasjtunska	1 850	Tatariska	220
Hebreiska	1 700	Javanesiska	200
Mandinka	1 600	Afrikaans	200
Singalesiska	1 500	övriga språk	33 000

Referenser

- Agardh, C. A. & C. R. Ljungberg (1857): *Statsekonomsisk statistik öfver Sverige, vol. 3, häfte 2: Om Sveriges befolknings-förhållanden*. Karlstad: Carl Kjellin.
- Andersson, Lars-Gunnar & Bo Ralph (1987): *Mål på hemmaplan*. Göteborg.
- Appelgren, Stig (1990): Finlandssvenskar. Svanberg, Ingvar & Harald Runblom (red.): *Det mångkulturella Sverige*, s 87-93. Andra upplagan. Stockholm: Gidlunds.
- Bakker, Peter & Hein van der Voort (1991): Para-Romani languages: an overview and some speculations on their genesis. Bakker, Peter & Marcel Cortiade (red.): *In the margin of Romani. Gypsy languages in Contact*, s 16-44. Amsterdam: Instituut voor Algemene Taalwetenschap.
- Bakker, Peter & Marcia Rooker (2001): *The political status of the Romani Language in Europe*. Barcelona: Mercator.
- Bakker, Peter (1997): *A language of our own. The Genesis of Michif, the Mixed Cree-French Language of the Canadian Métis*. Oxford: Oxford University Press.
- Bijvoet, Ellen & Kari Fraurud (u. d.): Det romska språket och romsk språkvård i Sverige 2007. http://www.sprakradet.se/servlet/GetDoc?meta_id=2614. 2009-03-19.
- Birnbaum, Solomon (1979): *Yiddish. A Survey and a grammar*. Toronto: University of Toronto Press.
- Boretzky, Norbert & Birgit Igla (1994): Romani mixed dialects. Bakker, Peter & Maarten Mous (red.): *Mixed languages*, s 35-68. Amsterdam: Institute for Functional Research into Language and Language Use (IFFOT).
- Boyd, Sally & Karl Erland Gadelii (1999): Vem tillhör talargemenskapen? Om jiddisch i Sverige. Hyltenstam, Kenneth (red.): *Sveriges sju inhemska språk*, s 299-328. Lund: Studentlitteratur.
- Boyd, Sally (1985): *Language survival*. Doktorsavhandling, Göteborgs Universitet.
- Boyd, Sally (1987): Multilingualism among second generation immigrant youth in Sweden. Wande, Erling, Jan Anward, Bengt Nordberg, Lars Stensland & Mats Thelander (red.): *Aspects of multilingualism*, s 249-263. Uppsala: Uppsala Universitet.
- Bredfeldt, Rita (1997): Ekonomi och identitet: de svenska judarnas ekonomiska verksamheter och självbild från 1800-talets andra hälft till 1930. *Nordisk Judaistik – Scandinavian Jewish Studies* 18 (1-2).
- Broberg, Richard (1954): Den nuvarande språksituationen i Värmlands finnbygder. Strömbäck, Dag et al. (red.): *Scandinavica et Fenno-Ugrica. Studier tillägnade Björn Collinder den 22 juli 1954*, s 78-90. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Buda, Janusz (1992): Language shift in Australia and Canada. *Otsuma Women's University annual report. Humanities and social sciences* 24, s 79-93.
- Camauër, Leonor (2005): *Minoritetsmedier och minoritetsmediepolitik i Sverige*. Stockholm: Styrelsen för psykologiskt försvar.
- Clyne, Michael & Sandra Kipp (2006): Trends and shifts in community language use in Australia, 1986-1996. Cunningham, Denis, D. E. Ingram & Kenneth Sumbuk (red.): *Language Diversity in the Pacific*, s 137-161. Clevedon: Multilingual Matters.
- Dahl, Östen & Brita Bergman (u. u.): Svenska teckenspråket. Dahl, Östen & Lars-Erik Edlund (red.): *Språken i Sverige*, s 132-133. Stockholm: Sveriges nationalatlas.
- Dahl, Östen & Sally Boyd (2006): Grundlöst om språkdöd. *Språkvård* 4/2006, s 36-40.
- Dahl, Östen (2005): Att sätta äldalskan på kartan. Nyström, Gunnar (red.): *Rapport från Fuost konferensn um övdalsku (Första konferensen om äldalska)*. Uppsala: Uppsala Universitet.
- Dahlstedt, Karl-Hampus (1950): *Det svenska vilhelminamålet*, vol. 1. Uppsala: AB Lundequistska Bokhandeln.
- Dahlstedt, Karl-Hampus (1957): *Inledning till Pitemålet*. Luleå: Norrbottens-Kuriren.
- De Geer, Eric (2004): *Den finska närvaron i Mälardalens region: En geografisk-statistisk studie över de finstalande i Sverige*. Eskilstuna: Mälardalens högskola.

- Degsell, Christer (2006): *Teckenspråk och teckenspråkiga. Översyn av teckenspråkets ställning* (=SOU 2006:54). Stockholm: Socialdepartementet.
- Edström, Nina & Emil Plisch (2005): *En känsla av delaktighet*. Fittja: Mångkulturellt centrum.
- Edvardsen, Annu (1985): *Finska krigsbarn i Sverige*. Stockholm: Föreningen Norden.
- Elenius, Lars & Stefan Ekenberg (2002): *Minoritetsspråk och myndighetskontakt*. Luleå: Luleå Tekniska Universitet.
- Elenius, Lars (2005): Ett uthålligt språk – genomförande av lagarna om användning av minoritetsspråk i förvaltningsområdena i Norrbottens län åren 2000–2004. Lennmarker, Göran & Bertil Wennberg (red.): *Nationella minoriteter och minoritetsspråk*, s 75-196. Stockholm: Konstitutionsutskottet.
- Ellefson, Merja (2007): *"Staten är vår herde god". Representationer av annorlundahet och ordning i fyra svenska trettiotalstidningar*. C-uppsats, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation, Stockholms universitet.
- Eriksson, Ante (2005): *Hur svenska folket talar och förstår finska och meänkieli samt en kartläggning av radiovanor*. Stockholm: RUAB.
- Eriksson, Ulrik (1973): *Åselesvenska*. Lund: Studentlitteratur.
- Erixon, Sigurd (red.) (1957): *Atlas över svensk folkkultur*, vol. 1. Uddevalla: Niloé.
- Eurobarometer 237 (2005): *Europeans and their languages*. Special Eurobarometer 237. Bryssel: European Commission.
- Eurobarometer 243 (2006): *Europeans and their languages*. Special Eurobarometer 243. Bryssel: European Commission.
- Eurobarometer 54 (2001): *Europeans and their languages*. Special Eurobarometer 54. Bryssel: European Commission.
- European Commission (2007): *Translating for a multilingual community*. Bryssel: European Commission.
- European Parliament (1997): *Lesser used languages in Austria, Finland and Sweden*. Luxemburg: European Parliament
- Extra, Guus & Kutlay Yağmur (2002): *Language diversity in multicultural Europe. Comparative perspectives on immigrant minority languages at home and at school*. Paris: UNESCO.
- Extra, Guus & Kutlay Yağmur (2005): Sociolinguistic perspectives on emerging multilingualism in urban Europe. *International Journal of the Sociology of Language* 175/176, s 17-40.
- Extra, Guus & Kutlay Yağmur (red.) (2004): *Urban Multilingualism in Europe: Immigrant minority languages at home and school*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Falk, Maria (2001): *Domänförluster i svenskan*. Utredning för Nordiska Ministerrådets språkpolitiska referensgrupp.
- Fraurud, Kari & Kenneth Hyltenstam (1999): Språkkontakt och språkbevarande: Romani i Sverige. Hyltenstam, Kenneth (red.): *Sveriges sju inhemska språk*, s 241-29. Lund: Studentlitteratur.
- Fredriksson, Ulf & Karin Taube (2001): *Läsning bland elever med invandrarbakgrund*. Stockholm: Institutionen för internationell pedagogik, Stockholm Universitet.
- Greenberg, Joseph (1956): The measurement of linguistic diversity. *Language* 32 (1), s 109-115.
- Gröndahl, Aulis (1980): *Radio Norrbottens finska publik hösten 1971*. Rapport nr. 17/1980. Stockholm: Sveriges Radio.
- Gustafsson, Anna & Britt-Inger Tuorda (2003): *Identitetsstärkande aktiviteter*. Luleå: Examensarbete, Luleå tekniska universitet
- Gustavsson, Sven (1984): Hundra språk i Sverige. *Behövs "småspråken"?*, s 1-14. Stockholm: Almqvist & Wicksell.
- Gustavsson, Åke (red.) (2002): *Mål i mun – Förslag till handlingsprogram för svenska språket* (=SOU 2002:27). Stockholm: Kulturdepartementet.
- Hancock, Ian (1992): The social and linguistic development of Scandoromani. Jahr, Ernst Håkon (red.): *Language Contact. Theoretical and Empirical Studies*, s 37-52. Berlin & New York: Mouton de Gruyter.
- Handikapputredningen (1991): *En väg till delaktighet och inflytande – tolk för döva, dövblinda och hörselskadade* (=SOU 1991:91). Stockholm: Socialdepartementet.

- Helander, Elina (1984): *Om trespråkighet*. Umeå: Acta Universitatis Umensis.
- Helgander, John (1997): En klassisk artikel i ny belysning. Reinhammar, Maj (red.): *Nordiska dialektstudier*, s 145-154. Stockholm: Dialekt- och folkminnesinstitutet.
- Héran, François (1993): L'unification linguistique de la France. *Population et Sociétés* 285, s 1-4.
- Huss, Leena (1999): *Reversing language shift in the far north*. Uppsala: Uppsala Universitet.
- Hübinette, Tobias (2001): Sverige och adoptionsfrågan i Korea. *Invandrarrapport nr 4*, 2001.
- Ilicki, Julian (1988): *Den föränderliga identiteten*. Åbo: Sällskapet för judaistisk forskning.
- Isaksson, Anja (2006): *Vad gör spanskan populär? En undersökning av elevers åsikter om sina språkval i grundskolan*. Examensarbete, Lärarutbildningen, Malmö högskola.
- Jaakola, Magdalena (1973): *Språkgränsen*. Stockholm: Aldus.
- Jaakola, Magdalena (1974): Den språkliga variationen i svenska Tornedalen. Loman, Bengt (red.): *Språket i Tornedalen*, s 15-42. Lund: CWK Gleerup.
- Janulf, Pirjo (1998): *Kommer finskan i Sverige att fortleva?* Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Johansson, Annika & Emelie Sandberg (2004): *Utflyttning och återvandring bland norrbottningar*. Luleå: C/D-uppsats, Institutionen för Arbetsvetenskap, Luleå Tekniska Universitet
- Johansson, Roger (1977): *Svensk rommani*. Uppsala.
- Jonsson, Per (1991): *Svensk överhet och finska undersåtar*. Lund: Finsk-ugriska institutionen, Lunds universitet.
- Justitieministeriet (2006): *Statsrådets berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2006*. Helsingfors: Justitieministeriet.
- Kachru, Braj (1985): Standards, codification and sociolinguistic realism. Quirk, R. & H. G. Widdowson (red.): *English in the World*, s 11-30. Cambridge: Cambridge University Press.
- Korhonen, Olavi (1984): Samiskans ställning i Sverige. *Behövs "småspråken"?*, s 15-24. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Krausz, Elisabeth (2004): *Så tycker invandrare om Stockholmsregionen: En undersökning om invandrares syn på livet i Stockholmsregionen*. Stockholm: Regionplane- och trafikkontoret.
- Källgård, Anders (2005): *Sveriges öar*. Stockholm: Carlssons.
- Källskog, Margareta (1992): *Attityd, interferens, genitivsyntax: studier i nutida Överkalixmål*. Uppsala: Dialekt- och folkminnesarkivet.
- Lainio, Jarmo (2000): The protection and rejection of minority and majority languages in the Swedish school System. *Current Issues in Language & Society* 7 (1), s 32-50.
- Lainio, Jarmo (2002): *European linguistic diversity – for whom? The cases of Finland and Sweden*. Barcelona: CIEMEN.
- Larsson, Gösta & Ulla Welin: Hur många talar älvdalska i dag? Föredrag presenterat vid *Andra konferensen om älvdalska/Oðer råðstemnq um övdalsku*, Älvdalen, 12-14 juni 2008.
- Latomaa, Sirkku & Pirkko Nuolijärvi (2002): The Language Situation in Finland. *Current Issues in Language Planning* 3 (2), s 95-202.
- Lignercrona, Marie-Helène, Kristiina Heikkilä & Tarja-Brita Robins Wahlin (2002): *Mångkulturell äldreomsorg i Botkyrka kommun*. <http://www.slpo.sll.se/upload/KC/Rapport%2012.pdf>. 2004-09-05.
- Lundberg, Carin (red.) (1997): *Steg mot en minoritetspolitik – Europarådets konvention för skydd av nationella minoriteter* (=SOU 1997:192). Stockholm: Jordbruksdepartementet.
- Lundmark, Lennart (2005): Svårt att avgöra etnisk tillhörighet. *Välfärd* 1/2005, s 22-23.
- Lundström, Dan (2005): Finnish in Sweden. http://www.sweblul.se/sweblul/index.php?option=com_content&task=view&id=66&Itemid=39&lang=en. 2007-07-21.

- Lundström, Stig (1996): Sverigefinländarnas hälsa och sociala villkor. Lainio, Jarmo & Kari Tarkiainen (red.): *Finnarnas Historia I Sverige* 3, s 185-213. Stockholm & Helsingfors: Finska Historiska Samfundet & Nordiska museets förlag.
- Måsan, Sylvia (2005): *Dalmål i skolan. Rapport från ett projekt i Mora kommun*. Mora: Kulturnämnden i Mora.
- Nekby, Lena & Gülay Özcan (2006): *Utbildning och arbetsmarknaden – är den svenska utbildningen lika för alla?* Norrköping: Integrationsverket.
- Nilsson, Bengt-Åke (2008): *Värna språken – förslag till språklag. Betänkande av Språklagsutredningen* (=SOU 2008:26). Stockholm: Kulturdepartementet.
- Nilsson, Martin (1983): Skånes språkliga försvenskning. *Göinge hembygdsförenings årsbok* 62, s 74-86.
- Nudel, Margarete (2003): Jiddisch i Sverige. *Menorah* 4/2003.
- Nygård, Pia (2002): Språkattityder i Sverige. *Mål i mun. Förslag till handlingsprogram för svenska språket*, bilaga 2, s 5-44.
- Ohlsson, Stig Örjan (1978): *Skånes språkliga försvenskning, vol. 1: Inledning. Om skriftspråket under Skånes övergångstid*. Lund: Ekstrand.
- Ohlsson, Stig Örjan (1979): *Skånes språkliga försvenskning, vol. 2: Blandspråksanalyser*. Lund: Ekstrand.
- Olander, Eva (2005): Språkval och attityder. Byhrman, Gunilla et al. (red.): *Svenskans Beskrivning* 27, s 269-277. Växjö: Växjö Universitet.
- Ouvinen-Birgerstam, Pirjo (1987): Identitetsutveckling hos barn. En jämförelse mellan finska, jugoslaviska och svenska barn. Wande, Erling, Jan Anward, Bengt Nordberg, Lars Steensland & Mats Thelander (red.): *Aspects of multilingualism*, s 265-281. Uppsala: Uppsala Universitet.
- Parkvall, Mikael (2000): *Limits of language*. London: Battlebridge.
- Parkvall, Mikael (u. u.): Sveriges språk i världen. Dahl, Östen & Lars-Erik Edlund (red.): *Språken i Sverige*, s 140-145. Stockholm: Sveriges nationalatlas.
- Paulin, Anja (2001): *De nationella minoriteterna och kulturlivet*. Rapport från Statens kulturråd 2001:4. Stockholm: Statens kulturråd.
- Perridon, Harry (1994): Språkpolitik och språkutveckling. Språkbytet i svenska Tornedalen. Kotsinas, Ulla-Britt & John Helgander (red.): *Dialektkontakt, språkkontakt och språkförändring i Norden*, s 107-115. Stockholm: Institutionen för nordiska språk, Stockholms Universitet.
- Presstödsnämnden (2002): *Minoritetens medier*. Stockholm: Presstödsnämnden.
- Regeringskansliet (2007): *Sveriges rapport till Europarådet om den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk: Rapport avgiven i enlighet med stadgans artikel 15, tredje rapporten*. http://www.rskl.se/Sveriges_tredje_rapport.pdf. 2007-12-08.
- Reinans, Sven Alur (1996): Den finländska befolkningen i Sverige – en statistisk-demografisk beskrivning. Lainio, Jarmo & Kari Tarkiainen (red.): *Finnarnas Historia I Sverige* 3, s 63-105. Stockholm & Helsingfors: Finska Historiska Samfundet & Nordiska museets förlag.
- Ritzén, Kenneth (1997): Hitta sin identitet i mångfalden. Ebbeson, Ulf & Britta Linebäck (red.): *Mångfald och ursprung*, s 130-135. Norrköping: Statens Invandrarverk.
- Rundström, Britta (1997): *Invandrare i vård och omsorg – en fråga om bemötande av äldre* (=SOU 1997:76). Stockholm: Socialdepartementet.
- Rönmark, Walter & Joel Wikström (1980): *Tvåspråkighet i Tornedalen. Elevernas språkanvändning och språkliga miljö*. Umeå: Umeå Universitet.
- Sameutredningen (1975a): *Samerna i Sverige. Stöd åt språk och kultur*. (=SOU 1975:99). Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Sameutredningen (1975b): *Samerna i Sverige. Stöd åt språk och kultur. Bilagor*. (=SOU 1975:100). Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Sammallahti, Pekka (1998): *The Saami languages: An introduction*. Karasjok: Davvi Girji.
- SCB (1974): *Befolkningsförändringar 1961-70*. Stockholm: Statistiska Centralbyrån.
- Skolverket (2001): *Attityder till skolan 2000. Skolverkets rapport nr 197*. Stockholm: Skolverket.

- Sköld, Åke et al. (1999): *ÖverköLisma:Le*. Överkalix: Arbetarnas Bildningsförbund & Studieförbundet Vuxenskolan.
- Slunga, Nils (1965): *Staten och den finskspråkiga befolkningen i Norrbotten*. Luleå: Tornedalica.
- Smith, Norval (1995): An annotated list of creoles, pidgins, and mixed languages. Arends, Jacques, Pieter Muysken & Norval Smith (red.): *Pidgins and creoles*. An Introduction, s 331-374. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- Stevens, Gillian (1985): Nativity, Inter-marriage, and Mother-Tongue Shift. *American Sociological Review* 50 (1), s. 74-83.
- Svanberg, Ingvar (1990): Assyrier-Syrianer. Svanberg, Ingvar & Harald Runblom (red.): *Det mångkulturella Sverige*, s 25-32. Andra upplagan. Stockholm: Gidlunds.
- Tarkiainen, Kari (1993): *Finnarnas historia i Sverige 2*. Helsingfors: Finska Historiska Samfundet & Nordiska Muséet.
- Tenerz, Hugo (1962): *Ur Norrbottens Finnbygds och dess befolknings tidigare historia samt den svenska infiltrationen i övre finnbygden under 1600- och 1700-talen*. Uppsala: Almqvist & Wiksell.
- Truchot, Claude (2002): *Key aspects of the use of English in Europe*. Strasbourg: Council of Europe.
- Utrikesdepartementet (2003): *Regeringskansliets Cirkulär med riktlinjer för handläggning av EU-frågor, cirkulär 1-12*. Stockholm: Utrikesdepartementet.
- Vallius, Paavo (2005): *Rätten till mitt språk* (=SOU 2005:40). Stockholm: Integrations- och jämställdhetsdepartementet.
- Vallius, Paavo, Kaisa Syrjänen Schaal & Michael Teilus (2005): Redovisning av utredningens enkätundersökning angående samiska språket. <http://www.sou.gov.se/finskaspraket/enkatsvar2.pdf>. 2006-06-26.
- Vallius, Paavo, Kaisa Syrjänen Schaal & Michael Teilus (2006): *Att återta mitt språk. Åtgärder för att stärka det samiska språket*. (=SOU 2006:19). Stockholm: Statens Offentliga Utredningar.
- Valtonen, P. (1979): Trends in Finnish Romani. *International Journal of the Sociology of Language* 19, s 121-4.
- Van der Voort, Hein (1991): The Romani dialect(s) of the Finnish Gypsies. Bakker, Peter & Marcel Cortiade (red.): *In the margin of Romani. Gypsy languages in Contact*, s 132-151. Amsterdam: Instituut voor Algemene Taalwetenschap.
- Wande, Erling & Birger Winsa (1995): Attitudes and bilingual behaviour in the Torne Valley. Fase, Willem, Koen Jaspaert & Sjaak Kroon (red.): *The State of Minority Languages. European studies on multilingualism*, s 263-292. Lisse: Swets & Zeitlinger.
- Wande, Erling (1982): Tornedalsfinskan och dess särdrag. *Finska språket i Sverige: Finska språket i Tornedalen*, s 40-73. Stockholm: Föreningen Norden & Kulturfonden för Sverige och Finland.
- Wande, Erling (1984): Two Finnish minorities in Sweden. *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 5 (3-4), s 225-241.
- Wande, Erling (1996): Tornedalen. Lainio, Jarmo (red.): *Finnarnas Historia i Sverige*, s 229-254.
- Wande, Erling (2001): Minoritetsspråk: meänkieli. *Språkvård* 2/2001, s 42-47.
- Webb, Victor (2002): *Language in South Africa. The role of language in national transformation, reconstruction and development*. Philadelphia: John Benjamins.
- Welinder, Stig (2003): Skogsfinnarna i den svenska maktstaten: Lokalhistoria, etnicitet och landskap. https://www.miun.se/upload/Institutioner/HUM/Dokument/Skogsfinnar_v2004.pdf. 2005-10-17.
- Westergren, Eva & Hans Åhl (red.) (2007): *Mer än ett språk. En antologi om flerspråkigheten i norra Sverige*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.
- Westman, Margareta (1999): Sveriges sju inhemska språk. *Språkvård* 3/1999, s 25-30.
- Winsa, Birger (1991): *Östligt eller västligt? Det äldsta ordförrådet i gällivarefinskan och tornedalsfinskan*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.

- Winsa, Birger (1996): Från Tornedalens finska till meän kieli. Horn, Frank (red.): *Svenska språkets ställning i Finland och finska språkets ställning i Sverige*, s 138-158. Rovaniemi: Lapplands universitet.
- Winsa, Birger (1997): Från ett Vi till ett Vi och Dom – Torne älv som kulturgräns. Winsa, Birger & Olavi Korhonen (red.): *Språkliga och kulturella gränser i Nordskandinavien*, ss 5-52. Umeå: Umeå universitet.
- Winsa, Birger (1998): *Language Attitudes and Social Identity*. Sydney: Applied Linguistics Association of Australia.
- Winsa, Birger (1999): Language Planning in Sweden. *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 20 (4-5), s 376-473.
- Von Schubert, Fr. Wilh. (1825): *Resa genom Norra Sverige och Lappland*. Stockholm.
- Vuorela, Katri & Lars Borin (1994): *The Finnish Gypsies and Finnish Romani*. MS.

RAPPLING – Rapporter från Institutionen för lingvistik vid Stockholms universitet
RAPPLING – Reports from the Department of Linguistics at Stockholm University

RAPPLING 1 Mikael Parkvall, *Sveriges språk – vem talar vad och var?* (2009)

ISBN 978-91-978304-0-9

Institutionen för lingvistik
Stockholms universitet 106 91 Stockholm www.ling.su.se

Stockholms
universitet